

S
23V5797

2006

Handwritten text in Arabic script, likely a signature or a short note, located in the center of the page. The text is written in a cursive style and is partially obscured by a diagonal line.

Handwritten text in Devanagari script, likely a signature or a short note, located in the upper right quadrant of the page.

Small handwritten mark or signature, possibly a date or a small note, located below the main handwritten text.

ספר

חמדת שלמה

דרושים מתוקים מדבש ונופת | וחידושים עמוקים , בהלכות
צופים . לקרב לבן | מלוקטים . על אדני
של ישראל לאביהן שבשמים . האמת והצדק המה מיוסדים .

מכתבי קודש של רבינו הגדול הגאון האמיתי . המפורסם בתורתו
ובקדושתו . בכל קצוי תכל . רבן של כל בני הגולה . מרנא
ורבנא מהוריר שלמה זלמן וצוק"ל . שהי' אב"ד ור"מ דק"ק ווארישא
יע"א . אשר האיר עיני ישראל בחיבוריו היקרים . אשר יצא קום בכל
הארץ . הלא המח ספר שו"ת חמדת שלמה . ושני חלקי חידושי
חמדת שלמה : זכותו יגן על כל ישראל אמן :

ונלוה לזה הגהות על ש"ע אה"ע שהועתק מכתב ידו הקדושה בגליון האה"ע :

בהוצאות , ובהשתדלות , נין ונכד המחבר ,
בערוש מענדלזאהן בן לאאמיר הר"ר יקיר ולה"ה :

פ"ק ש"י צנז'א

ווארשא

שנת קבל רג"ת עמד לפ"ק

ХЕМДАСТЬ ШЛЕМО

Т. е. гомилетическое соч равина С. ЛИПШИЦА.

23V 5797

2 00/16

Дозволено Цензурою
Варшава, 18 Июня 1890 г.

Тип. Г. Ю. Рундо Варшава, Тломацкая 10.

296.45
ז' אב תש"א
ז' אב תש"א

הקדמה

ב 3

לגרי המציא לבית הדפוס גין ונכד המחבר .

ישמחו היראים ויגילו השלימים בראותם הספר החדש אשר לפניו נותן לפניהם היום . אם אנוס כבר הדום
אל"ז ר"ע את בני ישראל בספרו הבכיר שו"ת ח"ש אשר הוציא לאור בחיים
שנת תקל"ו לפ"ק וכמעט לא נראה כבוסם הזה . ואחרי עלות נשמתו הקדושה השמימה [ביום י"א ניסן
שנת תקל"ט לפ"ק] הוציא לאור חתני זקני הרב ז"ל בשנת תרי"א לפ"ק חידושי ח"ש חלק ראשון . ושלישי
לקודש חידושי ח"ש חלק שני הוציא לאור אדוני אבי מורי ורבי זללה"ה בשנת תרל"ז לפ"ק . ראו גדולים
ויהללו ויאלו קום ככל הארץ . בכל אלה לא נדפסו עדיין דרושים בחוכמת מוסר אשר דרש להשיב רבים
משון וכחכם ככתב ידו הקדושה . ואם כי מנער הוא [כי רוב הדרשות שלטו כמו ידי זרים חבל וכו'] וחתני
נפשינו בזה כי המה דברים יקרים ויולאים מקרב ולב ענוק וכנסים ללב מבקש ה' . ודרשתי לזה חידושים
מלוקמים מכתי"ק עינים עמוקים כדרבו בקודש בחיבוריו היקרים . והנה במדרש פ' מקץ דרש קץ שם
לחושך זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה כיון שהגיע הקץ וכו' ע"ש . כן הוא בהספר הגדול
הזה אשר כיסאיו אופל והי' מונח בכתי"ק לערך שמונים שנים . וכתעוררתי בעזה"י לעשות אורות מאופל .
כי מה מאוד גדלו גיעושי של אל"ז ר"ע לחידושי תורתו . כאשר שמעתי מפה אלמו"ר זללה"ה אשר
אל"ז ר"ע לעת זקנתו למד בעלמו ככתבי קודש שלו בקול כלומד גמרא . ואלמו"ר מלאו הרבה פעמים בעת
שלמד בכתי"ק . גם שמעתי מפה דודי מורי ורבי הרב"ג מו"ה בונם זאב זללה"ה אשר בעת שהיה
אל"ז ר"ע לאור את ספרו הבכיר שו"ת ח"ש כאשר נגמר הספר ראה לבדך ברכת שהייתי וכדי שלא יהי'
מילתא דחמייהא שלח לקנות פירי חדשה . מכל אלה מובן גודל תשוקתו שיודפסו חיבוריו . וכיון בזה כוונה
דוממה כאשר גילה מלפניו לבבו הטוב בהקדמת ספרו שו"ת ח"ש מפני שכל המלות אין ביכולת האדם
לעשות רק בחיים ומת נעשה חפצי אבל מלות ח"ה מקיים גם אח"כ כי גם ברבות הימים מה שלומדים
אחר החידושים מקיים הוא ח"ע של וטנחם לבדך שדרשו בספרי אלו הסלמידים :

כתבתי וזה היות יסמי הרבה כתבים מפוזרים בידי אנשים שונים ועי"ז באים לכליון לכן כתבתי לעורר
אשר מי שיש בידו [הגדע לי ותאמינו נודע] חף עלה אחת אחרי ראותו דברי אלה ואינו
מוציא לאור אינו יולא ידי חובתו רק מחויב לשלוח לידי הח"מ כי אקוה בעז"י להוציא לאור . לגדום כ"ר
לשמח אל"ז ר"ע בעולם העליון . חכות תורתו ולדקתו יגן עלי ועל כל ישראל אמן :

נאום אברהם רובערוש בן לאדוני אבי מורי ורבי הרב ר' יקיר זללה"ה .
בהרב מ"ה צבי הירש זללה"ה חתנא דבי נשיאה המחבר וצוק"ל .

(יען כי נשאר הנייר חלק אמרתי לכתוב למזכרת) .

ואדוני אבי מ"ו הג"ל סי' חתן הרבני המנוח הוא זקני ח"ה שבת ב"ץ ז"ל פינקלשטיין מחנכתינין בן הרב
ר' דוד ז"ל משם בן הגאון מו"ה רובערוש ז"ל [שהיה חיבור נפלא על חר"מ וכמה בכתובים
עמדי ד' חכמי להוציא לאור] בן הגאון מו"ה יצחק אברהם ז"ל אבד"ק פינקטוב בעל בתר בהונה . בן
הגאון מו"ה רובעריש ז"ל בן הגאון מו"ה יצחק ז"ל בן הגאון מו"ה משה ז"ל בעל הגהת
נקודת הכסף בן לרבינו הש"ך ז"ל בן הגאון מוהר"ם ב"ץ ז"ל . וזקני הר' שבת ז"ל הג"ל הי' חתן
למד הגאון רבינו יצחק לנדא ז"ל אבד"ק קראקא דודו של הגדוע ביהודה . [ובלוחות העדות כתב עליו
רבינו רבי יונתן ז"ל שחי' ראש וראשון לגאונים הזמן שאין למעלה הימנו] . ואא"ז הבתר בהונה הג"ל סי' קן
ויכד לאיש אלקים רבינו יצחק מפוזר ז"ל ולהגאון ר' ליב אבד"ק קראקא הוכער רבי רבי ליב ולהגאון
השר מו"ה שאול וואהל בן הגאון מוהר"י מייז בן הגאון מוהר"ם פאדווס ז"ל [ככתוב בשער הספר
בתר בהונה] . וא"ז הגאון מו"ה משה בן הש"ך ז"ל סי' נכד להרמ"א ז"ל מלד אמו סוער מגזע
רש"י ז"ל שממך יחוסו עד דוד המלך ע"ה . זי"ע ועכ"ל"ס :

הסכמת לא רציתי ליקח כי גוף הספר ח"ל להסכמה . ואם כדי שלא לחזור ולהדפיסו ג"כ אין מהלך כי
לא נחשדו ישראל לעבור על איסור הסגת גבול ומלכד זה עתה יענה ע"פ חוקי הקיר"ה :

כדי

כדי שלא להוציא הנייר חלק אצין פה דברי תורה מאחד מצדדי אא"ז המחבר וללה"ה .
והע"ס שמו חסעס הכמוס :

במטות דף ו' דבאיסור שזדה אף לרבה אי עבד
מהני ח"כ בביאה מקודשת . אך מ"מ הא פסק
המרדכי בשבטע שלא למכור ומכר דאע"מ ולא
סבירא לי' כהתום ועי' בסמ"ע סי' ר"ח שחמה
באמת על הרמ"א דדברי המרדכי נכונים לכל
הפוסקים . גם לדעת מהרי"ט ידוע דהיכא
ללא יחוקן האיסור מודה רבא ח"כ לא שייך הכא
אע"מ . אך אינו דבר מוסכם כנראה מכמה
פוסקים וכן הש"ך והגוב"י שם לא ס"ל כן ע"ש .
וא"כ דין זה אי מקודשת בקידושי ביאה תלוי
באשלי רבדכי דלהתום והב"י והרמ"א בס"י ר"ח
מקודשת וכ"ה להמרי"ט . ולהמרדכי וכפי מאי
דפשיטא לי' להסמ"ע וכן להגוב"י אינה מקודשת :
ובין שזכינו לה מיושבים דברי הרשב"א ז"ל .
דכ"ס לקמן דף כ' מוקמין קרא דאם
לא יחפון האיש לקחת הא חפץ מייבם כל שעולה
ליבוס וכו' וכל שאינו עולם וכו' בחייבי כריתות
וקרא דיבמתו דיש לך יצמה אחת שעולה לחליצה
ואינו עולה ליבוס בחייבי לאוין ומקשי' ומאי ראי'ת
ומשני מסתברא חייבי לאוין חפסי קידושין חיי"כ
לא חפסי קידושין ע"ש . וא"כ י"ל דהרשב"א
סובר כהמרדכי וכסברת הגוב"י ס"ל וממילא
בגדרה הנאה לא שייך שום ד' קידושין לא בכסף
ושטר אלא בביאה כ"ל וא"כ י"ל דהוי בכלל קרא
דאם לא יחפון וכו' דכל שא"ע ליבוס ח"ע
לחליצה . ואף דלפי הסמקנא לקמן חייבי לאוין
עולה ליבוס מדאורייתא ורק גזרי' ביאה ראשונה
אטו ביאה שני' ע"ש . היינו בחייבי לאוין לחודא
אבל דדד הוי עשה ג"כ ככל היולא מפיו וכמ"ש
הרשב"א בעלמו כאן וא"כ לא שייך דעשה ירחס
דאם אין עשה דוחה ל"ת ועשה ובע"כ הא דעולם
לחליצה היינו מקרא דיבמתו וא"כ הכא דלא שייך
חפסית קידושין כ"ל הי' ראוי להיות בכלל אס
לא יחפון וכו' ולכך הולך הרשב"א ז"ל משום
דדבר אחר גרס לה ליאכר . ועוד יש להאריך
בזה וקצר המעט מהשתרע . והוא כיון ויש
בעזרת ה' יתברך החונן לאיש "בער" :

ביבמות דף י' הקשו החוס' דליתני שם עשרה
אשה איש שפוטרת לרעה בע"מ שלא
חיתשאי לפלוני וכו' . וסורן הרשב"א ז"ל כיון
דדבר אחר גרס לה חוללת והרי זה כמודרת הנאה
מיבמה דחוללת אע"פ שאינו עולה ליבוס ובע"כ
משום דדבר אחר גרס לה ע"ש . וכקשה השעט"מ
דמאי ראי' הביא ממודרת הא הוא חייבי לאוין
דקי"ל דחוללת ואשה איש הוא בכלל חייבי כריתות
דאינו עולה לחליצה והינה בלע"ג :
ונראה ליישב דהנה הרשב"א ז"ל בחשוכה
סי' תר"ב נשאל בגדרה הנאה מאיש
ואח"כ קידשה בכסף אס מקודשת והשיב דאינה
מקודשת משום דלא יהיב לה מידי . והוצא
בסגתה סרנ"א חס"ע סי' ל"ב להלכה . רק
בקידושי שטר דעת הרמ"א דמקודשת . וכבר חממו
החמ"ח והב"ש דבפי' מבואר שם סי' תר"ג דאף
בקידושי שטר דקין כן . והנה יש לחקור איך הדין
בקידשה בביאה . ולכאורה הסברא פשוטה
דמקודשת דבשלמא בקידושי כסף ושטר כיון
דאינה יכולה ליהנות לא יהיב לה מידי אצל
בקידושי ביאה הרי עברה וניהנית . אך גראה
דאין זה פשוט כ"כ . דהנה ברית תמורה מקשי'
לרבה דס"ל כל מילתא וכו' אי עבד ל"מ
מאלמנא לכב"ג ומשני ח"ק לא . יקח ולא יחלל
חילולין הוא עושה ואינו עושה ממזרים ע"ש .
ולכאורה יש לחמוס למה לי' להקשות מאלמנא
לכב"ג הא קושי' זו הוא על כל חייבי לאוין
דעלמא דקי"ל קידושין תופסין בחי"ל ונהי
דבכסף ושטר לא קשי' כיון דליכא עבירה מ"מ
יקשה על מוקדש חי"ל בביאה . ומלאתי כנודע
ביהודה מהד"ת חס"ע סי' ג' שזימד בזה וכתב
לתרן דשאני חי"ל . דאף בקידושי ביאה לא חמרי'
אע"מ כיון דיכול להיות בהיתר ע"י כסף ושטר
וענין סברת סש"ך בשוחט בשבת ע"ש שהאריך .
וא"כ לפ"ו בגדרה הנאה ממנו י"ל דאף בביאה
אינו מקודשת מטעם אי עבד ל"מ דהא לא יכול
להיות בהיתר כ"ל . סן חמת דלפח"ש החוס'

חמדת שלמה

דרוש א' ראדור

בסייעתא דשמיא אלול תקצ"ה רפ"ק.

דוד המלך ע"ה אמר שויתי ה' לנגדי
תמיד כי מימיני כל
אמוני לכן שמח לבי ויגל פכודי אף בשרי
ישכון לבטח. וכ' בש"ע שהוא כלל גדול
במעלות הצדיקים כי אין ישיבת האדם וחננויותיו
וכו' כ"ש כשיש האדם אל לבו שהמלך הגדול
הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו
ורואה במעשיו כמ"ס חס יסתר איש במסתרים
ואני לא אראנו מיד יגיע אליו הידאה והפחד
ובושחו ממנו תמיד. והנה מלת תמיד מורה
לא מבעיא בשעה שעוסק בחורה ובתפלה
ובתפלות ד' שלא יהי' לו פני' אחרת ח"ו.
אלא אפי' בשעה שעוסק בעניני עוה"ז יהי'
כל מגמותיו לאורך עבודת הבורא כמ"ד בש"ע
סי' רל"א בכל דרכך דעוהו הפי' שכל מה
שיהיה מעוה"ז לא יכוין להנאתו רק לעבודת
הבורא ב"ה וב"ש ואמרו חכמים וכל מעשך
יהיו לש"ש שאפי' דברים של רשות כגון אכילה
ושינה וזדומה ע"ש. וע"כ כ' הח"ה שמעתי
בני אדם אינם יולדים ממנוהו בו ומהר ממנו.
והנה המלות ומעשים טובים מכונים בשם ימין
כדכתיב לב חכם לימינו ושאר המעשים מכונים
בשם שמאל כי מהראוי לעשותם בכבדיות
ודרך עראי כמו דאיתא בגמ' הראשונים עשו
חורטן קבע ומלאכתן עראי. ואפשר לומר
שזהו טעם הכנה תפילין בשמאל להיות לאות
על ידך שאפי' דברים המתייחסים לשמאל יהי'
הכל לשם ד' :

ובמה שפירשנו לעיל טעם הכנה תפילין
בשמאל להיות לאות על ידך שאפי'
דברים המתייחסים לשמאל יהי' הכל לש"ש.
יש לפרש דברי הגמ' כל זמן שיהי' צין עיניך
יהיו שמים. להורות דעיקר האות הוא מחמת
התפילין של יד בשמאל דהיינו לשעבד כל עניני
עוה"ז לשמו ית'. ובזה יש לפרש לך לאות
ולא לאחרים לאות כיון דדבר זה מורה להיות
כל כוונתו לש"ש לא יוכל להכיר אדם וזהו
ע"כ ח"ש לך לאות ולא לאחרים לאות. ויש
לכונן באמירת לשם יחוד כנגד הלב לשעבד
תאוות ומחשבות לבניו וכו'. ובזה י"ל פי' הפסוק
חכם ירא וסר מרע שכ' הר"י אע"פ שסר
מרע ירא. היינו שלא עשה דבר הרעות
בכוונה הראוי' :

ובש"כ בימים הקדושים האלו אשר קדמונינו
ז"ל נתנו רמז אריה שאג מי לא
יירא שהוא ר"ח. אלול. ר"ה. יוה"כ. הו"ר.
שמחייב כל אחד לפשט במעשיו שיהיו דרכיו
כוונים ומשכ"כ לעשות תשובה על עוונות.
ואיתא

דוד המלך ע"ה אמר שויתי ה' לנגדי
תמיד כי מימיני כל
אמוני לכן שמח לבי ויגל פכודי אף בשרי
ישכון לבטח. וכ' בש"ע שהוא כלל גדול
במעלות הצדיקים כי אין ישיבת האדם וחננויותיו
וכו' כ"ש כשיש האדם אל לבו שהמלך הגדול
הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו
ורואה במעשיו כמ"ס חס יסתר איש במסתרים
ואני לא אראנו מיד יגיע אליו הידאה והפחד
ובושחו ממנו תמיד. והנה מלת תמיד מורה
לא מבעיא בשעה שעוסק בחורה ובתפלה
ובתפלות ד' שלא יהי' לו פני' אחרת ח"ו.
אלא אפי' בשעה שעוסק בעניני עוה"ז יהי'
כל מגמותיו לאורך עבודת הבורא כמ"ד בש"ע
סי' רל"א בכל דרכך דעוהו הפי' שכל מה
שיהיה מעוה"ז לא יכוין להנאתו רק לעבודת
הבורא ב"ה וב"ש ואמרו חכמים וכל מעשך
יהיו לש"ש שאפי' דברים של רשות כגון אכילה
ושינה וזדומה ע"ש. וע"כ כ' הח"ה שמעתי
בני אדם אינם יולדים ממנוהו בו ומהר ממנו.
והנה המלות ומעשים טובים מכונים בשם ימין
כדכתיב לב חכם לימינו ושאר המעשים מכונים
בשם שמאל כי מהראוי לעשותם בכבדיות
ודרך עראי כמו דאיתא בגמ' הראשונים עשו
חורטן קבע ומלאכתן עראי. ואפשר לומר
שזהו טעם הכנה תפילין בשמאל להיות לאות
על ידך שאפי' דברים המתייחסים לשמאל יהי'
הכל לשם ד' :

וי"ר עדס"מ כוונת דוד המלך ע"ה שויתי
וכו'. דסנה איתא בש"ע חס מזמן
לאדם רוק בשעת תפלה נסור לדוק רק מבליע
בכוחו ואם הוא איסטימים ואינו יכול להבליע
בכוחו יורקו לאחריו ואם ח"א יורקו
לשמאלו והקסם הב' בסי' ז"י משם אביו מסי'
קכ"ז דאיתא שם נותן שלום לשמאלו שהוא ימין
של הקב"ה ואח"כ לימינו ואריך דכפוסט
שלג פסיעות הוא כנגד השכינה ע"כ שמאל
דידי' הוא ימין של הקב"ה משא"כ כשעומד
בתפלה דלעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה
ע"כ אין השכינה כנגד המתפלל עיי"ש סי' ז"י.
ואיתא בזוהר הקדוש חכמים עיינו בראשו וכי
באן אתר אית לשאר אינשי עיינין אלא בני

הדברים שעל ידם אוחזים שום דבר כמו ימות
דברים . והוא אמרם הוי רץ למאור קלה אפי'
טורם בא המאור לידך . ובזרח מן העצירה
שתחלמן לבנות היצירה אפי' צבא העצירה
ח"ו לידך . וחסו הפי' ילרם מסור בידם טורם בא
דבר עצירה ח"ו לידם . ואפי' צבא דב"ע ח"ו
לידם עכ"פ לא הם מסורים ביד ילרם שאין
להיצלה ר"כ שליטה עליהם וכמו דאיתא במס'
ע"ז דאמרו ר"ע ור"י חיל אפתחא דוונות כי
היכי דייכייף לילרן מל"ל הא דכתיב מזמנה תשמור
עליך . גם י"ל לא הם מסורים ביד ילרם ע"ד
אמרם יורד ומסית עולה ומסבין וע"כ החוצא
מסור ביד ילרן [ע"כ מלאתי] :

ישעי' סי' א' ער מה חובו עוד חסיפו סרה
וכו' . י"ל עפ"י מה דאיתא
אר"ח מ"ד הודו לד' כי טוב הודו לד' שגובה
חובתו של אדם בטובתו עשיר בשורו עני בשיו
יחוס בציבתו אלמנה בחרגולתה . והנה כל זמן
שם לאדם רכוש יש לאדם מקום לשלם בעמלו
וכן מלינו בנגעים בתחילה נגעי בחים ואח"כ
נגעי בגדים ואח"כ נגעי עולמו . ואם ח"ו אבד
רכושו יש ג"כ תקנה ביסורין ח"ו כי אין בעל
הרחמים פוגע בנפשות תחילה . וע"כ הוכיח
הנביא אחרי שכבר כל הראש לחלי ומקף רגל
ועד ראש אין בו מחוס מעשה אם ח"ו יחטאו במה
יהי' להם לשלם חובתם וח"ו עד לנפש יגיע .
וחסו הפי' על מה חובו . פי' על איזה אבר יש
לכם מקום שחובו עליו ולא יגיע עד לנפש ח"ו
אם עוד חסיפו סרה אחרי שכל הראש לחלי
וכל לבב דוי ומקף רגל ועד ראש אין בו מחוס .
ועפ"מ ש"י [אמר המ"ל] הקישור לריך הסבר
ואני העתקתי כמו שמלאתי כחוב [המדרש
השביעי במדורים הרווי לענה ופי' המדרש
השביעי במדורים בפסח הרווי לענה בט"ב .
ולפ"מ ש"י הכוונה בזמן הבית השביעי במדורים
זה הי' זכר לוימדרו ועששו בעו"ה הרווי לענה
ע"י ט"ב בלדות הגלות וע"כ נקט תחילה מדורים
לישנא דקרא וימדרו את חייטם כלומר בזה
הייתי שבע מכל הבלות ועששו בעו"ה הרווי
לענה בט"ב . ובזה מיתבס כמה דקדוקים שיש
לקדק בטוונת המדרש . ויהי' רלון שיבוא בגוף
לדק במהרה ציינו חמן סלה :

ואיתא בש"ע ספק עצירה לריך תשובה יחר
מודאי עצירה מהמת שאין בו חרטה גמורה
מהמת שיש לו אמתלה לומר חלי לא חטאתי .
וע"פ מה שפי' הב"ל כמה לא חלי ולא מרגיש
גברא דמרי' סייעי' שאלו באחת ולא עלתה לו
דוד בשמים ועלתה לו . עם פי' הפסוק מכסה
פשעיו לא ילנה ומודה ועוזב ירוחם והיולא
מדבריו מהמת הקטנות החטא ובקשות האמתלות
ע"כ אין כאן [חרטה] גמורה . ויש לפרש
בזה מ"ש כי עוני אגיד אדלג מחטאתי כי עוונות
מחודים עליהם בלב שלם משא"כ החטא שנקרא
שוגג ע"ז אין מחודים וידוי גמורה :

אמר ר"י מאי דכתיב אשרים זרעי על כל
מים משלחי רגל השור והחמור אשרים
ישראל בזמן שעוסקים בחורם ומלות וג"ח
ילרם מסור בידם ולא הם מסורים ביד ילרם
שנאמר אשרים זרעי על כל מים ואין זריעה
אלא לדקה שנאמר זרעו לכך לדקה ואין מים
אלא חורה שנאמר הוי כל זמא לכו למים . ופי'
הע"א ע"פ פי' הפסוק הצילני מניט ואל אטבעה
אנלל משונאי . כי שני מיני ילרים יש האחד
טבע החומרי והשני היצירה המסית והמסבין
וכנגד המסית אמר ילרם מסור בידם וכנגד
טבע החומרי אמר ולא הם מסורים ביד ילרם
כי הוי דבר הקשה להכניע טבע החומרי מכל
וכל כמ"ש באברהם ומלאת את לבבו נאמן לפיך
עכ"פ לא הם מסורים ביד ילרם וחסו משלחי
רגל השור והחמור השור שהוא כינוי להיצירה
שכוונתו להזיק וחמור הוא טבע החומרי עיי"ש
דע"ה ופח"ח :

ועוד יש לכיון ילרם מסור בידם ע"פ מ"ש
באבות הוי רץ למאור קלה ובזרח מן
העצירה . כי לבני מאור לריך זריזות גדולה
טורם בא המאור לפניו כי מי שרואה בעיניו
איש עני וחסד לחם וודאי לא יאכזר לבו מלידתו
לו . אמנם אשרי משכיל אל דל ולזה לריך זריזות
גדולה . ולגבי עצירה ר"ל הוא להיפוך כל זמן
שאינו רואה דבר עצירה אינו חומד כ"כ וכמ"ש
ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם עינא
ולבא חרי סרסורי לעצירה העין רואה והלב
חומד וע"כ העיקר הזריזות צבא דבר עצירה
לידו . והוא אמרם הסתכל בשלשה דברים ואין
אתה בא ליד"י עצירה . יד"ה נמשלים לכל

דרוש ב' לארור

ב"ה שויתי ד' לנגרי תמיד . גל עיני ואבימה נפלאות מתורתך :

שכל מתקומם נועה בצנעו אל המקום שלו כמו הכבדים למרכז הארץ והקלים לאויר אבל אין נטי' לארץ למשוך הכבדים וכן האויר לשאוף הקלים אחרי שאינם חכרים במקומם אמנם בנשמת האיש הישראלי אשר הוא חלק אלהי ממעל כמ"ס הכתוב ממני פריך נמלא ואומר ועמך כולם לדיקם לעולם ירשו ארץ נרר מטעי מלבד שיש להם חשוקה טבעיית למקומה החלוצה ממנו דהיינו להש"י . מוסף לזה הש"י ב"ה ברוב רחמי וברוב חסדיו למעשי ידיו יכסוף כי יותר ממה שהעגל רוצה ליוק הקב"ה רוצה להניק אותנו שפע קדושתו וחפץ בהשלמתו למען מכה לחיות בנזעם ד' ולבקר בהיכלו כי בזה יחוסף כח בפמליא של מעלה וכמו שדרשו ע"פ תנו עוז לאלהים על ישראל גאותו כל זמן שישראל עושינ רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה של מעלה וזהו הפי' נכספה מהקב"ה וגם כלחה נפשי אף שאין דמיון וערך לחשוקה הש"י לנו כחשוקתיו אליו אמר גם כלחה נפשי דהיינו עכ"פ אחר שגם בטבעה לכסוף להסדבק בקדושה ע"כ מלד זה נקל מאוד על האדם ללכת בדרכי ד' וע"כ לבי ובשרי ירננו לאל חי דהיינו הנפש עם הגוף :

והנה בפסוק אשר רמזו גם כן חכמינו ז"ל לר"ח אלול כתי' אני לדודי ודודי לי בתחילת חשוקה ישראל ואחר כך חשוקה השם יחברך ובאמת נראה כי חשוקה הש"י הוא קדומה בזמן ובמעלה כמ"ס למעלה בפסוק נכספה וכו' וקודם לזה כתי' ג"כ דודי לי ואני לו . אמנם זה יש ליישב ע"פ אמרם בינונים פלוס ועומדים עד יס"כ וכו' נכתבים לחיים לא וכו' נכתבים וכו' וקשה הא כתיב רב חסד מטה כלפי חסד ותי' לזה במוסר"י מינן כי זה העון מכריעו לקף חוב הואיל ואינו מתעורר א"ע בעשי"ת לשון מדרכיו ראינו מזה נחמת שאינו מתעורר בתשובה בימים הראים לזה ע"כ בעל ממנו מדה ורב חסד אשר בימים האלו הסמוכין לימי הדין . ותקנו קדמונינו ז"ל לחקוע בשופר בכל החודש ע"ד אס יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו [גם י"ל שציקר הספלה והסתחוים יחי' על גלות השכינה שאנו חוקעין רק בעיר ולא בבהמ"ק] ע"כ מי שאינו נותן לבו בימים האלו מעלמו להתעוררת הסגובס אף

קדמונינו ז"ל נתנו רמז וסי' להתעוררת ימים הקדושים האלו מפסוק אני לדודי ודודי לי הוא ר"ס אלול כי בחודש הזה ראוי לכל אדם להיות כל מתעבותיו פניו להיות נוכח ד' דרכו לחקן דרכיו ומעלליו המקולקלין להיות סוד מרע ועשה טוב קודם כל יום הגדול והמלא ראש השנה אשר כל בלי עולם עוזרים לפניו כבני מרון ומי יאמר זכיתי לבי עהרתי מחטאי כל ימות השנה הסמכות לו והנשכחות ממנו . ויש להקשות על הרמז הג"ל כי מה יתן ומה יוסף בזה זה החודש יותר משאר ימות השנה שהוא ג"כ החיוב לזכור תמיד במלות ד' כמ"ס וסיו הדברים האלה אשר ארכי מלך היום על לבבך ודרשו חז"ל על פסוק זה בכל יום יהיו בעיניך כחדשים ונאמר פן יסורו מלבבך כל ימי חיך . גם נתנו חז"ל רמז על ר"ח אלול מה הפסוק ומל ד' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ד' וכו' שזה ג"כ ר"ח אלול . ואני מדקדק למע נאמר לאהבה כי תחילה לריך יראה ומיראה באים למדת אהבה כמ"ס סר"ח ז"ל :

ידיך עפ"י הגאון מהר"י מינן דדרשותיו על פסוק מה ידידות משכנותיך ד' לבאות נכספה וגם כלחה נפשי לחירות ד' לבי ובשרי ירננו אל אל חי . ופי' הוא עפ"י מאי דאיתא בגמ' מרגלא בפומא דרב עוב"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' אלא לדיקם יושבין ועטרוניהם צראשיהם וניהים מיו השכינה הורו בזה כי השכינה עלמה הוא העדן והשכר הרוחני וההענוג הנפלא אשר אין ערוך אליו וזהו פי' פסוק את ד' אלהיך תירא ואותו תעבד וכו' חזק פי' כי אם אותו תירא ואותו תעבד תזכה שעי"י יהי' לך דביקות בו וזהו הפי' מה ידידות כמה יקרית ואהובות משכנותיך דהיינו העבודות הנעשים במשכנותיך בנתי כנסיות ובתי מדרשות מקום שמגדלין בו תורה ויראה דהיינו תורה ותפלה ומה שבר יהי' פ"י אמר ד' לבאות כאמרם ז"ל עמיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל לדיק וכפי' הפסוק דלעיל וכו' חזק . וע"י סיים נכספה וגם כלחה נפשי לחירות ד' כלומר שלא תאמר הואיל והשכר גדול כ"כ וודאי הוא דבר קשה לבא למדרגה זו ע"כ סיים הפסוק וביאר הענין ממה שאנו רואין

ויתר הדברים המה רק עפלים והו מה שהזמן
הקב"ה יתיר הדברים לאדם אשר הטיב עמו הן
רק לאכלה ולא לסחורה לבנות כל ימיו חלילה
בעיניו החומרים האלה. ע"כ הירא את דבר ד'
לרץ לראות שיהי עיקר השחלותו בענין השליחות
ומי שאינו מותן לב לזה ואבד העושר ההוא בענין
רע דסיינו כל מה שהשחל בעוה"ז בעניניו כי
לא ישא מאומה מזה לביטו לעוה"ב וענש יענש
על אשר לא עשה ענין השליחות :

ואחר שהאדם הוא שליח בעוה"ז הסב כל
שליח לרץ לידע ארבעה דברים בעסק
השליחות הא' מי הוא המשלה כי לפי יקרת ערך
המשלה לרץ מאוד ליחד ולעשות שליחותו .
והשני' גודל שכר השליחות כי לפי גודל השכר לרץ
להתאמץ יותר לעשות שליחותו וגם ע"ז אם אינו
משגיח על שליחותו עתה יענש יותר כי בזה מראה
שאינו חושש לגדולה המשלה ולגדול השכר המקובל .
והשלישי' להשיג על קטנות ערך השליח כי לפי
פחיתותו וקלותו לרץ יותר להיות זהיר ורזה
בענין השליחות . והרביעי' שידע מהות ענין
השליחות כי אם הוא דבר שאפשר להשיגו בלי
עושה לרץ להיות נזכר יותר כי אם יתעלה יהי
עליו עונש חזק מחמת שפסקו בנפשו וזמנאותו
לאשר כי השליחות הוא דבר קל לעשות . והוא
ביאור המסורה בד' פעמים מה הכוונות בפסוקים
הא' לגדול מעלות המשלה נאמר מה אדיר שער
בכל הארץ ולגדול ערך יקר תפארת גדולה השכר
נאמר מה רב עונך אשר לפניך ליראך ולקבולות
למעלות השליח נאמר מה ארוץ כי תזכרו ולקלות
פניות המלות נאמר מה ד' אליך שואל מעמך
כי אם לירא :

והנה השליש דברים הראשונים גלויים ופשוטים לכל
משכיל הראשון מה אדיר שערך בכל הארץ אשר
לו דומה תהלה לחוקק דוממותו וגדלותו אין קץ ואין
חקר כמ"ס החכם חכמים שרדשו הוא אשר לא נדע
רק לדוגמת בעלמא חכיר דברי החסיד בס' חו"ה
בסוף שער הצניעה ראוי לך אהי לדעת וכו' .
וכן לענין פחיתות האדם הוא מוכן מעצמו וכי
גדוע הוא בענינו מכל השב"ח וזאת חמלת
ד' שליח גדול השכר דבר אחרת למעלה בפי'
הפסוק מה ידירות משלמות אשר הוא בשיעור
גדול כל לך אשר אין למעלה ממנו . אמנם
קלות פשיית המלות ממה שנאמר ופחה ישראל
מה ד' אליך שואל מעמך כי אם לירא הוא
לרץ ביאור היקר היראה הוא דבר קל :

והסב

אף הקב"ה מסיר עמונו משוקתו כי נחשב וגאלה
הוא לפני ד' . וע"כ רמזו שפיר אני לדודי דודי לי
כי בימים אלו אחרי שהם קרובים ליומא דדינא
לרץ האדם להסעור מעצמו :

ובזה יש לפרש סיום הפסוק ועלי משוקתו
כי אף על פי כן הקדוש ברוך הוא משתוקק
שיתחיל הוא להסעור כמו שדרשו על פסוק פתחי
לי אחותי רעיתי פתחו לי כחודש של מחט ואני
אפתח לכם כפתחו של אולם . וע"כ ברמז האחר
בפסוק ומל ד' את לבבך לא נאמר רק לאסבס
כי לענין היראה לרץ להסעור מעצמו חלילה .
וע"כ נחבזו הקדמונים רמז בפרשת שופטים והיה
קדרכם אל המלחמה ונגש הכהן ודיבר אל העם
ויאמר אליהם שמע ישראל אחם קדשים סיום אל
המלחמה אל יקד לבבכם אל חיראו ואל תחפזו כי
ד' אלקיך וכו' עיי' צ"ע שם רמז אל החכם
לעורר את העם בימים האלו להיותם קדשים אל
המלחמה הגדולה והוא מלחמת היצר והו הוא
לומר להם אל יקד לבבכם מדברי הזמנות חפזתם
וכו' עיי' שם אל חיראו שלא יקובל תשובתכם ואל
תחפזו להקדים המאוחר כי העבירות שנין אדם
לחבירו לרץ לתקן קודם ולהשיב את הגדילה וכן
החרטס ותיכח החפז לל קח הירוד ואם לאו
הוא כעובל ושרן בידו ואחר שאמר לפניהם הדרך
הראוי לתשובה ופי' יש לאל ידם אמר אל תעצרו
לומר אל תחזיקו עצמיכם חלילה חלילה לומר
שאינכם רוצים מעשיהם המכוערים בזה יגדל עונם
כמ"ס הרביון יורה משל לבת של וכו' ע"ס :

והנה הקדמונים ז"ל האשילו את האדם בזה
העולם לשליח ששלחו המלך לארץ מרחקים
ללמוד שם חכמה ומוסר ויחן לו לרד כסף בידו
לידם לדרך והשליח ההוא כבואו אל הארץ ההוא
וירא וזהו הוא רחבת ידיים לפניו שכה כל ענין
השליחות והוא הממון ההוא בצורכיו וקנס שם
סחורות יקרות ולא שם לב לענין שליחותו מאומה
[וקבץ] הון רב ופי' לספירה ונעצעה ספינתו בים
ובמעט שהליל את נפשו ואבד את העושר ההוא
בענין רע ושב לביטו בצבסת פנים ובביטו אין
לחם ותמלס ואת דבר השליחות שהי' לו לעשות
לא עשה ודיבר המלך אחר משפט וישם בסד רגליו
מקום אשר חסירי המלך אסורים שם . והמשל
מבואר מעצמו שזה האדם אשר שלחו ד' לעוה"ז
למחי' שלחו הסב לעשות חיל בחורה ובמלות
ומע"ט כמ"ס שלמה המלך ע"ה את אלקי' ירא
ואת מלכותו שמור כי זה כל האדם כי חלילה צריח
האדם הוא רק לעבוק בחורה ובמלות ומע"ט

ואתה צפרקי אבות אנטיגנוס אומר אל
היו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל
פרס אלא כו' כעבדים המשמשין את הרב שלא
ע"מ לקבל פרס :

אך הנה יש לפרש כוונתו כי בלחמה קשה מדוע
עשה כזה שני חלוקות היה לו לומר אל
תשמשו את הקדוש ב"ה על מנת לקבל פרס
ואמר אל יהיו וכו' אלא וכו' ע"כ י"ל כוונתו
כזה כי בודאי חללה קשה להרגיל את עצמו
ביראה ד' שלא ע"מ לקבל פרס רק הבא לטור
ולעבוד ד' שלא ע"מ לקבל פרס מסייעין לבא
למדרגה זו וגדולה מזו אמרו לעולם יטבוק אדם
באורם ובמלות שלא לשמה שמחוק שלא לשמה
בא לשמה ומכש"כ מי שטובד ע"מ לקבל פרס
מסייענו ד' לבא ליד מדרגה גדולה מזו לעבודו
שלא ע"מ לקבל פרס. וכן בענין התשובה נאמר
ג"כ ומל ד' אלהיך את לבבך לאהבה וכו' :

ועפ"י אמרתי לפרש מאמרם ז"ל לדיקים
דמה להם כהר רשעים דמה להם כחוט
השערה. ע"פ אמרם ילדו של אדם מתגבר
על אדם בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא
יכול לו שג' אופס רשע לזדיק ומבקש להשיחו
ד' לא יעזבוו בידו ולא ירשיענו בהשפטו. כי
הש"י מסייע לבא למדרגה הגדולה שביראה וע"כ
דמה ללדיקים מה שכבשו ילדו שכבשו הר
גדול ולולי עזר הקב"ה לא היה ביכולתם לכבשו
ולרשעים דמה להם כחוט השערה מה שעשו
רצון ילדו ולא כבשו תאוותם לאשר כי רואים
אשר הקב"ה מסייע להבא לטור וע"כ אלו כבשו
את ילדו תחלתן חף ע"מ לקבל פרס היה עזר
ש"י עמדם ומדוע לא כבשו דבר קטן
כחוט השערה :

ובזה י"ל פי הפסוק חלקי ד' אמרתי לשמור דברך.
כי בלחמה מה שראוי לקרוא חלק האדם הוא
מלות ומע"ט כמאמר ההנה שחין מליון לו לאדם לא
כסף ולא זהב ולא אברים טובים אלא תורה ומע"ט
בלבד וזה חלקו בלחמה. ע"כ אמר חלקי ד' חט"ט
שחין חט"ט בעושה עכ"ל חט"ט נקראת חלקי רק מה
שאמרתי לשמור דברך. והמפשה אינו מיוחס לעצמי
רק לד' כי לולי עזרו לא יכול לו וע"כ ה' מהראוי
שלא יגיע לו שכר עכ"ל הוא מחסד הבורא שמשלם לו
שכרו משלם כאילו הוא העושה את כולו :

ובזה י"ל פי הפסוק ולך ד' החסד כי אתה
תשלם לאיש כמעטו שהקשו כיון שמשלם
כמעטו לאי חסד איבא. ועפ"י חזי שפיר הפסוק
דכיון חט"ט שבעיית כחלוא ומינות העבדות
נעשים

ב 2

והנה נגמ' דברכות סו"פ אין עומדין איתא
אמר ר"ח הכל צדי שמים חן מיראת
שמים שנאמר ועתה ישראל מה ד' אלהיך שאל
מעמך כי אם ליראה. והקשו אבו יראה מילתא
זמרתו הוא וזה אמר ר"ח אין להקב"ה בעולמו
אלא אור של י"ש שנאמר יראה ד' היא אורו
ומשני אין לגבי משה מילתא זמרתו הוא משל
לאדם שואלין ממנו כלי גדול ויש לו דומה
בעיניו לכלי קטן ואם שואלין ממנו כלי קטן
ואין לו דומה בעיניו לגדול. והסתבטו המפרשים
בזה' הגמ' דסוף סוף הקושי' במקומה עומדת
אחר שמשם שאל מיראל דבר זה ובעיניו
הוא דבר גדול. והסתבט בע"י ח' שמשם אמר
לכס ראו כי הלא אנכי בעד דם כעוכם ואפ"ה הוא
בעיני דבר קטן י"ש ע"כ כל איש ואיש אשר
מדב לבו אחרו לקרבה אל המלכה לעבודה ד'
יוכל בקלות לבא ליד יראה ד'. והר"ן דדרשותיו
האריך בזה' קושי' זו וכו' כי בלחמה האדם הוא
מורכב מגוף ונפש ומלך הנפש הוא משחוקק
חמיד לעבודה ד' רק הגוף הגוף הוא מעכב
אמנם מי שרואה בעיניו העונות החזקים לעובדי
רצונו ע"י תחקיר המית הגוף וחרר להיות נקל
בעיניו יראה ד' מלך הנפש המשכלת שיש לו
ולא קיים שם אדם רואה אשר עשיתי למלכים
כי ע"י הוא נקל בעיניו לבא ליד י"ש ע"י
וע"י בעיניו דס"ה. והרמב"ן ח' על קושי'
הג"ל ע"פ סיום הפסוק לפזר לך כל כוונת הקב"ה
לפזר לך לא לפזרנו ח"ו ע"ד' אלא לזקק מה תפן
לו. ויש להסכים זה לחי' הגמ' שמאמר שהיראה
אשר שואל הש"י הוא לטוב לך וכאשר חזקה ירא
אז חזין כי בדבר נקל קמיה דבר חסד ע"ד משל
מי שאומר לאדם אמר לך כול אבן טוב
שמשקלו ד' ליערות אמר לו בכמה אמר לו
במאה אלף אדומים ח"ו וכו' זה הוא כול הלא הוא
סך עולם השיב לו לעת עתה הוא בעיניך סך
עולם אמנם כשיהיה לך האבן טוב אשר תחך
עצורו ריבוי רבבות אז תראה כי מחרתי לך כחול.
וזה הוא ספי' לגבי משה שהבין השקר קצוב
והאמיתי המגיע מהיראה. נגד זה היה היראה
בעיניו מילתא זמרתו חף שכל אדם שלא הגיע
למדרגתו. בפרט משה רבינו ע"ה אשר היה
מסופק בל שדו וזהו בחיים לבד עם ד' פא"פ
ע"כ הבין כי נגד העונות הכבדות אין נחשב
לכלום הלעזר הסמטו שיש בזהו קטן כחלוא
נגד היראה ד' שלא למלות תאוותו. עבור יראה
ד'. אך קשה דזה הוא קלה ע"מ לקבל פרס

נעשים רק ע"י סיועה הקב"ה עכ"ל הוא משלים
כמעשהו כאלו עשה לבדו מבלי סיוע כלל וזה
הוא חסד גדול. ובזה פי' המהור"י מיק
פסוק יגמלי ד' כלדקי כבוד ידי ישיב לי
כי שמרתי דרכי ד' ולא רשעתי מאלה.
דהיינו שיגמלי ד' כלדקי כאלו אנכי בעלמי
עשיתי המצוה כי שמרתי דרכי ד' אף כי
מעשי המצוה הוא בעז אלהים ולא רשעתי אפי'
מה שלא עשיתי עבירות הוא ג"כ מאלה כמאמר
ז"ל יארו של אדם מתגבר ומתחדש בכל יום
וד' לא יעצבו וכו'.

זה י"ל מאמר אגניגנום אל חסו כעבדים
לומר שאל תשארו בהוייתן בגדר על
מנה לקבל פרס אלא סו כעבדים פי' שחראו
לכא למדריגת עבדות שלא ע"מ לקבל פרס :

זה יס לומר שאמר משה רבינו עליו השלום
מה ה' שואל מעמך מה שחיי' אחס
העושה כמאמר ז"ל הכל צדי שמים חן
מ"ש. ליראה את ה' אלהיך לעובד לך אף
ע"מ לקבל פרס וממילא יעזר לך ה' להיות עובד
שלא ע"מ לקבל פרס :

והנה אחרי כל ההלכות האלה נחפז דרכיו
ומחקורם במה נחפז לפי מלך
ממ"ס הקב"ה ציוס הדין הגדול והגורא אשר
דין את כל העולם אם הוא ראוי להחיות
ע"כ לדין כל אחד לחוק מוסדות עולם והם
שלושה דברים אשר העולם עומד עליהם תורה
ועבודה וג"ה. עמוד התורה מודע אמרם אין
תחלת דיו של אדם אלא ע"כ תורה כי כל
העולם טעו לא נברא אלא בשביל התורה.
ואיכא בגמ' אר"א ע"ה אינם חיים לעמיד לבא

נבי' עד ח"ל רבי מנחם לסס תקום מן התורה
וכו' ע"כ החיוב מוטל על כל אדם לסיים לו
חלק בתורה"ק. כדאשן שלמוד כ"א עד מקום
שידו מגעת אף בספרים הנדפסים בלשון אשכנז
אמנם בזה אינם יולאים ידי חובת שלימוד התורה
כי ארוכה מאד מלך מ"ע"כ לריבים להחזקת סלומים
ומכש"כ להחזקת לורכי ביהמ"ד הצרובים ולהספיק
בבגדים הסופקים בתורה. השניה עבודה
אחרי שבעש"ר אין לנו ביהמ"ק ע"כ עיקר הוא
עבודה שכלל היא התפלה ורצוי מאוד בימים
האלו לשכח על לבו ולהתפלל על חורבן
ביהמ"ק ותלא להיום עיקר התפלה על עמי
עוסי' כמ"ס ביוס"ק. והעמוד בג' גמילות חסדים
הכלל כל סמרחם על הבגרות מרחמין עליו מן
השמים והרבה מליצי יתור מליצין טוב עליו
למעלה משא"כ מי שהוא אחרי הרבה מקפריצים
עליו כמו דא' במדרש בעולם רבי בון הוי
בקיטין יומא חד חמא דאוי מסכנא חלי ולא
אשגחי ב' אמר דאוי דינא איחזי הכא קס
ואיל ליה. סכנסת אורחים לעשות חבדא ע"ז.
ו"ל הושר חמין בשעתא דקוב"ה רחם ליה
לבר נש. משדר ליה דורנא ומאן איכו מסכינא
בגין דזכס ביה וכיון דזכס ביה אמשיך עליו
חוט של חסד מסטר ימינא ופרים ארישא ויש
ליה בגין דדאי יחא דינא לעלמא וסכנא מחבלא
זקף עינויה ותמא לי' כדן איסחליק מיניה
ואחזרה ביה ובשעתא דדינא שרא בעלמא
קוב"ה דכיר להאי דקס דעביד זכס פס בר
נש כמס דכתיב דקס חיל ממוס. וכמאמרם
ז"ל גדולה דקס שמקדנא את גאולת שנאמר
אין במשפט חפדה תכיס כלדקס ומכס שיקים
וכא לזין גואל בבי"א :

זה יס לומר שאמר משה רבינו עליו השלום
מה ה' שואל מעמך מה שחיי' אחס
העושה כמאמר ז"ל הכל צדי שמים חן
מ"ש. ליראה את ה' אלהיך לעובד לך אף
ע"מ לקבל פרס וממילא יעזר לך ה' להיות עובד
שלא ע"מ לקבל פרס :

והנה אחרי כל ההלכות האלה נחפז דרכיו
ומחקורם במה נחפז לפי מלך
ממ"ס הקב"ה ציוס הדין הגדול והגורא אשר
דין את כל העולם אם הוא ראוי להחיות
ע"כ לדין כל אחד לחוק מוסדות עולם והם
שלושה דברים אשר העולם עומד עליהם תורה
ועבודה וג"ה. עמוד התורה מודע אמרם אין
תחלת דיו של אדם אלא ע"כ תורה כי כל
העולם טעו לא נברא אלא בשביל התורה.
ואיכא בגמ' אר"א ע"ה אינם חיים לעמיד לבא

זה יס לומר שאמר משה רבינו עליו השלום
מה ה' שואל מעמך מה שחיי' אחס
העושה כמאמר ז"ל הכל צדי שמים חן
מ"ש. ליראה את ה' אלהיך לעובד לך אף
ע"מ לקבל פרס וממילא יעזר לך ה' להיות עובד
שלא ע"מ לקבל פרס :

דרוש ג' לאור

בעזחית תחילת חדרש אלול תקס"ד לפ"ק פ' שופטים.

השל"ה הקדוש כתב הרמז בשם הקדמונים
אריה שאג מי לא יירא ר"ה ארי"ה
אלול ראש השנה יו"כ ה"ר. כי בזה ימים אלו
ימי הדין הגדול והגורא מחייב כל אחד לפשט
במעשיו של כל השנה כמה פעמים הכעים לבורא
במעשים רעים הקדושים לו וכמה וכמה נשכחו

ממנו כי אף השוגג לדין כפרה. ואפשר שזה
פונה דוד המלך ע"ה כי עוין אגיד אדא
מחפזי כי עומת ידועים לאדם ויודע האדם
להרבות לעשות תשובה אמנם החפזים שהם
השגות אף שאינו חמור כמו המחיד מ"מ מזה
הד סס חמורים שאין האדם יודע לעשות
תשובה

השובה עליהם. וע"כ ביקש דהע"ה שגילוח
מי יבין מנסתרות נקמי. שהתפלל על שני
דברים האחד שאני מבין גדול החטא וע"כ אף
התשובה עליהם חסו שגילוח מי יבין. שניה
שאני יודע כלל. ע"ז מנסתרות נקמי כי מה
שכח שוג יוכל להיות שנסתר ממני לגמלי ואני
יודעם. [גם י"ל אלא מחטאוי שהכונה על שאני
אומר הידוד במרידות כדאי].

ועוד י"ל ע"ד מ"ש הבינה לעמים על מאי
דאי' בגמ' כמה לא חלי ולא מרגיש
גברא דמרא סיעי' שאל באתח ולא עלתה לו
דוד בשמים ועלתה לו ולריך לבכין באתח טעמא
מאי ובי משא פנים ים בדבר ופי' ע"מ דכתיב
מכסה פשעיו לא ילית ומודה ועוז ירוחם וק'
וכי תעלה על דעתך שיהי' לו סלחה וכו"ל לא
ירוחם אבל לא ילית אינו מקביל למדה ועוז
ירוחם וכו' הוא כי מדרך האדם אשר חטא
לכק' לנדיים להקטין החטא ועי"ז תקטן התשובה
וחמשת הארבע אחרי שאין החטא גדול צעיימו
חסו כוונת הכחוש מכסה פשעיו שפוטת כיסוי
לפסע שלא יהי' גדול כל ק' וסובר שעי"ז
ילית ובאתח לא כן הוא רק שגריך להיות
הדבר כמות שהוא על פלם ומאזני הממשק לא
דעות ה' וע"כ קאמר ומודה ועוז ירוחם ופי'
ומודה על פשעיו ועוז החטא כמות שהוא
ירוחם [ולעג"ד דהו כוונת בגמ' במאי דרמי
האי קרא אמאי דכתיב אשרי נשוי פשע כסוי
חפאם והקפיה הכ"ל מאי רוחם מכסה
קאי על האדם והשוי פשע הוא על הקב"ה
שמואל לו. וזוהי א"ש דהגמ' סוכרת דמכסה ע"כ
קאי שמכסה רק נגד ז"א דאלו הפי' שאינו
מתודה ל"ש לומר לא ילית דפשיטא הלא רשע
צטוו ימות והשוי פשע כסוי חטאה ע"כ נגד
ז"א דאל"כ היינו סיפי' דקרא אשרי אדם לא
יחשב ה' לו עון] והנה מצינו בשאל כאשר
סריחו שמואל כאשר חמל על אג' אמר כי
חמל הכס על מיטב האון להקריב לה' וזוהי
רנה להמשיט החטא וע"כ לא סלית. אבל
דהע"ה צבא אליו נתן סכניא לא נתן התגלות
רק אמר חסד חסד חטאתי וע"כ עלתה לו
כי עי"ז גדלה התשובה והחטא כאשר אמר חסד
הרצ כבסני משני ומחטאתי עוברי. ומ"ש לך
לבדך חטאתי והרע בעיניך עשיתי עד"מ הגונז
להשפיע עמו חסד הפיל כעסו מזל גוף החטא ומחמת
עשיית הרע עי"ז דבריו כי נעמו. ולפי"ז יש
לסין ג"כ אלא מחטאוי כי החטאים הם קלים

צעירי אדם וע"כ אינו תשובה גמורה ובאתח
אף השוגג לריך כפרה. וע"כ תקנו לעורר
השובה בזה החודש כמו שנוהגין לבט"ח זמן ז"ד
לראות להשתדל ללאת ידי הבע"ה. ואיתא בזה
ולריך שידע גמול מעשיו כי אין החולה כובל
מרידות הרפואה רק אחר שידע שהוא חולה
אבל מי שתקפה עליו מחלתו וא"י אם הוא
חולה וסובר שהוא צריך אולם אינו כובל מרידות
הרפואה. וכ' הסור חגי בפרקי דר"א משה
עלה בר"ה ללול לקבל לוחות האחרונות ותקנו
בשופר שלא יעשו עוד אחר ע"ז והקב"ה נתעלה
באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה. כי
הכלל בזמן שמעוררין בתשובה למטה מוסיפין
כה בגבורה של מעלה ע"ד חנו עוז לאלהים על
ישראל גאותו כי רצון הבורא להראות חסדיו
הגדולים לבדיות רק בשמים כדאים וראויים לזה
אזי אינם יכולים להתגלות החסדים. וע"כ
כשישראל מעוררים למטה בתשובה מוסיפין כח
בגבורה של מעלה וע"כ תקנו לתקוע בר"ה ללול
ובכל החודש כדי לעורר הלבבות לתשובה דכתיב
אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו כי השופר
מעורר חרדה ועי"ז עתה תשובה ופי' המפרשים
סיפי' דקרא אם חסד' רעה בעיר וה' לא
עשה. כי ע"י שלא הי' תדין מקול שופר
ולא עשו תשובה דמס בראשם:

ואפשר לומר הרמז אם יתקע שופר צעיר
עפי' מה דליתא בזה"ק כי שופר
של ר"ה הוא לעורר שופר העליון כאשר האריך
בזה"ק בזה. וא"כ בר"ה עיקר התקיעה אינו
בעיר לבד אף השופר שתוקעין בחודש ללול
הוא רק לעורר הלבבות לתשובה וע"כ צא הרמז
אם יתקע בשופר בעיר על חודש ללול שאין
תוקעין רק בעיר אפי"ה לריקים להיות חרידים
מאמת הדין הגדול והמורא. ולא לבנות זמן
חלילה בדברים צבילים אלא הסכנה לפרנסת
ביתו וביתו חסד יפספס במעשיו:

ודגה בהרבה מקומות מוסיפין לקום באתמורת
מר"ה לומר סליחות ותחנונים כמ"ש ב"ש ע'
רק הרמ"א כ' מנהגינו אינו כן רק מוסיפין לקום ביום
א' שלפני ר"ה וזאת אם חל ר"ה ביום ג' מקדימין
בשבעה שלפניו. והטעם כ' שעי"פ לריך להיות
ימי הסליחות ד' ימים כמו קרבן הליך ביקור
כי בכל קרבנות המועדים כתיב וקדחתם עולה
וכר"ה כתיב ועשייתם לרמז שתעשו עצמכם עולה.
ודגה באתח דין זה דל' ימים לביקור היינו
קרבן שגדע שאין בו מוס רק ליתר
שאל

שאלה מצדקת אחר ד' ימים. אבל קרבן שהוא
בעל מוס לא די לו בד' ימים רק כל זמן שהמוס
בו לא ירע לקרבן אשה לה'. ואם כך הקפדה
החורה על מומי הכהמה מכש"כ על מומי האדם
ובחלק המוכתר דהיינו הנפש כי כל זמן שהנפש
אינה מוטרדת מהחטא אינו כדאי לעמוד בהיכל
המלך. וע"ז סובבים כל עושי גהינם מלבד מה
שהנפש מחויב לקבל העונש ע"פ דינו הלק. יסו
ג"כ מ"ה עושה לזך הנפש שיהי' מוטרדת
לעמוד בהיכל המלך. וע"כ הראשונים תקנו
על הכלל אפי' החסיד שבחסידים לרק ביקור ד'
ימים כמו הקרבן שיודעין בו שאינו בעל מוס.
אבל אנו שכל איש יודע גופי לבדו היך
יעלה על הדעת להיות לו דמיון כמו קרבן שאין
בו מוס. וע"כ מחויב כל אחד לפשפש במעשיו
בחודש הזה לראות שיהי' ראוי לעמוד בהיכל
המלך ביום הדון והגורל ולהיות סור מדע
ועשה טוב. אמנם רחמי ה' מרחבים ורחיק
בשמקל עליו לעשות תשובה בלב שלם נהפך
לאיש אחר וכמ"ס החסיד הר"י פ"ט :

אבר

ועפ"י הקדמה זו ביאר הר"י מיין פסוק יגמלה ה'
לדקדק כבוד ידי ישיב לי כי שמעתי דרכי ה' ולא
רשעתי מאלהי ופי' כי מהראוי אף להבוע שום
השגשג שבו כי חייבים אנוהו לעשות מצותיו כי
כולם ישרים ונכוחים ועוד כי הוא אלהינו ואנוהו
עמו עשה לנו כמה נסים ונפלאות הוציאנו ממצרים
והעבד הקדמו לרבו חייב לעבוד אותו ולהשגד
בכל אשר יסירנו ונדאמרו ח"ל ע"פ מי הקדמתי
ותשלם כלום עשה פזוזה עד שלא נחתי לו בית
כלום עשה לי ציה עד שלא נחתי לו בגד וע"כ
השכר הוא מתקד בבורא וע"כ פי' יגמלני ה' בלדקק
כאילו עשיתי לזקק דבר שאני מחויב ועוד חסד יש
לי. גודע מהשגשג פזוזה הקב"ה מלפניו לתעשה
וקנה יסו שני מיני מחשבות האחד מחשבת
אמונת הבורא והאבהת הבורא שכל המצוה נגמר
ע"י המחשבה ועוד יש מצות שנגמרים ע"י עשי'
ואעפ"כ מלדקק הקב"ה המחשבה למעשה ליתן
שכר אף על המחשבה אף שהמחשבה בעצמו
אינו זוף המלכות. והנה כבוד ידי ישיב לי כי
בד' הוא כינוי על אבות המחשבה ונגד כי השכר
הוא בלתי בעל תכלית רק לפי גדולתו יתב"ש כי
שמרתי [ע"ד שומר מצוה ואניו שומר את הדבר]
דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי כי לגבי העוונות
אנו מעשים בחסדו הגדול עושי בלתי ב"ת.
[ועי' ב"ל פי' אשתי האיש וכו']. ולי נראה לפרש
עפ"מ ש' משלם לשונות דקאי על שכן של הרשעים
אין שכל תכלית העו"ז ששכרם ג"כ העו"ז
כפי דרכם אשר בחרו אבל הלדקק שכרו נלח וזה
הפי' דבר אשר יעשה וילית שיהי' לתכלית האמיתי
לא כן הרשעים שאפילו השכר שלהם הוא נמוך
אשר יודענו דוח וע"כ לא יקומו רשעים במשפט
וחמאים בעד לדיקים והעונש להם כי יודע ה'
דרך לדיקים שכל מחשבת לדיקת הש"י והוא שכן
הנלתי ודרך רשעים תאבד כי זכו רזנים לעמי
העולם הזה :

ובזה אני מבין מ"ס התרגום משלם לשונותיו אל
עמי להאבידו שפי' שמשלם להם לאותן
מצות מיעושים שעשו בעו"ז והקשו וזי' משוא
פנים יש בדבר הלא יפה עשה תחת של קורט
רוח בעו"ז מכל חיי העו"ז ואף יתלם לו
השכר בעו"ז חלק העו"ז. ובזה ח"ש דלשונותיו
אינו נוהג במדת חסדו להיות העונש שלהם בעל תכלית
וכיון שהעונש שלהם בלתי ב"ת אין להם מצוה
לקבל השכר הנלתי בעו"ז ואדרבא מוטב להם
העונש בלתי ב"ת ואף בעו"ז לא יא' להם ליתן
שכר רק אעפ"כ נותן להם קלם שכר בעו"ז.
זה

במה חיה' הקשונה ביאר החו"ה פ"ג
יפ"ט כל דבריו כי לעמו. והנה
בחק החמישי אשר כתב כי התשובה הוא
רפואה מדורו האריך בזה בבעל עיקרים ופי'
הפסוק ה' המצוה הזאת אשר אנכי מנחך היום
לא תפלת הוא ממך ולא רחוקה הוא לא
מצד לים הוא וכו' כי קרוב אליך הדבר בפיך
ובלבבך לעשותו. והעירו למה הולך הכתוב
לומר לא תפלת משמע שיש בה קושי גדול ולמה
יהיה כך. ופי' כי באמת מלך השכל אין אנו
מבינים שיהיה מועיל תשובה לחטא וזי' בתשובתו
יחוקן המעשה הרע שפעל ועשה ומלבד זה מי
שחטא נגד הש"י בלתי בעל תכלית הי' מהראוי
שהי' העונש ג"כ בלתי בעל תכלית כמ"ס
שאלו לחכמה חוטא מה חסא עליו והשיבם
חמאים תדרך רעם בציאים השיבו נפש החוטאת
חמות רק הקב"ה לומר יעשה תשובה ויתכפר
אבל ע"י הדיק הטבעי אין מהראוי שהועיל
תשובה. ובזה פי' הפסוק לך ה' החסד כי
אחה תשלם לאיש כמעשהו כי מלינו כמה עושי
עו"ז שהם עושי בעל תכלית וכן עושי גהינם
משפט רשעים בגהינם י"ב חודש שהם ג"כ
עושים מונבלים בזמן. וזהו הפי' לך ה' החסד
במה שחשפם לאיש כמעשהו כמו שמעשיו מונבלים
כך העונש מונבל ואין ערוך אליך להיות העונש
בלתי בעל תכלית כמו מי שחטא נגד בלתי ב"ת.

זהו יל' להכניסו מתחת האביתו שהוא אבד
משהו' א' לו מקום לתקן עבד
ובזה יל' פ' הכנסה מה רב מוכן אבד לפנה
ליראך פעלה לחופים ב' מד ג' אדם
במ"ט לפי' כי בתחילה נתיב האלמנה שפתי שקר
וב' שספוסה שדוגרים עמך על שרואים לדיקים
דמים וחפוסים :

ודנה כתב ה"י בשם המדרש משל לבת של
ליסמים שהיהם צבית הסוכר חתרו בית
סוכר ונכרו לסס ולא האזר רק אחד בא שר
בית הסוכר והכרו במנה אבד ב' הרי המהדרת
החורה לפיך ולא מהרת המלג על נפשו כי בזה
אזה מראש שאין ירא מעונשין המרים . וכמו כן
אזה שש"י ב"ה פתח לו פתח להמלט מפני מעשינו
מי שאינו שש"י תשובה תבטל עונותו ר"ל . ועיקר
המיעט לפנות תשובה שלימה קודם מחמת מירדות
מ"מ ולבנה הפרנסה אמנם בעו"מ הסוטה גורמים
מיטע השפע ולרוב כסף לא יצבע כסף כאמנם
ז"ל אין אדם מה וחלי האויות בידו . אבל באמת
צריך ליתן אל לבו כל עניי עו"מ הכל כמאמר
הכלה הכל הבליים אחר קבלה הכל הכל . ובמדרש
אלו אדם אחר אחר כן הייתי אומר שלא הכינס
שחי פרעות מימיו אבל שלמה שכתב בו ויתן את
הכסף כאברים לו נאה לומר הכל הכל . וזהו

פ' האה"ה פ' ראה אורי מותן לפיכך כי הענייה
המייסר לעם להייה העו"מ והעונותיו ולסדבך
בידאח"ה לך שיה' לו יד וסם בשני הענינים כי
לולי זאת ואמרים מחמת שאין ביכולתו ליתן אחר
עו"מ ע"כ מחמת עניני עו"מ וכמו כן לך שיה'
לו ידיעה ברורה בעניני עו"מ ומי לו גדול
ממנה רביו ע"ס שנקבל גליו כל הענינים ע"מ :
ובזה יל' מה דאיתא בגמ' אין הקבואה שורה
אלא על חכם גבור עשיר ועמו וכו' וכו' וכו'
ממנה . והחמ' מוכר איד מוכת אצריך דוקא כן
שז' דמנה דאין זה מעט לחנף הנפואה מ"מ יל'
דאף בגמ' וכל להסבא . ויל' עמ"מ ה"ר
בדרשותי' אמר"ה ה' משק דנינו פ"ס כד פה דלולי
זאת היו אמרים מחמת נעמת דבריו כנסו דבריו
באני השומעים ולא מאת ה' כיפה זאת וכו' וכו'
ודע דברי חכמים בנחם הנתינים וחי שכוף חכם
יכול לסמנים הדבר ביותר . וכן עשיר כי חכמה
מקנה כוחה וגם יכול יוצר לסמנים עניי עו"מ
ואח"כ קמדת הכל על שלמה ע"ס . וכן גבור
ע"ס מהו חכם כפני מחמת חלוקתו אינו יכול
לסמנים עו"מ ולדוף אחר מוכרת ע"ד שאמר
הנביא קוי גבורים לשחית יין . וכן עניי כי מי

הוא עמו דבריו השמיעו דאיתא בגמ' הרי מאל
דאית' חס' איתו' ביה לא מיתקבל וכמ"ס
האנשי' והא"פ משם גמ' מאל . ולפ"י כיון
הדברים אלו גורמי' לפי' דבריו השמיעים ה' ראי
שיחבר משם רבינו ע"ה מהשלימות אלו פי ע"י
ישי' בירור יוחה על פניה מן השמים אלא ודאי שזה
סוף מהנא הקבואה שז' אפסר להיות בלא זה :

ודנה אחר שפירש בן שמואל לקבל קהורס ע"י
חשבה נאמן משם רבינו ע"ס אשר העמידנו
על באמת נאמן עמ"י בזה"ל ולכחור בעו"מ עו"מ
אשר עמ"י לא ראה אלשים ואלך שבר נאחי רוחני
אשר אין ע"ה אחרת . כל אשר נוגע יראה ה'
בלבבו ראי' למצא בעמך עו"מ רק מה שהוא
הכרחי ולתקן חמור בעניני עו"מ פ"ס ח"ל
שוב יוס אחד לפי מיתתו דפירוש ישוב היס
שמה ימות למצא נחלת כל ימים בתשובה
ונפטר בימים הקדושים האלו לפי' ורא וחד
לפספס ולתקן מעשי בכל מאי דאפשר :

ודנה בדרשותיו שפטים ומומרים חתן לך פ'
המפרשים מס' שפתי' בלשון יחיד
וסיים בלשון רבים ושפטו את העם . ופ' בו
כי הממנים השופט לריכים להיות כולם אחד
הבירים לכל ישי' לך השופט להחיות וגם לך
שימכו השופט שלא יאמר הואל ומיהיו ראי
לישא פני' דין ועי"י ושפטו את העם משפט
דק . ולי נראה עוד לדקדק לשון לא חטא
משפט ולא חמיר פנים שבי' ראי להיות לשון
רבים . ואפשר לומר דקאי על הממנים השופט
אמנם השופט בעלמו אינו יכול להשגיח על כל
פרט ופרט ומחויב להגיד ולהזהיר מכל ממשול
ואח"כ מופל על דאפי' העם להשגיח ע"י . ועי"י
לא חטא משפט שלא יעבור הראש בעלמו על
אזה ולא חמיר פנים :

באמת איתא כי ה' קשה עלי לקבל עול
האיבה ומעדי קיימי בגרש ואעפ"כ
ח"ל לא עוז ה' השדו מעלי . רק אחרי רואי
כמה סיבות אמרת אולי מן השמים גזר כן
[ע"ד ש"כ סג"ל בראות ה' דרכי אדם] . וע"כ
הניי מזהיר מאד אחרי שזה חלק גדול לסיבה
ביאחי הסס (האשונסק) שלא אשקוט מלגשות
מאי דאפשר מי שאינו שומע בקול הורים .
ע"כ הניי מזהיר מאד להזהר בשמירת שבת וכן
בשמירתם שיעשו כחורה מבלי לבא לירי חילול
שבת . ובי' מהדאפי' לעשות משגיחים ע"י כי
קשה עלי לבד להשגיח על כל זה וגם הסרנסים
מורדים ע"כ ראי לעשות משגיחים ע"י :

מאמינים שהנפש הישראלית הוא חלק אלוהי ממעל
הלוכה מתחת ברא הכבוד [וכו'] אל דין
למעלה אין דין למעלה ע"פ השי' שמרו משפט
ועשו דקה וכוונת נפש כל חי י"ל דמרגו לנפש
הישראלית ע"פ שחרגו ויהי האדם לנפש חי' לרוח
ממלא שהיה המוח שבהם ועי"ז כל לכל
המעלות] וכן הדין יש לו שורש למעלה לא כמו
דיני העולם שהם רק משפט חסודי להנהגה
המדויקת אבל משפטי החורש המה כמו שארי מאות
שאלו להשכל מבוא בהם. וזה י"ל שני דברים
אשר מלך השכל המדויק הי' נראה שאין להם
חיבור והתקשרות בהקב"ה ובאמת אינו כן דכחיד
אשר בידו נפש כל חי וחי רומז על הדין וכן
הדין דכחיד והאמת במשפט ידי שיש אחיהם להמשפט
בידו הגדולה שהמשפט הוא דבר קדוש שמימי
וע"כ אם אחס שומרים וכו' הי' שופטים ושומרים
חתן לך לחזקתך לקיום נפשך :

ע"ב אחי ורעי שימו נא לבבכם לדבר הזה
ולכל הדברים האלה ומהם לעשות תשובה
שלימה וימים ובה לזיון גואל במהרה בימינו אמן :

דין תורה לחסר מאוד למעשה. וזו
שחטנו בזה לדרך לעשות תשובה
על העבר. ובמדרש נפרשם ו' אמר רבי יוחנן
שני דברים בידו של הקדוש ברוך הוא ואלו
הן הנפש והדין הנפש דכחיד אשר בידו נפש
כל חי והדין דכחיד והאמת במשפט ידי. אמר
הקב"ה הנפש והדין נחומים בידי שמרו את הדין
ואני אשמור נפשותיכם הוי שופטים ושומרים
חתן לך. ועיקר כוונת המדרש י"ל ע"פ המדרש
ועו מלך משפט אמר משה לישראל הרי נתן לכם
הקב"ה את החורה אם אחס עושים את הדין
מוטב ואם לאו מוטב חורמו מכם. ראינו שכל
האדם חלוי בדברים ובחורש כחיד כי היא חייך
ואורך ימים. ולפי זה מוטב הדקדוק חתן לך לנפשך
כי עי"ז שומר הקב"ה את נפשותינו :

ואפשר לפרש עוד שני דברים בידו של
הקב"ה. דלכאורה חסודי וכי שני
דברים בלכד בידו של הקב"ה והלא השמים והאדמה
השמים חבל ומלאה בכל ביד הקב"ה. ואפשר
שבה לומר שני דברים יש להם התקשרות והתדבקות
בידו של הקב"ה כאשר אנו חסודי מאמינים בני

דרוש ד' לראש השנה

בעזרי' שויתי ד' לנגדי תמיד. דברים להזכיר קודם תקיעת שופר.

לעורר עצמי לעבודתו וכאהבתו ויראתו ית"ש :

הקדושים כחיד נחום"ק רק בלבוש חסודי חסודי
לחבשם אותם ויבחר בזהם אחרים. ובתחת
אחרים הכוונה שחור מעשים הפונים שמסרו
נפשות על קדושה שמו יתברך ואלו בעקבותיהם
לעשות כמעשים בכל האפשר. ושינוי ויבחר
בזהם אחרים האחרים מעשה אבותיהם בידים
זמ"ש כי בראש יקרא לך זרע ולא כל זרע יתקן
רק בני יעקב וקראים זרע יתקן ויבחר זה
ונקבל על עצמינו לילך בדרכיהם אזי יתמלא הקב"ה
רחמים עלינו ויחיו בהשפעתו :

ודנה האלשיך פקדון הקדש כי חבבה לאמר
השני הוא מיוחד כי האמר והאשר
נחך כי הוא לאמר לאחרים לב"ה אף האמר
השני הוא מיוחד. וזה כי הכוונה בזה כי משה
י"ה סבר כי די שיקבל את כל ב"ה והאמר לבגס
שיקבלו

בפרשת יום הקדוש הזה כחיד וידבר ה'
אל משה לאמר דבר אל בני ישראל
לאמר בחודש השביעי בחדש לחודש י"ה לכם
שבחון זכרון תרועה מקרא קודש. ואחריה במדרש
פ' אמור בחדש זה אברהם שנאמר ה' הי' אברהם
זכרון תרועה זה יתקן שנאמר וירא והנה איל
אחר [והתרועה נעשה ג"כ בשופר של איל כדאיתא
בגמ'] מקרא קודש זה יעקב שנאמר שמעו אלי
יעקב מקוראי. ואימתי חסודי מזכירין זכות אבות
ואחם זוכין לפני דין בחודש השביעי :

ודנה החיוב להבין דברי המדרש אשר שמו כל
חבבה לזכר על ה' משלש אבותינו
הקדושים. שכוונתם בזה לאמר כי זרע שאיתא
הקב"ה עס כגולתו הוא רק מחמת זכות אבותינו

שילבנו כל עמלם האיוז האת ע"כ כחיצ לאמר
/ סייעו שאים את אחיו יעזרו ויחזו את חבירו
ויאמר לו כי שבתון זכרון ארועה דהיינו שע"י
זכרון התרועה שיכניעו לבס לתשובה שיהי' ע"י
התעוררת השופר יהי' להם שבתון בתרועה שישבתו
מפחד החטאים כי על ידי זה יתמלא הקב"ה
עליהם רחמים כמ"ס פלה אלהים בתרועה דהיינו
קודם התקיעות יושב על כסא דין וכו' בקול שופר
שיתב ע"י קול שופר על כסא רחמים . וכמו
שהקטב בוער הקדוש על העל העל תשובה שלריך
לסיוט כסכנעם ובעלזות על עוונותיו וזאת דעליבו
לית שכינתא שריא (והוא לריך לעזר כפ"י) וחי'
כיון שירע שעל ידי התשובה וסכנעם והעלזות
הוא מתרצה א"ע לפני הקב"ה והפך לו העלזות
לשמחה . ומוכל לפרש בזה הפסוק עבדו את ה'
ביראה וגילו צרעה . דהיינו שגילו בצרעה שיש
להם לשון בתשובה שלמה . ועפ"י זה מתורן מה
שקטב לכאורה הלא היום הקדוש הזה ר"ה הוא
יו"ט כשאר יו"ט הלא מותר לבטל בו . ועפ"י
הדברים הנ"ל הכי' בעלמחה שמחה היא לנו
שמחלים על ידי זה להקדוש ברוך הוא :

אך על כל זה קטב הא מנינו בנחמי' כחיצ
ויאמר נחמי' וגו' אל תחבלו ואל תבכו
וגו' כי קדוש היום לאדונינו . גם כחיצ שם כי
חדות ה' מעחכם . אמנם לריך להבין פשוט
הענין הא כחיצ יום ארועה יהי' לבס ומתרגמין
יום יצא יהא לבן ואסתפק לן אי גנוחי גניח אי
ילולי ילולי וא"כ מוכח שיעקר סדמו מהשופר הוא
עמין יללה דהיינו שיעורר רוחנו לבכות וכן כ'
סדמו"ס אע"פ שחלות תקיעה שופר מלוח ככל
מלות התורה ואין אנו לריכים לדרוש טעמא
דקראי מ"מ רמז יש בו כלומד עורו ישינים
מסדמומכם הוא רמז לבני אדם אשר ישינים שינת
האלה תועבים האמת . מה נראה כי עיקר
מלות השופר להעיד לבות בני אדם ויכול לקיים
וגילו צרעה כנ"ל כי זה עיקר הגולה מה שאדם
זוכה ליראה ה' וכמ"ס יראה ה' תוסף ימים ופי'
הר"ח שסכונס על יראה הדוממות כי השו"ר
הוא הכל ויק' וסעיק' הוא יראה הדוממות
כמ"ס בוש"ק איה יראה . ואיה יראה דהיינו שיש
בני אדם שיראין בשביל שיראון ימיהן או בשביל
שחיו גמורו אבל עקר היראה בגין דהוא רב
ושליט וע"כ מי שצא לירי יראה העקרים הוא
בגילה גדולה כנא לו ע"י הכי' בהתעוררת
תשובה וע"כ קטב למה כחיצ בנחמי' שאמר להם
הבוכים אל תעלבו כי קדוש היום לאדונינו :

אך עיקר החיצ ע"י כחיצ שם אח"כ כי חדות
ה' מעחכם כי אז ה' בזמן בית שני כי
אז עז וחדות במקומו . לא כן עתה בעו"ס מיום
שחרב ביהמ"ק אין שמחה לפני הקב"ה וכמ"ס
בגמ' על פסוק ויקרא ה' לאלות לבני ולמספד מי
איכא בכי' לפניו הא כחיצ עז וחדות במקומו
וחי' הא בבחי' בראי הא בבחי' גואי כמ"ס בקרא
במסחרים תבנה נפשי :

ונובר לסמלין דהו כוונת הגמ' הא בבחי'
בראי דהיינו בזמן שביהמ"ק קיים ה'
כבוד מלכותו נתגלה אף למחמשים חי' עז וחדות
במקומו . הא בבחי' גואי היינו כעת שכבוד מלכותו
לא נתגלה בעו"ר בשלימות רק בבחי' גואי דהיינו
בעולם העליון אין שמחה לפניו . ואיחא בגמ'
מקום יש להקב"ה ומסחרים שמו . ומוכל לפרש
כוונת הגמ' בחיבות אלו דהיינו מקום יש להקב"ה
לבכות דהיינו שיש לו טעם על הכי' ומסחרים
שמו דהיינו שהוא נסתגר פנים ח"י שאין נתגלה
כבוד מלכותו כעת לאחר תורבן ביהמ"ק . כאשר
פי' הגאון הסיד מוה"ר זל"ה ע"מ שאנו
אומרים בתפלה מוספין גלה כבוד מלכותך עלינו
דכה איתא בגמ' דתורבן ביהמ"ק אימעת כנפי
החיות דמטיקרא כחיצ שם כנפים . וכעת אין
להם אלא ארבעה ופי' הוא כי על כל כנף חי'
כחיצ חיבה אחת מן בשכמל"ו ואיחא כי רוחן
שחי כנפים אשר חי' כחיצ עליהן חי' כבוד מלכותו
תסרו . כי כעת לא נתגלה כבוד מלכותו ע"כ
אנו מתפללים גלה כבוד מלכותך עלינו :

ועפ"י דברים הנ"ל מוכל לפרש מאי דאיתא
בגמ' על בשכמל"ו נאמרי' לא אמרו
משה לא נאמרי' אמרו יעקב הסקינו לומר
בתשאי משל לבס מלך שהריחה ליק קדירה וכו'
ולריך להבין אם יעקב אמר בשכמל"ו מדוע לא
אמרו משה . ומס הסקינו בזה לומר בתשאי .
ולהבין אם המשל הנ"ל יש לו שייכות להעמין הנ"ל .
וי"ל כיון שיעקב אמרו בעת שחי' רוצה לגלות
הקן ואז יתגלה כבוד מלכותו ע"כ אמר ברוך
שם כבוד מלכותו אכל משה רבינו פ"ה לא כתבו
בסורה לאשר כי הסורה יתנה לעולמי עד גם
בעת ואז לא נתגלה כבוד מלכותו ע"כ לא כתב
ברוך שם כבוד מלכותו ל"ו :

אך להבין מאי דחיקנו בזה במה דאומרים
בתשאי . יש לומר על פי מה שכתב בעל
העיקרים על מאמר חז"ל למה נקרא שם אבנאי
כנה"א שהחירו עטרים (ותוס' שנסורס כחיצ
האל הגדול הגבור והנורא איתא ירמי' לא אמר
גבור

ולכלימה . ולאשר כי בדרך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא ענין שאמרנו ראשי כנס"ג ע"כ הדיקום לומר בהשגח דהיינו שגשג בזה שכתורר בהשגח שלמה . [אמר גם"ל דודק פי קרית] :
ולפ"ז וכל לפתח מאי שאנו חומרים . בתפלתו עד מתי עוין בשגי וחספארתך ביד לר וס' . דהיינו שאנו מבקשין מהקב"ה על הגאולה השלמה בתפלתו עד מתי עוין בשגי דהיינו שבה והגבורה שך מיר כעת מחמת שאנו בשגי בשעת הסודין וחספארתך ביד לר ענין שאמרנו ראשי כנס"ג ואנו מבקשים שיהי' כרען ירמי' ודמאל שיהי' גבור ונולד כחפס . וגם בסיום שייך שפיר ואם לא למעניו שלא זכינו עדיין לגאולה שלמה למען פעל שיהי' שמך מתקדש לעיניי הכל ליהדות לשם קדשך להשחבה בחסלקך . [אמר גם"ל דודק היעב כי קרית] . וכתורר בהשגח שלמה ע"י מרת השופר ולקבל על עמינו לעבוד ס' בכל נפשינו ונזכה למדת אבותינו הקדושים ונזכה לפתעורר מדת הרחמים כאשר כתורר ראשי ע"י העקידה מדת"ר כחכר בס' עקידה יחזק רמו נפלא ע"י שבתחילה ס' עקידה כתיב שם אלהים קמוט על מדת הדיו עד לאחר העקידה ואמר יחזק מלך ס' שז מורס שפ"י סעקידה יחזק ממה"ר למח"ר וכן אנו מניין לשפיר לשב פתורה שלמה ולעורר מדת הרחמים שחבר לגאולה שלמה ויקום סכוק בחולותיו וקול שופר רישו לפני פלך ס' בצי"ח ח"ס :

גבור אחא דמאל לא אמר הכורא וכו' איז גבורותו ואיז מרלותו עד שבו אכסי כנס"ג ואמרנו סן סן גבורותו וסן סן מרלותו וכו' . וס' סנ"ע דודקו אוחן שלם אמרנו בספ"ל לא היז הסתפקס ביכולתו ית"ש ח"ו רק הכלל כוס"י כי באתן סמדות שאין הקב"ה ית"ש מתגלה עלינו און אנו רשאים לשבחנו אחר שאין שיעור וחקר גיבולת ית"ש וכהוא דאמר לעלמיו דאמר סלמין וכו' ח"ל סיימתינו לכולי שבה דמדת וע"כ לא רלו לומר סמדת שאינו רשאי לשבחנו באתן סמדות שאינו מתגלה עלינו עד שבו אכסי כנס"ג ואמרנו סן סן מרלותו וכו' . וע"כ לאשר כי בעמים האלו איז מתגלה כבוד מלכותו בי אס להמשיכים כחש"ג באמור למעלה ע"כ אנו מתפללים גלס כבוד מלכותך עלינו דהיינו שיתגלה כבוד מלכותו בגין ציה"ק אשר ס' אז מודע כבוד מלכותו ע"י הססים סנעסו ביהמ"ק :

ובזה נולד לפרש סכוק קבלנו והללנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשחבה בחסלקך . כלומר הקס כי גס בעתה לנו לסודות לשמו הגדול עבוד הנוראות כמו שאמרנו ראשי כנס"ג הגדולה חומס און צדק זס כדי להשחבה כבודי ואנו מתפללים רק שיהיה להשחבה כבודי בעת הגאולה :

ובזה י"ל און דכאמח קף כעת מיר כבוד מלכותו להמשיכים בנפשותינו באכסי כנס"ג אשר אמרנו דלולי סמדותינו און אנו יכולים להחכים וכו' . אף מלכנו בעת הזו לא למש

בהוש' ה' לראש השנה

שית' ה' לנתיב תמיד . האר עיני ואביטה נפלאות מתורתך .

ומעלה אמי עליכם כלינו עקדתם שלמים לפי . דקשה במחמס הזס קמה פוסקים ס' אמרנו כדי שחומר לבס הוא חומס מלכותי להקב"ה כי און שבה לפי קסא כבודו כאשר אנו חומרין בתפלת מוסף כי וזכר כל הספקות אחס כוא מטוגס ואון שבה וס' וע"כ און אנו לריכין לסודות ח"י . וגם ח' בן אכדס הוא מיותר קבל"ו דעמו כי יחזק בן אכדס . וגם ח' באילו עקדתם שלמים קסא ס' לו לומר באילו עקדתם דיעמו שחמרים עקדו אחסס דומיא

במדרש אשרי העם וידען מרובה גבו א"י ע"י אכסי ודעיס אכריע וקלס כמה קריס ית"ש לסס כחש"ג סקדס ית"ש אלא אשרי העם שו"עיס ליהות סקב"ס בחדשה וכו' עומד מכסא פדין ויסב על ססא רחמים ומחמלס עליסם רחמים וסמח בקותס סביעי . ולהבין הרימי מתי"ה כוא סייכין להסס מקדסס מחמר סג"א אמר ר' אכסי לזס חקמין בשופר על חיל אמר הקב"ה חקמין לפני אכספס סל ח"ל כדי שחומר לבס עקדת יחזק בן אכדס

שופר לעורר רחמים מתחל לעילא . והשלישית
שליך . להשתכח קל שופר כדקא יאח .
והיינו בהתעוררת גדול . והנה איתא בגמ'
שלה ספרים נפתחים בר"ה של רשעים
גמורים ושל לדיקים גמורים ושל ציונים .
רשעים נכתבים ונחתמים וכו' ולדיקים גמורים
כו"נ לאלתר לחיים ושל ציונים חלום ועומדים
עד יוס"כ וכו' נכתבים לחיים לא וכו'
נכתבים למיתה ח"ו . והנה לכאורה קשה
דהלשון לא וכו' משמע שלא עשו מלות יתרות
סיה' רובם זכיות דאס חטאו צחיים לא
שיך וכו' ולא וכו' רק לא הרשיעו או
הרשיעו וקשה דאס הם ציונים ציוס"כ דהיינו
מחלה זכיות ומחלה עוונות למס לא יוס' רב
חסד משה כלפי חסד . ותי' המפרשים כיון
דסי' בידם לסגל מלות ומע"ט בימים
שבעשרת ימי תשובה נחשב זה ג"כ לעון
כפ"ע . וע"כ נעשים בזה רובן עוונות דהשון
הזה עלמו מכריעין לקף חובה ח"ו . ועוד
הקשו המפרשים ע"ז דאמר לא וכו' נכתבים
וכו' הא אלו רואים בחוש שהוא לסיפוך
שכמה לדיקים מחים ורשעים חיים . ותי' כי
לדיק ורשע דין זה קאמר דהיינו לדיק
שוכה לחיים כהשפטו לפי שיכול אל דיעות
ורשע שנחייב דין זה לפי משפטי ה' :

ע"כ מי יאמר לבו שלא לסוריד כנחל
דמעה בידעו שנגש למשפט ואין בידו
מעש להצדק כי אפי' המעשים טובים שטעה
הלא איתא בגמ' עבירה מכבה מלוא . וע"כ
אין לסמוך על המלות ומע"ט כל זמן שלא עשה
תשובה שלימה :

והנה עיקר התשובה הוא תשובה מאהבה
לא מחמת יראה רק מחמת גדולתו
ורוממותו ית"ש אשר אין שיעור וחקר לזה .
ובזה יש לפרש מ"ש דוד המלך ע"ס תקעו
בחודש שופר ואיתא במדרש תקעו בחודש חדשו
מעשיכם שופר שפרו מעשיכם . ויש לדקדק
על המדרש למה לא אמר חדשו מעשיכם שפרו
מעשים :

ועם האמור י"ל כי צא לזהיר על תשובה
מאהבה וע"י זה נעשים לו הפעולות
זכיות כדאיתא בגמ' גדולה תשובה שזוזות
נעשים לו חכיות . ובטעם הדבר י"ל עפ"י
מ"ש החו"ס כי כל אדם לריך לעבוד הבורא
ב"ס וב"ש ולהודות לו על הפעולה הטובלת
והמיוחדת וכל מי אשר היטיב לו הש"י בפעולה
מיוחדת

דומיא דעקידת יצחק . גם קשה דכלא אברהם
אפי"ה עשה מעשה גדולה ונוראה מוז שהיה
להפיל עלמו לכבשן האש על קידוש שמו הגדול :
אך הענין הוא כך לפמ"ס המפרשים שיעקר
אהבה הקב"ה לנו הוא רק מאהבה
אבותינו הקדושים כמ"ס הכתוב רק באבותיך
חשק ה' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם
וע"כ העיקר הוא להיות אלו נמשכים אחר
הדרך שכתבו אבותינו לפנינו להיות מאוהבי
שמו וכמ"ס באברהם אפי"ה בי ידעתי את אשר
יאה את בני ואת ביתו אחריו . ע"כ לריכין
אנו לזכר העקידה כדי להיות אוחזים מעשי
אבותינו בידיו לשעבד אותנו לעבודת הבורא
ית"ש . כלל חיי העו"ז למען כבודו הגדול
ית"ש . וע"כ אנו חוקעין בשופר של איל
כדי [להזכיר] אוחזי מעשי אבותינו ולחקוע
בלבנו יחד שלא תמוט לאחז מעשי אבותינו
בידיו לאחז את ה' בכל נפשינו ובכל מאחזינו
ולחפור עצמינו על קדושת שמו הגדול לכל
השפטים שבועלם וע"י קבלה זאת מעלה
הקב"ה עלינו כאילו עקדנו עצמינו . ובה
עולה זכרוננו לפניו בשופר לעוצה :

ומה שמביא לזה בזה היום הגדול והנורא הוא
עפ"י מאי דאיתא בזה"ק ויהי היום כ"מ
שנ' ויהי היום הוא לעד הוא יומא ר"ה
דינא קאיה ויבואו בני אלהים אילן בי דינא
רבדבא בני אלהים ודאי במוי דמלכא קרבינ
לגבי' ואינון שבעין ממנין דסחרין תדירא
למלכא ואינון חסכין דינא לעלמא להתייבז על
ה' וכי על ה' קיימא אלא בשעתא דאילן
קיימא על דינא קדמאה דינא קדמאה דכולי'
בי' מאן הוא דלא יוקר לשמא דקוב"ה
ולארייתא ולעבדוהי אף הכא מאן הוא דלא
חיים על יקרא דשמא קדישא דלא יתחלל
בארעא מאן דלא חיים ליקרא מאן הוא דלא
ישוי יקר לשמא דא . עד פקיד למיתקע
בשופר בגין לאיתערא רחמי מתחל לעילא .
וכן מאי דאיתא במדרש הנעלם דאי אשתכח
קל שופר כדקא יאחם האז קלא סליק
ומתרחין כולו מקטרגי דאשתכח לעילא ולא
יוכלין לקיימא . הוולא לנו מאלו המאמרים
שלש דברים הא' כי תחלת המשפט הוא
למען שמו הגדול ומי יאמר זכיתי לבי
טברתי מחטאי וכמ"ס ר"י כגון אנה דמסגינא
ד"א וכו' . וכמו שפירשתי במקום אחר פסוק
אל תבא במשפט וכו' . והשני דהטעם תקיעת

מיוחדת לריק להרבות בעבודתו על עובד
הפרעיות שלו. וע"כ אחד שהוציאו ה'
ממלכים ועשה עמנו נסים ונפלאות ובראש לנו
ידו הגדולה. חייב אותנו בקבלת כל התורה
מלוא רק הסכילת הוא לעובדיו לקבל עבד
על חוספת העבודה. והנה אין עובד גדולה
ממי שמוחל לו הקב"ה על עוונותיו. ועובד
גדול הוא לא השיג שום לדיק שבטולם אחד
שלא חטא וע"כ חייב הבטל תשובה בתוספת
עבודה ואהבה אשר אין לה שיעור וערך.
ולאשר כי התוספת עבודה ואהבה של הבטל
בא ע"י העוונות שעשה ע"כ להפכים עונות
לזכות. וע"כ שפיר קאמר חזקו מעשיכם
ליינו המעשים רעים שעשייתם כבר. תראו
לחדש אותם שיהיו להפכים מעונות לזכות. וגם
שפרו מעשיכם יש לפרש ג"כ דהנה המלות
ומע"ט שפירו כבר שלא היו זכרים וזכרים.
וכ"כ באיוב סי' ח' אם ין וישר תהא כי
עשה יעיר עליך ושלם נותן דקין ואמר חז"ל
אם ין וישר היית לא נאמר חז"ל אם ין
וישר תהא שפית תשובה כי עתה יעיר
עליך עתה אחרי התשובה שעשית יעיר עליך
כל הדקות שעשית מלפנים ואשר ה' בראך
פחות לרוחה ונעשה של חסידים כמ"ש דלתי
לאורח אפתח וקדם התשובה לא ה' לדקות
מגיות עליך ואחר שובך וסר עוונך יעיר
זכותך ושלם נותן דקין :

דפלה לקב"ה בשביל דיארכון יומי' או בשביל
שיחיו בנותו וכן כי הדי' דלוחי לי' עתה
לאו אינו דחילה ורחימא דקב"ה אלא טיקח
דיראה בגין דהוא רב ופליט אשר לגדולתו
ורוממותו אין שיעור וחזק ומזה נמשך אהבה
גדולה אשר קדשנו במלכותו ובחר בנו מכל
עם ולשון ובה יתקן מדת' על אשר לא
שו' יקר לשמא דקב"ה. והנה דש"פ
בפסוק קח נא חן נא אלא לשון ביקש אמר
הקב"ה בביקשה ממך עמך לו ביקשן זה
שמעמט שלא ה' גמול מוחלט אלא רק אהבה
אביו ע"ה עשה זאת לגדול אהבתו להקב"ה
אף שכבר כעסו כי בילחך יקרא לך אע
עכ"ל למען אהבתו להבזר יח"ש לא חס על
בנו יחידו ועשה בקשתו. וע"כ אנו לרצון
להדמות לאבותינו ולקבל עלינו אהבה ה' בכל
לבנינו. ולפנינו ומאחורינו כד שפ"ו יתקן
מדת' ד' ובח"ש פלה אלקים בתרועה ה' בקול
שופר כמ"ש בזה"ל ב"ל. וע"כ הוא ענין
העקידה מעשה מורא יתה מכל המעשים
מוראים שעשה אברהם אביו עליו השלום לאהבה
השם יתברך :

ובזה ית' למד הדפוק כמ"ש יחזק בן
חנניאל פ"ה לפי שכבר הוצע
כי בילחך יקרא לך נע אלא ה' גמול
מוחלט לא רק עשה לגדול מלכותו ואהבתו
להבזר יתברך שמו. וע"כ הזכירה הוא
רק להזכיר אותנו זאת בדרכי אבותינו הקדושים
כ"ל ע"כ א"ש כאלו עקדתם עליהם כי אם
יחזור אדם נפשו למות על קידוש השם אין
הדבר גדול כל כך כי מכל לומר כי עושה
זאת מחמת יראה העושה והרבה שלוחים יש
למקום. רק העיקר הוא שישליך כל עמי
השם"ל ממד עיניו ועשה רק לאהבה ה'
וכדאשכחן בר"ע שאמר כל ימי הייתי מלמד
על פסוק זה מהי יבא לידי ואקיימנו :

בתהילים פ"ט לך שמים אף לך ארץ
חבל ומלואת אהב יסדהם לפון
ימיא תהא בראשם תבור ותרמון בשמן ירמו
לך זרוע עם גבורה תעוז ידך תרום ימין
לך ומשפט מלך כסאך חסד ואמת יקדמו
לך בשמן יגילון כל היום ובדקדק ירמו כי
תפארת עמו אהב ובדקדק תרום קדמו.
ל"ל לפרש פסוקים אלו עפ"י דברי רב"ע
על מאמר חז"ל אמר הקב"ה אמרו לפני
מלכות שתמלכו עליהם גבורות שיעלם
זכרונם

והנה כל העם מקלה בעז"י חרדים
מאמת הדין ורואים להרבות מלות
ולדקות ומעשים טובים. אמנם העיקר לעשות
תשובה שלימה כי בלא תשובה עבירה מכבד
מלוא חלילה וכמ"ש במחזור תשובה ותפלה
ולדקה מעבירין את רוע הגזירה. כי קדם
התשובה כל זמן שהנשמה נפגמת מחמת הטבירה
היא כמו בעל מוס ולא ידע להקריב לקרבן
אשה לה'. ועיקר התשובה החרטה ועצירת
החפז. וזה הוא כוונת המדרש שפרו
מעשיכם אותם הזכיות שעשייתם כבר רק שלא
היו מאירים מחמת שהטבירה מכבד מלוא
ועכשיו ע"י התשובה שפרו מעשיכם להיות
נאים וזכירים. והעם שז"ל תשובה מאהבה
כי מחמת דדינא קדמא הוא מאן דלא יוקיר
לשמא דא' ולא שו' יקר לשמא דקב"ה זה
אי אפשר לתקן רק ע"י תשובה מאהבה כי
העושה תשובה מיראה אינו עושה לבנה הקב"ה
דלתיא בזה"ל אית יראת ואת יראת מאן

זכרונכם לפי זכרה בשופר ויש במאמר הזה
הרבה דקדוקים א' הלשון שחמלנו הוא דבר
יותר הו"ל לומר שחבלו מלכות עליכם אבל
הלשון חמלנו משמע שהם הממליכים זה לא
שייך לגבי הקב"ה שברא שמים וארץ חבל
ומלואה כאשר פירשו ע"ז הפסוק ה' מלך
עולם ועד אבדו גוים מארצו דהיינו לפי שאינו
מלך ע"י הסכמת העמים הממליכים אותו ע"כ
הוא מלך עולם ועד אף אם אבדו גוים
מארצו כי הוא ממלך הקב"ה אשר ברא
שמים וארץ ומלכותו לעד ועד ופי' הוא
ז"ל כי זה ה' מחדש הבורא ית"ש שמהג
עמו בחמלה גדולה לסכים עמו בדרך
הכסיס משפט כי לא מלינו משפט לאב עם
בנו הקטן וכן לאדון עם עבדו זולת משפט
פרמי דהיינו שימלא לעמים רחוקים שיכנסו עמו
במשפט אבל לא פיה' משפט כללי בערך
העמים חלילה וזה המשל ברשון בני המדינה
שליך לסתור עמם במשפט וזה כוונה
חז"ל שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו העלומים
שחפץ לזקקו להיות דק ומשפט מוכן כסאו
ע"כ ה' מחדש העולם ליעץ אותו לומר
אמר לפי בר"ה מלכות שחמלנו עליכם
דהיינו שזהו אחד הממליכים אותי וזה'
במה הוא מלך מרונכם וע"כ חללו לכוון
למשפט ולסדר זכרונכם ולומר לפי זכרונות
שיעלה זכרונכם לפני בשופר וזה יש לפרש
הפסוקים הנ"ל כי דוד המלך ע"ה כשראה
לחיות חסדיו של הקב"ה במה שגומל עמו
לסבסו בגדר המשפט ולהדקיקו בהשפטו
אותו סידר מאחלה שברו של מקום
ואמר כי זאת ה' יחיה וזה הוא נפלאה
בעיניו גדול חסדיו כי לך שמים אף לך
ארץ ופן וימין אתה בראש חבור וחרמון וגו'
לך זרוע עם גבורה דהיינו שהוא האב
האמיתי אשר ברא שמים וארץ ולך זרוע
עם גבורה שהוא האדון האמיתי וע"כ
באב ואדון עם לנו ועבדו לא שייך משפט
הנ"ל וזה ע"כ ה' מחדש העלומים דק
ומשפט מוכן כסאך כי חסד ואמת עשית
עמם יקדמו פניך שהוא ימליכך תחילה
שיאמרו לפני מלכות כנ"ל וע"ז יוכלו לומר
זכרונות שיעלה זכרונכם לפי

זכרונכם לפי זכרה בשופר ויש במאמר הזה
הרבה דקדוקים א' הלשון שחמלנו הוא דבר
יותר הו"ל לומר שחבלו מלכות עליכם אבל
הלשון חמלנו משמע שהם הממליכים זה לא
שייך לגבי הקב"ה שברא שמים וארץ חבל
ומלואה כאשר פירשו ע"ז הפסוק ה' מלך
עולם ועד אבדו גוים מארצו דהיינו לפי שאינו
מלך ע"י הסכמת העמים הממליכים אותו ע"כ
הוא מלך עולם ועד אף אם אבדו גוים
מארצו כי הוא ממלך הקב"ה אשר ברא
שמים וארץ ומלכותו לעד ועד ופי' הוא
ז"ל כי זה ה' מחדש הבורא ית"ש שמהג
עמו בחמלה גדולה לסכים עמו בדרך
הכסיס משפט כי לא מלינו משפט לאב עם
בנו הקטן וכן לאדון עם עבדו זולת משפט
פרמי דהיינו שימלא לעמים רחוקים שיכנסו עמו
במשפט אבל לא פיה' משפט כללי בערך
העמים חלילה וזה המשל ברשון בני המדינה
שליך לסתור עמם במשפט וזה כוונה
חז"ל שהקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו העלומים
שחפץ לזקקו להיות דק ומשפט מוכן כסאו
ע"כ ה' מחדש העולם ליעץ אותו לומר
אמר לפי בר"ה מלכות שחמלנו עליכם
דהיינו שזהו אחד הממליכים אותי וזה'
במה הוא מלך מרונכם וע"כ חללו לכוון
למשפט ולסדר זכרונכם ולומר לפי זכרונות
שיעלה זכרונכם לפני בשופר וזה יש לפרש
הפסוקים הנ"ל כי דוד המלך ע"ה כשראה
לחיות חסדיו של הקב"ה במה שגומל עמו
לסבסו בגדר המשפט ולהדקיקו בהשפטו
אותו סידר מאחלה שברו של מקום
ואמר כי זאת ה' יחיה וזה הוא נפלאה
בעיניו גדול חסדיו כי לך שמים אף לך
ארץ ופן וימין אתה בראש חבור וחרמון וגו'
לך זרוע עם גבורה דהיינו שהוא האב
האמיתי אשר ברא שמים וארץ ולך זרוע
עם גבורה שהוא האדון האמיתי וע"כ
באב ואדון עם לנו ועבדו לא שייך משפט
הנ"ל וזה ע"כ ה' מחדש העלומים דק
ומשפט מוכן כסאך כי חסד ואמת עשית
עמם יקדמו פניך שהוא ימליכך תחילה
שיאמרו לפני מלכות כנ"ל וע"ז יוכלו לומר
זכרונות שיעלה זכרונכם לפי

ועוד מהעמים הרמזים בשופר כדי לזכור
בשופר של משיח וכמ"ס אם יחקק
שופר בעיר דהיינו בעיר לבד ולא בביהמ"ק
ועם לא יחדו וכו' ע"כ החיוב להתאונן
על אריכת הגלות בעו"ה וכמו שאנו אומרים
בסליחות אשמנו מכל עם בושנו מכל דור כי
כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאלו נחרב
בימיו וע"כ מה שאנו מתאחרין בגלות
הוא לנו לנצח ולכלימה גדולה וע"כ
מהראוי מאוד להתפלל ע"ז מעומקא דלבא
ובפרט קושי הפרנסה בעו"ה בדורות האלו
יודל ישראל עד מאוד והעיקר מחמת ציטול
חורה וכמ"ס הקול קול יעקב וידידים ידי
עז דהיינו אם הקול קול יעקב בחורה
ידידים דהיינו הפרנסה שרייך לעשות בידים
ידי עשו היו עושים זאת עבדו ידי עשו
כמ"ס ועמדו זרים ורעו לאכס וגם הגאולה
מרומם בהעקידה כמ"ס הרמב"ן בפסוק כי
ברך אברך וגו' וירש זרעך את שער אבינו
עו הבטחה שלימה על הגאולה העתידה
והגורם גאולה הוא ליחזר בשמירת שבת קודש
כדאי בגמ' אלמלא שמרו ישראל שני שבועות
מיד גאלין ע"כ מי שאינו משמר שבת כראוי
הוא הגורם לעבוב הגאולה ולחילול השם ח"ו
אשר אין קץ ושיעור לעושה הזה ח"ו וא"א
בזו"ק כחיד ויאלו וראו בפגרי האנשים
הפושעים כי כי חולעתם לא חמות ואשם
לא חכמה והיו דיראון לכל בשר וכי אף
שאר רשעים יש להם מנוחה בשבת אבל אותם
המחללים שבת אשם לא חכמה אפי' בשבת
מדם כנגד מדה :

ע"כ נחום עלינו להתפלל על טבוב הגאולה
ולשמור שבת כראוי ולעשות תשובה
שלימה מאהבה כדי שיעלה זכרוננו לפני
השם יחברך לעושה ומזה לשופר של משיח
ווכל לקיים הפסוק בחולדות וקול שופר נריע
לפני מלך ס' בבי"א ח"ס :

דרוש ו' לראש השנה

שויתי ה' לנגדי תמיד .

חסי' רעה בעיר וס' לא עשה . ואפשר למד דרך כמו וס' לא עשה שלא פעלו להסך מדה סדין למדת סרחמים [וטוהם סכסוכ שלא עשו הו"ה] . והמפרשים פי' כי ע"י שלא חדרו לקול שופר ע"כ אם חסי' רעה חלילה אין להם להחזיק על ה' כי דמם צראשם . ואני מדקדק כי לפי' זה לא ידקק ס' של וס' כי הוא ו' הסמאון ולפי' זה הו' ליכחוב וס' לא עשה :

ואפשר למד עפ"י מאי דאיתא בזהר ויהי היום כ"מ שנאמר ויהי היום איהו בלעזר ויהי היום יומא דאיה ב' לעזר דא הוא ר"ה יומא דאיה ביה דינא קדי' ויבואו בני אלהים אליו ב"ד רבנא קדין לגבי' ואין שבען ממזין דפסדון חדינא למלכא וכו' להחייב על ה' וכו' על ה' קיימא אלא בשעתן דאין קיימא על דינא דינא קדמאס הוא מאן דלא יוקד לשמא דקב"ס ולא יוקד לאורייתא וכו' אלא מיימין לזכות וכו' . ואיתא ברעיא מהימנא יומא דר"ה הוא יומא דדינא ומלכא יתיב בטרסיה דינא וכו' סקיד למיסקע בשופר בגין לאחזרעא רחמי מחחא לעילא בזהר שופר וכו' . ואיתא במדרש הנעלם בזהר יומא דינא מיתער בעלמא וכו' . ובמה בשופרא דאי אישכח קל שופרא דקא יאות האי קלא סליק ומיחדחין קמי' כולא מקפוגין וכו' . ומאי דאמר דאי אישכח קל שופרא דקא יאות אינו בהשעורבא גדול על המשפט הגדול והגורא כי מי יאמר זכיתי לבי טהרה מחטאי דאי' בגמ' שלשה ספרים נפתחים בר"ה לדיקים גמורים וכו' ופי' המפרשים סקדמוס כי לדיק בדין זה קאמר דברי' אלו רואים כמה לדיקים מהים ורשעים חיים רק בדין זה קאמר וסכל לפי שיקול אל דעות ה' . וע"כ מי יאמר לבו ולא יוריד פתח דמעה בידעו כי יסי' עש למשפט ואף אם הוא בעיניו לדיק גמור לדיק להיות חרד מאימא סדין כי אינו יכול לידע שיקול אל דעות ה' . ומכש"כ

בינונים וכו' :

ויש לרמז ג"כ כי השופר בעצמו לריק להיות בו ליחוד ולשופרו במים כך יוכל להיות

דוד המלך ע"ה אמר חקנו בחודש שופר בכסא ליום חגיגו כי

חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב . אורה לנו בזה כי יום הקדוש ר"ה הוא אשר הוכן לשפוט בו כל יושבי תבל . והנעם אשר הוקבע בזה היום כתב סר"ן שני פעמים האחד למ"ד בתפרי נגרא העולם ע"כ האיל חס היום הוא תחילת המעשה דין בכל העולם בכללו . וע"ז פי' הב"ל היום הרת עולם היום יעמיד במשפט כל יאורי עולמים דהול"ל כיום יעמוד במשפט וחי' כי יעמיד הוא לשון העמדה אם יהי' להם קיום או חלילה יאבד העולם כי הכל לפי רוב המעשה כמ"ס סר"מ . ועוד פי' סר"ן האיל והוא סמוך ליוה"כ ויוה"כ הוא יום רצון ואפשר שהקב"ה החחיל להסדרות בר"ה . ונעם החקיעה ביום הקדוש הזה איתא בגמ' שני פעמים א"ר יחזק למה חוקעין בשופר של איל אמר הקב"ה חקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יחזק לכאורה עפ"י פשוטו הוא דבר רחוק ציה' נעם החקיעה בשביל זה והלא אין שכלל לפי כסא כבודו . ופי' כי עיקר לקבוע בלבינו לילך בעקבות אבותינו כמו שאברהם אע"ה וכו' יחדיו השליכו כל עיני עוה"ז וראו לעשות ראון קיום בשמחה ובזריות וכמ"ס סר"ה שטיקל שבה העקידה הוא על שטחו הדבר צדיות ובשמחה וכן נקבע בלבינו וע"ז זכר ה"י עקידתו ומעלה עלינו כאלו עקדנו עצמנו . וע"כ לריק כל אדם לשום אל לבו הדברים האלה ואחר כוונת הלב הן הדברים לקבל עליו למסור נפשו בשביל קדושת שמו ולמלאם עיניו עוה"ז רק ע"ז הסברה . ויהי' בכוונה זכה כמ"ס לידע מחשבות בדין :

ועוד אמרו בגמרא אר"י למה חוקעין ומרעין בשן עומדין וחוקעין ומרעין בשן יושבין כדי לערבה השטן ופי' סר"ן כי הוא השטן הוא ה"ה"ר ופגע השופר להחריד וע"ז מסתלק ה"ה"ר וכמ"ס אם יחזק שופר קציר ועם לא יחדו וכמ"ס סר"מ רמז פורו ישימים מתרדמחם . וסיפ' דקרא אם

הגדול ונעזב ספינתו בים וכן לביתו בבית
הסנים . וכשנבא לבית המלך חבצו המלך על
אדות השליחות ולא הי' בידו מאומה ע"כ דברו
אחו משפטים ושיממו מקום אשר אסורי המלך
שם אסורים . והנמשל כי האדם למח' שלחו ה'
הנה לעשות מלכות ומע"ט שעי"ז יחכה לרצ טוב
האפון ללדיקים והואיל שאי אפשר בזה העולם לסגל
מלכות ומע"ט רק על ידי איברים הגשמיים ע"כ
שלחו ה' הנס וחננו דעה בינה והשכל לעשות מלכות
ומע"ט וגם העולם נתן בלבם להביא ערך לביתם
שעי"ז אמונתו יוכלו לעשות מלכות ומע"ט והשכל
שוכח עיקר שליחותו ועוסק בכל גופ ומאורו הכל
בעיני עוה"ז ושוכח אחריתו ולבסוף ברא חליפתו
לא ישא מאומה בעמלו ויבזבז ויכלם על אשר לא
עשה שליחותו וענה יענה :

ע"ב האדם הגלגל יראה למעט בעיני העוה"ז
ולעשות העיקר ממלכות ומע"ט ולא יפנה
לעניי העוה"ז רק ע"ל ההכרח . והנה הקדוש
כרמב"ן הכינים כל המערכת תחת מלכות קדושים
הסיו . ועם זה יש לפרש יעוצ רשע מה שהוא
דרבו אפי' מה שהוא דרך בני אדם אפי' יוכל
לקרות עי"ז רשע וכמ"ש לעיל שסלדיק הסמור יוכל
להיות רשע בדימו [ויוחד נכון לפרש כי העיקר
שליך האדם לעשות משמרת לבד ישוב לבסוף
ע"כ לריך למוטע מהדברים המביאים לידי עבירה
עיין בהר"מ סל' תשובה ל' שפרש כמ"ש] וע"כ
נחפשה דרכיו ונשובה אל ה' אחרי אשר הגביר ה'
חסדו עלינו והבטיח לקבל תשובתנו :

ואחרי אשר דמיונו לשליח בעוה"ז לריבין אנו
לשים על לבנו להבין ענין השליחות
כי כל שליח לריך להשיג על ד' דברים .
האחד גודל ערך המשלה . והוא השכר על השליחות
וקלות עשיית השליחות . והוא השכר על השליחות
כי עי"ז תגדל השגת חלילה בעבור על השליחות
ולא ישים לבו לכל הדברים האלה . ועם זה
ביאר הע"א ד' פעמים מה הנמלא בעיני זה הא'
ה' אלוהינו מה אדיר שמך בכל הארץ . והב' מה
אנו כי חזקנו . ומה רב מוכן . ומה מה ה'
אלהיך שואל מעמך . המורים על ארבעה ענינים
ה"ל . ומשה דבית ע"ס בבית דברי השיירה אמר
שימו לבכם וגו' לשמור ולעשות כי לא דבר רק
הוא חכם כי הוא חייבם ובדבר הזה תאריכו
ימים . ופי' רש"י על שימו לבכם לריך האדם
לכין עיניו ולפז ואחז לר"ה . ועל כי הוא חייבם
פי' לא לחס אדם יגשים כי הדבר שגר חלו
בס כי הוא חייבם . והגאון מוה"ר מין פי'
בזה

והוא לגדל אהבתו אף שידע סרחונו אעפ"כ
אהבה בלי שום נתי' לקבל גמול . ויש להטעים
הדבר ע"פ אמרם מוטב שלא נכרה משנכרה
וכ' התוס' שם דבר דוקא לבנינוס אבל ללדיקים
גמורים אשרי להם ואשרי דורם] זק' היאך הזכיר
הבניא שיעשו תשובה מיראה ולמה לא הזכירם
על תשובה מאהבה . ולפי המדרש י"ל דה"ק
שוכח ישראל עד ה' קודם השגת כי זה נקרא
תשובה לאהבה ולא תמחין עד אלוהיך ואז
תעשה תשובה מיראה ועי"ז יהי' כשלם בעוין
ועי' הזכיר הבניא שיעשו תשובה קודם יראה
השגת וכמ"ש על פסוק דרשו ה' בהמלאו כל
זמן שמו' עדיין לך ולא תמחין חלילה עד
סיסתיה ה' את פניו ממך ומאלף חלילה לרוב
רבות ורעות . ובגמ' דרשו ה' בהמלאו אלו
עשרת ימי תשובה שהתשובה מוטלת אפי' ליחיד
[ואפשר לומר דרשו ה' בהמלאו ע"ד ע"ש משה
אמר החילות להראות את עבדך כי עי"ז נשא
לב להחליל אחרי שבראש לו חסדיו העלומים
עמו . כן אנו מנבקים על שראינו שהוא נמלא
אחרי כחותיו י' ימים סקדושים ע"כ נשא לבנו
לדרת אורו סליחה ומחילה על חטאיו] :

וי"ל יעוצ רשע דרבו ע"ד ה"ל דקשה דה"ל
לומר יעוצ רשע עונותיו . אך באמת
לפמ"ש המפרשים לדיק ורשע הנזכר בר"ה
לדיק בדין זס קאמר . והנה דלא מי שהוא לדיק
גמור . קשה היאך ילדק לקרותו רשע . אמנם
מלינו הקב"ה מדקדק עם הלדיקים כחוט השערה
כמו שדרשו על וסבינו השערה מחד . והנה
מכלל יראה שמים הוא למעט בעיני העוה"ז עיני
גופו מאי דאפשר אפי' מהחלק המותר . וי"ל עד"ז
דמי שבי' עושה מעשים רעים לריך לפרוש עלמו
אפי' מעמיס המותרים ולעשות בלדקות ומעשים
עושים לכפר העונות כמ"ש בתחבולות תעשה לך
מלחמה אם עשית חבולות עבירות עשה חבולות
מלכות . על כן יראה כל אדם למעט בעיני
העולם הזה רק מה שהוא מלך ההכרח וידע
כי לא ישא בעמלו :

ומשלו הקדמונים בזה למלך ששלח שליח
אחד למדינה רחוקה וכתן לו
הדבר ממון ליד לדרך ולעשות שליחותו והשליח
הוא בנאו למדינה האוא ראה אותה רהבה
ידים וכל מיני סחורות והשחל כל ימי היותו
שם באסיפת סחורות והוא כל ממונו בסחורות
הסמס ושכח השליחות העיקרי ששלחו המלך
וכאשר אסף הדבר סחורות ופי' בספינה לים

וע"כ לא נתבאר בחורש שבר העוס"כ וכמ"ס התשוב' פ' אחרי :

ואפשר לכוין עוד בפ' הפסוק עפ"י מה שאמר דהע"ס תורה ה' תמימה וכו' עדות ה' וכו' הנחמדים וכו' גם ענדך מהר בהם בשמרים עקב רב . ופי' רש"י בשמרים בשביל עקב רב . וכו' ו"ע לכאורה דהא הו"מ לקבל פרס . ואפ"ל עפ"מ דאמר דהע"ס וכן ה' החסד כי אחת השלם לאיש כמעשהו וכבר נאמרו בזה פי' רבים :

ורג"ל עכשיו די"ל כך עפ"י מה שפי' הראש"ח ע"פ אשרי תמימי דרך ההולכים בחורש ה' ופי' הוא כי נודע לפוס לערף אגרא ואפי' הליכה למלוא הוא מלוא רבה לא כן בעסק העוס"כ כי אין חילוק מי שמוסע עם סחורה עשרה פרחות או מאה פרחות אין משלמין על הירוד לזה יותר מלזה לא כן בעשיית מלוא דאפי' שבר פהינות יש כדפי' בש"ע שמונה יותר ליתר לביהכ"נ רחוקה . וכו' פלג דרכך נעו מעגלותי לא חדע . שיש פלג אפי' להדרכים הסמיכות להמלוא ע"כ אי אפשר לבחור בפרעיות שבר המלוא כי לפוס לערף אגרא . וע"כ אשרי לבי הספרים אם הולכין להחפיל דודן בלי שום מכשול עבירה טלפול וכו' ואלה חומות ח"ו שברם גדול מאוד . ולזה אמר אשרי תמימי דרך הסולכים בחורש ה' אפי' על הסליכה הם מואתרים :

ויי"ש להמשך הפסוקים גם עד"ו על הסלגת שבר ב"ה וכו' . אשרי נולדי עדותי אף שכלל לב ידרשוהו כמ"ס הראש"ח דע"ו ל"ש בחירה ואפי"ה הם מואתרים . אף לא פעלו עולם בדרכיו כלכו כמ"ס האלשיך על אמרם ישב אדם ולא עבר עבירה נוחין לו שבר כעשה מלוא . אחת נזית פיקודין לשמור מאוד . כי זה מלוא בפ"ע לשמור מאוד . אחלי יכוני דרכי לשמור חוקין אז לא אנוש בהביאי אל כל מלואיך כי אף שקשה על האדם לקיים במו מלוא התלויים בדרך וכדומה מ"מ עי"ו שאדם נחשוקק ורואה לקיים המלוא הוי כאלו קיים . ובאמרים כל העוסק בפ' עולה . וגם שאר הפסוקים אפשר להמשך עד"ו . בינא עזה כי בעסק המלוא השבר הוא לפי התריות והסתדלות . ועם זה פי' האלשיך ועבדכם אח ה' אלשיכם וצריך את לחמך ואת מימך כי השבר לכל יחיד בפ"ע לפי זכות לבו בהמלוא ולפי התריות והסתדלות ולפי ערבותו כי אינו דומה יגיעה אדם בעל כח לחלושי כח חזקים וכדומה בחינת שוטה זה מזה והכל ע"פ אל דעות ה' ולו נאמרו עליהם :

ובזה

בזה עיין נאות כי יטו הרבה מעלות בעיני חכמה וכדומה כגון חכמה הפילוסופי וחכמה החשבון וכדומה או שאר מימי מעלות בעושר וגבורה וכדומה ובכולן אף מי שאינו בעל מעלה זו אעפ"כ מתואר בשם אדם משא"כ בשמירת התורה מי שאינו שומר התורה חלילה אינו אדם כי אחס קרוים אדם וכו' [גם י"ל ע"ד אמרם כי רמ"ה מ"ע נגד איבריו של אדם ושם"ה מלוא ל"ה נגד גידיו של אדם וכמ"ס סוף דבר הכל נשמע וכו' כי זה כל האדם] ודעשים בחייתם קרוים מחים וע"כ אמר כי לא דבר רק הוא מכס פי' שאין זה כמו שארי מעלות שיכול להיות בלא זה לא כן שמירות התורה והמלוא שאי אפשר לכם להיות בגדר אדם בלא הם ובדבר הזה תאריכו ימים פי' שלא חדלנו בעסקכם במלוא ומע"ע שלא תוכלו להשיג מחייתכם כי תדרבא בדבר הזה תאריכו ימים ובכלל אריכות ימים וכלל הכל . גם י"ל ע"ד אמרם לדיקים יושבים וטעירותיהן בראשיתן ופי' הרמב"ם שטעירותיהם הוא הנעשה ממלוא ומע"ע כי מכל מלוא נברא מלאך כדודע וע"ד אמרם אם יש מלאך מליך אחד מני אלף וכו' הב"ל על אמרם אפי' תשעים ותשעים בראש מלאך לחוב ולא לזכות דהיינו ששעה המלוא שלא לשמה רק כוונה מועמט ה' לשמה וע"כ המלאך הנברא מלואו מלוא הוא מפורד מזה וכו' . וכ"פ על ויקרא יעקב שם המקום הבוא מחים על שני מימי מלאכים שה' לו . וא"ו אמרו וישלח יעקב מלאכים לפניו עי' בואר החיים :

ובזה נתבאר החילוק שיש במדות השבר של מלוא ומע"ע למדות המשחל בעיני עוס"כ עד"מ מי שמוסע על הירוד . מהגוף הדבר שפושא אין לו שום הנאה רק שהוא גורם להנאה וע"כ ראוי לעשות זה בכבדות . לאפוקי המלוא ומע"ע המה בעצמם טעירות וע"כ ראוי לעשותם בשמחה וסירה . וע"ד משל שנים שמוסעים בעת הקור זה נוסע על דרך עיול נוסע בהשקות גדול והשני שמוסע בשבר מתנגב בכבדות . וע"כ אמר אשר האדם את בחינת לשמור ולעשות ע"ד ואביו שמר את הדבר שראוי לכל י"ש להיות לו השקת גדול לומר מתי יבא מלוא לידי ואקיימו וכמ"ס ר"ע כל ימי ימינו מנוער וכו' ומחויב כל איש ישראלי להיות חזק בדעתו למסור עצמו על קידוש שמו בגדול . וכיים בזה כי לא דבר רק הוא מכס שלא יבי' לכם חשקה להמלוא בעצמותו כי בדבר הזה תאריכו ימים כי המלוא בעצמה מוחנת השלימות

ובזה נחישב גמ' דר"ס זר"ס כל באי עולם
עוברים לפניו כבני מרון מאי כבני מרון
חני כבני אומרי ופירש"י כמנהג לאן למעשה
שאינו מניח שנים ללכת שטעם להם פתח קטן
רש"ל אומר כמעלות בית חורון ופירש"י שדרך
קצר ואין שנים יכולים לעלות ביחד . והדבר תמוה
מאי דמיון הזה . והנה על כבני אומרי הייתי
מפרש שאין הקב"ה רוצה לדין שנים ביחד למען
לא יוכל אחד להתגלל שלמו מחבירו לעשות כן
וע"כ דן כ"א בפ"ע כי דברי הרב ודברי קלמלד
דברי מי שזמנין . גם י"ל עפ"מ"ם לעולם יראה אדם
עצמו מחלש זכיות וכו' ע"כ החיוב על כל אחד כמו
דאי' במשנה כפרו שיהיה כחמה שיהיה חייבין .
ואידך יש לומר דמפרש שאין יכולים לכוון
פירות אף שעשו מצות ביחד זה כזה או עבירות
חלילה אפילו הכא אין הכרח והעונות שזה
בי הכל לפי בחינות העושה . ומדוקדק בזה
היוצר יחד לבס המבין אל כל מעשיהם [ועי'
חיי"ט זר"ס מ"ס בזה בשם הר"מ] וכמ"ס
הב"ל ע"פ ראיתי אני תחת השמש מקום
המשפט שמה הרשע ומקום הצדק שמה הרשע
אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע
ישפטו אלהים כי עת לכל חפץ ועל כל המעשה
שם יעיי"ש דבריו כי קצמו . וע"כ אמר כמעלות
בית חורון שאין שנים יכולים ללכת בפחד אחד
לפי שיקול אל דעת ה' :

המתבאר

מכל זה כי תשלוש גמול הוא
לפי בחינות העושה . והנה
אנו רואים לפי מנהג העולם שאין משלמים
יותר עבור הסחורה למי שסי' מעריח בו יותר
וכן אינו מחזיק שכן לפועל חלוש והעטם כי
מי שקונה סחורה כוונתו על צרכי הסחורה
וכן השוכר פועל כוונתו על צרכי למלאכה ההוא
וע"כ אינו משגיח על הפועל העושה אמנם
הקב"ה ז"ס וב"ש נשא ומרום מלכות צריך
אל דבר וכל המצות הוא רק לעובדיו להיות
זוכים על עשיית רצונו ז"ס לרב טוב הפסוק
לצדיקים וע"כ אינו משגיח אל הפעולה בלבד
רק על הפועל לפי בחינתו . והנה אחרי
שהמתבאר מזה כי הקב"ה ח"ל לעבדיו רק
רק עולם חסד יבנה יפה אמר דוד הע"ה
ולך ה' החסד כי אתה תשלם לאיש כמעשאו .
פי' שתשלם לאיש פרטי קפי מעשאו . ובזה
מדוקדק חכמה לאיש לשון יחיד :

ובזה יש לפרש גם כן יגמלני ה' כלדקי
כבוד ידי ישיב לי כי שמרתי דרכי

ה' ולא רשעתי מאלהי שהכוונה יוכל להיות
שסיפר מרוב טוב הקדוש ברוך הוא שהקדוש ז"ס
גומל לו כלדקי בעשיות צדק על שמירת דרכי
ה' אפי' ע"י הדרכים לבד כמ"ס הראש"ח ע"פ
אשרי תמימי דרך . ולא רשעתי מאלהי י"ל
ע"ד מחשבה רעה אין הקב"ה מורפה למעשה
[ועוד י"ל יגמלני ה' כלדקי ע"ד אמרם הבא
לפחד מסייעין אותו ופירש המהרש"א דע"י
הכוונה טובה וצדק מלאך המסייעו לעשות
המצוה . ולפ"ז לא הי' ראוי לשלם לו שכר
על העשוי' . אף שבחמת אני לא שמרתי דרכי
ה' ועי"ז סייע לי המלאך ואף מה שלא רשעתי
הוא מאלהי כי לולי הקב"ה עוזרו ח"י לו .
וי"ל עוד כי שמרתי דרכי ה' ע"ד אמרם הדבק
במצותיו ואחרי שאלו רואים שהם מדמותו של
הקב"ה פשיטא שראוי לנו להסבוג בזה ואפי"ס
גומל ה' עי"ז כלדקי כאלו אני מעצמי הייתי
עושה כן והיא פי' כ' כן] וזה יוכל להיות כוונת
דוד הע"ה גם עבדך חזק בזה בשמירה ולא
אמר בעשותם רק בשמירה כי אפי' על השמירה
יש עקב רב שכר הרבה . וזה י"ל הפי' שימו
לבבכם לשמור ולעשות כי לא דבר רק הוא מכנס
כי אפי' שמירה לעשות מלבד עשוי' הוא דבר
גדול . נחל מזה דרוש גודל הפלגת מעשה המצות :
ואחרי אשר כרחם אב על בניו ריחם ה'
עלינו איך לא נבז ולא נכלם על
עבדיו על מצותיו ואוי לבן שגלה מעל שלחן
אביו וע"כ נחפשה דרכיו ונחקורה ומצוה אל
ה' כמאמר הנביא שובע עד ה' אלהיך כי
כשלת בעוונך קחו עמכם דברים . פי' דהיינו
ווידוי דברים ומודה ועוזר ירוחם . כי ג' דברים
המה עיקרי התשובה . התשובה . והוידוי . ועשיית
החטא . והעיקר לומר הוידוי בכוונה להבין כל
מלה ומלה וצריך להיות מודה ועוזר ולקבל עליו
שלא ישוב לבסלה . והנה חז"ל חיקנו לומר הוידוי
ע"ד ח"כ וראוי לכל אדם היודע נגעי לבדו לפרט
ביתו לבין עצמו החטא שחטא כי עי"ז ישוב לבו
בקצרו והמם ימס בזכרו אשר מרד במלך מה"מ
הקב"ה אשר בידו נפש כל חי והוא מטיב עמו בכל
רגע כמשל ה"ה במלך ששלח שר ח' ומסר לו
עבדו לשמשו וכו' . ואיך לא תרד עייניו פלגי מים
בשים זאת על לב . וכ' החסיד רבינו יונה כי
מעיקרי התשובה האשר והיגון כמאמר הנביא
בזאתי וגם נכלמתי להרים פני אלך כמ"ס רגזו
ולא גורו . ואיחא במדרש בזכות עשר נסיונות
שנחנכה אפי"ס זכו בניו לעשי"ת היות הימים
האלו

גמורה שמסוגל עמו חמורת הסנהא ש"ה לו כי ע"ז מתחרט מעיקרו כי אלו ה' יודע שצריך לסגוף לא ה' עושה. והאומר לחטא ואשוב ל"מ זה. אמנם אם עושה יותר מהשבות המשקל י"ל שפיר דהו חרטה גמורה אמנם אם אף בפעם שני' אמר כן שרצה בעצירה יותר מכל תשובה שבטול וע"כ אין מכפיקין בידו לפשות תשובה :

וזהו הפי' שובה ישראל עד ה' חלסיך ול"ח איך אפשר לעשות תשובה כקו' הכ"ע לזה אמר כי באמת כשלת בעוונך שלא עשית בדעת שלימה ול"ה רק מכוול ע"י תשובה גמורה. וה' יקבלים בתשובה שלימה וישלח לנו הגואל דרך כמאמרו גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנאמר ובה לאין גואל אמן :

כתבתי וסיימתי פרש ר"ה תקס"ד לפ"ק ימי ראשון שיהי' הבא עלינו שנה ראו ועתה גאולה וישועה ויארץ ימי וכו' א"ס :

האלו מסוגלים להיות הש"י נמצאו לקבל שנים אפי' ליחיד. ובענין התשובה צריך כל א' לדעת כי כפי גדול החטא צריך להרבות בתשובה יותר כמו בגד המלוכלך לפי הליכלוך צריך כיבוס יותר [אמר המ"ל. כאן האריך מאד וקרי' נ"ע בתוכחה מוסר ופרט כמעט כל המ"ע והל"ח איך אינם חזרים ולא העתקתים] וליחיד מאוד מעון המר והממחר לשון הרע דליחיד בגמ' הגא' דבי ר' ישמעאל כל המספר לשם"ר מגדיל עוונות כנגד שלש עבירות ע"ז וג"ע וש"ד. ובירושלמי אי' ד' דברים רפרעין מן האדם בעוה"ז והקדן קיימת לעוה"ב ואלו הן ע"ז ג"ע ש"ד ולה"ר :

וזהו הכ"ע כ' בטעם התשובה דהו מתחרט מעיקרו ונמצאו שיהי' מוטעה כי אין אדם חופף אה"כ נכנס בו רוח שקוה וא"כ לכאורה יש לו התגלות. רק אח"כ אם אין לו חרטה גמורה בזה מראה שעשה בדעת שלימה וע"כ מהני תשובה. והנה קדמונינו כ' שצריך לעשות תשובה המשקל כי ע"ז מראה חרטה

והנה הכ"ע כ' בטעם התשובה דהו מתחרט מעיקרו ונמצאו שיהי' מוטעה כי אין

דרוש ח' לעשרת ימי תשובה

לפניך. והמג"א כ' בשם הש"ס דכלתא מנחר להחודות. וגם נודע מה ש' הוסיף דר"ה יומא דדינא קטיו וע"כ לריכין לעורר רחמים שיעלם זכרונינו לטובה כמ"ס ז"ל אמרו לפני מלכות וכו'. ולזה אמר שובה ישראל לשון יחיד ועיקר התשובה הידוי והחרטה ועייבת החטא ע"כ אמר שובה ישראל עד ה' חלסיך פי' לחזק הדין ולעורר רחמים. אמנם בימים הקדושים עשי"ת ויוה"כ הבע"ל שהוא רחמים גמורים וכן מורים הבגדי כהונה בגדי לבן של כה"ג אמר קחו עמכם דברים לשון רבים להחודות בציבור ושובו אל ה' שהוא מדת הרחמים. והנה פי' קחו עמכם דברים דהיינו צפה זבל שלם ושלא להחודות רק מהשפס ולחזק כמורגל בעוה"ד. ע"ד משל מי שמספר קורותיו עיני הפסד בגופו וממונו איך יספר בקול עלב ובבכי מכש"ב מי שמזכיר עמו איך פסד בנפשו וכמ"ס החסיד רבינו יונה ס' י"ב וי"ג בספרו שע"ת פי"ט. וע"כ ז"ל הידוי כוונה ובמרידות הלב להצין כל מלה ומלה וכללות העניינים כדי לעשות גדר ומשמרת שלא ישוב לכסלה. וגם בחינת גזלו דברנו

בעוה"י. הנביא הוסיף אמר שובה ישראל עד ה' חלסיך כי כשלת בעוונך קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. אמרו אליו כל השא עון וקח טוב ושלמה פרים שפחתו. ובגמ' איחא אר"ל גדולה תשובה שמגיע עד כסא הכבוד ש' שובה ישראל עד ה' חלסיך. ור"י אמר עד ולא עד בכלל ופי' המוהרש"א דפליגי בענין זה אם הבע"ת צריך מליץ להגיע תשובתו לפני כסא הכבוד או לא. ומקשה הגמ' הא אר"י גדולה תשובה שדוחה ל"ת שבתורה ש' הן ישלח איש את אשתו וכו' ל"ק הא בציבור הא ביחיד. והנה צריך להצין כמה שפחת הכתוב בלשון יחיד וסיים בלשון רבים. והנה כתב הר"ף בזה לישב לר"י כי ליחיד אמר שובה ישראל עד ה' חלסיך שהוא עד ולא עד בכלל ואח"כ אמר קחו עמכם דברים לרבים ושובו אל ה' כי תשובה הרבים מועיל ביותר. אמנם לר"ל אינו מיושב :

ואפשר לפרש שאמרו לרמז לשני זמני התשובה כי בראש השנה חסור להחודות ולכן כתבו הפוסקים שלא לומר אבינו מלכנו חטאנו

דברנו דופי ל"ל משמרת לזה שלא לדבר ח' צפה וא' בלב . בתעבדו נכלל סוג הגאון ועיי' בזה בשערי תשובה לרבינו יונה ס' כ"ז :

יהנה מלינו גדולי חז"ל עשוי לעולם גדרים ומשמרת להגלל מעדת הגאון כדאמרי' [סוף יומא] רבא כד חיזי אמבוס אבתרי' אמר אס יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע בגללו לנח יאבד . והנה יש לדקדק דסיכי מוכח מזה דמיידי מעדת הגאון כי רישא דקרא כתיב כי רינת רשעים מקרוב ותקתה חקף עדי רגע ומנ"ל דמיידי מעדת הגאון . ובי' ל"ל דהי' קשה לו מאי דכתיב מעיקרא אס יעלה לשמים שיאו ואח"כ ראשו לעב יגיע דהא נודע דרשמים גבוהים מהעבים וא"כ ממנה למעלה קודמים העבים וע"כ הי' מהרואי להסתב לסיפוך תחלה לפנים ואח"כ לשמים . והנה ראיתי בילקוט שהביא בשם המדרש אס יעלה לשמים שיאו הוא כמו שבי' אלה"ר קודם החנוא . ולעב יגיע ראשו כמו שבי' לאחר החנוא . ונראה דהמדרש בא ליישב קושי' הג"ל דהי' שלא כסדר . אמנם עדיין אינו עובד וקשה ג"כ קושי' הג"ל דהי' וז' ואח"ל וז' :

וע"כ יש לפרש מה שאמרו חז"ל לעולם אל יספר אדם בשבחיו של חבירו ולא אמרו אל יסבח את חבירו . דודאי מה שרואה לשבח את חבירו לריך לדקדק שלא יסי' בדבריו דבר הגורם לידי גנות כמו דקדק סיפור אס מספר עד"מ על אחד שהוא חכם יבוא לגרום עיי"ו גנאי מה שאינו עוסק בתורה וכן מיעוט עבודה ה' לפי חכמתו . וכן ע"י שמספרין עליו שהוא איש מזלית ומסיר במלאכתו יוכל לגרום לו גנאי עיי"ו מה שאינו עוסק בלדקה ובג"ח בדבשי למיעבד . ע"כ דקדק הגמרא לעולם אל יספר :

היוצא מזה כי כל המדות טובות שבאדם אס אין משתמשין בהם כראוי ויכל לבא עיי"ו לידי גנאי . ולזה י"ל איזה ח"ח היודע בחלוקה להפכו שלא לבא למדת הגאון מחמת חלוקה דרבנן שיש לו רק לריך לידע להפכו כמאמר החסיד הג"ל . ועוד הביא בחו"ס בחסיד אחד שאמר לחלמידיו אלו לא הייתי ירא מן החטא הייתי ירא מה שהוא גדול מן החטא אמרו לו ומה אמר להם הגאון א"כ עכשיו אינו מתיירא לכם מן הגאון . ע"כ דברי [חסיד] זה הוא לרי ומזור להגלל ממדת הגאון . ומכש"כ לת"ח כי שגיאות מי יבין ובת"ח שגגות נעשין כדורות . והנה מלינו דוד הע"ה התגלל על חטא באמרו הן בעון חוללתי ובחטא יחמתי אמי כי להיות מזל הגוף הוא מפועל לחטא מחמת פחיתותו . אמנם מזל הקדושה אשר היא זכה וצדורה חלק אלהי ממעל מחמת זה חטא . אמנם לעיני מדת הגאון יש מבוא להסתגל קצת מחמת זה לבא ח"ו לידי גאון . וע"כ כיון שבפסוק זה נאמר אס יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע מקשה קושי' הג"ל דהי' שלא

דברנו דופי ל"ל משמרת לזה שלא לדבר ח' צפה וא' בלב . בתעבדו נכלל סוג הגאון ועיי' בזה בשערי תשובה לרבינו יונה ס' כ"ז :

יהנה מלינו גדולי חז"ל עשוי לעולם גדרים ומשמרת להגלל מעדת הגאון כדאמרי' [סוף יומא] רבא כד חיזי אמבוס אבתרי' אמר אס יעלה לשמים שיאו וראשו לעב יגיע בגללו לנח יאבד . והנה יש לדקדק דסיכי מוכח מזה דמיידי מעדת הגאון כי רישא דקרא כתיב כי רינת רשעים מקרוב ותקתה חקף עדי רגע ומנ"ל דמיידי מעדת הגאון . ובי' ל"ל דהי' קשה לו מאי דכתיב מעיקרא אס יעלה לשמים שיאו ואח"כ ראשו לעב יגיע דהא נודע דרשמים גבוהים מהעבים וא"כ ממנה למעלה קודמים העבים וע"כ הי' מהרואי להסתב לסיפוך תחלה לפנים ואח"כ לשמים . והנה ראיתי בילקוט שהביא בשם המדרש אס יעלה לשמים שיאו הוא כמו שבי' אלה"ר קודם החנוא . ולעב יגיע ראשו כמו שבי' לאחר החנוא . ונראה דהמדרש בא ליישב קושי' הג"ל דהי' שלא כסדר . אמנם עדיין אינו עובד וקשה ג"כ קושי' הג"ל דהי' וז' ואח"ל וז' :

ונראה לי כן ע"פ אמרם לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי גנותו ועיי"ס במוהרש"א . ובי' ל"ל ע"פ מ"ש הבעל עקידה על אמרם איזהו ח"ח היודע בחלוקה להפכו . וכ' הוא שחלוקה הוא רמז על מדות בני אדם נוראים בטבע עמו כמו שיש אדם שהוא בטבעו כעסן או חמדן או גאה וכדומה ע"כ לריך להסתגל לכוף טבעו ולהכריחה לבטל אותן מדות רעות אף שהוא בטבעו קשה אעפ"כ לריך כן כדי להרגיל עצמו במדות ישרות כי המדות הטובות הג"ל הם מוטעבים לפי השי"ת וע"כ אמר איזהו ח"ח היודע בחלוקה להפכו דהיינו שיזכר לכוף טבעו במדותיו הרעים לבטל אותם . ואני פירשתי מאמר הג"ל עפמ"ס החו"ס שאמר חסיד אחד מעולם לא ראיתי אדם שלא הייתי מחשיבו לגדול ממני שאס הי' יותר חכם ממני הייתי מחשיבו יותר ממני כי מחמת חכמתו המרובה עובד את ה' בשלימות יותר ממני וכן אס אני הייתי יותר חכם ממנו הייתי אומר מחמת מיעוט חכמתו ממני הוא שגג ואינו מזיד וכן בכל המדות עיי"ס . ע"כ י"ל דהו פירוש מאמר הג"ל ע"פ הקדמת בהע"ק הג"ל דחלוקה הוא רמז למדות בני אדם ע"כ זה כוונתם היודע בחלוקה דהיינו שיוודע במדותיו הטובים להפכם שלא יגרמו לו לבא לידי גאון . וע"כ יתשוב בעלמו

דברי עונות גברו מני פי' שיש לנו קלח התגלות על [החטא] מחמת הפצע. אמנם פשעינו הם אם אין עושין תשובה מחמת כי ידענו שאלהם תכפרם ותקבל הבעל תשובה. וע"כ אין לנו התגלות. כפרת בימים הקדושים עש"ת שכל יום ויום הוא פקידה דלא הדר דלא' בגמ' שב בינתיים מוחלין לו לא שב בינתיים אפי' הביא כל חילי נביות אין מוחלין לו. וכ' רבינו יונה ז"ל כי מעיקרי התשובה היא שבירות התאווה הגשמיות וכ' הוא ז"ל שזה הוא עוב לכמה פנים א' כי כל זמן שהאדם הולך אחר החומר דהיינו החיות הגשמיות יתרחק מדרך הנפש המשכלת ויתגבר יצרו עליו כמ"ס ורס לבבך ושכחת. וכן פן תאכל ושבעת והרבה פסוקים דומים להם. וע"כ סי' ל"ג ש"כ כי בשבירות התאווה יגיע לו תועלת שיגלה בנפשו לבו כי הוא מואס הפצע שגרס לו החטא עד"מ מי שרואה לא' שהרע לו אינו יכול לראותו ולהביט בפניו. כן כל "איש הלוצר רואי למאוס התאווה אחרי שהרע לו כמה שגרמה לו לחטוא: עוד מצינו "הרבה עניינים המועילים. להקל התשובה ותיקונו בראון עי' ס' חרידים.

וא' מהם המעצור על מדותיו. וכ' הב"ע מוכר ע"ז שאנו רואים מארבע היסודות שמי שהוא בטבעו לעלות למעלה בורח מפני שהוא למטה ממנו. ועי' בגמ' חל' וקוץ בה נושא עון ועובר על פסע למי תשא עון למי שעובר על פסע לשארית נחלתו ולא לכל נחלתו למי שמשים עצמו כשיריים. ועי' דברי ז"ע ים לפרש דברי הגמ' דהאלי' הוא שהוא לכאורה דבר נקל וכן נלמד מו' היסודות אמנם מחמת שצריך להחזיק עצמו כשיריים כמ"ס הרי"ף בפין יעקב שם ע"כ אין הדבר נקל כ"כ. אמנם אחרי שידוע שהוא דבר הנאהב לפי הקב"ה ובמה יתרחק לאדוניו ולא יהי' צריך ליסורים עונשי עוה"ז ועונשי הגיהנם חלילה תוכחת על עו"כ מהראוי להיות נקל בעיניו כמ"ס הגמ' הנעלבים ואינם עולבים שמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואזהביו כלאת השמש בגבורתו. והנה ים שני מיני תשובה תשובה מיראה ותשובה מאהבה. ותשובה מיראה הוא לירא מהעונש חלילה כי ים נקם וישלם ואין הקב"ה מוותר כלו:

עב ים לכל אדם לירא מכמה מיני עונשין ר"ל בעולם הזה ובעולם הבא כמה מיני גיהנם ו' מדורי גיהנם. ולראות לומר בכל הדברים הנלזכים לומר ובפרט בענין שמירות ש"ק החומר והוא תיקון גדול לכמה חטאים כדורשין

שלא כסדר ובדרך זו ואז"ל ו. ע"כ תירץ המדרש דקאי על איכות חכות הנשמה הן אם הוא בדרך שיעלה לשמים שיאו כמו שהי' אדם"ר קודם החטא שאז הי' כמעט כולו רוחני. ולעב יגיע ראשו כמו שהי' אדם"ר אחר החטא שאז נתעבה ונתגשם. ועפי"ד סג"ל דקאי על אדם"ר ע"כ הוי הפסוק כסדר. וע"כ מוכח דקאי לענין גאון דלענין שאר עבירות אין ליתן התגלות מחמת זכות הנשמה. ואדרבא עי"ז מוכרח ליזהר טפי שלא לבא לידי חטא לגדול יקרת נשמתו כי סביביו נשערה מאוד. ע"כ הוכיח רבא דקאי לענין גאון ואחי שפיר:

והנה אחרי רואינו אשר הקדוש יהוה עשה לעצמו גדר מזה מבלי התנשא עצמו אכן מה נענה בזה' לגדור גדר ולעמוד בפני להסיר המדה הרעה מאלו ובפרט כי החסיד ר"י ז"ל כתב כי הבעל גאון נמסר ביד יצרו כי אין עזר השם עמו אחרי אשר הוא תועבת ה' ובהסיר מאתו מדת הגאון יהי' ה' בעזרינו כאשר הבטיח הש"י אוחזו. ומל ה' את לבבך ואת לבב זרעך. והעיקר בימים הקדושים האלו אשר המה מסוגלים לתשובה בין ליחיד בין לציבור. והוא מן הטובות אשר היטיב לנו הבורא ב"ה וע"כ כמ"ס עוב וישר ה' ע"כ יורם חטאים בדרך עי' דרי' סי' א'. וכ' שם כי מי שמתאחר ואינו עושה תשובה ים לו עונש כפול. והביא בשם המדרש משל לכת של ליסטים שחבשו בבית האסורים פרו ויעבורו ולא נשאר שם רק אחד בא שר בית הסוהר ויכהו במטהו ח"ל קשה יום הלא המחתרת חתורה לפיך מדוע לא מהרת לברוח. ולהבין המשל עם הגמול כי בתחילה ים לאדם התגלות קלח כמ"ס דוד המלך ע"ה הן בעון חוללתו וע"כ לא הי' יכול לעזור ברוחו באותו רגע שבה דבר עבירה ליעזר וכאמרם אין אדם חוטא חל"כ וכנס בו רוח שפות. משא"כ אח"כ הי' לו ליתן על לב ולהתנחם על רעתו ולנוס מפנה פשעו והוא לעשות תשובה וע"כ מי שאינו עושה כן הוא בגדר פושע וע"כ תכפול עונשו:

ועפ"י זה אמרתי להמליך דברי אדונינו דוד המע"ה שאמר דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. ע"פ מ"ס החו"ה בלורך להערת התורה כי מחמת כוחות הגוף המורכבים מהיסודות המה תושבים בדרך הזאת. והשכל ופוחותיו המה נכריים ע"כ נוטה האדם יותר אחר הגוף וכוחותיו מאשר להשכל וכוחותיו וע"כ צריך להערת התורה עי"ש. ולפי"ז י"ל הפי'

ואיתא בגמרא גדולה תשובה שמקריבה את הגאולה שנאמר שמרו משפט ועשו לך כי קרוב יצועתי לבוא ולדקתי להגלות. וסוף תמוס דתשובה מאן דכר שמי. וי"ל דהנס קשה מאי כי קרוב וי"ל דהפי' הוא עפ"מ דאי' בגמ' שאלו לאלי' אימתי אחת משיחא ואמר להם היום ופירש להם היום אם בקולי תשמעו וזה הפי' שמרו משפט ועשו לך דתשובה המשפטים המה כדאיתא לקרב הגאולה רק בלא תשובה אי אפשר כי עבירה מכנה מזל ע"כ סיים כי קרובה יצועתי לבוא והיינו ע"י תשובה. [ונכל לפירש כי בתי' יצועתי נרמז לתשובה כמו דאיתא שאלו לחכמה ולחוכמה חוטא מה' ענוש והשיבו כולם שאין לו חקקה בתשובה לחוד רק ספק"ה וע"כ נקרא תשובה יצועתי וענכה שפיר דתשובה מקרב הגאולה ומכאן לעשות תשובה שלימה ובה לזיון גואל בבי' א"ס :

כדדרשין בגמ' שומר שבת מחללו אל חיקרי מחללו אלא מחול לו ולהיפך רחמנא לשחזן מהעונש הגדול בעוה"ז ובעוה"ב. וליחזר משבועת שוא ושקר כי הוא מהחמורות מג' טעמים מחמת רוב רגילות ומחמת חומר האיסור כי לא יקרה ומחמת שאין לאיסור זה נתי' ע"פ העצב משא"כ שאר החמאים ע"כ שומר נפשו ירחק מזה. איסור ריבית בלא היסור עיסקא ואיתא בגמ' שאינו עומד בתחיית המתים. והעיקר לעשות גדרים ומשמרת ולהסתאון על העדר ציהמ"ק שנחבטלו הכפרות החלום בעבודת יוה"כ. והמדריגה הגדולה בתשובה הוא תשובה מאהבה שזדונות ועשין כזכיות. וז' ה"ע טעם לדבר מחמת שהעשה תשובה מאהבה ויודע איך נשאל בחטא לדין לראות להיות זכיר וזרז בכל מלוא ומלוא שיבוא לידו ולהיות יושב ומלפס כל היום שהיה עובד ה' וע"כ העונות שעשה גורמים הזמירות והזריזות להמלא ע"כ נחשבים לזכיות :

דרוש ט' [ויען מדבר מתשובה ספחת] לעשיית

ולעשות תשובה וכדאי' בגמ' ת"ח שעבר עבירה אל תהרהר אחריו בלילה דוודאי עשה תשובה. וגם הפסוק שהובא בגמ' ע"ז ש' נחפשה דרכינו ונחקרה הוא משולל סבבה קלה. **ע"ב** כ"ל די"ל לפרש סעיין עפ"י מ"ש האסיד רבינו יונה בשערי תשובה שהביא בשם המדרש על פסוק חכם ירא וסר מרע שהפי' הוא שהחכם סר מרע ואעפ"כ הוא ירא וראי' לזה מסיפא דקרא וכסיל מתעבר ובוטח דהיינו אע"פ שעובר עבירה עכ"ז הוא בדעתו בוטח שלא יענש עי"ש.

והנה איתא בגמרא כל החוטא כאילו דוחק רגלי השכינה כי מלא כל הארץ כבודו עיין תו"ס שם כי מן החימה שיבות לאדם מלעבור עבירה בפני ברואים ולא יבית מהבורא ב"ה. וב"ש אשר מכ"ה כבודו וכתב שהעונות כן בטבע הבריאה כי לולי זאת בעלה הבחירה עי"ש. וע"ב יש לפרש מאמר הר"ל יפספס במעשיו דהיינו אף שהוא סר מרע ירא ג"כ אף על מעשיו הטובים חולי לא השלים חוקו בזה כמ"ש תלם ירא וסר מרע אף שהוא סר מרע ירא במ"ש למעלה בשם ר"י. ובה שייך לומר חטאו לפיך דהיינו שבחמת הי' יראת

בעוה"י במדרש' ויש ראוין אל הבור וידין הי' אמר ר"א בשקו ונחמיתו הי' לסוק כשנפסה הלך והלך לאותו בור גדל הוא דכתיב ויש ראוין אל הבור אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואחרי פחת בתשובה תחילה חייך שכן בנך עומד ופוחה בתשובה תחילה ואחרי זה הוטע ש' שוב ישראל עד ה' אלסיך. וסקושי' מבואר וכי שאר הנביאים לא דברו בתשובה. ובפרט מ"ש שהי' ראשון לבעלי תשובה קשה סלא נודע ומקובל לנו שאדם הראשון עשה תשובה : **וע"ב** הי' כ"ל עפ"י מה דאיתא בגמ' דפעם אחת גזרו תענית ולא נענו עד שירד רבי עקיבא לפני החיבה ואמר אבינו מלכנו חטאנו לפניך [אמר המ"ל. בגמ' תענית כ"ה פ"ב איהא אין לנו מלך אלא אחי וכו' ולא נמלא שם חטאנו לפניך] ונענו. ולכאורה הי' קשה וכי הראשונים שהתפללו ע"ז לא אמרו כי חטאו ומדוע לא נענו. וע"כ נלך להבין טוונת תפלה זו וגם להבין מאי דאיתא בגמ' אם רואה אדם שיסורין באים עליו יפספס במעשיו וכו' פשפש ולא מלא יתלה בביטול תורה. ולכאורה קשה וכי בלא יסורין א"י לפשפש במעשיו לראות

לנגד עיניו ולא הי' צריך לעשות תשובה. ואח"כ כשעשה תשובה הי' מחמת חיפוש דרכיו הטובים וע"כ נקרא פתח בתשובה החילה כי קודם עשיית התשובה לא הי' עבירה כלל. וע"כ אמר שפיר חיך שכן בך פתח בתשוב' דלכאורה אינו שכן הפסוק נמה אמר שובה ישראל וכו' כי כשלת בעומך דכיון שמוזה לעשות תשובה ודאי נכסלו בשון. וגם מה י"י עד ה' אלהיך. וכזה א"ש שאמר להם אף על מה שלא עשו המצוות כהוגן. (וזהו עד ה' אלהיך היינו המצוה). ולכאורה קשה היאך יאונה ללדיק כל עון צעת כוא עשה המצוה. ע"כ אמר כי כשלת בעומך כי נדע עבירה גוררת עבירה וע"י עבירה שעשה גרם לו השגיא וא"כ אף אם היקן העבירה שגרם לו זאת צריך לעשות תשובה על שגיונו בהמצוה שעשה :

יראה ה' לנגד עיניו דהיינו שפשה מצוה אף הוא חושד עצמו אעפ"כ פן לא תכלים חוקי בזה שיך שפיר לומר חטאנו לפניך וע"כ זה כוונתם יפסדו במעשיו היינו המעשים טובים שלו אולי יש בהן איזה משגה. וע"י מייחוי ראי' שפיר מפסוק שחמור נחפשה דרכינו ונחקורה היינו לחקור על הדרכים טובים שלנו. חס י"ל כוונת ר' עקיבא שאמר א"מ. כי מדע בזמן שישראל עושין רצונו של מקום נקראו בניו ואם לאו נקראים עבדים ע"כ אמר אבינו מלכנו ר"ל שנלמדנו יחד שחי המדות דהיינו שעשינו מצוות ועשינו אורחם שלא כהוגן וע"כ סיים חטאנו לפניך כנ"ל :

והנה אי' בגמ' כל האומר ראוני חטא אינו אלא מופה שכוונתו הי' לחבוט עלבון אמו וע"כ אז שעשה המעשה הי' יראה ה' :

דרוש י' ליום הכפורים

שויתי ה' לנגדי תמיד. נל עיני ואביטה נפלאות פתורתך.

נסיכי מעונגין וכמו שאמר הכתוב הסתכל בשלשה דברים ואין אחת בה לידע עבירה דע מאין באת וכו'. ופי' המפרשים דמאין באת הראשון הוא לתוספת מעלה וקאי על השגחה החלוצה מתחת כסא הכבוד ולאן אחת הולך כי סופה לחזור למקומה הראשון ולפי מי אחת עתיד ליתן דין ותשבון כי גם השגחה לריכס ליתן דין ותשבון כדאי' בגמ' משל לבעל הכרם וכו' לחיגר ולסומא וכו'. ומ"ש מאין באת מניפה סרוחה קאי על הגוף וכשיסתכל בצדל מעלה השגחה ופתיחות הגוף יחי' נקל בעיניו לשעבד הנקלה לנכבד והכלה לקיים. ומפורש בדברי חז"ל שהלדיקים והחסידים קדושי עליון יש להם יכולת לשנות את הטבע כמו שדרשו על פסוק אין כאל ישורון ולדיק מושל אלהי' וכדאשכחן בכמה חסידים מעשה רב :

ועיב כשבא משה רבינו עליו השלום לנדיח את ישראל ולהזהירם על שמירת התורה ראה וסקדים להם אמונות אומן גדול מעלה הנפש ושהיא מושלת בלבב מרום וכמ"ש הכתוב דע מאין באת. ע"כ ראה לומר האזינו השמים וכמ"ש המדרש. ומדע שדיבור הגלגלים הוא תקועתם התמידית וכמו שפי' השמים נוספרים כבוד :

משנה סוף יומא חטא ואשם מכפרין עם התשובה וכו' עד סיום המשנה את ו' דרש ר' אליעזר ב"ר מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו. אמר ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מיעטרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים וי"ל הסמך דברי ר"ע לדרש ראב"ע ע"פ הסמך דבריו :

הגאון הר"י מייך פי' המחמיר האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי מלמד שיתק משה עליונים כשם שיתק תחתונים. גם לישב סדקוק ותשמע הארץ. וכו' מפנות העקריות ומשרשי היסודות הראשיים להאמין באמונות אומן שהנפש המשתלשלת שבאדם הוא עצם נבדל עומד בעצמו וכו' לה מליאות רוחני עד נזרק בסיגוף וכמו שסידרו מתקני התפלות אלהי' נשמה שנחת פי טהורה היא [כי] הנשמה הקדושה פורס נזרק בסיגוף הי' לה מליאות רוחני במדריגת המלאכים או למעלה מהם כדעת קצת מפרשי חכמינו הקדושים והסב"ה גזר לאמר שתחבר בגוף למען חוסיק שלימות באמצעות חוס"ק המשיבת נפש אל המקום הקדוש אשר ממנה תולדה ביתר שאת ויתר עוז ואיש נבון ילבב לשון אמונה וז' תמיד לנגד עיניו כי תמנע אותו להקביל בפת בג הבלי העולם וכוין

וכיון שזה היה כל מגמתו ע"כ וודאי לא נעטלו
שעה דמעה לפניו :

ע"כ אחינו חזקו ונתחזקה להיות כל תפלותינו
בכוונה רצוי שלא יתחלל שמו הגדול בעו"ס.
משל בן מלך שמסרו לכפר ולא חלי ולא מרגיש
עד שהסכו איש כפרי אח"כ התחיל לעצוק אל
המלך וכעס עליו המלך ואמר לו בן נעוזה
המרדות עד פתה לא ה' רע עליך שהיית מגדש
משלחן המלך ולא הרגשת ציקר וגדולה שניתל
ממך. וזה מורה על פתיונו. וכן אגמנו בעו"ס אז
לבן שגלה משל שלחן אציו וכמה מעלות עובדות
למקום עליו. קרבות. נצוזה. ורוס"ק. ואורח
דא"י. ארץ אשר עיי"ה. וכו' מלבד השפע אשר
לא תחסר כל זה. וי"ל אם תשכח ירושלים תשכח
ימינו כי לב חכם לימינו היינו החכמים הנלחמי.
ואך ניה זה ונלעוק על העדר הכלי המן.
ובפרט בהעלות על לביו יום האוס יה"כ הנורא.
תקוי הכהן הגדול. שיעיר המשלח. ולשון של
זכריות שנחשש כפרת עוונות :

ואירתא במדרש כחוט השני שפתוחך ומדברך
נראה זה שיעיר המשלח אמרו ישראל
לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אין לנו לא לשון
זכריות ולא שיעיר המשלח אמר להם כחוט השני
שפתוחך רחישות שפתוחך השוב לפני כחוט השני
ושעיר המשלח. וי"ל רחישות שפתוחך עפ"י
האמור בזהר הקדוש בכ"י לר"ך להיות עד שלא
יוכל לדבר. [וזהו] הפי' מנעי קולך מבכי כי בכ"י
זו בזה ממשמקי הלז. ולא כמו ארזים המרימים
קולם שלא כדא חף שהותר להשמיע קולם מ"ס
לא הותר לעצוק גם הוא מבלבל כוונת התפלה.
וע"ז פי' הע"ה להם תלמוד להשמיע במדרש קולם :

סיום פי' הפסוק ה"ל אל דמעתי אל תחרש כי
גר אנכי עמך נוכל לפרש ע"ד עמו אנכי
בזרה כמ"ס כל מקום שגלו שכינה עמהם וכן אמרו
ח"ל ע"פ אשר פדית גוי ואלהי' כביכול עמך
פדית ע"כ נראה לקרוע סגור לביו ולהרבות
בכ"י בתשובה ותפלה שיחוס וירחם ה' למען שמו
הגדול שיתקדש לעיני כל העמים וזכה כולנו לראות
ביהמ"ק בבנינו וכה"ג שובד עבודתו בכ"י אמן :

[אמר ה"ל. לפי הראות הפסוק אח"ז נ"ע באמצע ולא סיים על מה שהתחיל. ועי' בסוף
דרוש שאח"ז מה] :

כבוד אל אין אומר ואין דברים וביארו
המפרשים שהגותה השמש עורה מניע ראשון
בלתי בעל תכלית ולפי שמדע אולי יצויר
שיעמדו השמש והגלגלים מתגועתם לא יהי'
קיום להעולם שהוא כמו לב בגוף ולזה הי'
נענה להשמים שלא יאזינו למשה מבלי לאכד
להעולם חלילה ע"כ סיים ותשמע הארץ וכו' יערוך
כמער לקחי תול כעל אמרתי כי ע"י אמרתי
יחזיקו העולם והורה להם בזה גדול מעלות
נפשות ישראל וממילא נודע שהשוב אל אלהי' אחר
חילוק המורכב. הלא המים פעלו כי כל דרכיו
משפס. קאי על הג' לפני מי אלה עתיד ליתן
דין ותשבון כי כל דרכיו קאי על עוה"ז ועוה"ב.
ודברים אלו כ' בזהר בפסוק וכי ימטר איש
עין שם :

ועם זה י"ל דקדוק הב"ע שהמלכוני עליכם
פי' שחדשו שאני מלככם ובה חדשו גדול
משלכם על דרך משל שאין לומר על מלך שהוא
מלך על יתושים שאין להם דמיון אל המלך אבל
בהמליכם אותי עליכם זהו מוסר גדול ובה יעלה
זכרונכם לטובה :

ובזה יס לפרש ע"ס דוד המלך ע"ס שמעה
תפלתי ושועתי האזינה אל דמעתי אל
תחרש כי גר אנכי עמך חושב ככל אבותי.
וח"ל למדו מפסוק זה אעפ"י ששערי תפלה נעטלו
שערי דמעות לא נעטלו הואיל ואמר בהחלט אל
דמעתי אל תחרש. רק הכלל הוא כמ"ס בזהר
כי עיקר התפלה לריבה להיות לתקן הפגם הגדול
אשר אנו גורמים בעו"ס גלות השכינה. וזו
שנא להתפלל בלא תשובה הי' תולפא כלפי
שמיא חלילה :

וכר זה גורם מה שאינם משימים על לב
וחושבים זה העולם לעיקר אמנם החכם
ענינו בראשו וכמ"ס הכ"ה בשם החסיד דאגתי
ממך הרחוק ממני הדאגות :

ועפ"י זה יס לומר כי גר אנכי עמך. כי
השמים שמים לה' והארץ נתן לבני
אדם ודוד המלך ע"ה החזיק עלמו לגר בזה העולם
ע"כ אמר גר אנכי עמך תתבן ככל אבותי אשר
המה בארץ החיים גם הוא הי' עיניו ולבו שם

דרוש י"א ליום הכפורים

השובה שלימה להחזרות בלב נשבר ולקבל עליו
שלא ישיב לנסלה הוא מכריע ח"ע לבק מוצה
ועונש יענש חלילה :

ובזה יש להטעים פי' האלשיך על הפסיקס
וה' נתן קולו לפני חילו זה ר"ה כי רב
מאוד מחנהו אלו ישראל כי עולמים עושי דברו
שהוא מפנים כוחן של נדיקים שיטשו רלונו כי גדול
יום ה' זה יום"כ ונורא מאוד ומי יכילנו שלשה
ספרים נפתחים ברה"ה . [אמר המ"ל . חא"ז ר"ע
קירר בהנחת דברי האלשיך ועי' באלשיך שהארין
בה ותבין] :

ואיתא במדרש לרד"ה אורי וישעי חמי אירא
אורי ברה"ה וישעי ביה"כ לרי ואויבי לי הפס
כשלו ונפלו קאי על השכן שאין לו רשות להסתיין
ביוס"כ . ולהבין פשטות המדרש י"ל עפמ"ש בזה"ק
ברה"ה דינא קאיא על עולם והקב"ה ברוב רחמי
זוה לנו לחקות בשופר לעורר רחמים והטעם
שה' ברה"ה כמ"ש הר"ן הואיל וסוף המון ליוס"כ
שהוא עת ראון שנתגלה הקב"ה למשה רבינו ע"ס
ונודע דלילס הוא מדם דין ויום הוא מדת רחמים
וזהו ה' אורי ברה"ה שנתן עולם ללא ממחשבי מלת
הדין ע"י תקיעת שופר הואיל והוא ישעי ביוס"כ .
וכיים שם במדרש אם תקום עליי מלחמה בזאת
אני בטוח בזה יבא אהרן אל הקודש דסיינו
עבודה יום הקדוש . ואנחנו צריכים בגלות אין לנו
בטחון זה :

ואף כי קי"ל יוס"כ מכפר אף בלא שיער
המשפלה מ"מ יש כמה עונות חמורים
כריתות ומיתות ב"ד שבוטת שקר לא תחללו וכו'
או עונות השקלים לה"ר שקול בע"ז וג"ע ש"ד
אשר יסורין ממרקין ח"ו הן בגוף או בזנים
קמים חלילה ע"כ או' לנו מיום התוכחה אם
לא נקדע סגור לבנו :

ומכש"כ שיש עונות שאין כח אפי' ביסורים
למרק . כגון חילול השם . דהיינו
מי שטבר עבירה בפרסטיא ובני אדם לומדים ממנו
להקל באיסורים ח"ו או מי שהולך בערבות וכו' .
אשר בזה פירשנו אל תבוא במשפט עמנו כי לא
יזק לפיך כל חי . ולבאורה קאס דהלא מלך
במשפט יעמיד ארץ ואין לנו חובעים דבר זה .
רק דו"ל אל תבוא במשפט שלא יהי' המשפט על
חילול שמו הגדול כי לא יזק לפיך כל ח"י רק
מיתת ממרקה וזה אין כח בנו לכבול :

ושור

יום המחילה והסליחה יוס"כ הגדול והנורא .
אשרי העם שככה לו שנתן
לנו ה' ברוב רחמי וחסדיו את יוס"כ למחילה
ולסליחה ולכפרה . רק קי"ל יוס"כ בעי השוב
והוא יום אחרון לימי השוב והם לא עבשו אימתי .
צפרע לפי מה שאמרנו כבר בשם ספרי מוסר
הטעם שדיונים תלויים ועומדים ואם לא זכו
חלילה וכו' הואיל ויום זה סוקצט לדון כל ברייתיו
ע"כ מי שאינו מתכפר מעשיו ואינו נוטה השוב
רחמי לעונש חלילה :

ואפשר להטעים הענין עפ"י מה שהקשה
הסחיד רבינו יונה זל"ל ע"פ כי ביום
הזה יבצר עליכם לעורר אהבה מכל חטאתיכם
הלא נודע עונות שזין אדם לחבירו אין יוס"כ
מכפר גם החמורות כריתות ומיתות ב"ד שאין יוס"כ
מכפר . וחי' כי זה הוא מזה צפ"ע והפי' כי
ביום הזה יבצר עליכם לעורר אהבה וע"כ יש אזהרה
כפולה לעשות השוב יותר משאר ימות השם ע"כ
מכל חטאתיכם לפי ה' תטבירו דהיינו קודם זא
יוס"כ שהוא קץ מחילה וסליחה לישראל וכו"כ
הרמב"ם צלכות השוב יוס"כ הוא קץ מחילה
וסליחה לישראל לפיך חייבים הכל לעשות בו
השוב :

והנה דחי בינונים בכלל כולל התשובה מ"ע של
השוב שהוא אחת מהר"ג מלות וכמ"ש
הרמב"ם ריש הלכות השוב כל מלות שבתורה
צין עשה בין ל"ה אם עבר אדם על אחת מהן
צין צדוק צין בשגגה כשיעשה השוב חייב להחזרות
לפי השם ב"ה שנאמר איש או אשה בי יעשו וכו'
והתודו את חטאתם אשר עשו וידוי זהו מ"ע
כיד מתוודין ואמר אנה ה' חטאתי עויתי פשעתי
לפיך עשיתי קר וכן וכו' ויחמתי ובושתי במעשי
ולעולם איני חוזר לדבר זה :

וכתב עוד שם צפרק ב' הלכה ז' יוס"כ
הוא זמן השוב ליחיד ולרבים והוא
קץ מחילה וסליחה לישראל לפיך חייבין הכל
לעשות השוב ולהתחזרות ביוס"כ :

היוצא מזה כי מי שאינו נוטה השוב בכל
יום עובר על מלות עשה של השוב .
ומי שהוא שקול ונחשב לפיטוי ע"כ שטע"מ
של השוב . וע"כ בהגיע יום הכפורים שיש
מאוס נוספת על השוב [וי"ל שח"ע של השוב
הוא על כל עבירה] מי שאינו מביט דרכיו לעשות

ואפשר לפרש בזה סיפיה דקרא כי גר אנכי עמך אף בזמן שאנכי גר עמך דהיינו כעת, אחר חורבן בית המקדש לא כן בזמן שבית המקדש קיים שנכנס הכהן גדול לפני ולפנים וכו' כבן בית, אפ"ה לא נגענו שערי דמעות ובעיקר שהדמעות יהיו על עוונות ועל הפשעים ועל אלה ואלו שנים גלות השכינה. וגם זה יש לרמז בפסוק כי גר אנכי עמך ע"ד אמרם עמו אנכי בצרה בכל מקום שגלו שכינה עמם. ולעשות תשובה שלימה וע"ז יכפר ה' עוונותינו ביום הקדוש הזה כדאי' במדרש ויהי ערב וכו' מעשיהם של רשעים ויהי בוקר וכו' מעשיהם של נדיקים וזהו ה' יום אחד זהו יום הכפורים שביום ה' יוכלו להתכפר מרשעים לנדיקים ע"ש שנאמר אם יחי' חטאיכם כשנים בשלג ילבינו. וזהו הרמז על תשובה מאהבה שזוהו נעשים כזכות:

ואירתא בזה"ק על אגדות סוף יומא כי תשובה מאהבה מכפר אף בלא יסורים עי"ש. וזה י"ל כוונת ר"ע אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים אף בלא שפיר המשתלח לפני אביכם שבשמים דהיינו אם עושין תשובה מאהבה ואז נקראים בנים למקום ע"כ אמר לפני אביכם שבשמים אף שאין לנו ביהמ"ק וכו' שיקפר בעדנו [בלא דרשת ראב"ע הו"א לפני ה' קאי על עבודת ביהמ"ק שהוא לפני ה' ולולי זאת חלילה אין יס"כ מכפר אבל לדרשת ראב"ע י"ל שפיר דיוס"כ מכפר אף בלא שעה"מ דק שריד תשובה מאהבה למען כבודו ית"ש] ואין לנו השראת השכינה בביהמ"ק אפ"ה נוכל לזכות ע"י תשובה שלימה שיבנה ביהמ"ק בב"י. והוא רחום יכפר עון וישלח לנו סגולת דק בב"י אמן:

כתבתי ערב יס"כ תקס"ה לפ"ק י"ר שכינה בביהמ"ק ב"ב וזכר לראות אהמון ועל משפטו אחלי אל ד' יכונו דרכי לשמור חוקיך ויהמך לבי בחוס"ק ויתקיים תלמודי בדי' ואל תלל עפי דבר אמת ואזכר לעשות משמרת למשמרת ובפרט הדברים הנריכים גדר ברכת הנהנין בכוונה וק"ש שעל המטה ולימוד החורס לא ימנע ד"ת מפינו ויסר ממני כל המונעין ויארץ ימי וכו' וכל סלילים אלי והמסיעים אותי לעבודתו ב"ס וב"ש:

ועוד יש פי' במדרש בזאת אני בועה בזכות החורס דכתיב זאת החורה ע"ש. וביה"כ מהעורר זכות החורה הואיל שנכתבו לחות האחרונות. וזה פי' ראוי לדוד המלך ע"ה שיה' לו בטחון בחורה כמ"ש מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי שיה' שעשועיו יום יום. אבל אלו שמבליס זמן בהבלי עולם וזה הוא עלבון לחורה כדאי' חיי להם לבדיות מעלבונת של חורה ע"כ ראוי לנו להוריד כחל דמעה ולבקש מחילה מהחורה הקדושה אשר היא מונחת בקרן זוית וכמה זמנים אשר אין דורש ואין מבקש אותה. וכתיב זה כי היא חייך ואורך ימך:

ומשלו על זה משל לאחד שה' לו ג' אוהבים א' היה אהוב ביותר. והשני מעט ממנו. והשלישי מעט ממנו פתאום שלח המלך אחריו אמר לאהביו שילכו עמו להמליץ טוב עבורו אמר האהוב הראשון איני זו מפתח ביתי כי אין לי שום קרבות עם המלך והשני אמר אני אלק עד פסח המלך ולא יוחר והאהוב השלישי שלח תשכ לכלום אמר אני אלק להמליץ טוב אל המלך:

והנמשל הוא כי האדם יש לו ג' אוהבים הא' הוא ממונו אשר כל יום ויום הולך וסוער עליו ובאהבתו יסגל תמיד וקשי הוא בני ביתו. והשלישי הוא מצות ומעשים טובים. והאדם לא ידע את עתו ופתאום יקרא להשיב רוח אל האלהים והאהוב הראשון אינו זו מפתח ביתו כי אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו' והאהוב השני הוא ב"ב סולכין עד הקבר ולא יוחר והאהוב הג' הוא מצות ומע"ט כמה מגילי טוב בעדו לפני המלך ע"כ מחויב להתחרט ע"ז ולעשות עיקר עימיו מאהוב הג' דהיינו מצות ומע"ט:

ועוד י"ל בזאת אני בועה כי זאת הוא רמז על תשובה ובמ"ש הר"ח וגם בפסוק כי בעולם הואת פי' הרמז"ן דקאי על תשובה. וראשונים רמזו במלת תשובה תענית שק ואפר בב"י הספד ובמ"ש שמעה תפילתי וכו' אל דמעתי אל תחדש מזה עוכית קנא' כי שערי דמעות לא נגענו. ומחמת המשחיתים שנבראו מן העוונות אינם מניחים לעלות התפלה ע"ד גדר דרכי בגזית:

דרוש י"ב מעין דרושים הקודמים

לעשות לדקה וג"ח משל"כ אם כוונתו רק לעשות
אין התפילה נשמעת וזה הפי' היו שוהים שעה אחת
וחשבו כדוממות הכורא ית"ש ובשפלות העוה"ז כדי
שידעו כי העוה"ז הוא רק הכל וריק ויהי' עיקר
מגמתם רק למען עבודתו ית"ש וזה כדי שיכונו
לבס' למקום היינו שיהי' עיקר הכוונה בתפילתם
לתכלית האמיתי :

וזהו פירוש קרוב ס' לכל קוראיו לכל אשר
יקראוהו באמת דייקנו לכוונת תכלית
האמיתית שיהי' כוונת התפילה שיעשה למען שמו
הגדול וכפי המדרש ע"פ יעקב ס' ביום לרש כמבואר
לקמן . אמנם נודע מדרך העולם בן אהוב
המתגעגע לפי האב דבר שאינו ראוי לגופו ויכול
להזיקו אין מעצור להאב נגד בנו למנוע ורואה
לעשות כל התפעלות שלא יזיקו . וזה הפי' רצון
יראוי יעשה אף כי ה' ב"ם יודע שאינו לתכלית
האמיתי אף על פי כן מחמת אהבתם ממלא
רצונם . ואם אחר כך באים לידי חיזה חק את
שועתם ישמע וישמע :

היוצא מזה שיש שני מיני תפילות האחד
מי שכוונתו לתכלית השלימות ולזה
קרוב ה' לשמוע תפילתו . כמו שכתוב קרוב
ס' לכל קוראיו מה שאין כן מי שאין כוונתו
רצו' כ"כ זה אינו מוצנח שיקובל תפלתו .
וסנה רש"י פי' ריש פ' ויקרא אל משה וידבר אליו
יכול כלם שמעו קול הקריאה ת"ל קול לו קול אליו
משה שמע וכלם לא שמעו . ופי' הר"ן דיוקא
של רש"י מדכתיב אליו שחיבת אליו מיוחדת הדיבור
ומורגשת יותר מאלו ה' כתוב לו שהוא ג"כ
מיוחדת הדיבור עי"ש :

היוצא לנו מזה בכל מקום שנאמר אליו
והוי מלי למיכתב לו אחי ליחד הענין
ביותר . וס"ל הו"מ"ל למיכתב כה' אלהינו בכל
קראינו לו . אמנם לפי דרכינו אחי להורות
שהקריאה לריכה להיות לורך גבוה וכמו שכיוונו
החסידים הראשונים לבס' למקום ואז ודאי מתקבלת
התפלה . והנה בפסוק ואני תפילתי לך ה' עת
רצון יש לדקדק כי חיבת לך הוא אף למוחר .
והו"מ למיכתב ואני תפילתי לה' עת רצון . וי"ל
ג"כ שכל להורות על כוונת התפילה למקום ב"ה .
ובזה א"ש דברי המדרש ה"ל כה' אלהינו בכל
קראינו אליו שכל להורות על יחוד התפילה למקום
ב"ה וית"ש . ע"ז אמר זהו שאמר הכתוב ואני
תפילתי לך ס' עת רצון אם מיוחדין כוונת התפלה
לשמו

במדרש ואחזקן על פסוק כי מי גוי גדול
אשר לו אלהי' קרובים אליו כה'
אלהינו בכל קראינו אליו . זהו שאמר הכתוב ואני
תפילתי לך ה' עת רצון . וזהו לכאורה חמס דבכל
קראינו אליו משמע בכל זמן ומפסוק ואני תפילתי
משמע דוקא עת רצון וכדאית' בגמ' וב"ה במדרש
לחלק בין יחיד לציבור וא"כ היאך דרכיב המדרש
שני הפסוקים ביחד :

ועוד איתא שם במדרש ר"ח בר פפא שאל
לרבי שמואל בר נחמן מאי דכתיב ואני
תפילתי לך ה' עת רצון שערי תפלה פעמים פתוחים
פעמים נעולים אבל שערי תשובה לעולם פתוחים
אמר לי' מנ"ל הא א"ל דכתיב ונוראות בלדק
תענינו מבטח אלהי ישענו וים רחוקים מה המקום
הזה פעמים פתוח פעמים נעול אף שערי תפלה
פעמים פתוחים פעמים נעולים אבל הים הזה לעולם
פתוח כך ידו של הקב"ה לעולם פתוח לקבל שבים
אמר רב עין אף שערי תפלה אינם נעולים לעולם
שנאמר כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו
כה' בכל קראינו אליו . ולכאורה רב עין חולק
על ר"ש בר נחמן ויש לדקדק דה"ל לומר רב עין
אמר בלשון מחלוקת :

גם יש לעיין כיון דת"ק אמר שערי תפלה
פעמים פתוחים ופעמים נעולים מה שאין כן
שערי תשובה לעולם פתוחים וא"כ רב עין שכל
לומר אף שערי תפלה לעולם פתוחים הו"ל לומר
אף שערי תפלה פתוחים לעולם משל"כ השתא
דקאמר אינם נעולים לעולם יש במשמעות דבריו
שלעולם אינם נעולים אבל לפעמים נעולים וכפי
זה לא הוסיף על סת"ק :

והנראה בזה עפ"י פי' הפסוקים קרוב ה'
לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת
רצון יראוי יעשה ואם שועתם ישמע וישמע .
והכרגש מבואר בתפילה אמר קרוב ה' לכל קוראיו
דמשמע לכל ואח"כ אמר לכל אשר יקראוהו באמת
משמע דווקא לאותם שיקראוהו באמת ולא לכל .
גם אח"כ אמר רצון יראוי יעשה משמע דוקא
רצון יראוי ולא שאר אינשי . ופי' הגאון הפלאה
ז"ל עפ"י אמרם חסידים הראשונים היו שוהים
שעה אחת ומתפללים כדי שיכונו לבס' למקום .
עפ"י פי' הש"ס ז"ל דעיקר כוונת התפילה
לרין להיות לורך עבודת הכורא ב"ה וב"ש שיהי'
בריא אולם שיוכל לעבוד הש"י ב"ה וכן שיהי' לו
פרנסה למען יהי' לבו פנוי לעבודת הש"י וכדי

הוא ע"פ אמרם וחזונו את אשר אהון ורחמתי
את אשר ארחם מי שיש לו זכות במדה רחמים
אני כותן ומי שאין לו וחזונו לשון מחנה חס
מבואר דאף מי שיש לו אעפ"כ הוא רק במדה
הרחמים כי מי הקדימני ואשלם ואם לדקת מה
תהן לו ע"כ הוא רק במדה רחמים אבל מי
שארין לו אללו כלום ל"ש מדה רחמים רק במחנה
חס ע"כ הרושע נאמן חשש אולי בזמן מן הזמנים
לא יהיו ח"ו ישראל זכאים לזכות במדה הרחמים
ויהיו לריבים למחנה חס אעפ"כ ענה אותם
וע"ז השיב הקב"ה ברוב רחמיו חייך בכ"ש
שיקראו וי"ל הכוונה כמ"ס לעיל שהקריאה יחי'
לכבודו ב"ש אני אענה אותם ואחי שפיר הכוונה
כ"ה אלהיו בכל קראיו אליו כמ"ס לעיל :

לשמו יתברך שמו כראוי אזי הוא עת רצון :
וע"ז סיים המדרש ר"ה בר פפא שאל לר"ש
בר נחמן מאי דכתיב ואני תפילי לך ה'
עת רצון . י"ל שבא להורות שאם התפלה הוא
עם המוכה שהוא לך ה' :
ואיתא במדרש אמר משרע"ה לפני הקב"ה
רנש"ע כשהוא רואה בידך בלעז ואין מי
שיבקע עליהם רחמים מיד ענה אותם אמר לו
הקב"ה משה חייך כ"ש שיקראו אותי אני אענה
אותם דכתיב כ"ה אלהיו בכל קראיו אליו . ופי'
הכל כי לכאורה הוא מוקדם חדא מעד ענה אותם
ואין עני' אלא אחר הבקשה א"כ כבר יש להם
מי שיבקע עליהם ומשה שאל היכא שאין להם מי
שיבקע עליהם גם מ"ס הקב"ה דכתיב כ"ה אלהיו
בכל קראיו אליו הוא ג"כ לאחר הבקשה . ותי'

דרוש י"ג לחנוכה

ול"י נראה דאפשר לומר דהפי' הוא ואף גב
זאת בהיותם בארץ אויביהם קאי אדלעיל
אף אם ימאסו במשפטי חלילה בהיותם בארץ
אויביהם כי אז תגדל העון חלילה כי מכאן
להיות נכנע כמאמר הנביא וא"ת שדוד למס
תלכשי שני אעפ"כ לא מאסחים וכו' כי חכמתי
להם ברית ראשונים כמ"ס על לקחת לו גוי מקרב
גוי וחזו לעיני הגוים להיות להם לאלהים ועיין :
וע"פ פי' הכ"ל פי' הכ"ל הפ' דמינו אלהים חסדך
בקרב היכלך כשמך אלהים כן תהלתך
ועי"ש בדרוש שני ש"ח . וזוהו נתן טעם לשבח
על שהעלינו חז"ל יותר בנס פורים מבנס
חנוכה לעיני שנתנה לכתוב כמ"ס למה נמשלה
חסתר לחילה השחר מה שחר סוף הלילה אף
חסתר סוף כל הנסים והאיכות חנוכה ניתנה
לקרות קאמרינן וסעטע לזה הואיל ונס של פורים
הי' בחוץ לארץ ע"כ תגדל הנס משא"כ חנוכה
זכות דא"י קא מהני לכו . ואני מדקדק לפי דבריו
אף שייך לדרוש לכוונה בימי יונים הלא רישא
דקרא הוא בהיותם בארץ אויביהם וחזונו זכותא
דא"י קא אהני להו . ועוד יש לי לדקדק במה
שחירצו האחרונים שט"כ לא קבעו ימי חנוכה רק
להודות ולהלל ולא קבעו במשחה ושמחה הואיל
הם לא באו לכוונתם רק שרצו לבטל מצות מישראל
שבת וז"ל ומילה ע"כ לא קבעו שמחת הגוף
וא"כ

פרק מגילה נקראת במחמתא חגי לא
מאסחים בימי
כשדים שהעמדתו להם דמאל חנני' מישאל ועזרי'
ולא נעלמים בימי המן שהעמדתו להם מדרכי
ואסתר לכוונת בימי יונים שהעמדתו להם שמעון
הלוי ומתח' בן יוחנן כ"ג והשמונאי ובניו להפך
בריתא אחס בימי ארמיים שהעמדתו להם של בית
רבי וחכמי דורו אני ה' אלהים לפחד לבוא שאין
כל אומה ולשון שלמות בהן ע"כ . כן הוא הגירסא
בילקוט הביאו המהרש"א בח"א :

הנאות בינה לעמים זכרוננו לחיי העוה"ב
בנועם דרוביו פי' הפסוק ואף גב זאת
בהיותם בארץ אויביהם לא מאסחים וכו' ולשון
אף גם הוא מגומגם גם ה' לו לומר בהיותם
תחת אויביהם ומאי ר"מ במאי דאמר בארץ
אויביהם . ע"פ פי' שפסוק הקודם אמר יען
במשפטי מאסו שמורה שהיו מלאים עונות שזה
ידחי מעיק גדול וסיבה עלומה לבלתי יתפייס
ה' עמהם ומוסף לזה היותם בחולש לארץ שאין
שם זכות קדושה לארץ עכ"ל . לא מאסחים
ולא נעלמים וזה כי אעלה על זכרוננו כי שיקר
האולה הראשונה כן היתה וזהו חכמתי להם
ברית ראשונים אשר הולאחזי אותם מארץ מצרים
אני אבות המצא :

שנמצאים לא ידע מעש"כ במס שהוא בסוף העולם :

ועוד אי מדקדק במס שאמר אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל"ו אין נכון וחכם כמנך כי לפי הגדולה השיג פרעה כי מחנאי הנבואה שלריך שישי' חכם גדאי' בגמ' אין נבואה שורה אלא על חכם וע"כ אחרי שלא נמצא כזה מוכח שאין חכם כמנאי המוכן להחנאות . הלא מחנאי הנבואה ישנו עוד ג' דברים גבור עשיר ועניו גדאי' בגמ' וא"כ דילמא הא שאין נמצא כמנאי איש אשר רוח אלהים בו מחמת שהוא מושלם יותר מכל בשאר הנאי הנבואה ועולם לענין סתכמה וכבינה אפשר שישנו כמנאי ואפשר יותר ממנו . ודוחק לומר שפרעה טעם בזה וכבר שא"ל לתנאי הנבואה רק חכם . כי באמת הדעת נותנת שלא תחול הנבואה רק על איש אשר שלם במדות החמדות ואין הדבר חלוי בחכמה לבד וע"כ אין ראוי שאין חכם וגבון כמנאי מלך שלא נמצא כמנאי איש אשר רוח אלהים בו :

ונבא לכלל ישוב ע"פ הקדמה ידוע . מודעת זאת בדרך אמונת אומן לכל אשר בשם ישראל יבונה להאמין בהשאלות הנפש ושהעולם הזה הכלל הוא כפרוזדור לפני העוה"ז כמאמרים שהקו עומך כפרוזדור כדי שחכם לעורקין :

והנה מלבד אשר הדבר הזה הוא מיסודי ועיקרי הדת והאמונה וחלילה מי שיעלה בלבו שלא לקיים הסיקד הזה אין לו חלק וחלק באלהי ישראל . נוסף לזה נחשב לכל ועופש כי אף כל חכמי בגדים שלא נחלו אבותיהם דת אלה כמנאי הבל מודים כי אין חלילה האדם לאכול ולשתות ולראות בטוב עוה"ז והכריחו זה מראשי' מוחשת אחרי שאין רואין שאף הכהמות ושאר הבצ"ת לובלים ושוחין בבני אדם ולפי טבעם ערב להם סקף והשעורים כמו לב"א תרגולים מפועמים ואינם צריכים למחסה ולמסתור מרס וממנו כי בדרור בלבבות לפי טבעם נוסף לזה אין להם דאגה יום המות המבטיל לב"א אחרי שאין שכלם משיג שום מעותדים לכך מרס בולו וע"כ במכחש חלילה להשאלות הנפש הסכמה מוכה ממנו . וא"כ ניתן השכל חלילה לאדם רעתו והוא דבר זר שאי אפשר להאמין :

ובזה פי' הגאון ר"מ הספוק אמרתי אי בלבי על דברים בני האדם לברם האלהים ולראות שום כהמח' להם . וכ' הוא שלא מלא במפרשים

וא"כ קשה היאך דרשו על לכותם זה בימי יומים הלא אז לא בלו לכותם . והנה באמת שמואל דרש להיפוך לא געלתי בימי יומים לכותם בימי המן . וראיתי במהרש"א ש"כ דקש' לי' לשמואל דליכא למימר לכותם בימי יומים דהא באמת לא בלו לכותם והכרייתא לא ניחא לי' לפרש כשמואל דלפי סדר הזמן קדים כס פורים מנס חנוכה שבי' בימי בית שני ופורים הי' קודם לזה בגלות בבל וע"כ מפרש הכרייתא לכותם קאי על חנוכה חמס' לא תי' במהרש"א איך שייך לכותם על חנוכה :

ונלע"ד להפטר לומר באופן אחר ליישב . ובתחילה נבוא לפרש מקראי קודש בפרשתינו . ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו . ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך כל זאת אין נכון וחכם כמנך :

והארשיך הקדוש דקדוק פסוקים אלו בתחילה אמר הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו והי' עיקר השבח היות רוח אלהים בו ואח"כ אמר ליוסף אין נכון וחכם כמנך ותי' כי בתחילה לכל יקנאו בו עבדיו החכמים אשר שהוא מסוג אחר אף שיוכל להיות לענין הכינה והחכמה כמנאי אבל ליוסף אמר באמת אחרי הודיע אלהים אותך כל"ו אין נכון וחכם כמנך אפי' לענין החכמה והכונה אין כמנך (ועי' דרשות הר"ן הפי' על ואמרנו רק עם חכם וגבון הגוי עיי"ש) :

ולענ"ד י"ל כך בסקדס המדרש הנמצא כזה אס מהלכין אנו מסוף העולם ועד סופו . והוא תמוה היאך מרומז זה בפסוק וגם מאי צעי המדרש בזה וגם מה הוא הספלה מסוף העולם ועד סופו והמפרשים נדחקו . וראיתי ביד יוסף שפי' אף ש"כ ביימוסי מלרים שאין עבד מולך מ"מ מודע מדברי חז"ל כי במילתא דל"ש לא גזרו ב' וחסו כוונת פרעה לומר אחרי שלא נמצא כזה מסוף העולם ועד סופו הוא מילתא דלא שכיח ול"ג ב' . אמנם אי תמה על מאמר פרעה מי הגיד לו שלא נמצא כזה הלא שטע' אחת ערס בא יוסף לפני פרעה לא ידע פרעה ממנו וכבר קודם לזה פחד תלומות שר המשקים והאופים במלרים וכ"ז נעלם מפרעה ולא ידע וא"כ מי ידע כמה יוסף איבא בשוקא . ומעש"כ לדעת המדרש היאך אפשר לו להגדיל הדבר אס נכך מסוף העולם ועד סופו אס מה

המלאכים וזהו ג' ע' שלו והתמדתו הנלחמים זהו דעת הפילוסוף במהות האחרות הנפש . והנה על קדקדס העל עקרים והכחרי כי לפ"ד שהפילוסוף נחדבק שכלו בשכל הפועל שהוא מלאך ה' ראוי ח"כ שהפילוסוף יהי' נביא ואנחנו לא ראינו ולא שמענו ששם פילוסוף מחכמי אומות שאין להם תורה עלה למדריגת הנבואה ולא מלאך הנבואה רק חלל ישראל אשר נחרבם ה' מה נראה שדבריהם הם דברים בטלים : **ובזה** פי' הגאון ר"מ ע"פ ועמך כולם לדיקס לעולם ירשו ארץ נחר מטעם שהפסוק בא למר שחלילה לא תאבד הנפש בהפסד הגוף אחרי שהנפש הוא עולם נבדל וע"כ כינה לגוף מטעם כי ישנו חילוקים בגדלים מן הגרעין ופגמול האילן נפסד הגרעין ויש אילן בגדל ע"י מולד הנפוע והנלך אינה נפסדת בצמיחת האילן לבורות שאין נפש האדם נחמה בבטן האשה בכה הנייפס הרעיו' כדעת המבטלים שכפי זה ה' ראוי שתאבד באבדון הגוף אך באמת ה' לה מציאות רוחני טרם בורה בגוף ע"כ כינה אותם כנלך הנפוע באילן עכ"ל הנושאים :

וע"פ הסקדמות האלו יש ליתן טעם לשבח לקריאת שם אדם לבורות כי מלך נבוע בריאת אדם אין בו חשיבות כלל רק מה שיש בו חלק אלהי ממעל לא כדעת המבטלים שיעקר יתרון האדם במה שהנפש המשכלת נפחיה בבורות לא כן דעת יעקב חבל נחלתו רק עיקר יתרון האדם מה שנתעו הש"י ממקום קדושה חרק בו נשמה קדושה ובאמת הנשמה אינה עגמיית לגוף ונפש החוטאת חלילה ממחלק ממוה הנשמה הקדושה וח"כ עיקר השם הראוי לו הוא אדם על שם אדמה ואף כי יש קצת חשיבות שיש לו נפש המשכלת מ"מ כדי שלא יעשה כדעת המבטלים שיש ע"כ נקרא אדם לבורות כי אין זה יתרון :

וזהו י"ל בדברי שלמה הע"ה אמרתי אי בלבי פי' שכל ליתן טעם על דברת בני אדם פי' מה שמרגל בצומי' דלינשי בני' אדם וקשה הקושי' הג"ל הלא זה מורס פחיתות ותי' שני הפעמים הג"ל כי כל לבורות ללרס הפלגות כי כבר לבב שלהם הוא חלק אלהי ממעל לא הפנש המשכלת . וז"ל חפ"י י"ז קצת עינוי בנפש המשכלת לז"ל וזוהי אמת ששם בנמה וכו' שלא יטעו כדעת המבטלים רק שדעו כי מלך טמאות אין להם שום עילוי . וי"ל בזה אמרתי אר"י שבו לאחד יחפס מפל האדם אר"ה הבין שאין להם שום עילוי בהכמה רק העיקר מה שהוא חלק

במפרשים פי' מספיק על הפסוק . ופי' הוא כך אמרתי פי' ד"ל שלמה המלך ע"ה כל לסחור דעת המבטלים בהשאלת הנפש וע"כ קרוים ב"ל כי בני איש מורה חשיבות ובני אדם קאי על הפחיתים וע"כ אמרתי אי בלבי להכחשם כי לפ"ד מה שבררם אלהים דהיינו שניתן להם השכל מלשון בר לבב הוא כדי להבין פחיתותם ובמהותם עיי"ש . ואם כי דבריו מתוקים מדבש ומופת לופים יקדם ע"י הא' כי חסר מה הוא דברת ב"ל והוא כ' שם דקאי אלמטה עיי"ש והוא דחוק . גם ה' של ולרבות הוא מיותר . ויותר קשה כי באמת מנינו שלשון אדם לא נאמר לגריעותא כח"ש אחס קרוים אדם ואין עפ"ם קרוים אדם ואף יקרא שלמה המלך ע"ה חשיבות בני אדם פחיתות מה :

ערב ג"ל ע"פ מה דקשה על דברי חז"ל אדם אחס קרוים אדם ואין עכו"ם קרוים אדם וקשה כיון דשם אדם מורה על פחיתות שהוא מן האדמה וכן דרשו בגמ' אדם אפר דם מרה וע"כ אחרי שהאדם קיבל אורה נפלאה מקדאי ה' לקדושו על שם האורה כמו כל דבר שאינם על שם החומר רק ע"ש האורה . ואמרתי כבר עפ"י מ"ש גדולים לדיקס יותר ממלאכי השרת והטעם הואיל והם בפלי חומר וכובשים ילרס וח"כ עיקר חשיבות שלהם היותם בפלי חומר וע"כ קאמר אחס קרוים אדם שאין עכו"ם קרוים אדם הואיל ואינם במדרגה זו לבמה ילרס וע"כ אין זה חשיבות להם היותם בפלי חומר וע"כ אין ראוי לקרוחם אדם רק על שם האורה שהכל :

ועכשיו י"ל ד"ל כך דהנה הביאו המפרשים בשם חכמי אגוים המתפלספים אחרי שהסברנו לבורות על השאלת הנפש ואין יהי' זה אחרי שאינם מודים שהנשמה האדם נאלפת והוא חלק אלהי ממעל רק הנפש המשכלת שנאלפת אינה כ"ל כה והנה עכ"פ לקבל העושיות הווס בבורות הגוף ומתחלשות בחידושו ומפנעה הסעדר כרוך בעקיצה להפסד בהפסד הגוף . ע"כ חשב הפילוסוף תחשבות לבדלי ידח ממוה נדח הסאלרות אשר הכריח מציאותו בעצמות החכר כשיאמר שהנפש המשכלת האלה ע"ס פי' בחלילה הוויסה הוא חק כה והכנה לבד כחוטא ידח זה מן הכה אל הפועל ותשכיל רוב החכמה על אמתותם ובסרפ החכמה חלקית לא מתעלם הנפש המשכלת במשכלת אשר העיגה והדבק בשכל הפועל אשר הוא האחרון ממדרגת

אלהים אומר כ"ז ואחש בגדר נביא אין נבון וחכם ישי' מי שיש' כמון כי הנבון וחכם אינו בא למדרגה ז' וע"כ למע' אחר נבון וחכם ראוי יותר שאלה תהי' על ביתי. היואל לנו מבקשת הדרוש הג"ל כי אלהינו עם סגולתו זכינו להיות נזר מטעי ה'. חש הוא פי' ואחש הדברים בה' אלהים חיים כולם היום. לא כמאמר הפילוסוף שלאחר המיתה תהדבק הנפש בשכל הפועל וגם לא יכול לזכות לזה רק אחד מעיר ושנים ממעפחה כי מי יוכל להשתלם בכל החכמות ולזה אמר ואחש הדברים בה' אלהים חיים כולם היום. ומה שאנחנו זכינו לזה יותר מכל האמות עובדי כ"ס הוא מחמת שמירת התורה ולימודה כי קו"ס ואורייתא חד. כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה כי שם ה' אקרא וכפי' המהרש"א.

ע"ב מה מאוד ראוי ליחס בעסק התורה ומעש"כ בחורף בלילות הארוכים ואמרנו בגמ' לא איברי לילה אלא לגירסא ואמרנו שזכו על תקופת עצה כי ביום ישנו בטילים הדבה ודרך מאוד ליחס בלימוד הלילה ואלא מוסף יסף ומעש"כ מי שערוד ביום בעסקיו. חכור את בוראך וכו' עד אשר לא יבואו ימי הגרעא אינון פצת ותצט כדאי' בזוהר חדש איכה :

ואיתא בגמ' אין תחילת דינו של אדם אלא ע"ד תורה שנאמר פוער מים ראשית מדון והתום' הקשו ע"ז ממאי דדרשו וכו' אמונת עתיד ששואלין תחילה נשאלת ונחת באמונה. ויש לפרש חידוש התום' אע"פ ששואלין תחילה על נ"ג באמונה מ"מ דין תחילה על ביטול תורה. י"ל כי לכאורה יש התגלות מחמת קושי הפרנסה רק איחא הראשונים עשו חורתן קצב וכו' ע"כ לריכים לדון תחילה על ביטול תורה כמו חק וצבת שאינו משלם אלא כאלו שומר קשואין שכבר נהן לו דמי ידו :

והנ"ל עכשיו די"ל הפי' קך דמודע דתורה מגינה ומאלא מילת"ד ע"כ קאמר כי באמת דאי תחילה השאלה הוא נשאלת ונחת באמונה כי רובן בגל כמודע והנס דרך העולם להשוב התשובה מרובה תחילה והרבה צריך זכירות בעסק מו"מ ליחס מאונס ורביית ומשקלות ע"כ זהו התשובה הגדול. אמנם יש חי' ע"ז כי לפתח חטאת רובן אמנם חי' בגמ' בראתי יאס"ד בראתי תורה תכלין וע"כ אמרו פגע בך מנוול זה משכחו לביסמ"ד וע"כ אמר אין תחילת דינו של אדם רק על ד"ה

תקן אלהי ממעל. וזוהי יש להמשיך הפסוק השני כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד להם כמות זה כן מוח זה ומותר האדם מן הבהמה אין. ורש"י פי' ש"ן יכר יתרון האדם משמה. ולפי פירושי י"ל שנמשך למעלה כי מלת מותר נ' לענ"ד דל"ש לזו: רק על דברים המהאחרים כגון על היות הנפש שהבהמה היתה היא בלא נפש המשכלת והיות האדם הוא בנפש המשכלת משא"כ הבהמה שהיא ז"ס רוחני דבר המומד בפ"ע לא שייך לומר יומתר וע"כ אמר כי מותר האדם דהיינו הנפש המשכלת הוא אין כי בלא הנשמה אין יתרון אדם על הבהמה ופי"ל נקרא בשם אדם מעטמים הג"ל וממשך פסוק השני ליתן טעם עמ"ש בפסוק ה' ראשון לזרם האלהים והוא פי' נאח לפי"ד :

ועפ"ז י"ל המקראי קודם הג"ל בפרשתינו. כי כוונת פרעם י"ל שפי'. אחרי שראה יוסף זכר לרוח הקודש מה שלא זכו חכמי מארים. וי"ל הפי' הנמלא כ"ה לא כיון אם יוכלו למלא אף כמורו דאי ה' נ"י קך ה' לו לומר הנמלא אדם כזו אשר רוח אלהים בו. וי"ל דזה ה' קשה לו להמדרש ע"כ פי' הנמלא כזה היינו אם יכולים אנו להשיג כזה דהיינו השגת רוח הקודש כמו שהשיג יוסף רק דקשה ע"ז פשיטא שפיר לא ידעו פתח החלום ויוסף ידע ע"כ חי' המדרש דכוונתו הוא אפי' אם מהלכים אנו מסוף העולם ועד סופו והילוך הוא כינוי להשגה כמו ונחת לך מהלכים פי' של"ת חולי לא בלאו עדיין לתכלית החכמה וחולי נמלא חכם שכל לתכלית ע"כ קאמר כמ"ז הנמלא כזה פי' אפי' נעמיק בחכמה מאי דה' גר דהיינו מסוף העולם ועד סופו שבו נכללים כל עיני חכמה אפי"ס לא נמלא כאשר מעולם לא יבא פילוסוף וע"כ אמר שפיר הנמלא כזה פי' מי הוא זה אדם אשר רוח אלהים בו לא כמו ה' לוסופיא שאין בהם רק הנפש המשכלת ועי"ז רואים לתדבק בשכל הפועל לא כן זה רק אשר רוח אלהים בו כפי' רי"מ על נזר מטעי :

ומיושב נמי פסוק השני דאמר ויאמר פרעם אל יוסף אחרי הדיע אלהים אותך כל זאת אין נבון וחכם כמון וסקמינו לעיל מאין ידע זה שאין נבון וחכם כמורו חולי הוא נשתלם בשאר המדות הצריכים לתנאי ה' בואה. ולפי דברי י"ל כפי' קך שיוסף אמר ועתה ירא איש נבון וחכם כי לדבר גדול כזה להשיג ולג"ד גר אוכל בערים ותמרו לריך חכם ונבון ע"כ הציג לו פרעם אחרי הדיע

אם חסד עשה דין פי' מוהרי"ם שביטול
התורה יכל העולם ככלו ואין לך כליון גדול
מזה [אמר] עדיין לא יאלו י"ח ביאור הדקדוק
הראשון דא בקרא כתיב בסיוסם בלחץ חזיניהם :
ויר ז' ד' דרוש קלת עפ"י מה דקדקו
ואחרונים על ארך סגס הא קי"ל
עומאם הדרס בליבור וחירו דסקב"ס הראש
חביבות ישראל כמה הם חביבים לפניו וכייע
לסם ע"ד נם לעשות מלסס מן המוצנח . ולי
נראה דאז עפ"מ שר"י ביומא עזרסו על
מלחו בנ"ס שאירע עומאם על הקרבן נראה
מזה דעיקר קפידא דלריך הלין לרלות על שעת
העומאם . ופ"ו י"ל דלק"מ כיון דבשעת
העומאם : עי' שיה' הלין על מלחו ובשעת
המלחמה וסומה ודאי לא ה' על מלחו וסם מי
יודע אולי מל' בליס וכלאי' הסם מי לא בני
מינס פור וא ומיזל לב"ס יעיי"ש דף ו' . אמנס
לפי מה 'מוכח מסוגי' דהסם לפס רהיטא
דמאן דס"ל עומאם דחוי' בלבור עוכרה לסבור
אפי' אין ע"דו על מלחו הדרס הקושי' לדוכסה :

ונראה י' עפ"י מאי דליחא בע"ז דף כ"ב
ו"ב בני מוי' ר' יוסי בר"ש מרבי
וכו' לימא מ"ייע לי' מזרחית לפוית בה גמו
בית השמונאי את חבני המוצח ששקלס אחי
יון ואמר רב ששה ששקלו לע"ז אמר ר"ס
הסם קרא אב"ה ודרש דכתיב ובאו בם פריזיס
וחיללוהו . ופי' רש"י שם קרא אשכח ודרש
דכתיב ובאו וכו' מכיון שנכנסו נכרים להיכל ילאו
כליו לחולין . וי"ש ביחוקאל רישא וזני עידי
וכו' והסיבות פ' מהם וחללו את לפויו ובאו
בה פריזיס וחיללו . מה נראה דשנכנסו היוזיס
להיכל חיללו מ"ן ה' וסי' או סילוק שכינה
ב עומותיו הרבים :

והנה שם ביו"א איתא בנשבר הלין דכ"ע
ס"ל דליו מרה . והנה לענ"ד נראה
דאחרי שסילק בו ב"ס שכינתו בעלה קדושתו .
ויעיי"ש בהר"מ סג או ספ"ח דעשאו לביהמ"ק ע"ז .
ואחרי שאין שם יסמ"ק י"ל דהוי בגדר נשבר
הלין ואז ודאי א"ז מרסו וע"כ סולרנו לסם :
ורפ"ז י"ל הדקדוקים הנ"ל דדרשו לנלותם על
חוכה אז גא דקרא הוא בסיוסם בלחץ
חזיניהם ד"ל אח"י שנכנסו סיוסם האחרים
בהיכל וסי' סילוק שכינה שפיר מיקרי : ארץ
חזיניהם דלסם ה' בהם כח לאסור חבני מוצח
וסי' מיקרי שלסם נכס"כ ארץ ישראל שאין בו
קדושה כ"כ כמו המוצח ועוד עיקר זכרי
דא"י

ד"ה כי מחמת שלא למד אין לו הסגלות
מחמת הילס"ר כי ה' לו ללמוד ואז הסורה
מגינה ומללא . וס' ליתן טעם דלכאורה קשה
ע"מ דאמרי' בראשי יס"ר בראשי חורה חבלין
סלס הילס"ר אינו מניח ללמוד ומה חבלין הוא :
אמנם נודע אמרס הוא שטן הוא יס"ר
יורד ומסית עולה ומספין שכל כוונתו
להאבירו משי העולמות וסוה השונא הגדול
והמלחמה הגדולה שס' להאדם . והנה אמרו
סג לעמי פשעם ולבית יעקב חטאחם לעמי
פשעם אלו ח"ה שסגנות נעשו להם כדונות
וכו' ואמרו כל הגדול מחבירו ילרו גדול ממנו .
ע"כ על לימוד התורה אין הילס"ר מסיס נפשו
בכפו כי סוה סוכר שטנו לו יוחר שילמוד ואז
יה' השגנות כדונות משל"כ כשהוא ע"ה כדונות
נעשים לו כסגנות וע"כ אין לו טענה מחמת
הילס"ר כי אין הילס"ר מחנגד כל כך לזה
ובלמח אם יעסוק בחורה מגינה ומללא וע"כ
אין תחילת דיו רק ע"ד חורה :

וכמה וואלו האנשים המתעפשים לבלות הזמן
בהכלי העולם יקומו נערים המנוערים
מן המלות וילחקו וכבר לוח ע"ז השל"ה הקדוש
כי בימים הקדושים האלו אשר עיקר הסם
ה' על אשר גזרו לבעל החורה מ ישראל וע"ז
בא הרמז בנר מלוח וסורה אור כי החורה
נמשלה לאור וע"כ ראוי יוחר בזה הזמן לעסוק
בחורה ובג"ח וכמ"ס השל"ה הקדוש . ומכ"כ
שרע עלי המעשה כי אם בימי חוכה מנג
אבותיהם בידיהם אמנס סוגדלו מן השמכיימים
וסמערביזים קודם ולאחר חוכה . ואי"ה יוכרו
חיקף אחר חוכה בל"ג בליסור גמור כסוג כל
קסלות קדושות :

והנה לפ"ו אחרי הקדמות הנ"ל כי ע"י
הסורה יש לנו יחרון ונפלינו מכל הסם
אשר על פני האדמה ולולי זאת מוחר אדם מן
הבהמה אין . לא נפלאח ולא רחוקה לכנות
סביטול חורה בשם כליון גדול כי אין כליון
גדול מזה להליז אדם מגדר אנושותו להיות
בגדר הבהמה וגרוע ממנה :

ומיזשב בזה הדקדוק השני שדקדקו על
לכלותם שקאי על ימי יומיס להיות
זה סוה הכליון היותר נמרץ יותר מכל רעות
שבעולם וכן אמרו רז"ל גדול המחטית את חבירו
יותר מן הסורגו . משל"כ בימי הסן אלו
היו נכרגיס היו עוליס במעלות בית אלהיס .
[עוד י"ל עפ"ד המדרש שמש ירח עמד זבולה

כיון דהו צדד לכלותם ולא שייך חי' הלכות
שהביא ה"פ ולהורות שהי' סילוק שכינה אשר
ע"כ היו לריקים לנש"כ קבעו כדי להגדיל
הנש"כ זה אי אפשר למ"ד הותרה דס"ס לא
היו לריקים כ"כ להנש"כ כיון דעומאם הותרה
בצבור . ולפ"ז י"ל הו' דחולק שמואל על מאי
דתי' במתניתא ובמאי פליגי :

ורפמ"ש ח"ש ד"ל שמואל ס"ל עומאם
הותרה בצבור וע"כ הוכחה לומר
לכלותם קאי על ימי המן מכה הוכחה ס"ל
מודע קבעו ימי משחה ושמחה ומתניתא י"ל
דס"ל דהוי' בצבור ע"כ מצי שפיר לדרוש כסדר
הזמנים כמ"ש מהרש"א ולכלותם קאי על ימי
יונים ואפ"ה ח"ש דלא קבעו ימי משחה ושמחה
לדרכא להוכיח מה גזל הנש"כ שהיו צדד
לכלותם וא"ש בארץ אייביסם מתחת שרי' ביעק
שכינה בעו"ס וסקב"ה סילנו מידם . וכמו שמשקיים
רישא דקרא כך במהרה בימינו יקויים סופא
דקרא ח"י ה' תלכידם לעתיד לבוא שאין כל
עבו"ס יכולים לשלוח בנ' כמ"ש מהרש"א כי
הגאולות שפצרו היו ע"י בשר דס' ע"כ לא
הי' נלחי ולעתיד לבוא יהי' הגאולה ע"י הסי'
ישראל נשע צט' תשועה עולמים ובה' לציון
גואל בני' אמן סלס :

דח"י ע"י השראת השכינה ואחרי שחי' סילוק
שכינה שוב לא מיקרי זמנא דח"י :
ורפ"ז ית' ליתן עטם לשבח על שפצו עיקר
הנש"כ מהנרות ולא קבעו ימי משחה
ושמחה כקושיית אחרונים . דמכה שפצו עיקר
גדול מנש"כ הנרות קאי' לן הו' באמת לא היו
לריקים כל כך לנש"כ . וי"ל דקרא ביחזקאל קאי
על ימי יונים והי' אז סילוק שכינה ולפ"ז מכל
לדרוש לבלותם על ימי חנוכה אפ"כ דכתיב בהיותם
בארץ אייביסם ולפ"ז ע"י הנרות מוכה שוקק
הנש"כ שפצו צדד כליון :

ובדוקדק שס' במס' ע"ז דף נ"ב דחמרת
ר"פ קרא אשכח ודרים למס' לא
חירך הכס' כתיב קרא ואי לא מוכה כ"כ ד"ל
דקאי ס"ל אחר מאי אשכח . ולפמ"ש ח"ש
דבאמת הי' מציין לעימר דקאי ע"ז אחר רק
מתחת לזוף הנש"כ מוכה דקאי על ימי חנוכה .
אבל למ"ד עומאם הותרה בצבור לריך לומר
כפשוט' שהי' מתחת חציבות שהרשם הקב"ה
שהי' שמן עסור כמ"ש המפרשים וי"ל בלא
הוכחה דקרא דיחזקאל קאי על ימי חנוכה
ור"ל דבואו בה פדילים קאי על סיומים :

ורפ"ז י"ל דרך דרש למ"ד עומאם הותרה בצבור
מוכה דלכלותם לא קאי על ימי יונים
דאל"כ הי' להם לעשות עיקר ממשחה ושמחה

שייך לדרוש הג"ר

הסקב"ה משגיח עליהם פ"ב אומרים מי כה' אלהינו
המגפילי לשבח המפסילי לרעות בשמים ובארץ :
ובזה י"ל ואף גם זאת בהיותם בארץ אייביסם
הי' א"ל שפצו ח"ו תחת השמים החלוצים
ע"כ אמר אפ"כ לא מאסתים וכו' והעמדת
להם בכל דור דור עושיים שיחזקם למעט .
וצדק י"ל לבלותם בימי יונים וקשה הו' זה הי'
באי' ואין שייך ע"ז רישא דקרא בהיותם בארץ
אייביסם עיי' לעיל בדרוש חנוכה . ולפ"ז י"ל
דעיקר חידוש הוא בארץ אייביסם דלא ממילא ית'
להם בעתה מודעה ואינם דביקים כ"כ בהי'
משח"כ לאחד שקבלו בימי אשורות ממילא אין
נ"מ בין ח"י לח"ל . ועם דפרי הג"ע שהרבותא
אזא שאלו אין סקב"ה משגיח כ"כ ובמ"ש כנביא
למה חסי' עבר בארץ י"ל ג"כ שאלו ח"ו לא הי'
פ'

ב"ש הצ"ל על שפצו ואף גם זאת וכו' י"ל
עפ"י מאי דח"י צדדש מאי דכתיב
וכבאחי אוחם בארץ אייביסם וכו' לעוצה שלא
יאמרו הואיל וגלינו נעשה בנשפטים . עיי'
ס' ש"י הער"ד תשובה דלחזר בגל' ליתא לעונות
אונם דליכא לעימד דינא דמלכותא הואיל ואין
הנזירה שום לכל בני מלכותא אלא אסור וסבאחי
וכו' ע"פ מאי דח"י ב"ר ר"א שחלק הש"י לע'
שרים ויעקב אצל תלמו :
ובזה י"ל הפסוק רס' ה' וכו' על השמים
כצדו מי כה' אלהינו המגפילי לשבח
המפסילי לרעות בשמים ובארץ . [י"ל] קלס' ע"פ
פי' הראש"ח . ועם האומר יתחשב יחד שואל
והקב"ה מחדש לעדים ע"כ אומרים על השמים
כצדו . אמנם אמתו בני' יעקב חבל נחלתו אחרי

ה' נחמס וצ' מנחם על ק"ס הגדול וס' נחש לק"ס וע"כ אין חילוק בין ח"י לח"ל :

דרוש י"ד לפורים

ירקוש פ' בחוקותי

אין סקב"ס חזקף המחשבה רק בע"ז נודע דאף מחשבה מנחם למעשה וע"כ לידעו ס' יחזק דל"ל משום שכלנו וס' וע"כ כשעשו חז"ל תשובה נשאו בזכיות אבל לרשב"י הקשו שפיר כיון דה' מחמת שון ע"ז ע"כ לא ה' ראוי להיות הדיוטס נשאים בזכיות וע"כ ח' סס לא עשו אלא לפנים וע"כ לא ה' מחשבה רק מעשה וע"כ גם סקב"ס לא עשה רק לפנים והוא דרך מיוחד דפח"ח :

והנה ח' שגרהה שס' קאנה מיראל. חמס רחמי שגראון ע"א פי' במס שחמרו נגמ' ויחילצו בתחנתם סהר מבאן מודעא רבס לאריתחא שסין יטלס לומר אלוסוס כינו חעפ"כ הדר קבלתו זימי אהשדוקס וסקסס סא סחס ס' ג"כ מיראל וס' כי עיקר נלחונו של סמן ימ"ס כמ"ד נגמ' לית מלך דידע ליסנא ביסא קסמן-חאמר יסן מן סמלות ע"כ עיקר מסירת סמן-ר' מחמת שדחיסס שונות מכל עס ואלו סין רוליס ח"ל ללחס מן מהשיטה לא ס' חוזק לקלותס וס"כ עשו קאנה מאבסס כיון שר' לקס להגלל עפ"י בחירתס חלילה רק להסבס ס' ג"ס הערו נפסס למות כחשד קחיז מוטל על כל איש מיראל לקבל עליו בכל יום בק"ס ואבסס חס ס' חלסך בכל נפסך וסו מסירת נפס לשמו הגדול ג"ס וס"ס ע"כ קאמר רבס שפיר סר קבלתו בימי אהשדוקס מחשבה :

מחי דכחיז חשנתי דרכי ואשיבס רגלי אל עדותך אמר דוד לפני סקב"ס רבש"ע בכל יום אי עתבז וואמר למקס פלוני אי הולך למחר לבית דירה פלוני אי חוק למחר והיה רגלי מביאות אחי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ר"ס נסס ר"ח אמר חשנתי מתן שכרן של מלות וספידן של עבירות ואשיבס רגלי אל עדותך. וס' לקין כי בקרא נאמר ואשיבס רגלי אל עדותך. וסמדרס מפרס וס' רגלי קצילאס חותי וגם לסבין ססו-סכונס סס. ועל ס' ססו סס' מחשד שסו מלס וסססד עבירס קסס דמסמע מוס סס' ססס לקל סכר וסרי עססס עלימס סמינו אל ססין כעסרים כמסססין חס סרס פ"מ לקבל סרס גס ססיוס ואשיבס רגלי אל עדותך סו"ל לומר אל מלחין :

והחילוק

גלמס נגמ' דמלס דף י"ב סאלו פלגיו סל-ססד"ס מפי מ' גחסינו סוואסן של יסרל סוואסו סדור פלי' אמר להס חמרו ססס חמרו לו מפי ססססו מסעודתו של חומו דעס אמר להס ח"כ ססססו יסרונו חמרו לו חמור חסר אמר להס מפי סססססו ללסס ביפי ג"כ חמו לו וס מווא ססס יס בדבר אמר להס סס-לא עשו אלא לפנים ח' סקב"ס לא עסס עססס אלא לפנים וס' רס"י וס' מווא פסס יס פדמי מפי מוס ופי לנס. וסדבר חמס סלס אין לך דבר שסמך פפי כסססס חסרי עזוע עעסו חססס סלמס סס"ס ססססס ס"מ חמר דער סמלן וסרו קייע אכל גדול ליחידס וסס וכי ח"כ סלסן עיין לסקסות וס' מווא פסס יס בדבר :

ושמעת

ספי מלחמי סגלון סססד מוס"ר יוסף זלל"ס חב"ד"ס סוסן ס"ד חמסס גדולס חססס סוורוס נעסו כסססס וסיונו מירלס וססו רליונו ססססס להס נס להיות כססן שילטנו סיסססס ססס כססססס מוס-מלסס דסוורוס נעסו כסססס וס"ל נעסו ססססס מלסססס וס"ז סלס וס' ס"פ יס בדבר וס"מ סססס סס לא עסו ד"ל סססס דמלסססס וסוורוס נעססס כסססס פססס דסיו מלסססס ומעסססס וסססססססססס

ובזה נחישב לי קמ' פאלטיך ססססס על מרדמי דכחיז וינל דרסס ססרי וזעק וסססס גדולס ומסס וסססס וס' ססס סלס על כסס ר' לו לקססס לוס ולקססס עררס וססס ססו לכס עולס וס' כסססס חמסססס דס' ירל סססס חומו ולומר חמסס ססס סלסס דססין חמסס ג"ס חסר חלרין ססן ער י"ג חרר לנסס סססס וסין כך כסור חמסס סמלן נסס חליו לססססס לו וססססס מוסר וססן וססססס וסססס סרדכי דע סלס כל חסר נעססס דס' כסססס ססססס רבש"ע סלס חליו ססססס למרדמי לסרססס לו סססס ח"ל כלי כסססס וע"כ אין סדבר פלוי חק כססססס וסססס. רק ס"ז ססססס סס' לו לסססס לכס כך וע"ז דססס קלס. ועסס חסססס ח"ס דמרדכי סלרין ללס ססססס חסססס מלסססס ואלו ס' מודיע לסס סססר נגורס גורס מוס"ס

עוד יש לדקדק על משל דר' אבא לבעל החל ולבעל החרץ דהאם י"ל שר' קבא לבעל החל להעביר החרץ מחמת הכולא לפטור ע"כ בבא בעל החרץ שמה משא"כ הכא אם היה חשודות דו"ה ח"ו לבזר כלי' ח"ו מי יאמר לו מה תעשה. ועוד יש לי דקדוק עלום בגמרא דבבבבב דרש ר' אבא קרא המאמר דהיינו הכסף נתון לך והא"כ דרש ר"ל פסוק ויסר המלך את עבדו גדולה השרה עננה והוא פלא למה הקדים המאמר. ועיין צע"ל יעקב גרינברג בחזקוניו ר"ל בר כהנא ואף לפי נ"י הגמ' דגרס ר' אבא סחם קבא על מסדר הגמ'. [ולולי דברי חוס' יש לרמוז הכסף נתון לך שרמו לו על הקבלים ר"ל שכבר הקדים הקדוה ב"ה. כדורש ר"ל וה"ש דהגמ' הביא אחר מומר דר"ל קרא דהכסף נתון לך]:

וריישב כל זה י"ל עפ"י ספי' של האלשיך הקדוה בפרשת מלוא היום וכו' וכו' מלוא רבם להבין טעם המלוא שנתנו מדאורייתא וסוד את אשר עשה לך עמלק וגם פי' מקראי קדש של הפרשה שהוא עיי"ש והיואל מדבריו העריבים והנעימים כי להיות שרו של עמלק שהוא מאדום הוא הס"מ צע"ל וע"כ כ"ז שיש חטאים ועונות בישראל לא מנעוהו שהם חלשים רק מוספים כח צו"ה לצדו של עמלק וע"כ כ"ז שיש חטאים בישראל ואי אפשר לבער עמלק מחמת הכח וע"כ אמר וכו' בביתו לך מכל אייבך מביניו זהו דמיון על הול"ה שהוא מקף להאדם בכל איבריו ועי"ז חממה את זכר עמלק מחמת השמים עיי"ש דמיון כוח וע"כ צו"ה הגלות. הוא נמשך כ"כ מחמת שהוא גלות אדום עיי"ש. היואל למ מדבריו הקדושים כי אומה אחת אינם יכולים כ"כ נגד ישראל. אלא זרע עמלק ימ"ש. וצ"ל כל ההערות הא"ל ובמאי דסיים נפתח על היפוך לשון הגמ'. דהמפרשים הקשו מאי זה ענין השרה העננה עיין ביוסף לקח. ועפ"ד י"ל כך דודאי חשודות ה' ידע מה נעשה לפרעה ולסנהדרין ולנ"י וע"כ ה' ידע מאד לנפשו להרע לישראל ואף שסמך ימ"ש אמר ישנו מן המלוא הלא אף במלכים לא היו כדאים כמו שדרשו על לקוח ל גוי מקרב גוי והפ"ה עשה הקב"ה משפטים בפרעה וכל מלכים. אמנם ה' מקום לומר מחמת שסמך הוא מוצא עמלק וע"י שיש ח"ו חטאים בישראל שעי"ז משפטים כח בשור וע"כ ה' יכול לסמך ח"ו. וע"כ ויסר המלך את עבדו ויחנס לסמך שיהי' הוא אגוד ועי"ז יללה. ובזה מיושב ג"כ

אם לא היו מאמינים היו ח"ו נענשים ע"ז ואם היו מאמינים ה' תשובה מיראה וערדתי בלדיק ראה שיעשו תשובה מאכבה ע"כ לא ה' יכול לנלות להם:

ורי ה' נראה צו"ה דאפשר לומר כך הא דאמרו וכו' משום פנים יש בדבר. ולאב יתייבבו אחי קושיות:

האלשיך הקדוה הקב"ה על המדרש דאיתא בזהרדי' אלי' הנהיג למשה רבינו ע"ה שגארה גזרה שאל לו מרע"ה אם נחתם בטיט או בדם כי אם נחתם בטיט ית תקנה ואם בדם אין תקנה ח"ו. והדבר חמוס. ופי' אם בטיט הוא רמו על מעשה החומר דהיינו בשביל שנהנו מן הסעודה ואז יש תקנה ואם הוא בדם כי הדם הוא סגפן דהיינו החטא ע"ז שהוא מתייחס אל הנפש אז חלילה אין תקנה. וע"ז הקב"ה הא שם איתא להדיא שאמר אלי' למאכ רצו"ה שגאור דין הוא בשביל שנהנו מסעודה של אותו רשע יעי"ש מה שחירן:

עוד יש להבין מה דאיתא בגמרא לריך לומר ארור המן ברוך מרדכי וקב"ה דלא חליט כן בשאר שונאי ישראל שגרשו לו כגון פרעה שגזר ג"כ כלי' ח"ו כל הבן סילוד וכו' ולמה לא נלעונו כן רק על המן. ולאב יש ליתן טעם על אמרם חייב איתם לבטוחי בשוריה עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. והרבה דברים נאמרו בפ"י דברים אלו שאינם מובנים וכו' ח"ו יתירה עד יסכה מחוקק הלא הוא הגדר הגרוע כח"ש ע"ס כי יתן בטוח עינו חלילה כל הרעות מהרגשות מה וע"כ כתבו הפוסקים בלמה שאין סכונה רק לשמח קלח יוחר מהרגילות עד שישן. עכ"פ לריך להבין אמרם עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. ולאב יתייבב ג"כ דיבור חוס' סוזה במגילה הכסף נתון לך גימטריא דהכסף שלה העז רמו לו שיתלה עליו והקב"ה הרא"ה מאי בטיט סחם' בזה בגמ' ואם ראונו לומר אחי פי' על הפסוק. בודאי ה' להחוס' פי' נאים ונחמדים על יתר הספוקים ומ"ע הביאו זה עיי"ש מה שח' דקשי' להחוס' דקדוק הכסף נתון לך ובנ"ל ה"א שסמך הביא הכסף וסמך החזיר לו אבל מלשון הגמ' משמע שמשולם לא לקח הכסף ע"כ קשי' לשון נתון לך וע"ז ה' דרמו לו על הטען. וסוזה מלשון הגמ' אין הכרח כל כך שלא הביא לו הכסף ע"כ הקב"ה על הסוס' במקומו:

הס"מ שרו של עמלק וע"כ מחמת שהוא סי' הגורם
ע"כ ז"ל ארור המן . [י"ל צוה כמה פנים
בפי' אם צפוינו הוא חתומה דאפ"ל טיט רומן
שהוא מחמת התגבורות הס"מ ואם בדם הוא
חתומה הוא שהעונות מולד עלמותם רבו למעלה
ראש ודרך עוד הסבר] :

ובזה יס להבין מאמרם חייב אינם לבסומי
בפורי' וכו'. כי באמת אם אנו מגדילים
החטא עד למעלה ראש שהחטא בעלמנו ה'
גדול כ"כ עד שהיו ראויים לעונש ואפ"ס הילינו
הקב"ה ודאי הנם גדול יותר מאלו לא ה' החטא
גדול כ"כ רק מחמת התגבורות הס"מ . ועלינו
לשכח לאדון הכל להגדיל הנם וליתן שכח וסודי'
לשמו הגדול וע"כ קאמר מחייב אינם לבסומי
בפורי' להיות מגדיל הנם ועי"ז תגדיל השמחה .
אמנם נודע אמרם איש יהודי קרא לי' יסודי
וקאמר איש ימיני אלמא מבנימין קאמי רבא
אמר כנס"י אמרה ראו מה עשה לי יסודי דלא
קטלי' לשמעי ב"ג דנפיק מיני' מרדכי דמקמי
במין ומה עשה ימיני דלא קטלי' שאל לאג
דנפיק מיני' המן . וא"כ לענין גרם הענין מדמה
בגמ' דאף ע"י מרדכי נתגלגל הדבר רק דכמן
ה' בגורם היוצר מחמת שהי' מרע עמלק
כנ"ל אמנם אם נאמר שהי' ח"ו מולד עלמותם
אין לידע בין ארור המן לבין מרדכי :

ובזה י"ל ובי' משוא פנים יס בדבר דאלו
הי' החטא מחמת שחטו הי' מקום
לומר שלא ה' החטא גדול כ"כ וע"כ לולי המן
לא נתחייבו כלי' אבל אם הי' מחמת שהשחתו
לאלם והיינו שהי' ע"ז משא לא אהרנא קב"ה
וכי משוא פנים יס בדבר :

והנה כמה יס עלינו לסודות ולהלל לשמו
הגדול על כל פוז אשר גמלו ותמיד
פיי' ה' עלינו להביא למ ולהילינו מכל הקמים
עלינו . והנה מה מאד ראוי ליזהר במלות
היום קריאת סגילה כדין משלוח מנות ומחנות
לאביונים :

והנה כ' המפרשים להיות במן אמר ישנו
עם אחד מפוזר ומפורד היינו שאין
לסם אחדות כי זהו הגורם הגדול לאריות הגלות
הגדול בעו"ס . וכחיד לא תשנא אפיך בלבבך
עי' וי' העמודים . ולי' ה' נראה בלבבך עם
הלב שלך כי כל הפוסל במומו פוסל וע"י
שהוא בעל תחבולות ע"כ תושד לחצירו בך חס
הוא עין גדול וע"כ תקן להיות אכסס ואחיה
וריעות

ג"כ הסיוס נכתב בשם המלך לסודי' שאפ"י
שריון המלך הי' שהמן יהי' בגורר אפ"כ לשרי עם
ועם נכתב בשם המלך שהי' חוקק לדבר :

ובזה אחי על כן משל הגמ' דבאמת אהרונות
הי' בעל החל רק שהי' ירא לנפשו והמן
דימם לבטל החריץ שהוא דימם בנפשו לבטל
ואתם היוצו מרע עמלק . ולפ"ז י"ל דברי התוס'
על כן וגם שינו הסדר בגמ' . דהאליין פי'
ויסר המלך נבעתו הי' קיין חליפין לקנות הכסף
פי' שהי' נסכא כוונת בחליפין וכיון שכבר קנה
הכסף אח"כ נתן לו במתנה עי"ז . ולפ"ז הי'
הסרת הטבעת הקדמה לומר אח"כ הכסף נתון
לך אמנם בגמ' שינה הסדר לומר דלא זה היה
המונה רק דהסרת הטבעת הי' לכוונה אחרת לא
בשביל לומר הכסף נתון לך וע"כ קאמר שפיר
גדולה הסרת הטבעת משמע שפיר בגורם הי' הסרת
הטבעת דלולי זאת הי' אהרונות ירא לנפשו
וע"כ הקצו התוס' שפיר לפ"ז שאף שיין לומר
הכסף נתון לך וע"כ הולדו להדין דדמו לו
שיתאם על העץ . והוא לענ"ד פי' מתחדד בגמ'
ותוס' . [ויש לרמוז והעם לעשות ב"ז קאי על
המיוחד שבעם כעוב צפיך שרמז לו על אמרו
לו מבר קח את הלבנות שהי' פוזב צפיני
המן] :

ולפ"ז י"ל אמרם לרדך לומר ארור המן וס'
ולמה לא אמרו כן בפרעה . דהנה
נודע מ"ש הרמב"ם על פוע פריעה והלא
נגזר על ב"י ועבדום וענו ואח"כ ארבע מאות
שנה וא"כ לכאורה עשה שליחות הע"י ב"ס
וחי' דכדאי אלו גזר הע"י שיהיו בלחץ מלרים
הח"י פריעה לא הי' מקום להעניש אותו אמנם
הע"י גזר ועבדום וענו ואח"כ בלחץ לא להס'
ע"כ לא הי' פריעה מוכרח להם וע"כ נעשה .
והנה באמת זה שיין לענין העול שעשה פריעה
גד הע"י השופט כל הארץ אבל לגבי ישראל
כיון שחוק כל סוף הי' ראויים להיות עבדים
מה להס' אם היו אלא פריעה או אלא
ולחו . והנה לכאורה יקשה ג"כ אחרי שנתחייבו
ח"ו שונאיהם של ישראל כלי' בימי המן אח"כ
וכי שהמן ימ"ש ראי' לעונש מן השמים כחי'
הר"מ ה"ל מ"מ אין עלינו לארור אחרי
שנעו"ה היינו כדאיתן לך כמו גבי פריעה :
אמנם פס דבריו א"ש כי באמת לולי
במן הרעע מרע עמלק לא הי'
פלה חמה ה' כל ק' רק מחמת שליחות

והימות לכל אדם כן לעשירים הן לעניים :
ואפשר לומר הטעם על מחנות לאביונים
כי ידוע כל המעלים עין מן הדקה
כאלו שופך דמים וכאלו עו"ל דכתיב השמר לך
פן יהי עם לבבך בליעל וע"כ יקנו להחזר
במחנות לאביונים ביתר שאת להיות החטא הי'
שהסתחונו לללם ע"כ להרחיק ביתר שאת קבלו
עליהם לתת מחנות לאביונים. ומלבד זאת גדלה
מעלת הדקה כמו שדרשו בגמ' שמרר משפט
גדולה דקה שמקרבת את האלוהים.

והנה יש לדקדק דהא כתיב שמרר משפט
למה קאמר בגמ' דקה לחוד. ואיתא
בגמ' שבת קל"ט אמר עולא אין ירושלים נפדית
אלא בלדקה שנאמר ליון המשפט חפדה ושבי'
בלדקה. והוא פליאה עלומה דהא כתיב ליון
במשפט חפדה ובגמ' קאמר אין ירושלים נפדית
אלא בלדקה ונדפס בשם הגאון הדיק הענות
מוס' וקפ"י דריגולא זללה"ה שטעות נפל בספרים

ובזה ח"ש ודקדקו להגלות דהא ע"י דקה
לא היו מסקב"ה רק בגדר דקה
ובזה ח"ש גי' דידן אין ירושלים נפדית כי
נפדית עייך קודם זמנו כמו דדרשו על והפדס
מלמד שמגרעה פדיונה וזה הפי' אין ירושלים וכו'
ליון במשפט חפדה אימתי יח' המשפט שהפדס
ושבי' בלדקה. ובזה י"ל מ"ש ירמי' עיני נגרס
עד יסקף וירא ה' כי נודע כל השקפה הוא לרעה
חוץ מחנות אביונים שמהפך מדת הדין לעד
רחמים וז"ל עד יסקף אף ע"פ מסי' בגדר
השקפה אפ"ה ויהא ה' כחמרים גדולה דקה
שמקרבת האלוהים :

דרוש ט"ו לפסח

שיתיה ה' לגדלי תמיד . נל עיני ואביטתה גפלאות מרחוקתך .

אלא לשון בקשה ח"ל הקב"ה למשה בבקשה ממך
לך ואמור לכם לישראל בבקשה מכס שאנו
ממארים עלי כסף וכלי זהב שלא יאמר אורחו
לדיק ועבדכם ועמו אורחם קיים כהם ואח"כ
יאלו ברכוהו גדול לא קיים כהם. והקפ"י
מבואר בהם שלא יאמר אורחו לדיק וכו' בלח"ה
אין הקב"ה שומר הבטחתו לישראל וגם אברהם
הלדיק מהכ"ס יהיהרר אחר מדותיו של הקב"ה :

בתחילת נבואת האלוהים נאמר ויאמר ה'
אל משה צוד נגע אחד אביו
על פרעה וכו' כשנחו בלה גרש יגרש אחכם
דבר נא בלחזי העם וישאלו. עד נט האדם
משה גדול במיני וכו'. הפ"ד הקשה למה כתיב
ויתן ה' את חן העם גם דבר נא בלחזי העם הלא העם
מורה על פתיחות וכו' לו לומר חן ישראל וכו'
עיי"ק דבריו כי נעמו וארשום בקיבור כי העם
בא לבוליא שבע לוי שלא היו בכלל השיעבוד
והרכוש כי חתף עבודתם ואי' בגמ' חכם גב
יקח מלות זה משה שכלם פנו אחר ביתו והוא
לקח עצמות יוסף ולבאורא קשה הלא משה
רבינו ע"ה לא הי' בכלל פגשיות חן וא"כ מנ"ל
שהי' שואלים על כן קיים גם האדם משה
גדול וכו'. וז"ל לדבריו אף שמשה לא הי'
בכלל השיעבוד הלא הי' ראשי ליקח וז"ל
דעכ"פ הי' מגיע לו שדר ערמו בפליחא
אל פרעה :

והחילה נבאר סמקרי קודש שכלו בפחילת
הודעת השיעבוד והגירות לאברהם
אבינו פ' לך. ויהי בשמש לבוא וסבה אמה
העדה גדולה מופלת עליו וזה הוא רמז לשיעבוד
מלכות עיי' פ"י הרמב"ן. והאמר ה' אל אברהם
ידוע חדע כי גר יח' זרעך בארץ לא ארץ
ועבדום ועמו אחסך ארבע שנות שנה וגם יגוי
אשר יעבדו דן ארבע. וסבה מלת וגם יגוי
המשך ולפוס השיעבד. ומכא"ל נקשה לפי הרמב"ן
ש"ל שנות אל פרעה וכו' אל חוקק השיעבוד
והסלכת סלדים ליאור. והלשון הגוי אשר יעבדו
קאי

ועפ"ד יש ליישב הדקדוק פ"ל פד"א בגמ'
איתא דבר נא אמרי דבי ר' ינאי אין נא

אין מראין לו חלום כזה. וזה כוונתם אשרים
ישראל שהקב"ה מוסרין ביד אומה שפלה וזה
להקפין טעונת כפועל :

יתברך וישמחה שמו גדול אל דעות ה'
ולו נחמדו פליטות כמסל סוסר
הקדוש אב סרחה בנו רחמנו דמי קלין
סגיאין ומרים המקל ואף על פי בן איוו מכה
אורו הכאה גדולה :

ועפ"י י"ל הפסוקים הנ"ל מה שאמר הקדוש
ברוך הוא ידוע ידוע ידוע כי גר יס'
זרען. ונקדים מ"ש בעל הגדה עבדים היינו
וכו' ואלו לא באיאל הקדוש ברוך הוא אלא
אבותינו הרי אלו זכינו משועבדים היינו
לפרעם במצרים. ולכאורה י"ל דפחה בעבדים
וכיים משועבדים ופי' סמנשה ה' עיין עליו.
וי' נראה כי דהנה כ' ספרי המקובלים הקדושים
שכל כך היו נשקפים בעוונותינו סרבים כוונתם
שאלו לא הו' הקדוש ברוך הוא מואילם אז
היו נקנסים למדרגת הסתתרות שלא היה להם
תקומה וע"כ מיידי הקדוש ברוך הוא הקן
כמו שכתבו ז"ל. והנה אמרו ויהי שם
לגוי מלמד שסיו ישראל מאוירים שם כדאיאל
במדרש בזכות ד' דברים נגאלו שלא שיו שמש
ולא שיו לשון וכו'. והנה בכלל כל מקום
שסע"ס גוזרין לישראל הוא כדאיאל נבדלין
לעצמם כמ"ס הנה עם בני ישראל וכו'
משא"כ אלו ה' הקדוש כוונתם מסתמא היו
כמו שאר העב"ס ולא הכבדו עולם :

זה כיאל בעל הגדה כמ"ס בברכה האולה
על גאולתנו ועל פדות נשנינו. וע"כ
סודה כזה ואלו לא באיאל הקדוש ברוך הוא
אלא אבותינו באמת אלו היינו עבדים עדיין
היה לנו תקוה אבל באמת לא בן הוא אלא
היינו משועבדים כמו שאר העב"ס וזהו הדעת
הגדולה לסיוח אבדה תקוותנו חלילה מלסיוח
דביקיים בזה' אלקינו :

הנה אברהם אבינו עליו השלום ראה אורן
הגלות וחקפו כדכתיב והנה אומה
תביכה גדולה מפלת עליו שפי' ירא חלילה
באורן הגלות תחקשו חלילה בין האומות וזה
ה' עיקר חרדו. וע"כ בא הקדוש ברוך הוא
לנחמו ידוע ידוע כי גר יס' זרען שיהיו
סמיד בגור גרים והלירוף יס' כי ועבדום ועמו
אחם ארבע מאות שנים וגם סגוי אשר
יעבדו. פי' מה שיהם יעבדו את הגוי דן
אנכי לסיוח נחמד לכיון ולירוף מה שיהם
עבדים

אלהם באמת ה' במדרש גדול מה שסעמי
עושה עם העני דכתיב גבי רוח האיש אשר עשיתי
עמו היום בועז עשה עמי לא נאמר אלא עשיתי
עמו [מלה ה' חוק דל וגמולו וכו'] והנה בלדקה
מלינו נפל ממנו דייג ומלאה עני ונחפרנס ממנו
נחשב לו ללדקה ולפ"ו גם להעני יש לו שר
במה שסעמי ייאל מדינה של גיכס [וכדאי'
במדרש סה' סעמי אומר וזה עמי] וע"כ חירן
ר"ע שפיר כי הקב"ה עמנו ברחמים גדולים וע"כ
העני שגורד עליו להיות פרנסתו מלוממנה ואינו
יכול לעשות לדקה ומע"פ פ"ב בזה שמחפרנס
מאחרים נחשב לו ללדקה וע"כ הקשה לו בזמן
שאינם עושים ראונו של מקום קרוים עבדים
ואין הקדוש ברוך הוא מחסג במדה זו לסיוח
ספוח עד"ל על דרך משל מן כו"ד שגור על אחד
לסיוחו על סחוקת אס הוא במדה רחמים
מתינו במקום שיכול לעשות מלאכתו ואס לא
הוסיפו עסקים קלירן גאסל לחם נר ומים
לחן. וע"כ הדין לו סאל פרום דפוסת חס
שאף בעבדותיו לא פסג נחמו לסיוח סעורין
ברחמים מרובים כלב אלא בן ירם (והעני
דדוקא מלוח לרקס מלל מדינה של גיכס
הוא מסום סואל והוא מרחם מרחמין עליו
מן סעמיס) וזהו י"ל נחון מה שפי' דאי
שיתן לו השם יתברך חסן לו ולא ירע לנכר
פ"פ שאלה סורססרופוס הרשע וכו'. כי בגלל
סדבר הזה וסאל זכורו של סעמי :

ועפ"י ה' י"ל לפרש מאי דאיאל כסחכות
ר' יוחנן בן זכאי ראה ריבה אחת
שהיה מלקוח סעורס מתחת פלפי סוסים
אמר אשרים ישראל בזמן שיהם עושים ראונו
של מקום אין על ארסה ולשון יסלים לשלוח
בסם ובזמן שאין עושין ראונו של מקום
הקדוש ברוך הוא מוסרין ביד אומה שפלה
ולא ביד אומה שפלה אלא ביד כסמחן של
אומה שפלה. פי' סכ"ע ומאד"ל עי' עליסם :
גרי ה' מראה על פי פי' במדרש כי ה'
הנה יכול על צנן. וסירשתי דקאי על
רשע לרקס ה' לה' גראס כד"ס הנה יכול
על מנן דדאי' וזהו לער' גדול מה שרואים
סלאיבים רבו למעלה ראש והו"ל דזה שר
עליסם על מה שסעמי ראונו הקדוש ברוך הוא
כמו שכתוב ה' אשר שפץ אפי' ח"ל כי ה'
סוגה על רוב סעמיס וסאל שגם בזה יס'
לסם רצון של סעמיס וע"ד אמרם ללחם מוכ

וכל גופו מרגיש כמו כן יתראל עין לבדו מעל
בחרם ונעבתו עליו וכמו כן לרדף להיות
הסתברות ולא' ברכות ד' דברים נגאלו שלא
שינו שמם ולא שינו לשונם וגדרו עצמן מן
העדרות ולא סי' בהם דלעוררן שי"צ חודש
הי' בידם מה שאמר להם משה ושאכלו אשה
ולא כגיד אחד הדבר למארי ואף שהיו בהם
רשעים שמתו בשלשה ימי האפילה אפי"ה היו
מכירים בלש"ר ולא כמו בעו"ה עתה :

וכן לחסר בעון לש"ר לשלח מדנים בין אחים
חילול וכחיד לא השנה אחך בלבדך
ופירשנו ע"י חסד שאתה חושדו וכל הפסל
במומו פוסל פי' שאתה שונאו עם מה שבלבדך.
זאכנת לרעך כמוך פי' גם אחי תקלקל כמו
פעמים והרעות לך יותר מחזירך. וע"ז רמז
ויקחו להם איש שם על הסתברות חס אחד
מעמודי עולם על הדיו ועל האמת ועל השלום :

ועתה נחיה לב למאמר הפונה קדים שלא
יאמר אותו לדיק דקש וי' בל"ו לא
סי' ראוי לקיים הבעתה וכן קשה וכי אברהם
אבינו ע"ה יתברר אחד מדוחיו. ועתה י"ל לפי'
האגש"ך כי ואחרי כן יאל' ברכוש גדול הוא
ג"כ שיסיר זהמתן ויהיו במדרגה גדולה והגם
כבר הבעיה להם סקב"ה בתחלת שלמותה
משה ונחתי את חן העם רק בלחמת בלחי ספק
סי' ג"כ מקומי אמנה שהיו יראים שם יבו'
לכם לאור מכשול שירדוף פרעה והמלאים אחריהם
להיוסם בכול על ממונם. והגם הש"י הבעיה
לכם ונחתי את חן העם ואחרי שאינם רואים
אין להם להתלונן על הש"י רק שלא יאמר אותו
לדיק שאינם במדרגה גדולה כמ"ס האגש"ך :

וזה י"ל דבר נא בלחמי העם קיינו הפחיתים
כי הצדיקים יקיימו בלא בקשה וכן וזה' נתן
את חן העם הוא ג"כ מה סעטם. וזהו ח"ס
מ"ד ויתן סי' את חן העם גם האים משה כמו
שהקשה ספ"ד ועוד י"ל למס מייסר סקב"ה חקב
ליחן את חן העם. ולפמ"ס כי בלחמת לא ערב
לכם לשאול מהמלרי בעת לרצו כמ"ס האגש"ך
כשלו כל"ה גרש יגרש פי"ס ע"כ הקדים סקב"ס
ליחן להם נחיתת חן. וגם האש' משה גדול
מאוד הוא ג"כ מחמת שהי' גדול בעיני עבדי
פרעה לא חשו שיהי' זה סיכס שירדפו אחריהם :
הכר כי חכלית הגאולה הוא פדות נפשינו
להסיר חלאת ההקמא להיות ראוין לקבל
התורה ועתה כימי לאתנו מארץ מלכים יראינו
נפלאות ויחיש קץ הפלאות בבי"ח א"ס :

גם

עובדים לאומה שפילה (ועפי"ז י"ל שפיר כתי'
סרמכ"ן דמה שנענש פרעה הוא על קושי
העיטוב שלא לזכו הקדוש ברוך הוא ומא'
דכחיד וגם את הגוי הוא עיין אחר. ולמ"ס
מיושג מ"ד ואחרי כן משמע מופלג כמ"ס
אחרי מופלג ולפמ"ס כי גם מ"ד וגם את הגוי
הוא חקב מחללת העיטוב) :

היוצא מה כי עיקר חכלית הגאולה סי'
על חירות הנפש חסו על ידי קבלת
התורה כדאי' חרות על הלוותה אל תקרא חרות אלא
חירות ועל כן פוסר מים ראשית מדון כאמרם אין
תחלת דיו של אדם אלא על דברי תורה :

ואירתא בבבא בתרא במאמר רבנ"ה זמנא
הוא כיו אליין בספינתא
וחזקן האי ליפרתא דקיימא במיא עד קרסולי'
ורית' מפי לרקיס וסכריין דלא נפישי מיא
ובפיין לאקרורי נפשיין נפקת ב"ק ואמר לא
יחמה דהא שבפיין שנין דנפל חיינא דגברא ולא
מפי לארעא ול"ה דנפישי מיא אלא דרדיפא
מיא. וביס"ע שהוא משל על האדם המשווקע
בעסק עולם הזה הדומה לים סוער והאדם
נמשל לעור כלסר מודד מקינו וכו' ואמר
ז' שהיה קיימן עד קרסולי' במי' רמו שכל
המחללותם הי' בעיני עולם הזה ואפי"ה היו
סבורים שבה יגיעו לחכלית עד שראשם מגיע
לשמים ובפיין למיחה לאקרורי נפשיין היינו
שהיינו רואים לעשות כמעשיהם נפק ב"ק ל"ה
הא דהא ע' שני רמו על ימי שנותינו שכל
ימיו אינו מגיע להשיג תאוותו כאמרם אין אדם
מת וחלי תאוותו בידו ועל ז' סיים לא משום
דנפשי מיא דסינו סכמותם ואיכותם הוא דבר
העצ רק משום דרדיפא מיא שטבעו הוא
לסיוח האדם רחף אחרינו :

עוד רמז לנו רבותינו המפרשים ז"ל בפסוק
ויקחו להם איש שם להיות כי אריותה
הגלות הוא העדר האחדות ופירוד לבבות כמ"ס
שם פורס יתראל אריות הדיחו מחמת ששה
פורה יתראל שאין להם הסתברות אריות הדיחו
ובזה פי' הע"א המדרש שאמר אחד מבני
ירושלים חסור לי המדוכה ח"ל חסור לי חסיון
מן החא ופי' הוא כי ישראל נמשל לחול
ומדוכה הוא רמו על שיתראל מדוכין ביסורין
בגלות וע"כ שאלו חסור לי המדוכה פי' בלחם
ענין יתוקן הגלות השיב לו חסור חסיון מן החול
פי' בזמן שיסי' אחדות בין ישראל. ונמשל
יתראל לשם כמו ש' זה לוקח בלחם מאבריו

(וואס מצאנדי השייך רענין רצ"ל)

לכבו ולבב עמו לשעבר אמרו עד מה יס' זה
לנו לחוקש ועכשיו נהפך לבבם לרדוף בשביל
ממונם. והקדו"ח מצוה למס' לא כ' רש"י טעם
ע"מ שנהפך לבב פרעה כי מקדמות דברי רש"י
דהטעם של נטלו ממונם לא קא"ר רק על לב עבדיו :
ורפמ"ש ח"ש דעל לב פרעה לק"מ בדפוס
להדיח וא"י חתוק את לב פרעה
רק דהקדו"ח הוא על לב עבדיו ע"כ פי' רש"י
שבוש בשביל שנטלו ממונם וא"ו לא היו שואלים
ממונם מהם לא הי' מקום שידעו אחרים ע"כ
אל דעות ב' ו"ו נחבנו עלינו. [[חלם מלאכי
בגליון הכ"י]] י"ל טעם לאמירת סגדו בשנה
סגדו לזכר בעמים וארמונים לזכר הסכס (וונתקח
אחב שורות) :

ב' י"ל טעם על לוחך השאלה כי א"ן משה
ל' לזו"ס למצרים שימנו לתם חתם מצותם
כלו כסף וגלי זכב ושמלות. כי סגל ש"ן הקב"ה
בא בערו"ח עם בריו"ו וסוף כתוב בסוף ואלו
לחוק את לב פרעה ודף סגדו"ח וא"כ כתיב
והפך לבב פרעה ולבב עבדיו ולא מוטו שחוק
ה' לב עבדיו שידעו :

אך סנה כזו הדבר כי כתבו המפרשים טעם
שחוק ה' את לב פרעה כי גודל רשעו
גרם שיענה כזה שחוק ה' את לבו. אך בעבדיו
פרעה מליון שאלמו עד מה יס' זה לבו למחוק
ולא להשיעו כמו פרעה וע"כ לא הי' מדת הדף
שעסקו בחוק. הלב. אמנם רש"י פי' על ויהפך
לב פרעה לשעבר אמר קצתו לא ועכשיו נהפך

דרוש מ"ו לפסח

בענין רחוק לאדם דעת ומלמד לאנוש ביה :

ואם זכ' מספיק על טעם פרעה כי אל
דעות ה' ו"ו נחבנו עלינו בני אדם לתת
לחם בדרכיו וכפרי מעליו. אך לעמן חקלומין
לשם להם סדר עבודה הי' מקום לומר אחר
שכבר נגד עליהם להיות עבדים וא"ל לא היו
במזרים היו לזכרם להיות במקום אחר וע"כ
אין מקום לזכר אותם מלך הדין לזכר זה נכנס
חם לא חסר :

אך לפי מה דקי"ל סיכא שטעם קולת הפסח
כזו בלד צבית חזירו דא"כא שפרי"ת
דאשי"ת סיכא שכו"ר ביום אדם מלגלג עליו א"ל
הכל. ע"כ י"ל דשכר מניע להם מלך קדמי
השיעור מה שיעו בפירות הפך. ע"כ י"ל
לישב מה דכ"י קשה לכאורה אחר שאמר הקב"ה
ואני ידעתי כי לא יתן אחכם מלך מזרים וכו'
ושלחתי את יד וסכיתו את מזרים בכל נפלאותי
אשר אעשה בקרבן ואח"כ יסוף אחכם. ע"כ
יכול לב אדם מדוע יפסח ה' ככה לפיכך א"תם
באשר ושיעור אחר שחפץ ה' לגלותם הי' לו
לסרוא מיד ידו החזקה וסולואם מיד בשליחות
הראשון ליתן בלב פרעה לשלח מלאכו כי לב
מזרים ושרים ביד ד'. אך כפי שחזרנו נחזק

בתחילת ספרות אחר דובר הקב"ה עם
משה רבינו לסולואו לחתו מוכר
סגדו להפחיתו חתם כנפי שכינתו ואמר ואלו
ידעתי כי לא יתן אחכם ופי' ושלחתי את יד
וכו' ונחתי את חן העם וכו'. (שמות ג' י"ט).
והקשה ב"מ מעשי ה' כי יק"י רש"י וסרמב"ן א"ן
כלן ענין לפסוק ונחתי את חן העם עיי"ש :

ויש לפרש ט"י מלא דא"כא בפסח דין שאלתי
מזרים תבשו את ישראל לדין צפ"י אלכססדר
מוקדון א"ל פח"י ס"י נא"ן את חן העם וישאלום
[ונראה דמס' מוכח דלא פתיי ה"פצ"ה שפי'
דשאלום כמו פאל חתם ונחתי גו"ס נחלתך
ולשון וישאלום א"ת כו"ל זה דע"כ לא יבדלו
פסוק הקודם תהי' לו פסוק חתם שפולאס והשיב
לסם גבי"ת בן פסחא פלי"ן חתם א"תחם לו
רש"י מן סגדו"ח א"ל חתם חתם חתם מן
התורה דכתיב ונחתי בני ישראל וכו' חנו לנו
סכר עבודה של ששים ריבוא :

ורבה לכאורה הי' מקום לפסוקי א"ל מזרים
דנודע מ"ש סרמב"ש על מה שנגמס
פרעס א"ן שפכר מלך מליכס ופי' הוא שפכ"פ
סונח סי' להשיעו ולא לעשות ולזון ש"י

וא"ש תשובה גביהא בן פסיסא שאמר אף
אני לא אביא לכם ראוי רק מן
התורה דהיינו שהי' לו להביא ראוי חמרת
דבאמת הי' לו להשיב שמחויבים לשלם מחמת
מה שהסכיפו להם יותר מן עבדות ולא שייד
זה והנה חס לא חסד אף זה הוא סברה
בעלמא שהדין הוא קר. אף פן לא יראה אלכסנדרס
מוקדון לקבל סברה זו ויעלה ע"ד שאין מגלגלין
עליו את הכל ע"כ הביא לו ראוי מן התורה.
כי מלבד שהסכיפו לענות אותם בעבדות הפך
רק בעבדות גופא כמה שעבדו הרשיעו המאריים
לעשות כי לא הגזירה רק על גירות וע"כ שפיר
מחויבים לבלם להם שכר עבדות :

והנה בעל ספר מעשי ה' פי' הפסוקים
הי"ל דכתיב ולא יתן אהבם מלך
מלרים להלך ולא ביד חזקה ושלחתי את ידי
והכיתי את מלרים בכל רפלאותי אשר אעשה
בקרבם ואחרי כן ישלח אתכם והקשה דבחילול
כפי' להלך ואח"כ כתיב ואחרי כן ישלח אתכם
משמע אדעתא שיחזרו. ע"כ פי' הוא שלאחר
כל היד החזקה לא יתן אתכם להלך לגמרי
רק בדרך שילוח אדעתא לחזור וסתועלת מה
כי עי"ז תאלה אשר משכנתה ואלו היו הולכים
לגמרי לא הי' מקום לשאלה ע"כ פירושו :

ובזה יש לפרש הפסוקים בפרשת בשלח
ויהפך לז פרעה ועבדיו אל העם
ויאמרו מה זאת עשית בי שלחתי את ישראל
מעבדתי ופי' רש"י על לז עבדיו לשעבד אחר
עד מחי ירי' לז לאוקש ועבדיו נספדו לרדוף
בשבעל ממונס. והקשה הפ"ד הא' כקצ' צהדיא
מה זאת עשית כי שלחתי את ישראל מעבדתי
ודברי רש"י הם בילקוט. ועם האמור י"ל
לשון ויהפך משמע השתנות מרובה ללא רואה
כמ"ס הב"ע על פסוק וינחם ה' כי עשה את
האדם עי"ש וא"כ קשה אחרי שהיו שולחים
אותם אדעתא לחזור ואח"כ נודע להם כי ברח
העם בדכתיב צהדיא וע"כ רדפו אחרתא און
זה השתנות סדעת. ול"ם לשון ויהפך ע"כ דרש
המדרש בגמטריא על ממונס. וי"ל הפי' מה
זאת עשית כי שלחתי לשון שילוח אדעתא לחזור
ועי"ז לקחו את ממוניו. חס' הי' השתנות
הדעת שהיו רואים יותר שילוב לגמרי ומיושב
בזה דקדוק המעשי ה' מ"ד מס זאת עשית
משמע שמדעתם עשו וסלא היו מוכרחים לזה :

ובזה י"ל מ"ד בילקוט פ' בא ויקס פרעה
לילם ויאמר קנע לאו עלמד שהים
פרעה

פי' לא ירי' מקום שישלמו להם שכר עבדותם
מחמת הטענה הי"ל שנגזר עליהם עבדות. וע"כ
קאמר אל חממת על החפץ מדוע לא נתן ה'
חיקף בלב פרעה לשלם בשליחות ראשון שלא
לו הקב"ה להוילאם ממלרים כי ונחתי את חן
העם הזה בעיני מלרים וישאלום ויעבבם לעלמם
מחמת שכר עבדם. וע"כ היו לריכים להחזק
עוד כדי שיבי' מקום לגבות שכר עבדותם מלד
הדין. דסנה קשה מה שאמר להם גביהא בן
פסיסא אחס מביאים ראוי מן התורה אף אני
לא אביא לכם ראוי אלא מה"ח ומשמע מלשון
זה שהי' לו מקום להביא ראוי שלא מן התורה
רק שאינו רואה להביא ראוי :

גם יש לדקדק למה הביא ראוי ממקרא
המאמר שנאמר אחד שיאלו ממלרים
הי' לו להביא מקרא מלא דבר הכתוב ויעבדו
מלרים את בני ישראל בפרך וישמו עליו שרי
מסים למען עמנו בסבלות. ואי' להגדיל החשבון
שהיו במלרים ד' מאות שנה. מלבד שקשה
וכי בלו לבית החשבון כמה עלו מה שלקחו
ממלרים שסולך להגדיל זמן העבדות. עוד
קשה הא' באמת מבוחר בתורה שלא ישי' במלרים
רק דרו שנים כמו שבירר רש"י החשבון מן
התורה וא"כ מה הסועלת כמה שהביא הפסוק
ומושב בני ישראל :

ויי"ד לפמ"ם המפרשים לפרש הפסוק ודוע חרע
כי גר ירי' זרעך בארץ לא להם ועבדם
וענו אותם שטיקרי הגזירה לא הי' רק על
גירות רק פרעה בהשעמו עינה אותם ועבדו
בהם וזה הפי' ועבדו"ם משמע מעלמם [ועי' יד
יוסף פ' שמות ועי' במדרש פ' לך שמדקדק
דהי"ל לכתוב בארץ לא להם כתב ועבדם וענו
אותם ולפי' י"ל וקלת משמע כן במדרש עבדות
ועיניו לאספני שלם משמע שמעלמם עשו כן]
ולפי' ודאי מחויבים ליתן להם שכר עבדותם
כיון דלא נגזר עליהם עבדות רק גירות ומלד
הסברה מובנת דלא נגזר רק על גירות לא
עבדות מדבשא ומושב בני ישראל בארץ מלרים
ארבע מאות ושלשים שנה וקשה דהרי לא יסבו
במלרים רק דרו שנה ולמה מחשב מה שישכן
בארץ ארלות בחשבון מלרים. וע"כ גומר שאז
השם הוצא מה שנגזר כי גר ירי' זרעך במ"ם
רש"י ומה מוכח דהגזירה לא הי' רק על גירות
דלא קאמר ארלות לא נסעבדו בהם ומה
קשיעבדם במלרים מעלמם עשו וע"כ מחויבים
ליתן להם שכר :

ויין

י"ל שלא ידעו מהו והיו סוברים שהוא רק
בדרך שילוח ועי"ז שאלום כלי כסף וכלי זהב
ונחחרטו על ששלהם ועל ידי זה הפסידו ממנו.
אמנם קשה על פי' המעשה ה' ממ"ד בגמרא
דבר נא אין נא אלא לשון בקשה אמר
הקדוש ב"ה למשה בבקשה ממך לך אמור
לישראל בבקשה מכס שאלו ממזרים שלא יאמר
אותו לדיק ועבדום וענו אותם קיים בהם
ואח"כ יאלו ברכות גדול לא קיים בהם.
והקשו המפרשים מה זה לשון בקשה גם בקשה
כפולה למשה ולישראל. גם הקשו שהי'
להקב"ה לגזור שיהנו להם ומפני מה ליה
הקב"ה דרך תחבולת. והנה הר"ן בדרשות
שלו תי' כי הקב"ה רצה להראות נפלאותיו
ולדון אותם במים מדה כנגד מדה ואלו לא
נחנו דרך שאלה רק דרך מתנה לא היו
רודפים אחר ישראל וע"כ מה' נחננו עלילות
לשם להם בעמול ידם ולפ"ז נסתר פי' המעשה
ה' שפי' שהקב"ה הגיד למשה טעם הדבר
שיחזק לבו מבלי לשלח אותם לגמרי כדי שעי"ז
ישאלו להם א"כ ערבך ערבא לריך חיקוי הוא
גופא למא לא יגזור הקב"ה שיהנו להם מדעת
ואי משום כדי שירדפו אחריהם ויעבדו צים
זאת לא מודע עדיין למשה גם ה' יכול להגיד
למשה זה גופי' שירדפו אחרי בני ישראל עי"ז
יעבדו צים אשר ע"כ הולך הע"ל לעשות
שיהי' דרך שילוח דלולי זאת מה"ת ירדפו
אחריהם אח"כ :

פרט דופק על פתחו של משה ואהרן ואמר
להם וכו' אמרו לו הו' שומע בלילה אלו יוצאין
וכי גנבים אנהנו בזוקר אלו יוצאין אמר להם
הרי משה כל מזרים שר' כי אמרו כולנו
מחים אמרו לו ומבקש אחס לבנות המכה ממך
אמור הרי אחס ברשותכם הרי אחס עבדיו
של הקב"ה התחיל פרעה לזוז לשעבר היחס
עבדי אבל עכשיו הרי אחס בני חורין הרי
אחס ברשותכם לריכים אחס להלל להקב"ה
שאחס עבדיו שאלו הללו עבדי ה' :

והנה י"ל דהילקוט דרש הכי משלון קומו
לאו מתוך עמו דמשמע שילאו לגמרי
והא דכתיב ויוגד למלך מזרים כי ברה
העם דמשמע לכאורה שילאו אדעתא לחזור
י"ל דתחילה כתיב וישבו ויחנו לפני פי החירות
ואמר לבני ישראל נבוכים הם בארץ וע"כ
הוגד לפרעה כי ברה העם שלא יאלו ביד
רמה כי כופו סוכיה שהוא רק כבורח ולא
יד ה' עשה זאת וה' ברוב רחמיו עשה כן
כדי לחזק לב פרעה ועי"ז מודעה יד ה' :

ורפמ"ש י"ל ראי' המדרש הוא מחמת
הקושי' ה"ל דכתיב ויהפך לבב
פרעה משמע השתנות הדעת ולפי פשוטו אין
כאן השתנות הדעת אחרי שלא שלחם רק
אדעתא לחזור ע"כ דרש מקומו לאו שהי' לריך
לומר להם הרי אחס בני חורין וסייד שפיר
ויהפך ע"כ הביא המדרש לשעבר אמר קומו
לאו מתוך עמי דמשמע יוצאם לגמרי. ועבדיו

דרוש י"ז לפסח

כתיב כי לא בחפזון חאלו ובמחמס לא חלכון
כי חולך לפיכם ה' ובמזרים כתיב וה' חולך
לפיכם הוא וב"ד :
וי"ך הטעם מדוע כתיב במזרים וה' חולך
לפיכם הוא וב"ד ולעמיד לבא כתיב
כי חולך לפיכם ה'. ע"פ מ"ש הפסנת פנניה
בטעם החפזון זה ה' מחמת קטרוג מדה
דין שהי' בלחם ממזרים כמ"ש לקחת גוי
מקרב גוי שטען השר של מזרים הללו עי"ז
והללו עי"ז אכל לפסח לבא שיבוער רוח עומאס
מן הארץ ולא יהי' קטרוג ממדת הדין ע"כ אינו
נלך לחפזון ע"כ כתיב כי לא בחפזון חלכון
ובזם

במדרש סוף פ' בא וירדפו מזרים אחרי
בני ישראל אמר הקב"ה מי גרם
לכם שירדפו אחריכם החפזון שילחם משל
לסוחר שונכס לשורות בפונדק עמד שם כל
היום בלילה עמד ונפול כל אשר לו ויאל
והתחילה בעה"ב לזוחת ראו הפרגמונות ואמר
מי גרם לי לשמוע כך אלא מפני שילחמי
בלילה לפיכך נשבע אלו שלא בלילה עוד.
ק' ישראל התקינו עמם בלילה לזאת וע"כ
רדפו המזרים אחריהם בשביל שנופלו אח אשר
להם ע"כ אמר להם הקב"ה מי גרם לכם
צדצו אחריכם החפזון שילחם אבל לע"ל

כנוסחא דדין והוא פלא . גם הנוסחא הא
לחמא עניא שנהגו בגולה לומר קודם שאלת
בין אינו מוכן ובזמן המקדש לא אמרו כלל
כמ"ש בעל מעשה ה' . וע"כ יתקן בשלשן
תרגום :

ולפמ"ש

י"ל דבאמת ראוי ליתן טעם
על כל אחד ובאמת שייך
שני טעמים א' זכר לעבדות דהיינו לחם
עוני שאכלו במצרים בהיותם בגלות וטעם
השני זכר לחיפזון . וע"כ הקדימו בזמן הבית
מרור למאס שאלו הקדימו המאס היו צריכין
לומר ג"כ הטעם זכר לגלות ובאמת לזה
הוקבע מרור ע"כ הקדימו המרור וכיון שכבר
אמר הטעם למרור זכר לגלות ע"כ אמר
אח"כ בטעם המאס זכר לגולה . משא"כ
בגלות שמן הדיון אין צריכין לעשות זכר
כמ"ש למעלה ע"כ הקדימו המאס כי אין צריך
לומר במאס הטעם לגלות בזה"ל וע"כ הוא
אומר הטעם זכר לגולה . וע"כ אח"כ אומרים
מרור זה שהתקינו ח"ל לומר בזה"ל כי בזה"ה
יש כמה אנשים אשר אין זכרון זה בין
ענייהם וע"כ הוצרכו לעשות זכר לעניו ע"י
אכילת מרור . וכשרלו בני הגולה לעשות זכר
לירושלים כמ"ש אם לא אעלה את ירושלים על
ראש שמחתי כמ"ש בם' מעשה ה' התחילו
לומר כהא' לחמא עניא להורות שבי' זמן
דהיינו בזמן המקדש שהיו צריכים לעשות זכר
לעניו והי' המאס נקרא על שם לחם עוני
לא כן עכשיו שאין צריכים לעשות זכר לזה .
ע"כ טעם המאס בשביל החיפזון וכמ"ש לעיל
בטעם החיפזון שלא החמיץ בליקס וכדרך העולם
מי שרואה גם ופלא בעיניו הוא עושה רושם
אלו ואחר זמן נשכח הדבר ממנו ע"כ נצרך
לעשות זכר לדורות באכילת מאס לראות כל
אדם להיות בהשגה גדולה כמו שהיו אבותינו
אז . ואלו לא הי' בחפזון לא היו ראויים
לגאולה . והטעם הוא מחמת שגא' בלאחס
ממצרים וה' הולך לפניו שיעדין הי' קטרוג
מדת הדין עליהם כמו כל מקום שג' וה'
הוא ובית דינו . משא"כ לע"ל כשיבוער רוח
עומאה מן הארץ ולא יהי' קטרוג מדת הדין
עלינו נאמר כי לא בחפזון תלאו ובמנוסה
לא תלכו כי הולך לפניכם ה' ומאספכם
אלהי ישראל .

ובזה

יחא דברי המדרש הי"ל עפמ"ש
הפ"ד בפ' המדרש יודיע דרכיו
למשה

ובזה י"ל דקדוק הגאון מוסרי' מיין על
פסקא מלה זו שאנו אוכלין עיי"ש
מה שדקדק שני דקדוקים חדא שלפוס רהיטא
נראה שהחפזון לא הי' לנו לנחה וע"כ לע"ל
נאמר כי לא בחפזון תלאו וכיון שהמאס הוא
זכר לחירות אין ראוי לעשות זכר בדבר שאינו
לנו לנחלה . גם קשה במ"ד שלא הספיק
בזקת אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם
הקב"ה ופי' המפרשים דהיינו עד סוכות והי'
לו לומר עד בואם לסוכות . גם לישב מר"ל
הטעם שהוא בשביל החיפזון דילמא בשביל
שהוא לחם עוני כקושי' הר"ן . וי"ל דמכאן כן
ממה שמרור בזה"ל דרבנן ונראה להבין הטעם
כי בזה"ל אין צריך לעשות מעשה הניכר לזכר
עבדות כי באמירה בעלמא סגי וכל דבר
מתעורר בקל על דבר הדומה לו וכמ"ש ח"ל
אין אומרים הלל על נס שבח"ל כו' ולפי'
ליכא למימר טעם על אכילת מאס זכר ללחם
עוני דכמו שאין צריכין לעשות זכר למרור
בזה"ל כן לא היו צריכים לעשות זכר למאס
משום לחם עוני בזה"ל וע"כ אמר מאס זו
שאנו אוכלים ע"ש מה . ובשלמא בחמץ דליכא
טעם אחר מוכרח לומר הטעם אף דבזה"ל
לא שייך טעם שזה אמרו הטעם שבי' בזמן
ביהמ"ק אבל במאס שיש טעם אחר שייך אף
בזה"ל ע"כ אמרו אותו הטעם ע"ש שלא הספיק
בזקת אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם
הקב"ה וגא"ל :

והענין

הוא כמ"ש למעלה בשם הלפנת
פענח בענין החיפזון שכ' כי ענין
מלה רומז להשגה שלימה והחמץ הוא ענין
הגשמיים כי מי שרואה להבין דבר ואין השגתו
שלימה צריכין להמשיל לו הדבר בדבר אחר
כדי שיבין הדבר לחולשת שכלו וע"כ ענין
הדבר מחמת שהיתה להם אז הארה גדולה
וע"כ לא הספיק בזקת להחמיץ דהיינו שלא
נחמאה עיסתן בהחמץ ואלו לא הי' השגה שהוא
וחמאה עיסתן לא היו יכולין להגאל וע"כ היו
צריכין ללכת בחיפזון וע"כ הי' זה החיפזון
להם לתועלת גדול :

ובזה

נתייבב לי מה שהרמב"ם העתיק
מרור זו קודם למאס זו ובמחנה'
דין איתא מאס קודם וכן הוא בסדר הגדה
אמנם הרי"ף העתיק במשנה ג"כ כמ"ש
בסרמב"ם מרור קודם מאס ובסרמב"ם
הסדר הנהוג בגלות העתיק מאס קודם למרור

בחפזו וכמ"ס לעיל לא ה' חזון מסכים
שיתעבדו עוד שם :

ובזה י"ל פ' המדרש יודיע דרכיו למשה
חזון ורחום ה' כי יודיע דרכיו למשה
שנריכים לרחמים גדולים ועדיין לא מדרכו
לגמרי ע"כ נלמד להיות ע"ד חזון ונחיה את
חן העם וכו' . וכיון שכן לא ה' מלך
הדין שיגזור הקב"ה שיתנו להם רכות וע"כ
ה' נריך להיות דרך שאלה וכל זה גרם מה
שה' מדע"ד שולט עליהם והולכנו ללכת
בחפזו שלא ישובו לסלסל ח"ו אחר שעדיין
לא ה' ה' סיכין כראוי . וע"כ נדמה למאדים
מאחר שלקחו את שלכם ע"כ ילאו בחפזו
וע"כ רדפו אחריהם משא"כ לעתיד לבוא שלא
יהי' שום קיערוג ממע"ד ולא יהיו לריבים
ללכת בחפזו ולא יהי' שליטה למע"ד רק הולך
לפניהם ה' ולא יהי' פתחון פה לאומה"ע . ודע
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויהי'
ישראל נושע בם' תשועת עולמים ונזכה לאכבה
ויראת ה' כל הימים וכן לאין גואל במהרה
בימינו אמן :

למשה שחדיע לו דרך סקן רחום וחזון ה'
רחום שריחם על ישראל ולא נגעו בהם
המכות וחזון שנתן חן העם בעיני מלאים
ועי"ס בפ"ד דף ע"ז ע"א וחזון כוונתו כי
מחמת שה' בהם רשעים לא היו ראויים
שלא ישלפו בהם המכות רק שריחם ה' עליהם
וא"כ ה' מלך הדין פרעה פגור מליטן להם
שכר עבודה דניחא לי' דמיסחרי' עבדי' ואפ"ה
חנן אותם וגם להם חן שיגיע להם שכר
עבודה אף שלא יוכלו לחצוץ מלך הדין .
כנס ראש חסדי המקום ב"ה למי עולל כס
שאפי' שמלך הדין לא היו זכאים אפי' שלא
ישלפו בהם המכות אפ"ה נתן ה' להם חן
שילאו בזכות גדול :

ורענ"ד י"ל עוד דלכאורה היד ה' חקרה ה'
לו לזוהר שיתנו להם רכות . אמנם
מדע שכל פועל בע"כ ה' נריך הסעורדות
ע"י מכות כי יש לך אדם שממונו סבב
עליו מגופו ושלא ליתן ממון יש סרבה התכללות
אמנם היפלא מה' דבר עכ"פ היו לריבים
לעכב עוד זמן מה וכיון שהיו לריבין לילך

דרוש י"ח לפסח

ע"י שאלה לא מפיקין מהם . וא"ש מה
שאמר הקב"ה למשה לך אמר להם לישראל
בנקה מכם וכו' שלא יאמר אותו לדין .
וקשה דלמה נלמד לזה דהי' יכול לזוהר שיתנו
להם רכות גדול ומדוע סלרין שיהי' ע"י
שאלה :

ורפ"ד ה"ל ניחא . דהשם יתברך כל דרכיו
משפט ולא ראה לזוהר שיתנו להם
כי מלך הדין סמם פטורים דקי"ל בדרבה
מיני' רק שלא יאמר אותו לדין אמר להם
שיקחו בשאלה ואז חי חסם לא מפיקין מיני' .
וי"ל ג"כ שלא יאמר אותו לדין . כי נאמר
וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואח"כ
ילאו ברכוש גדול ופי' המדרש וגם את סגור
וג"ס אחי לרבות ארבע מלכיות . ולפי"ז י"ל
דהרכוש גדול לא יהי' להם רק לאחר
שעבדו המלכיות וע"כ חינו מחויב לשיהי'
להם רכות גדול ויבך בלאתם ממאדים וע"כ
מלך הכמחאו לאברהם אבינו ע"ה לא יוכל
לסערעם

עיינ' בפ"ד דף ט' ע"ב ש"כ וזי תאמר
איך דן הקב"ה את המלכיות במיתה
ובמזון הא קי"ל דאין אדם מת ומשלים וכתבו
סחוס' בפ"ד דמס' ע"ז דף ע"א דגם בבני
חן קי"ל קיס לי' בדרבה מיני' וא"כ כיון
שהמלכיות נתחייבו מיתה איך נתחייבם ג"כ
ממון . הא לא קשיא משום דקי"ל כרבנן
דס"ל דלא נאמר כלל זה אלא במיתה בדי
אדם אבל במיתה בדי שמים אדם מת ומשלים
כדאי' בפ' אלו נערוח דף ל' דלא קי"ל
כרבי נחויא בן סקס שהי' עושה את יוס"כ
כשבת לחסלומין וכן פסק הרמב"ם בהלכות
גיטס ע"ש ע"כ דבריו . וחידושו חמוס' לענ"ד
דהא קי"ל דאפי' חייבי מיתות שונגין פטורין
מן הסלומין וא"כ אינו בר השבה עיי"ש
בסוס' מס' ע"ז שם :

ור"י נראה דאפשר לומר לפי מה דקי"ל
היבא דקיס לי' בדרבה מיני' אס
תפס לא מפיקין מיני' וכיון שהם חסכו ברשות

ובזה ית' גפרש הפסוק ימי' סי' א' קדש
 ישראל לס' ראשית תבואתה כל
 אוכליו יאשמו רעם תבוא עליהם . כי לפע"ם
 לע"ל יגיע להם שגר מזל הדין וקשה דאין
 אדם מת ומשלים . ע"כ קאמר זכרתי לך חסד
 נעורך לכסך אחרי במדבר בארץ לא זרועה
 וע"כ זכית לקרוא קדש לה' ראשית כל
 תבואתה ובחמרתה הא קחבו הסוס' דלא אמרינן
 קים לי' בדרכה מיני' . וע"כ כל אוכליו יאשמו
 ואף על פי כן רעם תבוא עליהם כמו שכתב
 דש"י בסוף שיר השירים האלף לך שלמה
 ומאחיס למוטרים את פריז שפוא קדן ומוטע
 וס' יגן עליה ברחמי וזכר לביאת הגואל
 במסרה בימינו א"ס :

לבתרעם עליו אך הקב"ה ברוב רחמיו הי'
 הולך לשלוק מעליו החמרות מכל וכל שחיקה
 כשילאו ילאו ברכים גדול . וכיון שאין
 המלריים חנינים ליתן לסס מזל הדין מחמת
 קי"ל בדרכה מיני' ע"כ הולך להיות פ"י
 שאלה שאז אי חסס לא מפקין :
והמעם שלא היו חייבים המלרים ליתן
 להם מחמת קי"ל בדרכה מיני'
 משום שהי' אז קטרוג מזה"ד עליהם הללו
 עפ"ז והללו עפ"ז אבל לעמוד יהיו מחויבים
 לשלם לישראל חלק עבודתם שעבדו בהם אף
 שיעשו בגוף ג"כ כי יהיו אז במדרגת קדש
 וכי יבוער רוח פומאח מן הארץ ובקדש
 בתרומה קי"ל דלא אמרי' קים לי' בדרכה מיני' :

דרוש י"ט לשבועות

בעזרי' גל עיני ואבימה נפלאות מתורתך סוד ה' ליראיו .

מזל לישראל וכו' וחי ומזוי במולא תליא
 מילוא והעוסק בתורה לשמה הוא למעלה
 ממערכת השמים וע"ז מסיים הגמ' ועמוד
 הקב"ה להחיות :
ואף אף אפנה את חלקי לע"ד מאי שית
 לומר . ותחלה נאמר מה שיש לפרש
 בפסוקים שבאים במעמד הקדוש מפסוק ומשה
 עלה עד אלה הדברים . ויש לזקק ע"ד
 דש"י שפי' אלה הדברים לא פחות ולא יוסד
 ומשכ"ס חסדק ארעון שמשש שאלמר בו ככל
 ביתי נאמן הוא יאמר יותר או פחות הלא
 מודע נביא ישיבש את נבואתו או שאומר מה
 שלא נאמר לו הוא בתיבה וא"כ מהכ"ס
 יאמר יותר או פחות חלילה . וגם לבאר
 הענין והיחס לי סגולה פי' ב"ע וב"ה
 בדרור הסוד שפוא לרמוז על מעלות ישראל
 אע"פ שחלק בלך הארץ לנ" שרים רק
 מודע דבר סגולתי שימולא בלך הוא למלך
 ע"כ קאמר וסייפס לי סגולה פי' לי כל הארץ :
הנאמן גם הפליאה פי' לאוי"צ דקדק כבאן
 למלך כחיד ב"ה תאמר הלא אי'
 בגמ' ס"פ פי' שחזו כל הנביאים נתבאר
 בה נוסף עליהם משש שאלונה בזה שנובאת
 משס ב' באספקלריא הצאירה ע"כ סי' אומד
 זש שהוא ע"ז בירור לא ע"פ הדמיון כדוראת
 מלת

דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל
 נשמה לנשמת בוא
 ס' רבוא של מלאכי השרת לכ"א מישראל
 קשרו שני כתרים אחד כנגד נשמה ואחד
 כנגד נשמת וכיון שחטאו ישראל ירדו ק"כ
 רבוא מלאכי השרת ופירקו שאלמר ויתגללו
 ב"י את עדים מהד חורג ואמר ר"י וכולן
 זכר משה ונגינן שאלמר ומשה יקח את
 האהל ואמר ר"ל עתיד הקב"ה להחיות
 שאלמר ופדויי ה' ישובו ובואו ליון ברנס
 ושמתה עולם על ראשם שמתה שמעולם על
 ראשם . ועיי' לקמן (דרוש כ"א) מה שכתבתי
 קודם' הוד יוסף כיון דהכתרים לא היו רק
 בשביל הקדימה ח"כ למש זכו לשני כתרים
 ועיי"ם מה שפי' חיבות הכתרים ע"ד מאמר
 הגמ' בשעה שהקדימו ישראל נשמה לנשמת
 אמר הקב"ה מי גילה להם רז זה שאלמר
 השרת משתמשים בו שוא' ברבו ה' מלאכיו
 גבורי קח עושי דברו לשמוע בקול דברו
 ברישא עושה וקדר לשמוע וב' הוא ששי
 הכתרים שיהיו דומין למלאכי השרת ע"פ
 דרשת הגמ' חרות על הלוות ח"ת חרות
 אלה חיבות מלה"מ ומשיעבוד ועיי' שסקדימו
 היו דומין למלך ע"כ ה' להם שני כתרים
 שלהם ויש להחיות הדבר ע"פ אמרם אין

טוב וכמו שפי' על אמרם עה"כ אין צו נח
אכילה ולא שחי' אלא לדיקים יושבים
ועפרותיהם בראשיהם פי' עפרותיהם הם
עפרות שלהם להייון אותן מזה ומע"פ
שעשו בעוה"ז הם להם עפרות בראשם :

וְעַתָּה י"ל כי פרס הוא דבר חילוי מלשון
פרוס נבדל מהמלוא עלמו . והנה
נודע כי יש שני מיני פועלים אחד פועל
המקוה שבר חוץ מהדבר שעושה והשני הוא
ארים שיש לו חלק בעבודה עלמו והנה
ודאי מי שעושה ע"ד ארים הוא עושה יותר
בשלימות כיון שיש לו חלק בעבודה עלמו .
ע"כ קאמר ח"ס כעבדים המשמשין ע"מ
לקבל פרס אלא הו' וכו' שעי"ז שעשו
בשלימות ובחשקות יותר ועיין מ"ש לעיל .
והסיוס ויהי מורא שמים עליכם ע"ד מ"ש
הב"ל מעוז לחוס דרך ה' ומחיתה לפועלי
האון חסי' מי שהוא איש חמים אין לריך
למוסר יותר רק במה שיודע שהמלות סמה
דרך ה' ומי פתי יסיר סנה לעבור על
מלות ה' ממ"ס הקב"ה אשר אין ערוך וחקר
להומותיו וגדולתו [גם י"ל המורא יהי' ג"כ
מהשמים שהוא בטבע עבירה שבזרא מלאך
משחית והוא ענין נמשך מעבירה בעלמו וזה
י"ל אמרו לדיק פ' פוז' כי פרי מעלליו
יאכלו היינו בעלמו לא דבר אחר חלק עבודתו
והטוב הוא עצמיות להדיק ואזי לרשע רע
כי גמול ידיו יעשה לו בי הרשע בעלמו הוא
הרע וזה גמול ידיו יעשה לו] . ואחרי אשר
זכה אותו ותשק בנו מכל העמים וקרבו
לעבודתו ראוי ומחויב לנו לשמוח בעבודתו
ויראתו לא כן מי שתשק עיניו ודבק בחשבת
חומרותיו עוה"ז אשר אינו משים לב לזה
ולאיש כזה אינו נכנס באינו דברי מוסר אם
לא מיראה עוה"ז עוה"ז בממונו וגופו וע"כ
אמר מעוז לחוס מה שהוא דרך ה' זה
הוא לבד לו למבצר חזק לכל יעבור אחת
ממלות ה' ולפועלי און לריך לירא במחיתה
וע"כ סיים ויהי מורא שמים עליכם שזה
יהי' היראה שלהם כי הואיל ואינם עובדים
ע"מ לקבל פרס אין להם יראה אחרת זולת
מ"ש שלא יזכו ליסוד מזיו השכינה שהוא
הכלית העיקר . כי בעוה"ז עולם של שוא
ואם אלק שנה יחי' ה' בלא יחי' :

וְיָרֵא י"ל מה שאמרו אנו יראה מילתא
וערתי הוא אין לגבי משה מילתא
וערתי

מלח כה . וחי' הוא ע"פ פי' רש"י כה
חאמר לב"י אלו הנשים שלא פי' להם
עונשן וא"כ לא היו תנאי כפול רק ע"י
שליח כ' הפוסקים דלא לריך ת"כ וכה הוא
נגדר שליח ע"כ הולך לומר בכה :

וְעַתָּה הקדמה זו י"ל הקושי' הר"ל עמ"ס
אלה הדברים וגם הב"ע דקדק למה
לא סיים ג"כ לבית יעקב . ועם האמור
י"ל דס"ד הואיל לבית ישראל פירש עונשן
וכי' ת"כ וע"כ יכול לומר בלשון זה רק
לפמ"ש דמה דלא יכול לעשות ע"י שליח
ל"מ תנאי כפול ואלו ה' אומר בלשון זה חה
לא ה' באפשרות לומר למשם ע"י שליח כי
אין נביא בעולם כמשה המהנבא בלשון זה
א"כ לא ה' מהני הת"כ ע"כ אף לבני
ישראל הולך לומר בלשון כה ע"כ סיים
אלה הדברים אשר חדבר אל ב"י כן י"ל
דרך דרוש . [עוד י"ל עד"ז דשכר של
והיחס לי סגולה אי אפשר ע"י שליח דוק
ע"פ פירושי בחוס' גיטין דף ע"ה ד"ה מ"ש
רוב מלות ע"י שליח היינו דשכיל זה השכר
יכול להיות ג"כ ע"י שליח ודוק . אמר המ"ל .
דברי חא"ז ר"ע קארים מאוד ותעין היטב
מה שכתב ז"ל בדרוש לסיום משניות לקמן
דרוש כ"ד ותבין דבריו כאן] :

אמנם אפשר לישב הדקדוקים הר"ל .
בהקדם המשנה אקטיגנוס איש
סוכו אמר אל תהיו כעבדים המשמשין את
הרב וכו' ויהי מורא שמים עליכם . והב"ע
פי' בזה כי פרס הוא מלשון מי שהוא גתן
לחבירו חלק הנאה שקבל מעבודתו ע"כ הוזכר
בזה שלא יעלה על הדעת חלילה כי הקב"ה
לריך לעבודתו אלא העיקר הוא לטוב לנו
וכמ"ס ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל
מעמך כי אם ליראה וכו' לשמור את מלות
ה' ואת חקתיו לטוב לך [ועיין מ"ש לעיל
בדרוש שבת תשובה פי' הפסוק כי לא דבר
רק הוא מכס] וע"כ סיים ויהי מ"ש עליכם
הואיל ואינכם עושים רק לעונתכם ואינו דומה
למי שעושה דבר מה לא' ומקבל שכר ע"ז
שא"ל לירא ממנו הואיל והוא חלק עבודתו
וגם האחר מקבל טובה ממנו לא כן בעשויות
מלות ומעשים טובים עכ"ד פח"ח בקיבור
נמרץ עיי"ש דברין הנעתיים פ' יתרו :

וְיָרֵא ה' אפשר לומר עפ"י מאמרם ששכר
מזה מזה כי מקל מזה נעשה מלאך

עבדו אינו דומה מי ששונם פרקו מאה פעמים למי ששונה ק"א פעמים :

ובזור פתח ר' אבא כי נר מזה וזכרה אור כל מאן דאשחזל ביהאי עלמא באינון פקודין דאורייתא אחזדרון קמי' מכל פקודא ופקודא חד שרגא לאהרא ל' וטורה אור מאן דאיתעסיק באורייתא זכי להאי נהורא דאדליק שרגא מיני' דהא שרגא בלא נהורא לאו כלום הוא נהורא בלא שרגא אף הוא לא יכול לאהרא אשתכח דכולא דא לאו אינעריך. והנה לפ"י חלילה אין חקנה למי שאינו עוסק בתורה :

אמנם מצינו בגמ' ע"ה אינם חיים לעתיד לבוא שנאמר כי על אורות עליך וכו' ואי' שם המהרה ת"ח מנכסיו וכו'. אך זהו למי שאינו יכול ללמוד בעצמו אבל מי שיכול ללמוד אינו יולא בזה וצריך ללמוד בעצמו ודרשו בספרי שהביאו ר"י שצריך אפי' להחזיק אחרים ואינו יולא בזה שלומד בעצמו. ומועיל על כל א' כשיפנה מעסקיו לחזור ללמוד לחזר המעשיות כמה פעמים ביום :

והחסיד ר"י כ' ע"ז מוסר לגשים שירא להזכיר בעליהן בעתות הפנאי שיחזרו ללמוד. ואי' בגמ' נשים במאי זכיין בלמחינו לגבינו' ובמייחא בני' לפני רבם. והערת דבש הקטש הא ית להם מלות. ובדברי הוסר הנ"ל י"ל דמ"מ שרגא בלא נהורא לאו כלום הוא. ע"כ מאד מוטל על הגשים להזכיר בעליהן ע"ז ומכש"כ שלא להביאם לידי ביטול תורה חלילה. חסו פי' כסיל בחושך הולך דחסו כסיל היינו שאינו חסו בחכמה התורה ואף שעושה מלות מ"מ מלות בלא תורה הוי שרגא בלא נהורא אף שרואה להיות הולך ממדרגה למדרגה ע"י עשיות המלות מ"מ הולך בחושך :

ומכש"כ בימים הקדושים האלו שגשים אל לביו החבש שהראה לנו הקב"ה במתן תורה כי עשרת הדברות היו מ' יום קודם קבלת הלוחות ובין הכל ל' יום ע"ד דמיון גיורא שצריכה להמתין ל' יום כמ"ס האלשיך הקדוש ור"ה הקב"ה להסיר מאתנו כל הזכמה שלא יבי' שמץ פיסול בנו. אעפ"כ הוי' קבלת התורה לסוף ז' שבועות דוגמת ז' נקיים ובזה הראה חובתו לנו וע"כ ראוי לנו לשום אל לב בימים האלה להקשיר מעשינו כמו שעושין דוגמא לקבלת התורה להיות נעורים בליל חג הקדוש שבט"ל :

הכל

וצפיה. להיות הוא השיג אמתת עולם הנלחי גם ישראל שעמדו על הר סיני המעמד הגבוה פסקו וזהמחן ע"כ הוי' היראה מילתא זעירתי עד"מ מי שידע בעשות דבר יאבד הון רב ודאי ימנע מעשות. אמנם יראה העו"ל אינו יראה כ"כ צפרט כשרואה דרך רשעים ללחש כאשר לווח הנביא ע"ז ע"כ צריך להשים העיבוד יראה שמים. ויותר יהי' היראה ע"י שמדין כי המלות פועלים בדרך סגולה עד"מ הרופא שמזהיר לחולה שלא יאכל בשר וכדומה. מדרך העולם לומר חתיכה קטנה לא יזיק לו ועי"ז יבא לעבור על דברי הרופא. אבל הרופא בדרך סגולה ואומר שלא יאכל בשר חסר מכל וכל כי אין מבוא להיקם השכלי בזה לומר חתיכה קטנה לא יזיק אחר שהוא דבר היוולא מהיקם השכלי :

ובזה נבוא להמשיך מקראי קודש אשר התחלנו. והפי' הוא כך כס האמר לבית יעקב ותניד לב"י היינו שהאמר דבר אחד שיהי' אמירה לב"י והגדה דברים קשים כגידין לבני ישראל ואמירה הוא שעל ידי אס שמוע השמעו בקולי והייתם לי סגולה שהמלות המה דברים סגוליים ופ"כ מי שהוא בגדר בית יעקב לא הוי רק אמירה רכה אבל לבית ישראל המה דברים קשין ציראים לעבור על המלות ע"ד פי' הנ"ל מעט לתוס וכו'. וגם ממילא לא הולך לת"כ דאס הוי השכר דבר חיובי הוי' שייך שהתנאי כמל והמעשה קיים אבל כיון שהמלות פועלים בדרך סגולה אי אפשר לזייר הסגולה בלא קיום המלות כי הסגולה הוא כך ע"י קיום המלות וע"כ קיים אלה הדברים אשר הדבר אל ב"י דהו"ל לבני ישראל יאמר דברים הקשים כפשוטו ע"כ אמר לו הקב"ה אלה הדברים אשר הדבר אל ב"י ואחיו דברי רש"י שהוא מהמדרש על "כון דהו"ל שידבר לאחד פחות ולאחד יותר ע"כ קאמר שלא יאמר רק הדברים האלה :

והנה מסגולה התורה לא בלבד קיום המלות שזוכין ע"י עסק התורה. אף הלימוד בעצמו הוא דבר יקר כאמרם ז"ל ות"ת כנגד כולם. ואפי' דברים שאינם נהגין עתה בעו"ה כמו סדר קדשים וכדומה אפי' מצוין אלו ללמוד כאמרם ושלמה פדים שפחיתו כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה ודרשו בגמ' ושנחם ורתיחם בין עובד אלהים לאשר לא

(חזאת מצאתי ושיד לשבועות)

ולפ"ד ה"ס מזה רומז על הקטן שלימה וחמץ רומז להפערות שאור והס עימי עו"ז וע"י התורה יוכל ליהנות. וזהו י"ל הרמז ששתי הלחם בלחם חמץ. וע"כ צמי לבס להודות גדול מעלת התורה שעל ידה יוכל ליהנות מן העולם והיא משמרתו מכל חטא. וזהו י"ל ליתן טעם על מלות שתי הלחם הבאים מחמץ כי בתורה כ' ה"ס ה"ל משום שצא להזכיר העון אשר ע"ז צא לידי הכרת נס ובשתי הלחם לא פי'. ולמ"ש ח"ש שיום הביכורים הוא למתן תורה ושע"ז לא יזיק לו השאור שצביעה. וח"ש טפי למ"ש שעיני הביכורים הוא רמז לבריאת העולם וכי ל"כ הארץ ומלאה ועי"ז לא יבוא ליהנות מדברים האסורים שלא יתן ל"א ליהנות:

הבר מודים צענכה דבטיק נמי לספ מ"ט יום שנתה זו סוגה כוס (גמ' שבת). ויש להבין כיצד דמיון שמחם הוא כלא בכל המועדים ולפניו על שמחה החג ובי"ט אמרי' או כולו לה' או כולו לבס. גם מאי דאמר רב יוסף אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא קשה להבין. ונראה להמחיק טפי דברי הלפנת פנחה. וי"ל לדבריו הפעם שעל ידי הסוגה שנתה הנכונה משמרת לכל העמים וכל פירות האדמה פוגה הוא לימין ע"כ הוא משמרת מבלי ללחם מגדר הקדושה ולהיות להם אחר בולגום הפלוחה וכמ"ש. ר"ש סקב"ה לזכות אחי ישראל לפיכך הכנה לסת חורה ואמות שהתורה נחה גדל והשגרה וע"כ יוכל ליהנות מן העולם:

דרוש כ' לשבועות

אמר ה"ל, הגם כי כבר נדפס בחידושי חמרת שלמה בפתיחה ונעשה פדרשם פ פתיחה לכבוד התורה. ובן מדרוש כ"א שאח"ז. בכל זאת אמרתי בל אבנע מלהרפסות בין הדרושים. ומשנה לא זהה במקומה:

משמע דלדידי' לא קצי' לי' מאמר פין לא נאמר וח"כ מאי קצי' לי' שהולך לדורש ראש דברך אמר מנאש דברך ויכר דלשון משמע שאריך לדורש כך לשבועות קדושה וע"כ אמר מהבא יתק' ליה:

והנה צוה דסנה המעמד הקדוש והנורא סכור שקדנו סקב"ה לעבודתו לא עשה כן לכל גוי רק לאסבחו אותנו קדנו לפי סר סיני לסביר מאתנו חלאת זוכמת הנחם כמו דאיתא בצמרא ישראל שעמדו לפי סר סיני פסקה זוכמתן וע"כ סולך לסיוט אחר ז' שבעות ללחם מאתן מלרים חגמת ז' נקיים בלשם המחקרש מסוממחם וכל זאת לא הועדו עד קדום לפי סר סיני בששח סמיים סמר"ח עד זמן מתן תורה כמ"ש סלגך שזה סיס לסביר זוכמתן לסיוט בכחם להשיג האור הגדול כמ"ש משם רבינו

דר' יצחק רב עולא רבה אפסחא דבי גשיאס מ"ז יודק ס' כל מלגי ארץ כי שמעו אמרי' פין מאמר פין לא נאמר אלא אחרי פין צמחה שאמר סקב"ס אגזי ולא יסי' לך אמרו אס"ע לכבוד עצמו הוא חורש כיון שאמר כדף אח אבין ואם אמר חזרו ואדו למאמרות סרלשוס רבא אחרי מהבא ראש דברך אמר ראש ולא סוף אלא מסוף דברך ויכר שראש דברך אמר (קידושין דף ל"א ע"א) סרי"ף ז"ל דקדק על סלשון מאי דכתיב משמע דקצי' לי' בפשטי' דקרא וקשה מאי קצי' בפשטי' דקרא ואי הא גופי' קצי' לי' מאמר פין לא נאמר כו"ל לומר כתיב יודק זכו' מאמר פין לא נאמר אבל לפון מאי דכתיב משמע דמלכד זאת יס קצי' בפסוק. [וכן דקדק סג"ל כתיב זס במאמר דשבת דף פ"ח ע"ב מ"ד בחגות בעלי היעד למה נמשל ישראל לחפוח פיי"ש] וארי מדייק עוד כמה דאמר רבא אמר (הכא סגון סלשון

דבצו ע"ה במשנה תורה כי שאל נא לימים הראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ הנהיה בדבר הגדול הזה או הנשמת כמוהו השמע עם קול אלהי חיים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אלה ויחי . ויש להבין במ"ס הנהיה בדבר הגדול הזה או הנשמת כעוהו כיון שכבר אמר הנהיה דמשמע שמעול לא היה כן פשיטא שלא שמע דכיון שלא היה מימות העולם כן מבינן יסמע . גם השמע עם קול אלהים מדבר מלח קול מיוחד . גם סוף הפרשה ה"ל כתיב ויהי כשמעכם וגו' ותאמרו הן בראנו וגו' היום הזה בראנו כי ידבר אלהים את האדם וחי ועתה למה נמות אם יוספים לחיות לשמע את קול ה' עוד ומתנו כי מי קול צמר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמוני וחי . הדקדוקים בזה מתחלה אמרו היום הזה בראנו כי ידבר אלהים את האדם וחי וכיון שכן מה זה שאמרו אח"כ למפ נמות אדרבא הרי ראו שידבר אלהים את האדם וחי [עי' ד יוסף קל"ג במ"ס בשם חכמי קמחיליא וגם מה שפי' הוא ועי' דש"י פרשת יתרו :

והדרב תמוה מאי ס"ד דרבנן הא קשה קושיה ר' לוי וכו' לא היה גלוי . גם על ר' לוי קשה שיהיה לו להחמיה יותר והול"ל חס ושלום כמורגל לשון דבצו זה . ונראה לפרש כך עפ"מ שמעול נחקקתי על סירב משה רבנו"ה בתחלת שליחותו לישראל פעם אחד פעם וכן לא יעשה כי אין מסרצין וכו' ונפרט לפני מלך מה"מ הקב"ה . ונפרט מ"ס מי אנכי כי לאזיא כיון שהשי"ת אמר לו להוציא האך ה' מחספק ביכלתו חלילה . וע"כ לא נחקר דעתי במ"ס דש"י שלא סי' רואה לקבל גדולה כואל ואשרן היה גדול ממנו דקשיא מ"ס מי אנכי כי לאזיא .

וראיתי כס' אור החיים פ' יתרו שרצה להחלל בזה ע"פ הפסוקים הבאים במעמד הקדוש כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל ופי' רש"י לבני יעקב יאמר אמירה רכה ולבני ישראל יגיד דברים הקשים בגידין וכו' הוא שטעמו של דבר כי באמת ראה הקב"ה לזכות את ישראל שיקבלו הכורה מההבס כדי להרבות שכרן רק מחמת האהבה יחשוב האדם כי יוותר השי"ס לאהבבו ובאמת נאמר כי לא יקח שוחד שאינו לוקח שוחד מזה אשר ע"כ הדיקים העובדים מההבס לריכים לעשות גדר ליראה . ע"כ אמר כה תאמר וגו' כי לפסוקי ערך לריך יותר להליב ענין האהבה מענין היראה משא"כ לבני ישראל גדולי הערך לריך יותר חזוק ענין היראה וע"כ גם זה לקח התנלות על מרע"ה מזה קורבנו להקב"ה ע"כ סירב בתחלה ע"כ .

ואמנם יסלח מאד לומר כן על מרע"ה כי הוא פתח יקדם ראש לכל סיבאים כנראה מתעורר מה' ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ושאלו ע"ז אטו יראה מילתא זקרתיה הוא ואמרו אין לגבי משה וכו' וראיתי

דבצו ע"ה במשנה תורה כי שאל נא לימים הראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ הנהיה בדבר הגדול הזה או הנשמת כמוהו השמע עם קול אלהי חיים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אלה ויחי . ויש להבין במ"ס הנהיה בדבר הגדול הזה או הנשמת כעוהו כיון שכבר אמר הנהיה דמשמע שמעול לא היה כן פשיטא שלא שמע דכיון שלא היה מימות העולם כן מבינן יסמע . גם השמע עם קול אלהים מדבר מלח קול מיוחד . גם סוף הפרשה ה"ל כתיב ויהי כשמעכם וגו' ותאמרו הן בראנו וגו' היום הזה בראנו כי ידבר אלהים את האדם וחי ועתה למה נמות אם יוספים לחיות לשמע את קול ה' עוד ומתנו כי מי קול צמר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש כמוני וחי . הדקדוקים בזה מתחלה אמרו היום הזה בראנו כי ידבר אלהים את האדם וחי וכיון שכן מה זה שאמרו אח"כ למפ נמות אדרבא הרי ראו שידבר אלהים את האדם וחי [עי' ד יוסף קל"ג במ"ס בשם חכמי קמחיליא וגם מה שפי' הוא ועי' דש"י פרשת יתרו :

ועי' ד י"ל מ"ס במשלי כ"ה פסוק י"ב כס' זהב וחלי כסם מוכיה חכם על אחוץ שומעת דמי שמוכיה כשנראין הלות אין זה דבר יקר משא"כ כשמוכיה על אחוץ שומעת להשיג אל השי"ת ע"י שמועות הלות ומתקדק דלא קאמר לאחין שומעת] וגם בתחלה כי ידבר אלהים וגו' ואח"כ אמרו אם יוספים לחיות לשמע את קול ה' ולא אמרו את דברי ה' . גם בתחלה אמרו ידבר אלהים את האדם ואח"כ אמרו כי מי כל צמר . גם מלת כמוני הוא פשוט דמשמע כמוני לא שמעו אבל בענין אחר שמעו . גם ה' דהאדם מיוחד :

גם כס' יתרו יש להקדק במקראי קודם שבראו בענין זה . וכל העם וגו' ויאמרו אל משה דבר אלה עמנו וגו' פן נמות ויאמר משה אל חיראו וגו' ופי' הרמב"ן דזה היה קודם מ"ס וקשה האך עלה מורא על ראשם האל יעזוב משפט לקרצם לפני . הר סיני להמיתם בהרים . וגם תשובת משה רבנו"ס שאמר אל חיראו כי לנעבוד נסות אלהים באלהים היה לו לומר בקיצור אל חיראו כי לא תמותו : **ונבא** לכלל ישוב ע"פ המדרש פ' יתרו כיון שבראו לבינו וגולה לבס' פרחה

כ"ח חל בני לשמע מוסר לשנות מאמרי דעה עד בליעל ילין משפט ופי רשעים יבלע און . ורש"י פי' סתם מקרא קלר הוא ע"י"ש : **ורפמ"ש** י"ל הסי' כך חל בני לשמע מוסר היזה"ר לשנות מאמרי דעה

בגון שלא ללמוד תורה כדי שלא יבא לידי גלות כמ"ס הכ"ט . ואפשר אשר ע"כ דקדק לשנות מאמרי דעה כי יש דרך להיזה"ר אחר ששגגת תלמוד עולה זדון ע"כ מוטב שלא ללמוד . עד בליעל ילין דבר משפט עד בליעל הוא היזה"ר ילין בדבר משפט דסייו שראוי לעשות דברי פתוי ע"פ טענותיו המזויפות . ופי' רשעים יבלע און דסייו למי שאינו בגדר רשע בלא אלוו נענה מויפת אבל פי' רשעים יבלע און דסייו לעשות בלי שום טענה כי לא העומק גדול כמאמרו יורד ומסית עולה ומספין ע"כ מחייב שלא לשמוע לפתוי . היולא מזה שהיזה"ר בלא לפחות לבטל מחורה וכמה מלות מלך שיוכל ללד גלות וכדומה . וע"כ אמר הסנהא היו רץ למלוא קלס ואל תחזה לדברי היזה"ר רק הסתחק וסי' לכן חיל להיות בורח לכל תחפוס ברשע הגלות ולזה אמר ובורח מן "העבירה פי' העבירה שכולל לבוא ע"י עשיית המלוא והוא מוסר נאות . נחזור לענינו דלגבי משה קשה הדבר לשמוע לומר שסידורו הי' ממיעוט היראה מחמת קרובו לשכינה :

ונ"ל כך עפמ"ס העצל עקידה בפ' בראשית ע"פ וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ ויחם ה' כי עשה את האדם ויחמל אל לבו . וז' הוא שאמנם היותם לגבי הקב"ה ח"א לומר כי אם ע"ד דברה תורה כלשון בני אדם אעפ"כ יש מקשים שסי' לו לכתוב לשון אחר . או שלא לכתוב כלל . וז' הוא אדרבה זה הוא כלשון הנאות יותר כי מי שהכניע לחבירו ליתן לו מחנה ואח"כ חזר בו י"ל משני פנים או שהמקבל מחנה קלקל השורה והוא לא אמר ליתן לו רק מחמת אהבתו אותו או שנשחנס דעה הנותן . והג"מ כי לפנים הראשון לא יקרא חזרה כי כבחו אז כן כמו עתה להיטב למצקני אהבתו אמנם כבר סכל ידיעות העמידות שחבירו יחזור מאהבה אותו ואמנם בפנים השני לא סכל ידיעות העמידות רק שנשחנס דעתו קלת מרואם ללא רואה . וע"כ להרחיק מלשול מסקב"ס לומר ח"ו העדר ידיעות עמידות ע"כ כתב ויחם לאהרות ע"ד דברם תורה כלשון ב"א שלא סי' ח"ו מחמת העדר ידיעות עמידות לא שיקרא בשם חזרה

וראיתי הפי' ע"פ דרשתי מה שמעשה חכמה עפורה לראשה עשה עמו עקב לסוליהם דכתיב ראשית חכמה יראת ה' . וכתיב עקב עמו יראת ה' . וע"כ אמרו אין לגבי משה האיל וסי' עמו ביותר . ע"כ סי' אללו היראה מילתא זוטרתא ע"כ :

והנה או השחמט במדת עמו באמרו מי ארכי כראוי לענוי ארץ השלימים במדה עמו וכפי' הכ"ל ע"פ הכה נא האלהי לדבר אל אדוני וארכי עפר ואפר כי עיקר מעלה עמו הוא בסיותו ברום המעלות . ע"כ אמר אברהם אבינו ע"ה הכה נא האלהי לדבר אל אדוני . וע"כ אני ברום המעלה אף על פי כן לא גבה לבי ולומר וארכי עפר ואפר וכן הוא הדבר במשה רבינו עליו השלום . וע"כ חלילה לומר שהם מחמת העדר היראה הגדולה אחר שאחז או במדת עמו ועקב עמו יראת ה' :

וואגב אורחא אמרתי לפרש מ"ס באבות (פ"ד משנה ב') הו רץ למלוא קלה . ובורח מן העבירה . ופי' האלשיך דמשום הכי אמר בורח מן העבירה כי אין לריק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא . ע"כ אמר שאתה לריק לברוח מחמת העבירה שעשית כבר . וע"כ אמר ובורח מן העבירה בס' הידועה . ואפשר לומר עוד על פי פירוש העצל עקידה ע"פ טוב ילד מסכן וחכם שהי"ט נקרא מסכן . וכתיב הוא טעמו של דבר כי היצר הרע בלא לאדם בחלקת לשונו ואומר שמפאסו לעשות מלוא ורואה לבטלו מכמה מלות מחמת שיבא ליד גלות וכדומה . ולפי זה גזל מהיצר טוב כל כוחו . ע"ד משל שנים המכים זה ח"ו וזה אחד ונטל מקלו של חבירו והכבו בו אין לך מסכן גדול מזה שאין לו במה להסתחזק . וכן היצר הרע שמפאסו בכחיו לעשות מהעבירות מלוא ונטל כוחו של היצר טוב . וע"כ נקרא היצר טוב מסכן :

וכן שמעתי הפי' ע"מ דאיתא בגמרא לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא היצר הרע ושוחטו . ללדיקים דמה להם כבר ולרשעים דמה להם כחוט השערה היינו להדיק שכל לפחות אותו לעשות מלוא ואפילו הכי מרגיש בזיופו כאמרו כל הגדול מחבירו ילדו גדול ממנו וע"כ דמה להם כבר משא"כ הרשעים שמפאסו אותם לעשות עבירות בסדיא חס הוא דבר נקל להנלל ע"כ דמה להם כחוט השערה . ועפ"י פירשתי הפסוק במשלי י"ט פסוק כ"ז

ולסחור להם סי' לו ליתן להם כח שיכולו להיות נשאלים חיים. וז' הוא שהי' כאן ב' כוונות הא' לדעת שהנשמה הקדושה הוא חלק אלהי ממעל וע"כ יוכלו לבא לידי נבואה בהקצ' ולא כדעת המתפלסים לומר שהנשמה הוא עיקרה משכל הפועל בעלמו שאינו משיג רק ע"י כמה אמצעים וגם מה שיצאה נפשם הוא להבין שהנשמה הוא חלק אלהי ממעל וע"כ יצאה נשמתם בדרך החלק שמתבטא לדבק בכל וכמו שפי' האלשיך בפסוק ונחתי משכני בחוככם ולא חגעל נפשי אחכם עיי"ש :

ורפ"ז י"ל הסי' קך שר' לוי אמר אחר שאף לפי דברי חכמים בע"כ ה' יודע הקב"ה שיצא נפשם ע"כ אין אנו לריקים לומר שהנשמה ביקשה עליהם רחמים רק שכן ה' הנונה בחלקם כדי להרחיקם מע"ז ולא לריקים אנו לדרוש נפשי יצאה ה' מחמת מיטע זיבון תומרים רק שהי' לכוונה מיוחדת לסודיע כי ה' הוא חלקם ומנת גורלם כדי להרחיקם מע"ז :

ונבא לישב המקראי קודם ה"ל . הנה הרמב"ם במורה נבוכים דעתו שלא ה' ישראל שומעין בשום כמו משה כח"ס אנו עומד בין ה' ובייכם ע"כ שמשה ה' שומע דברי ה' ממש וכל ישראל לא היו שומעין רק הקול כח"ס קול דברים אחרים שומעין . ועפ"י האמת אלו יתייבב כל על גוון . דמ"ס בפ' יתה . ויאמרו אל משה דבר אלה עמנו וכו' פן נמות . י"ל מחמת שהיו חוששים שעדיין לא נזכרו כל הצורך ואולי יצאה נשמתם כדעת רבן שצאמה ה' להעדר זיכרם ואמר להם משה אל תיראו כי לבעבור נאות אחכם בא אלהים ולמען הנהי' יראתו על פיהם לבלתי תחטאו כדעת ר' לוי לדעת שנשמתם הוא חלק אלהי ממעל וע"כ אף אם יצא נשמתם יחזור להם הקב"ה וע"כ לא אמר לא תיראו כי לא תמותו כי צאמה פתחה נשמתם רק שהי' לכוונה ה"ל :

ומעתה נשית לב להכחשים הנאמרים במ"ת . הנהי' דבר הגדול הזה או הנשמה כמוהו . כי כאן ה' שני עמיתים הא' הוא מה שיצאה נשמתם ואח"כ חזרה להם וחיו . והשני גוף השמיים אפי' לא חיו . ע"כ אמר הנהי' דבר הגדול הזה ה' חזקה מה שחזר נשמתם או שהנשמה כמוהו היינו השמועה מלך עלמותו הוא דבר גדול . וביאר זה השמע עם קול אלהים כאשר שמעת אלה ויחי . אמר שני עמיתים הא' על השמיים והב' על החי' ומעתה

חמדה כי זה אין לומר בשום אופן רק שהי' בגדר נחמה קלה ואף צאמה לגבי הקב"ה אף זה ל"ש שום שימי חלילה רק שהי' נראה ממעשיו שהי' שימי דעת אבל צאמה אף זה לא נכתב רק ע"ד דברה תורה כלשון ב"א והכוונה צאמה ה' כמו שמצינו כמה ב"א נותנים אילן אחד לצורך זמורה אחת תוף האילן לא ילח לבולס כן ה' כאן אף שהכל גוי וידוע לפניו אעפ"כ ברא האדם בשביל לדיק אחד וכמ"ס את אלהים ירא כי זה כל האדם ודרשו חז"ל כל העולם לא נברא אלא בשביל זה כמאמרם ולדיק יסוד עולם ומאי דכתיב ויחצוב אל לבו פי' שהוא על העדר ההשפעה מאתו ית"ש כי חפץ חסד הוא יעיי"ש דברי הב"ע כי נעמו . היוצא מדבריו כי עמקו מהשנה השם אף שידע שעהידין לחטוא ויהי' מוכרח להביא המבול אעפ"כ ירם לתכלית מה כי נבכו דרכיו מדרכיו :

ובזה יש ליתן כתובות על סידורו של מרע"ה דו"א לא ה' מסתפק ביכולתו ב"ס וב"ש שיכול להוציא את ישראל על ידו רק שהי' ירא לגדל ענותנותו שלא יראו ישראל להאמין בו ולא יאח הכוונה מכה אל הפועל ואעפ"כ ראה הקב"ה לפשות לתכלית מה שלא מדע לו כח"ס הב"ע ה"ל והיה מרע"ה חפץ חסד הוא לטובה ישראל ראה שיצא הדבר מכה אל הפועל ע"כ בקש שלא נא ביד השלח :

ורפי הנהי' זו י"ל המדרש ה"ל דבר מדע שהמעמד הגדול והגורל ההוא וגם עומד כנגד הכר כדי להזדקק חומרים ולהסיר מהמחם להיות מוכנים לקבל האור הגדול ההוא וכמ"ס האלשיך בפעם ז' שבוטעו ובעטם הסגולה והחי' כנגד הכר ובלתי ספק היו לריקים לעשות השחלות רב ועזים לזה לשיבוי מוכרים להשגה זו ואולי לא עשו כפי הראוי ע"כ צאמה נפשם יצאה בדברו ואף שהקב"ה ה' יודע שהי' כן אעפ"כ עשה כן לתכלית מה . ונפרע לפי משמעות המדרש דכודאי מרע"ה ה' נשאר וכן מוכח ממ"ס המדרש משיא ברו וסורג בני ביתו ולמי ה' משיא ברו אם לא למשה וע"כ עשה כן כדי שהי' מדע יד ה' לזרות בני משה הבאים אחריו וא"ש :

ומי"ש ר' לוי וזי' לא ה' יודע שאם מראה להם את כבודו שא"י לעמוד ולא אמר ח"ו כמו שהקשינו לעיל . ר"ל כך עפמ"ס סיד יוסף לסקנות על ר' לוי שאם כוונה הקב"ה ה' להראות כבודו מה ה' לריך ללאה נפסק

דברתי עמכם לא תעשון אחי אלקי כסף. ומלת אחי קשה לסבין. וע"כ דרשו בגמ' שאסור לעשות דמות אדם א"ת אחי אלה אחי. ולפמ"ש י"ל עפ"מ שכתוב בעומם ג' פסוק ב' רק אחכם ידעתי מכל משפחות האדמה ע"כ אפקוד עליכם את כל עונותיכם. וי"ל הטעם הואיל וגפס הישראלי הוא חלק אלקי ממעל א"כ הפגם גדול כביכול עד שמך במסיבו נרדי נתן ריחו. ולפמ"ש דמחמת שדיבר הקב"ה עמכם מן השמים מזה מוכח שהנשמה הקדושה הוא חלק אלקי ממעל [ועי' במהר"מ מ"ן מ"ש עה"פ נדר מטעין] וע"כ אמר אחס ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם וממולא הדבר שהנשמה הוא חלק אלקי ממעל ותמיד השכינה חופף על איש הישראלי וכמ"ש בזה"ק החכם עיניו בראשו בני שהוא על ראשו ע"כ לא תעשון אחי אלקי כסף כי כביכול אחי אדם עושין הואיל ואחי תמיד עמכם ע"כ תגדל הפגם חלילה:

ועתה נסית לב למאמר הפונה קדים על ההערות הנ"ל כמה דפתח מאי דכתיב דמשמע דקשי' לי בפשטות הכתוב ויתר דקדוקים. ונ"ל כן כי הן אחת במעמד הקדוש שהוא מדע כי ה' אלהינו אין בלתי ונתפרסם חלקותו לשיי כל וא"כ יתברר נאות ה' לכתוב יודוך ה' כל חכמי הגוים כי בענין החקירה יותר הדבר מוגע לחכמים אם להימין אם להשמאל וכמ"ש האלשיך ב' שמעו זאת כל העמים האלו כל יושבי חלד גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון ו' הוא צמורא חללות בני איש כינוי לחסידים וחכמים ע"כ עשה שני מדרגות בני אדם ובני איש משא"כ עשיר ואביון לא עשה רק מדרגה אחת כי בענין החכמה אין מעלה לעשיר יותר מן העני. וע"כ מה שנוגע לענין החקירה ה' לכתוב כל חכמי הגוים. ואדרבה מצינו פרעה עשה עצמו אלקי וה' יכול להטעות המון עם אבל הוא עצמו ודאי ה' יודע שאינו אלקי כמ"ש רש"י בפסוק הנה יולא המימה. וע"כ יותר שבה ה' אדם ה' כתוב יודוך ה' כל חכמי הגוים:

אמנם אי' במדרש הביאו פה"ק בפ"א בקידושין אלא מאמר הנ"ל שהמלכים כשהיו רואין שהקב"ה מדקדק על כבודו אמרו הו' כידון שדרך מלכי בשר ודם לפקד על בני מדינתם להאמין במלכותם ושלח לעבדו למלך אחר ושלח לישבע בשמם לשקר ולשמוע יוס

ומעתה נבא לייסד הפסוקים הבאים במ"א אחר עשרת הדברות. עי' פי' הרמב"ן שפי' כי מה שנאמר ב' יתרו ה' קודם עשרת הדברות שאמרו למשה דבר אדם עמנו ומ"ש במשנה תורה ה' לאחר עשרת הדברות שהיו סבורין שהשי"ת ידבר עמם כל החורש כמו עשרת הדברות וע"כ באו בטענה דבשלמא בתחילה קודם עשרת הדברות שפיר אמרת לבעבור נסות ולמען חסי' יראתו על פניכם. אבל עכשיו שכבר ראינו כי ידבר אלהים את האדם ואמרו האדם הידוע דהיינו משה רבנו"ה שאליו ה' הדבור ממש משא"כ הם שלא שמעו רק קול דברים וע"כ אמרו אחרי שראינו כבר כי ידבר אלהים את האדם וחי ממילא הושרש בנו תכלית הידיעה לדעת כי הנשמה הקדושה הוא חלק אלקי ממעל ושע"כ חוכל הנשמה לבא לידי מדרגה זו ועתה למה נמות אם יוספים אהנו לשמוע את קול ה' כי באמת שיערו בנפשם שעדיין אינם ראויים לשמוע הדיבור ובע"כ שלא חזקו חומרים כל כך וע"כ היו יראים אולי מחמת החומר שלהם ילא נפשו בשמוע קול ה' וע"כ אמרו כי מי כל בשר אשר שמע קול ה' כמונו היום ויהי ולסודות אחרי שעדיין נקראים בשר שהוא כינוי לחומר וע"כ אמרו כמונו לשלול מרע"ה שהוא אינו בגדר בשר רק רוחי ממש וע"כ לא נזקקו הגשם מלשמוע בדבר ה'. [ועיין באלשיך פ' בחוקותי עה"פ ונחתי משכני בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם שאינתי לעיל]:

ברצו של דבר שבאו בטענה דבשלמא בתחילה קבלו שפיר תשובת משרע"ה שהוא למען חסי' יראתו אבל אחר שבאו כבר לידיעה זו היו יראים חלילה שלא יהי' חומרים מוזק כל כך ויאלץ נפשו ולא יחזור להם כי בתחילה חר להם נפשו מחמת התועלת הגדול כמ"ש סיד יוסף הנ"ל אבל עכשיו היו יראים שלא יהיו כדאי לעשות להם נס [וי"ל בזה מ"ש בתחילה הפרשה ועתה אם שמוע תשמעו וכו' פי' אם שמוע תשמעו בקול ה' על ידי זה תתחזקו אליכם האהבה והיראה]. ויש לפרש בזה מ"ש הקב"ה הציבו את אשר דברו מי יתן והי' לבצם זה להם פי' שכבר נמשך התועלת מהשמעת קולו ב"ה לקנות להם אמונה אמיתית בהשאלת הנפש [ועי' יד יוסף בשם המדרש פי' טעמו ויעי"ש]:

ובזה י"ל הפסוק אדם ראיתם כי מן השמים

יום גיוסיה שלם לואת תבנו עליו חליה
לומר שהוא בערכם ואח"כ תשמשו כבד אמרו
מי שהוא מוכתב למלכות זריך לקבל עליו שלא
לירא מחסר אדם רק למלך ע"כ הודו בע"כ
שהוא אינו זריך לכל ובכל אגוים ובכל מלכותם
מאין כמוהו . וע"כ א"ש דקטע ידוד כל מלכי
ארץ אף שה' להם פתחון פה א"ש לבסוף הודו :
ומיושב קושי' הסה"ג"א ע"מ דאמר
אמרי פיד באמר פיד לא באמר
והקטע הא קא על אנכי ולא יהי' . ולפנ"ש
א"ש דכיון דכתיב אמרי פיד יכולין אנו לומר
דקא על כל המאמרים דהיינו מכה כבד הודו
לדברות הראשונים . וכן דבא אמר מהבא אהי
ג"כ ליישב הקושי' הג"ל דמס"ה כתיב מלכי ולא
חכמי . [ולפנ"ש לעיל י"ל קושי' הסה"ג"א בשבת
דף פ"ח ע"כ על הא דכפה עליהם את ההר

בגיגית ואמר אם תהגלין אחם את החורס מוטב
והקטע החוסקות הלא כבר אמרו נעשה ונשמע .
ולפנ"ש לעיל י"ל דהיינו אם תהגלין שיהיו
כלי קבול לתורה ע"י שתתקנו מעשיכם ותדרכו
החומר שלכם וע"כ לא אמר אם רוצים אחם
לקבל את החורס דוק . יאיר ה' עני' בשה"ר
תורה"ק ולשמוע תקו ומוחזיו ומשפטיו באשר רבינו
עלינו במעשר הבורא סוף ויקוים בלו ומחזק
הארץ דעס חת ה' ומכיל לביאת עולא במהרה
בימים האנן :

י"ד ע"ד רמז לא חלגה חורס אלא ללכילי המן .
דאיתא במדרש ה' ה' זכנו עי' י"ד יוסף דף
רכ"ג ומלחם לבד דהמן י"ד הכל ליונים לפי
מדרגה עי"ש ה"ל בתורה לא יכלו לא ה' :
רק בהדרגה :

דרוש ב"א לשבועות

ה' אמרתי לשמור בדברך . כי בזה ה' חלקינו
ומנה גורלינו במה שאנו כונים בתורה הקדושה
בזה ית לנו דביקות בשמו הגדול . וזה ספי'
חלקי ה' פ"י מה שאמרתי לשמור בדברך
היינו כינוי ללמוד תורה"ק . ועם הפי' הג"ל
א"ש הא דקתני כל השנים הלכות ולא קאמר
כל הלמוד . כי הלמוד לוקח אל המעשה ואין
בזה רמז ליחוד קדושת התורה בעמלותה מלך
הלימוד ע"כ קאמר כל השנה רמז פסח אחר
פסח אף שכבר למד יו"ט ואס"ה שנה . בזה
מוצא על הלימוד בעמלותו שנה יקר משו
ונופחים היות ל' הסנה שנתו של הקב"ה
וכח"ש המהר"א (נח"ל ללכות דף כ"א) שנתו
פי' על הא דלפי' ברכת הסנה מדכתיב
כי שם ה' אקרא וכו' על דרך זה שכל
החורס שמוותו של הקב"ה וסייע שם ה' :
אקרא בלימוד הסנה :

ועם זה י"ל המסורה ג"פ ונשמע . נעשה
ונשמע . ונשמע פתגם המלך . ונשמע
קולו בבוז אל הקדוש . ד"ל נעשה ונשמע דהיינו
מלבד שאנו רוצים לרעה לשמור ולעשות רק
מלבד התקו' אלו רוצים לשמוע כי הסמיכה
מלך פלמטו כאן לפר גדול מאד וכו' כי
ונשמע פתגם המלך כי לא בלבד מה שמורים
פשוט

תנא רבי אליהו כל השנה הלכות בכל
יום מוכנסת לו שהוא
בן עוש"ב שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי
הליכות אלא הלכות . (סוף מגילה וסוף דה) .
ועי' רש"י בחבקות על פסוק הג"ל שפי' הליכות
עולם שלו ונחמד השי"ן . ועי' דברי המהר"א
הג"ל י"ל הפי' הלכות לו עי"מ שאמרו כל
הסוכן בחורט עולם כאלו הקריב עולה א"כ
מלבד שתלמוד גדול שמביא ליד מעשה . התלמוד
בעלמא הוא דבר יקר עד אין תקד ע"כ
שייך שפיר הלכות עולם אף שמדובר כי הוא
רק להחכמות עולם אבל באמת כל החורס
שמוותו של הקב"ה ממוכר בסס"ק ע"כ קאמר
הליכות עולם לו לשמו הגדול :

ועם זה נחבאר פי' המהר"א שפי' דמס"ה
הוצא זה המאמר סוף דה כד שלא
לומר לשמוך על חומת ר' זירא תלה ללמוד
כל הלכות דה ע"כ הביא מאמר זה .
ולפי פשוטו לא מוכח ממאמר זה ללמוד
דבר שאנו נהוג דלמלא פוטנו כל השנים
הלכות הנסוגים ועם ביאור הג"ל א"ש .
[וע"ד רמז י"ל דהיי"ד של הליכות מרמז על
עוש"ב שנבאר ביו"ד וע"כ קאמר מוכנסת לו
שהוא בן עוש"ב] . י"ל בן בפי' הסוכן חלק

ונפלו מהם ולא הי' די בם' רבוא . . ותוכ' חידלו דמדה פוצה מרובה :

ורפמ"ש אפשר לומר דמודע אף שהלימוד מלך עצמותו גדול אעפ"כ לריך להיות ע"מ לעשות והלמד ע"מ שלא לעשות מופנ לו שחפץ שליחו על פניו . ולפ"ו כשאמרו נעשה ונשמע היינו ללמד ע"מ לעשות וחישב לעשות מלפני מעלה עליו הכתוב כאלו עשה ויודע דמכל מלוא נכדא מלאך . ולפ"ו בבחי' פלימוד ישנו שני בחי' ע"כ היו שני כהנים ע"י מלאך אחד . ואחר כך כשהוצאו צעג ובע"ז מהשבה מלפניך למעשה ובמקום אחר כהנתי טעם לזה דבע"ז עיקר האיסור הוא בלב [ח"ל שמהלחי כדכא זו בשל"ה דמש"ה בע"ז מהשבה מלפניך למעשה הואיל דעיקר האיסור הוא בלב] אבל עכ"פ המעשה פוגם יותר וע"כ הי' ע"י שני מלאכים ועיין . ה' ישימו מהלומדים לשמה ומכה שיחזר לו בעטרות בתורה בימינו אחן סלה :

אמר רחב"ח מאי דכתיב כתיבה בע"י היצר ב' למה נמשל ישראל לחפוח לומר לך מה חפוח זה פרוי קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לשמע (שבת דף פ"ח) . והקשו בתום' בשם ר"ח סא חזקין דחפוח הוא גדל כשאר חילומה ותי' דחפוח היינו אחריו דריח אפך כחפוחים מתרגמין באחרונן ואחריו דר באילני משנה לשנה ואחר השנה נשרין עליו של שנה העבר . ובאין אחרים תחתיו והיו פרוי קודם לאותן עליו הבאים . והקשו א"כ תימא שמיניא כחפוח בע"י היצר דנאמר על הקב"ה כדאמר בן דודי בין הבנים וקרא דתיהא אפך כו"ל לאתויי עפי והימיו בתימא עיי"ש :

ורפמ"ד נראה ליישב תמיהת תוס' . דהנה ידוע דאלל השי"ת ב"ה . וב"ש לעד ולנצח נחלים לא שייך להמשיך שום ענין כי הוא אחד ואין שם להמשיך לו להחזירה . ובהה"ב ע"כ על מה דא' ביומא (דף ס"ט ע"ב) דאמר ריב"ל למה נקרא שחם אנשי כנה"ג שבהחזירו עטרים ליושנה אחא משה אמר האל הגדול הגבור . וסוגרא אחא ירמי' ואמר וכו' אחא דניחל ואמר וכו' אחא אשמו ואמרו אדרבא זו היא גבורתו וכו' ואלו הן מלאכותיו וכו' :

וב' סב"ע שסדבר חמיה דאמו מפני שהקב"ה אינו מראה גבורותיו לנו לכן לא יתכן למלך הכבוד עם וסדר . וכו' דהענין הוא אדרבא

פצחות דברי תורה . יש עוד כעוס על כל קוץ כמאמר מה"ש חנה הודך על השמים ופירשו המפרשים שכוונתה הי' לפימיונה התורה [עיי' זו"ק ריש פ' קרח] וע"כ מלבד המעשה עסק התורה הוא דבר יקר למאד וראי' לזה כי מצינו זאת תורת העולה כל העוסק ב'פ' עולה וכו' והנה חזו"ל חקנו לומר בכל יום פ' החמוד קודם התפלה כי עולה דורן הוא ומראה :

ובזה י"ל פ' הפסוק מסיר אצו משמעות תורה גם תפלתו תועבה כי זבח רשעים תועבה כיון דלדידי' אין תועלת בלימוד הפרשה . וזהו ע"י ונשמע פתגם המלך וכה לנשמע קולו בבואו אל הקודש [ואח"ז הרב הגדול מוה' יואל ז"ל פי' המסורה סג"ל נעשה ונשמע קאי על תורה שבע"פ שכל דור ודור מחויבים לשמוע תורה שבע"פ הנמסר לחכמיו ז"ל ע"פ עקרים ידועים ואל תאמר חלילה כי אין זה תורה ה' כי ונשמע פתגם המלך מלכו של עולם טולם נתנו מרועה אחד וידוע כי מסיר אצו משמעות תורה גם תפלתו תועבה והרמז בזה אוחיות שבת שומע "בקול" תורה שומע "בורא" תפלתך כי לא נתנו שבתות לישראל רק לעסוק בתורה כמו דא' במדרש ופוח"ח וע"כ סיים על די זה שהשמע דברי פי חכם ולא חסור אורך משמעות תורה ע"כ ונשמע קולו בבואו אל הקודש ע"כ דפח"ח של אח"ז וזלה"ה] :

ועים זה י"ל מה דאיתא בשבת (דף פ"ח פ"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ס' רבוא מלאכים וקשרו לכל אחד שני כהרים א' כנגד נעשה וא' כנגד נשמע . ועי' יד יוסף פ' יתרו דרוש אחרון שהק' כיון דהכהנים היו בשביל הקדימה אין מקום לשני כהנים דבשלמא אילו היו בשביל נעשה ונשמע בעלמא הי' יתא והוא דקדוק נכון . ולפי האמור י"ל דאלו לא הקדימו נעשה לנשמע לא הי' מוכח שטסק החורה הוא נחשב בעיניהם מלך עצמותו רק שזריכין לשמוע לידע בדת מה לעשות וכיון שכן היו בכל ענין אחד ולא היו ראויים לשני כהרים . אבל עכשיו שהקדימו נעשה לנשמע מה נשמע שהלימוד בעלמותו הוא יקר בעיניהם וע"כ זכו לשני כהרים וזה נלעג"ד נכון . ועיי"ש עוד שהביא קשיא למה אח"כ באו ק"ך רבוא

אחר חמור זה. אבל האחרון בעת גמר הפירי חיקף בחיט עלים חדשים וסוף לאות על פירי שיצמח אח"כ. והנה כי כן מעשי המלות אשר ידוע אמרם מלוא גוררת מלוא ותיקף בעשות האדם מלוא אחת לבו נכון ובעות כי עלכו לא יבול ויזכה לעשות עוד מלוא וכן לעולם וכן הבטיחו השי"ת באמרו ועתה אם שמוע תשמעו בקולי לפי' רש"י אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכלן ואילך גם הבטיחו והייתם לי סגולה רדומי על דביקות זו ית"ש שהוא עמך נלחי :

והנה במה שאמרו נעשה ונשמע אשר פירשו נעשה והעשי' יגרום שיצו לשמוע וכדאי' בגמ' מי גילה רז זה לבי שמה"ש משתמשין בו וכו' המהרש"א דזה דבר סוד שהמלאך הוא כולו רוחני ואין לו דעת אחרת רק לעשות רצונו ית"ש והוא מוכן כאלו עשה אבל האדם המחובר בגוף ונפש ויש בו גם יסוד"ר ואינו מוכן כ"כ לעשות רצון אביו שבשמים ובמקום תורה"ק נגלה להם סוד זה להיות להם דעת אחת כמ"ש מי יתן והי' לבב"ם זה ששמי הלבבות יכין לדעת אחת כמלאכים הללו שהם מוכנים קודם השמיעה וכן הי' אז במעמד הצבחר שהבינו עמם לזה לכן זכר שש"י ב"ה וב"ש נחגלה להם במדה זו וספיר אמר כספוח בעלי היער כן דודי בין הכנים : מהר יסרה ה' לבביו לעבדו שכם אחד וללמוד תורה"ק ובכחם של חורס יעמדו שנים עם עדים וזכה לשמוע דברי עתיק יומין פנים בפנים חלח בריחי אשר אמר לא ינוש מחמתו ומרשימו ורע זרעינו עד עולם כהבטחתו ית"ש אלינו ברחמיו וחסדיו הנאמרים ושלח לנו המבשר מוצ להשיב לב אבות על בנים וגו' בנא"ם :

אדרבה אין מהראוי והרשות ליתן שום שבה וסאלה להשי" ב"ה וב"ש ופעמן שהוא דמחית ואמר האל וכו' ואל"ל סימתינהו וכו' ואין לנו רשות לתאר את השי" בשום תואר רק במדות המתגלים לנו בעוזו הגדול וברוב רחמיו וחסדיו. ובהיות ישראל היו שרויין על אדמתן ומקדש הקודש על תילו נחגלה לנו השי" במדותיו ובמדות האלו תיארו אותו ית"ש כביכול לזאת מימי משה ואילך שאז נחגלה במדה הגבורה והעורר והגדולה לכן היו רשאים לומר הגדול הגבור והעורר והא"כ בימי ירמיה' ודניאל אשר גרמו העונות ונסתם התגלות כלזה חשבו שאדרבה אין רשות להגיד גם השבח הזה עד שבאו אנשי כנה"ג ואמרו הן הן גבורותיו כי גם עתה מתגלה לנו במדה אלו הן הן גבורותיו ומרואותיו א"כ שוב רשות להגיד שבה הזה עכ"ד הב"ע :

היוצא מזה שאין לנו רשות להגיד שום תואר רק במדות המתגלים לנו ברחמיו ית"ש. והנה ידוע שבמדה שאדם עורר מודדין לו וכפי אשר האדם מתנהג כן מעורר וממשיך עליו מדה עוזו ית"ש. לזה שאל שפיר דהמלך הכחם אמר כחפוח בעלי היער כן דודי בין הכנים אמר שלמה המע"ה שש"י נחגלה אז על עם קדושו במדה זו של חפוח א"כ בלחי ספק הי' לישראל אז מעשים במדות האלו של חפוח אשר בעבור זה זכו להתגלות להם במדה זו ואמר שפיר לחם נמשלו ישראל לחפוח. אחז מדה הי' אז לישראל דמיון לחפוח ואמר שפיר מה חפוח זה פריו קודם לעליו והעדיפות בזה שפריו קודם לעליו הוא מורה על קיום הדבר כי שארי חילומה בעת שהתגלגל הפרי עדיין אין הוא אשר בשנה אחרת הנאס יא' פרי

נאמר המ"ל. עי' בחידושי חמדת שלמה לאה"ר ב"ע על יבמות בפתיחה שם חמאל פלפול עמוק ונפלא ביישוב קושי' המג"א סי' תנ"ד עיי"ש וחסדו למאורן :

דרוש כ"ב בענין תזכחה

בסייעתא דשמיא ב"ה וב"ש. כל עיני ואביטתה נפלאות סתורתך. והצירני מכל פבשול וטעות מעתה ועד עולם :

רבי זירא הי' מיטמר נפשי' מלמיסמכי' קבל וקיים כיון דשמע להא דאמר ר"א אין דאמר רבי אלעזר לעולם הי' אדם עולה לגדולה אא"כ מוחלין כל עונותיו אמיני

זאת בא לידי דל גאווה אחר שמדבר ממנו
 ב"א . הכלל בזה שהנריך לב' דברים להגלל
 מלה"ר הא' שישם עצמו כאלם הב' לעסוק
 בתורה הג' שלא להגים דעתו :

והנה

התחלה הענין כבר ביאר רע"פ בם'
 ב"ל ע"פ אמרתי אשמרה דרכי מחטות
 בלשוי ופי' הוא ע"פ המשל של הח"ה כי
 הלשון מעולל פשעים רבים עד"מ מי שבוה
 פלגריין גדול בכמה חדרים אם מועל דלת
 החיזון כבר כל החדרים הפנימים משומרים
 ואם אינו משמר הספח החיזון כל החדרים
 הפנימים לריכים שימור וזו הפי' רובן בגזל
 ומיעוטן בעריות והכל באבק לה"ר . לא קאמר
 וכולם רק וכולם היינו שהכל בא ע"י אבק
 לה"ר נמצא השומר פיו ולשון שומר מלכות נפשו
 היינו עי"ז משומר שלא יעזב נפשו חלילה בכמה
 חטאים ופי' הוא אמרתי אשמרה דרכי דיינו
 לעשות שמירה טוללל לכל הדברים מחטות
 בלשוי דיינו שאשומר לשוי ועי"ז יהי' כל
 הדרכים מקומרים . והנה באמת וזו אומנת
 גדולה אשרי למי שמרגיל עצמו במדה טובה
 זו . כמאמר מלך בסלע שתיקה בחדרין . אבל
 הסיוס דקאמר יכול אף לה"ר קשה לכאורה
 מאי ס"ד לשתוק מד"ח כיון דעיקר כוונת
 השתיקה שלא לבא לידי עבירה מחמת לשה"ר
 חס לא שייך בד"ח אחרת טעורת אין בזה
 נפחל ועיקר :

והנראה

ד"ל דה קאי על מלכות חוכמה
 דהרואה לאגיד לבני מוסר אי
 אפשר לו שלא לומר שהם מקלדים צמ"ט וכדומה
 והוא ג"כ נוגע קצת לענין לה"ר ולזה סיים
 יכול יגיס דעתו דהנה אפשר לאמר שני מיני
 חוכמה הא' לומר לבני חוכמה ומוסר להמקלדים
 בעבודת ה' והשני ללמד דעת העם תוספת
 יראה וחסירות על מלכות ומע"ט . רק החילוק
 הוא זאת דמו שמוכות על המקלדים וזו אינו
 נכנס לשום דל גאווה דפשיטא כל אדם לריך
 ליחד בנפשו שלא ליגע בקצה איסור ודבר
 עבירה חלילה ואין שייך לומר דל גאווה צמי
 שאומר שאינו עושה עבירה בכיון חלילה . אבל
 המזהיר לעשות לפנים משורת הדין והכלל קשור
 ענין ואח"כ קשור אמרים מוכרת לומר על
 עצמו שהוא עושה לפנים משורת הדין והוא נקרא חסיד
 נמצא דאף דכזה סדר אין כאן דל לשה"ר
 מ"מ ית כאן דל גאווה ע"כ קאמר יכול יגיס
 דעתו ח"ל משרים חשפטו ב"א :

ובזה

לי' חופשי' (פנהגריין דף י"ד ע"ה) . ויש
 לדקדק חדא דלפ"ז קשיין מימרי גב"א אבדרי
 דבסחילה אמר לעולם היו קבל וקיים משמע
 שאין רשאי לקבל שום שררות ומימנרה אחרונה
 משמע להיפוך דהא מש"ה אמרי ר"ז חופשי' :

ועוד

לריך להבין פתחילה מאי ס"ד דר"ז
 וכי בשביל שיהי' סמיך לא יכול להיות
 שיחנסג עצמו בדרך ענוה וספלות ומי לנו
 גדול ממשה רבינו ע"ה וכח"כ צי' והאנש
 נסה עניו מאוד מכל האדם ואברהם אבינו
 אמר ואני עפר ואפר . גם קשי' לכאורה
 כיון דאח"כ אין אדם עולה לגדולה אלא
 מוחלין לו עונותיו משמע דמחילת העון אינו
 קלוי כמה שטולה לגדולה רק דעלי' לגדולה
 חלוי במחילת העון וא"כ ממ"ג אם רצה לעלות
 לגדולה בשביל שימחלו עונותיו אף אם לא
 יעלה לגדולה אם"ה ימחלו לו עונותיו דהא לא
 חלוי מחילת עונות בעלי' לגדולה רק לסיפך .
 ויל' דהנה לריך להבין באמת טעמא מאי וסלא
 כמה מעלות טובות למקום עלי' בלא עלי'
 לגדולה ואפ"ה אינם לריכים לחנאי מחילת עונות
 ומס נשקב ע"י לגדולה :

והנראה

בזה דהנה מודע גדול כחיוז
 המועיל על קמנסיה העם להדליכס
 בדרך ישרה ולפשיגות על כל מיני דמחא וסנה
 שיחא בגמ' פ"ק דע"ק סא לורבא מרבנן דאיתא
 במחא כל מעלי דמחא עלי' דמיא מכש"כ מי
 שמחנס להפשיגות על כלל הציבור . והנה מצינו
 בגמ' סוף הריגה [דף י"ג ב"א] בן חסמא
 ור"י בן גודגא שהיו לריכים לפניהם ותלמי
 להם ר"ג לרביהם בראש תלמי להם ולא באו
 חזר ותלמי להם ובאו אחר להם כמדומין אחס
 ששררוס אף נותן להם עבדות אף נותן להם .
 ולכאורה לריך להבין דילמא אין ראוים לקבל
 עבדות . ואמרתי ע"פ פי' בגמ' האמנם אלם
 דק דדבבון מישרים חשפטו צי' אדם מאי
 אומנתו של אדם בעוב"ז שיש עצמו כאלם
 יכול אף לה"ר ח"ל דק דדבבון יכול יגיס
 דעתו ח"ל מישרים חשפטו ב"א :

והנה

המאמר הזה חסוה מאד . וראיתי
 בם' מ"ל להגאון דק"ק אה"י שי'
 שחי' ע"פ בגמ' מאי חקקון של מספרי לה"ר
 יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא יספיל דעתו
 לפי"ז ס"פ דסו"א כיון שעוסק בתורה כבר
 מילל מלה"ר ומתקד לגוס דעתו ח"ל מישרים
 חשפטו ב"א היינו לדון כ"א לקף זכות דלוי

מחציתו וזיון דחיוב מאוד על הגדול להוכיח
ע"כ אינו עולה לגדולה אלא"כ מוחלין כל
עוונותיו וע"כ יכול להוכיח וממילא מכאן ולהבא
כל המוכה את הרבים אין חטא בזה ע"י וע"כ
יוכל להוכיח :

והנה חף כי גדלה מדת ענוה עד למאד
שנחשבה בה משה רב"ע מ"מ מעלות
מעלות יס ובודאי אינו דומה מי שהוא בעל
מעלות בתכלית השלימות בלי שום דבר חסרון
דלדורס כזה אם הוא עניו הוא תביעות גדול
לא מי שהוא מלא חסרונות כמאמרס עוז ארך
אפים מבור וכו"כ האלפך והאדם משה עניו
מאד מכל האדם אשר ע"פ האדמה היינו שהוא
פנה השמימה והי' לו דבר מעלה על כל ב"א
ואפ"ה הי' עניו מאוד ומכש"כ מי שיש לו
לירא מחמת החטא שכיוו שאין לו להתגאות
כלל כמ"ס הכ"ה שחבס : א' אמר לתלמידיו
אלו לא הייתי ירא מכם מן החטא הייתי
ירא מגדול מן החטא ושאלו אותו מה הוא
והשיב הגאון אבל עכשיו שיש לכם חטא אי
אפשר להתגאות ולפ"ז חידול מדת הענוה עמי
שעולה לגדולה שמוחלין כל עוונותיו וגם יכול
לכנס עי"ז ולהיות עי"ז מוכה רבים :

ובזה י"ל דבונת ר"ל שלא ראש למעלה
לגדולה שהי' ראש לרבים בתכלית
הענוה ולא דאם לבקש לגדולה לנשקו עד
דשמש הא דא"ל דמוחלין לו כל עוונותיו
ואריך לומר דה"פ כדי שיוכל להוכיח ועי"ז
לא יבא חטא על ידו א"כ אם ישי' אח"כ
עניו ישי' הענוה בתכלית השלימות חולם עלי'
לגדולה לא הי' מוכיח שלא יבא חטא על ידו :

ובזה י"ל מאי דאיתא בירושלמי דירושלים
מחריב בעון לה"ר ובגמרא דשבת איתא
בשניל שלא הוכחו זא"ר ולפ"ז י"ל דלולי שדברו לה"ר
הי' להם התנולות על מיעוט הכוכה כדי להגלל
מלה"ר אבל אחר שהי' בידם עון לה"ר שוב
אין להם התנולות על הכוכה :

הוציא מה גדול החיוב להוכיח הדור ומכש"כ
מי שנחמנה מדעת הציבור וי"ל
דזה הפי' כסבורים אחס וכו' עבדות וכו' .
דעני' י"ל אחר שהחיוב הוא כל כך להשגיח
בשאר פקדונות ואשיות בראשיתם הציב מי יערב
לבו לבטח בכל פטם לדבר דברי מוסר כי
מודע כי ישראל צריכ למקום ומאד מאוד
צריכים לחוס על כבודם :

אך מודע מדרך העולם כי שר וגדול הבא
לחזק המלך צריך ליעול רשות בחיילה
על ביאתו לחזק המלך אבל משרתיו עושי רצונו
יזאל ונכנס בלי נטילת רשות והטעם הוא כי
השר הבא אל המלך בא לתועלתו ותקנתו ע"כ
צריך לנטילת רשות אבל עבד המלך שאינו בא
רק לנשות שירת של המלך ע"כ א"ל לנטילת
רשות ולפ"ז י"ל דזה הפי' עבדות אינו נותן
לכם דאם בגדר עבדות לפונת הסם ולהוכיחם
ולחסידיס כי אין עונה גדולה מזו וע"כ אין
לכם לירא מה כי הרשות נפונה לכם להוכיח
כאות נפשים :

והנה לפ"ז י"ל הטעם דאין אדם עולה
לגדולה אלא"כ מוחלין לו כל עוונותיו
כי גודע קצתו עומק ואח"כ קצתו אחרים
וא"כ מי יערב לבו לבטח בשער בה רבים
לשחח במוכחה כי מי ואמר זכיתי לבי מוכחי

דרוש כ"ג בעזריה"ל לסיום משניות .

לעוס"כ לא תאבד לעולם והוא"ל מפסוק יס
ג"כ גדול הענוה ער"ס ומספרס יס שבו
ש"י אבל באמת כמו שאין שיווי לצין נחקר למה
שאנו נחקר בן אין שיווי בין אותם המעדינים
שבינו ובין אותן הענונים עי"ש בשו"ת לשון
קאס . והשו"ת ז"ל חזק ליתן החיובות
למספר יס ישי"ש שהוא על ירושת עשר
פעמים ל"א מלכים . ולא הבנתי דבריו דא"ל
זו יצא לכלל ישראל לא לכל דיק . גם מדוע
יקרא

אמר ריב"ל עמוד סקב"ה להחיל לכל צ"ק
והדיק ש"י עולמות שאמר
להחיל לארסי יס ותלמידים אחרים . אמר ר"ס
בן תלפזא לא מלא הקב"ה כלי מחזיק ברכה
לישראל אלא השלם שנאמר ה' פח . לעמו יסן
ה' יברך את עמו בשלום :

התו"ט פי' בשם הרמב"ם להחיל לארסי
י' שהוא המליאום המוחלג ועין
ש שהוא מליאום החמירי שכל נפש שחוכה

יִקְרָא נחלת מלך אחד בשם שולם דבשיל זס
 יס'. נקרא בכלל ש"י שולמות גם הדקדוקים
 לכל לדיק ולדיק הכפל :
ואפשר לענ"ד ליתן קלף התייחסות ויבואר
 עפ"י דרשיו . ותחילה נאמר
 על מה שהקשו המפרשים מפני מה עיקרי
 היעודים הנאמרים בתורה הוא עניני עו"כ
 אחר שאין להם שיעור וערך נגד שכל
 עו"כ כמ"ס הר"מ שהוא ה"ס המוחלט .
 ופי' המפרשים דשכר עו"כ הוא מלך שכל
 אחר שהתעלה הוא חלק אלקי ממנו . ולא
 געלה עלמנו בתענוגי עו"כ ואדרבא עשה
 מלכות ומעשים טובים ראוי לאור בלור פני
 המלך אך שכר הגשמי לומר שבעשותו מעשים
 טובים יס' גשם בלור ואם לאו ועל השמים
 זה הוא חן מסיקם הטעמי משל"כ שכר
 עו"כ הוא ראוי לפי זכות הגשמה :

ובזה י"ל לשון להחיל לאוהבי יס' ולא כתיב
 ליתן כי נחלה ממעמסה מאל' להיות
 הבן חלק מהאב . וכן הוא בענין שכר עו"כ
 שהוא מציע מלך שהתעלה הוא חלק אלקי . וי"ל
 טעם שלא נאמר שכר עו"כ בפירוש עפ"מ
 דליתא בגמ' לזכירה דכל חנאי דליתא כחנאי דמי
 גד וזמי רלובן אינו חנאי מהא דכתיב אם
 בחוקתי חלבו ואם לא תשמעו וכן מדיני
 חנאי שכל דבר שאינו יכול לעשות ע"י לא
 מהגי חנאי ומש"ה קי"ל אין חנאי בחליצה ואם
 חלץ על חנאי החנאי בטל והמעשה קיים .
 וכחבו החס' [בנימין דף ע"ה] וכן במלות רוב
 מלות נעשים ע"י שליח . והמכו המוהרש"א
 וספ"י על החס' דהא מה שצריך להעשות
 ע"י שליח הוא המעשה לא החנאי כמו
 בחליצה שתינות המעשה יוכל להיות ע"י שליח
 וס"ג הוא ונחתי גשמיכם בעתם וסגו
 בקציה . גם מה שכתבו רוב מלות יוכל
 לעשות ע"י שליח . הוא תמוה חדא דכל
 מלות ל"ה אי אפשר ע"י שליח גם הרכה
 מ"ע תפילין וליניח ומזה שופר ולולב ודומיו
 אי אפשר ע"י שליח :

והנראה לענ"ד דאפשר לומר עפ"מ דליתא
 שכר מלכות בזה עלמא ליכא .
 ושמעתי עפ"י מה דליתא יפה שעה אחת של
 קורת רוח בעו"כ מכל חי העו"כ וע"כ
 ח"א ליתן שכר בעו"כ . אך הרמב"ם כתב
 שכל היעודים של עו"כ הוא שסבי' פניו
 לעבודתו ואינו ע"ד שכר . ולכאורס הוא
 סג"ל

סוגר לסגמ' סג"ל דאם אין הכוונה רק לית'
 גשמיים לצורך עבודת ה' ח"א חנאי כשל דאם
 אינם עושים רצונו של מקום מהכ"ה ליתן להם
 כואל ואינו צורך גבוה [ול"ל דעכ"פ כיון
 דהתורה כ' סתם ונחתי גשמיכם חס"ג
 דהכוונה הוא לצורך עשיית מצות חס"ה
 לדיק חנאי כשל גם לפי הדרך ש' ל"ל כן .
 מ"מ לפי' השני נכון יותר דעיקר סג"ל
 שכר הוא שכר פשוט לא בשביל קיום המצות] .
 אך בלמח י"ל נס' דשכר מצוה בזה עלמא ליכא
 היינו שכר גוף המלכות אבל שכר הכשר מצוה
 מה שמטריח עלמו כדי שיוכל לקיים המצוה . מי
 שאין לו ספרים ללמוד רואה לקנות לו שיוכל
 ללמוד זה מייקרי רק הכשר מצוה וכן בשאר
 מצוה ודומה . ובזה נכון ליתן שכר עו"כ
 ע"ד שיהי' לו הכשר לעשות מצוה :

והנה רש"י פי' בפסוק יוקח נא מעט מים
 ע"י שליח ע"כ חק הש"י פרע לו ע"י שליח
 ופי' פ"ד שהצריך בזה דמה שה"י פורע
 בעלמו הוא פליה"ס וע"כ י"ל דזכו כחנת
 החס' רוב המלות שיש קיבול שכר בעו"כ
 הוא הכשר המלות חס' יכול לעשות ע"י
 שליח וע"כ תמילא השכר הוא ג"כ ע"י שליח .
 ועיקר קושי' החס' דמסתמא נתינת השכר הוא
 ע"י הקב"ה ואי אפשר לעשות ע"י שליח
 דליתא השכר על ידו יס"ס גדול מאוד . והנה
 שכר עו"כ ליתא בגמ' מרגלל בפומי' דרב
 עו"כ אין לו לא חליצה ולא שחי' חלל לדיקס
 יושבים ועמדותיהם בראשיתו וגסין מוזי השכינה .
 והנה שכר חס' דהא אי אפשר ליתן ע"י
 שליח כי עין לא ראתה אלקים וצלתך שהוא
 הגשם מוזי השכינה וע"כ ח"א לקיים ע"י
 שליח וע"כ אינו מעשיל דהוי חנאי בטל ומעשה
 קיים וע"כ הוצרך הכותב להמח' הדבר על
 סברא החלוטה שאחר שזכר במלות ובמעשים
 טובים ראוי לאור בלור החיים . וע"כ ששכר
 שולם הוא גדול כל כך מלינו סביבו
 בשערה מאוד :

והנה רש"י פי' פ' וישב ביקק יעקב לישב
 בשלום מיד קפץ עליו רובו של יוסף
 ואינו מוכן . וספ"י ע"ד מ"ס הח"ס אמר
 החסיד דלגחי ממך כרחיק ממך הדלגות
 וכן הוא ע"ד התענו על ה' ויתן לך משאלות
 לך מחמת שכל עינוגך יס' על ה' ע"כ
 יס' לך משאלות לך שלא ישאל דבר אחר
 מעמי העו"כ ועפ"י הקדמות בגלון עו"כ
 סג"ל

כי הנאח עו"ז הוא ע"י חמשה חושים.
(א) עטם (ב) ריח (ג) ראות (ד) שמע (ה) מישוש
אשר בהם תלויים כל חעמוגי עו"ז וכל אלו
החעמוגים אין בהם קיום ואין שיעור וערך
נגד הנאח עו"ז שהוא היש המוחלט וכמו
שכ' הרמב"ם בהכנת חיצת יס . והנה מודע
כל העמיים בטלים בששים וע"כ כתב [כ"ח]
[הס"ח] על אמרם תלום א' מששים בנבואה
שהוא מעט מזער וכמעט שהוא בטל בנבואה :

ורגה מצינו חולין דף ל"ח בילס בם' אסור
בס"א מותרת וריב"ל בעלמו סובר כן
למסקנא דגמרא וטעמא כמ"ש המפרשים האיל
והוא דבר חשוב הוסיפו א' ולפ"י יש להמחיק
לסיום עיני עו"ז נחלק לפי דיעות בני אדם
יש נמשך לחוש האוכל ויש לחוש הראות וכדומה
ובולם אינם יולאים מחמשה חושים הס"ל וכל
מי שהוא דבוק בתאוות דומה לו שהוא עיקר
תאוות העולם ובאמת אין שיעור וערך
לחעמוגים אלו נגד היש המוחלט שהוא עו"ז.
ע"כ המחיק ריב"ל העיני לומר ש"י עולמות
לבעל תאוות חמשה החושים של תאוות עו"ז
כל אחד בס"א וע"כ הוא חמשה פעמים ס"א
עם החמשה חושים עולים שלש מאות ועשרה
להורות שעמי תאוות העו"ז כלל יחשב וכל
אחד בטל בס"א ועיין סיטב שהוא נראה
נכון בעיני :

ורפמ"ש לעיל י"ל בהם הסיום אמר ר"ש
בן חלפתא לא מלא הקב"ה כלי
מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה'
עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.
להוסיף על דברי ריב"ל שאמר בהפגנת שחר
המחזיקים ובהם להוסיף שאי אפשר מבלעדי זה
ע"ד אמרם ח"ה מרבים שלום בעולם . והנה
המחזיקים בתורה מחזיקים בשלום וממילא ראויים
לברכה ויקיים ה' יברך את עמו בשלום :

הענין ז"ל דמי שמצננה לו על עו"ז אין
עו"ז גדול מזה . והוא ספי' לא די מה
שמחוקן לעו"ז זהו עו"ז גדול וע"כ בקשת
העו"ז הוא המעטת עיני עו"ז וע"כ קפץ
עליו רוגזו של יוסף עפ"י שפי' המפרשים
שה' ירא שיעתה ע"ז שהוא ה' הגורם
וע"כ אמר אמותה הפעם וסי' לו דאגת
העו"ז . והנה מסתמא יעקב אבינו לא
ה' כוונתו על בקשות המותרות ועכ"ל נעט
מכש"כ המשים עיקר מגמתו על עיני עו"ז
וחייב כל א' לקיים שויתי ה' לנגדי חמיד
בכל דרכיך דעוה כדדריש בר קפרא איזה
פרשה קטנה שכל גופי האורס תלויים בהם בכל
דרכיך דעוה . בפרע בחדשים אלו ענתה ושבע
ענת ה' אחתהא דפרעמחא מחורבן ביהמ"ק
וכדאי' בזהר חדש עד אשר לא יבואו ימי
הרעה אלו ענתה ושבע . גם באלו החדשים
מפוררים להשובה שובי"ם ח"ה :

גם פ' ויחי למס פרשה זו סתומה כיון
שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניו ולכן
מפני לרות הטיעבור . והנה אמרו לבני רחמים
אחלילי על עליא דאלמלא עליא לא נתקיימו
עליא . רמז דברי סוחר וירא כי לא יכול לו ויגע
בקץ ירכו איטון מחזין דאוריית' וע"ד מלכות חיובא
אחקפו עי"ש פ' וישלח . הוולא מוס דס לורך
גדול לסיוח מחזין דאורייתא . והי' אפשר
לומר דס לא הו' רק הכשר מלום ואין
השכר רק בעו"ז וכמ"ש . ע"כ אמר כל לדיק ולדיק
דנאמת כתיב בלל החכמה בלל הכסף ודאי' משמעון
אחי פזרי' . ואפשר לבין בהם ואוללותיהם
אמלא שאף בעו"ז לא יהי' להם מחסור .
ובזה א"ש שרבינו הקדוש הביא מאמר זה
סוף פוקלין שהוא ענין דומה לשם דמיירי
משמרים :

יישוב השבון שלש מאות ועשרה
עולמות . והענין הוא להורות לסיום

דרוש ב"ר למ"ב

קאמר דלא כן הוא רק על רוב פשעי' וא"כ
הדבר תלוי בתשובה . ולי' ה' גרלה דיל דקאי
על ה' דקאמר היו לרי' לראש והנה אמרו
כל המייר לישראל נעשה ראש והנה אף
שלבאורק

במדרש איכה כי ה' סוגה יכול על ענין
ח"ל על רוב פשעי' . ופי'
הגל"ה הקדוש יכול מס שהוגה ה' הוא לגל
העולם כי לא יחזור עוד לרשם תלילס לה

החורבן ים תקומה ודבר זה לא היו יודעין עדיין :

וראוי לעורר עצמינו בזה היום סמך והנמנה אחתלחא דפרענותא . וכמ"ס הפוסקים דאפילו יולדת נמנקה בזה היום מבשר ויין . וי"ל בזה הפי' ולך ה' כחשד כי אחת תשלם לאיש כמעשהו . כי בש"י ברוב רחמיו רואה לשלם באופן שלא יעשה כלה כמשל האושר מי שזכרם על בנו האושר ודמי קלון סגיאין ומרים המקל למעלה כמי שרואה לטובת הדבס ואף על פי כן ממעט בהכאה במאי דאפשר . וכן קשרנו עומותינו הרבים וחרבה [עירנו] וגליונו בין האומות ראה הקדוש ברוך הוא לבקל בטוהש על כל סיוע פזי :

והנה מדע דזה כאב ולער גדול אם רואה חייביו רבו למעלה ראש . על כל פנים אין מכלת כליון כל כך . וזה הפי' יכול על מנן כלעיל . וזה מדוקדק למאור כי ה' אוהה על רוב פשטיה ומועד גדול רחמי ה' אף בצח הגלות דליתקא במדרג חסדים על נהרות בכל שם יצאו גל בדיע עד אמר להם ירמיה' אלו צדיקים צדי' אחת עד שאתם כליון לא גלסם :

ועם זה ית' ענין בזה ספרם בלילה פי' בזה שפי' להם לבבות רבם . אבל הם לא בכו רק בלילה בזמן הקלות שמעשנו ללילה . וע"כ אין לה מלחם . וכתבנו גודל הבדי' והתשובה שעשר או כמ"ס וחוללנו שמחה ואף על פי כן לא הנשיל להם . כמ"ס ישולם יקדים אדם חפלה לזרה . וע"כ אלו בעמנו ראונו לו להטלות ירמיה' על ראש שמחתנו . ולומר חמיד ולהחלוק על חורבן בית המקדש ועל פס ה' כי נפלו בחרב וגלות בשכינה שאחשנו גורמים בכו"ה :

ועוד ים לומר על פי מה שפירש האלשיך ע"פ אי הגדר שהי' לי התגבבותי . כי יכולת לסבול לא נלד שלא היו סלדו חכמים זו לו והי' קלל אור בינתיים . שלא כן רק אחי נהג חשך ולא אור אך שמה יאמר השומע מי יאמין לך וכי אפשר לסבול כל כך אך בי ישוב יספור ידו כל היום מדין לרחמים לבח ב' כח לסבול כל כך :

ויש לומר על פי המדרש בנר לך ר' עקיבא אומר כל זרה שאינו של יחיד אינה נקבה . ולבין זה דקשה אדרבה שלא מנינו הן אל כביר לא ימאס . ופי' המפרש ע"ס במדרש . וקשה דהא באמת קאי הסם על זרם רבים כדכתיב

שלאחר הוא עגמת נפש גדול בראותו גדולה ויקר אלל חייבי נפשינו המלידים לנו . י"ל שני טעמים ע"פ הא' מאחר שחטאו ישראל וראוים לעונם ח"כ המייר לישראל עושה שליחות ה' ע"ד אמרו אשור שבו אפו וכן אמר וזכר לא ה' לחלו משמע מזה שמגיע שבו להעושה שליחות בזה . ועי' בראש"ח פירוש חזקוני כל רעוה לפיך היינו שמוסיפין להרע וע"כ ישולם להם אפי' ע"מ שהי' מוכרחי להגיד עושה לישראל עי"ס :

ועוד י"ל דליתא שהוא חסד ה' דעי"ז הוא מתמעט בטוהש מישראל דלולי זאת הי' חלילה מכה בלתי יורה . וע"כ ע"י המפרשות שני הטעמים ירדות ישראל ועלייה השוואים תקנו הידידה בישראל וא"ל להיות הטוהש חזק כל כך . וי"ל דהמדרש ס"ל הטעם השני והוא למכנה ישראל ע"כ קאמר הי' לרי' לראש כי ה' אוהה יכול על מנן פי' שאין בזה חומלה לישראל רק האויל וזה הוה ראי לשלם שבו לעושה דלונג ע"כ קאמר דלית כן הוא רק פל רוב פשטי דהיינו כדי לבקל הטוהש . וי"ל אפי' לזה מאוייז' שלו דהחייבים לא פשו בפועל ואין דלוי לפגיע להם שבו אכל לעולם השני ח"ס :

גם י"ל טעמ'ס סגב"ד פי' דזה הטוהש קאי על המחשבה ופי' בזה חטאו בכפלים היינו מתחבב ומעשה ולקו בכפלים דעל המחשבה הוא הטוהש שהמייר נעשה ראש שהוא ג"כ רק נער במחשבה שרואה חייבים רבו למעלה ראש רק דזה רק על ע"ז דעושה על המחשבה עכ"ד הגאון ש" . אמנם לכאורה י"ל הא דעושה על המחשבה של ע"ז דעיקר מלות יחוד ה' חלוי במחשבה והוי כמו גוף עבירה אמנם אחת ברבינו יונה ז"ל דאם עבר הרבה פעמים מכאן ואילך נעוה על המחשבה . בזה ח"ס המדרש הג"ל הי' לרי' לראש יכול על מנן דממ"י על עבירה ממש אין די בזה דהוי מעשה וסירכור ע"ז הוי כמו מעשה כמ"ס לעיל ע"כ אין פועל יולא בטוהש זה דאין כאן חיכו עומה ע"כ סיים ח"ל על רוב פשטי' וע"כ נעשו אף על המחשבה גלא הי' על מנן :

אפשר לומר הטעם שלא קבעו בו' באב כי לא היו יודעין אם הי' חלילה תקומה כדדרשו על מחזור לאסף קניה מצפיה לי' [אלא סלה חממו על עינים ואכנים] וע"י

כבד ויולך חתוך ולא אור ואפשר לומר כי ויולך מרמז על גלות השפיכה :

ועוד יש לומר ע"פ פירוש הראשון של האלשיך בפסוק אני בגבר . והנראה הכונה

להראות שאל יתלו חליה הדבר במקרה ולא יחמו לב לשוב . זה י"ל הפי' אשריכם ישראל שבזה שהקדוש ב"ה מוסרם ביד אומה שפילה יודעים שיד ה' היתה כמ"ע ע"פ לך ה' החסד כי אתה תהיה לאדם כמעשהו כי זהו מדה טובה במה שהסם יחברך משלם מדה כנגד מדה . וזהו פי' ראש"ה חסדים ק"ח אל תמסכר עם רשעים ועם פועלי און דוברי שלום עם רשעים . ודעה בלבבך תן להם כפעלם וכדוע מעלליהם כמעשה ידיהם תן להם השב גמולם להם כי לא יצונו אל פעולת ה' יורסם ולא יבינם ופי' הוא הכפל כי זהו קאי על מין העושה שיהיה באופן שלא יצונו שהוא פועל כמו שהם דוברים שלום ודעה בלבבם . עכ"פ היוצא מזה כי זהו מדה טובה במה שמבינים העושה . וע"כ שפר אמר ריב"ז אשריכם ישראל כי ע"י זה שמסכרים ליד אומה שפילה ואפי' ביד בהמתן של אומה שפילה אין ספק כי אינו מזל המזל חליה דק מודע יד ה' עשה ואלה לבלות חמא ולהחיים פטע :

מזמור לאסף אלסים בלא גוים בנחלתך עמאז אל היכל קדשך . י"ל כי בזה הראש

כי עיקר התאוננה על חורבן בית המקדש על העדר השגת רוח הקודש והעדר השפעה קדושה כאמרם עוה"ב אין בו לא חליה ולא שחי' רק דריקים יושבים ועטרוהו בראשיהן . והנה כלום מתקנא אלל חכם בחכם ואלו היו סעכו"ס זוכין ח"ו בביאתם לביה"מ לריו"ק וכדומה כי האער כפול ומטופל חתום לא כן הוא לא מביא שאל זכו הם להשפעה קדושה רק עמאז אל היכל קדשך ועל זה הלא מוכרחים אומנו שעוה ה' וירחם עלינו :

כדכתיב רישא דקרא . ויש לומר ע"פ מה שאמר דוד המלך עליו השלום אין מחוס דבשרי מפני זמנך אין שלום בעממי מפני חטאתי והוא משולל בכנה שינוי החושים :

וייר עפ"י מה שפירשו המפרשים ע"פ חייסרך רעך ומשוכך חוכיך ודעי ודאי כי רע ומוך אדם ה' ולא פחדתי עליך . ופי' המפרשים שטיק שריר לידע כי העון עלמנו הוא דבר רע עד למאוד והעוה אינו בא רק להעירו כמו מי שנתמלק שרירכו להכותו לנעור אורו . ויש לומר בזה הפי' על מה תוכו כי ה' ללא הועיל הואיל ועוד חוסיפו סרה . וכן פי' הפסוק בראש ד' כי לר לי ממי חמרמרו וספק לבי בקרבי כי מרה מריח . וזה יוכל להיות פי' הפסוק אין מחוס דבשרי מפני זמנך אע"פ כן אין שלום בעממא . מפני חטאותי כי עיקר ההתעלות על החטא עלמנו כמו שכתוב נפלה מערת ראשינו אי לנו כי חטאנו אף כשנפלה מערת ראשינו אין לעשות עיקר רק אי כי חטאנו :

וזה יש לומר הפירוש במדרש ה"ל ובה י"ל ע"פ פירוש מוסר"מ מתן ע"פ פיה אל חפלה סרער ולא בזה את חפלה עי"ש . וסיונא מדבריו דבר שהוא אלל רבים עמין אחד הוא דבר חק מאוד מחמת כפילתו . וזה יש לומר הכונה במדרש ה"ל כי בחתלה כתיב לשון רבים והפין אחסם וכו' ואחר כך כתיב בלל לך להורות כי סרה צריך להיות בדבר המשחק לכלל . ועל די זה הוא לרה גדולה והסם יחברך ברוב רחמי מרה . ובה מדוקדק לשון בלל ומלאך אף שומאך הדברים האלה אפילו הדי יחי' סרה עמין שחפי , לאס לא כן הדי לו' לכתוב להיפך באחרית הימים והעיון הדברים האלה וסיר לך ואפשר לומר בזה הפי' אני הגבר ראש עמי כשכנ עברנו ומפרש כי עיקר הפי' ה' אור

דרוש ב"ה

אמר המ"ל . כפי הראות אשר המאמרים האלה היה הספר על מיתת צדיקים כי מדבר מעניינים כאלה ובגליון הכתב כתב בעצם כתיב בלשון זה , אי לנו שגרמנו מיתת הצדיקים ואלה .

במדרש כפרת וילא עו וסדר לבושה ותחזק ליום אחרון . מעשה צרכי אברה שהי' מסתלק

הרחמנות שיש לו על האביון כמ"ס הח"ה כי כל החסדים שעושין בני אדם קלסן עם קלסן הוא לתועלת עצמן. ואם כן בור"א שראוי להתאחר בנתינת דקה כדי שיגדל מעשיו. אמנם בלמה רצו לנטוע בנו מדת הרחמנות כמאמרו ז"ל כל מי שיש בו ג' מדות אלו הוא מורע אברהם אבינו ביישנים רחמים גומלי חסדים. ואיחא ונתן לך רחמים וסדך כל המרחם על הצדיות מרחמים עליו מן השמים וע"כ אמר כי בגלל הדבר הזה יברך ה'. ועם זה י"ל פי' הפ' מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי וכו' ככתוב אללי כבר.

וזה י"ל דרבי אביו היה מסתלק מן העולם. לשון היה מסתלק מן העולם קשה דה"ל לומר כי נח נפשי' כמורגל לשון זה בכמה מקומות. רק דעוד כבר אמרו הרגל ועשה טבע שני. והעיקר מה שקשה על האדם לעשות מלות ומעשים טובים כחפלה בכונה ולימוד התורה מי שיש ביכולתו או לעשות דקה ממנו הוא מחמת דביקותו בתומר הארץ השמחה כלו ועושה עיקר מה העולם ועל כן כבד עליו מאד לפרוש מעיני עולם הזה לעסוק בעבודת הבורא. לא כן איש הנלבב שמבין עיני העו"ל כי כמה תועה ובוהו וע"כ הוא שמח בעשיית המצוות ולהיפך בעיני עוה"ל עושה כמוכרה כמו דא' בש"ע פי' בכל דרכך דעו וכו' והוא ישר אורחותיו שכל עינים שעושה בעו"ל לא יטין להנחת עצמו כלל כשאוכל יטין שעושה כן להכרות גופו לעבודת הבורא וכן כשעוסק בפרנסה יטין שעושה כן לפרנס בניו ובני ביתו לגדלם לתורה וליראה ועי"ז יכול לעבוד הבורא בכל שעה ורגע ואפי' כשאוכל ושוקה. ומה נעמו בזה דברי מהר"מ אגבילי מ"ס על מעשה דהלל שה' מסלך והולך. פי' שה' עושה דבר שנראה כמסלך דהיינו עיני עוה"ל ואפי"ה ה' הולך בכיון וע"כ אמר להם לגמול חסד שעושה מזה בזה. ועם זה י"ל הפירות בכלל שכל מעשיו היו לש"ס. ואפשר לומר מדה אחת ביניהם לו היינו שה' אפי' עוסק בדברים אחרים היה לו לתועלתו:

ועפ"ז יש לרמז במדרש הגל' דבי אביו היה מסתלק מן העולם. פי' שה' פרוש מעיני עוה"ל ועי"ז ה' נקל מאד לעבוד בעבודת הבורא. התחיל שמה ואמר כל אילן דאביו ואני אמרתי לריק יגעתי כלומר שלעולם לא היה נחשב ליגיעה בעיניו רק מה שהוא

מסתלק מן העולם וכו' התחיל שמה כל אילן דאביו ואני אמרתי לריק יגעתי לתועה וכל כי בלתי. ופירות הרי יוסף אני אמרתי לריק יגעתי על בלתי זה העולם. וע"ז אמר אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלהי שהוא זוכה מאד דין ומשפט ועם זה פי' אך לדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פיך. פי' הוא דמאן דאכיל דלאו דילי' ביה לאסתכלי ב'. אמנם הלדיקים ישבו ישרים [והארץ] עי"ש:

ורבי אפשר לרמז בזה דעוד הכלל לפוס לערף אגרא ועיקר השכר יהי' לפי גדול עסק המלוא. ולפי זה העובד מאהבה לא נחשב לו היגיעה לעושה כלל. וזה י"ל הפי' אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס. רואין לעשות שישו עבודתם בלופן שיש עושה גדול. וע"ז זה מהרבה שכן. ולפי זה ה' מהראוי לעשר בעשיית המצוות כדי שיהיה שכן מרובה. והאמת לא זו הדרך והעיקר מהראוי לעשות בשמחה ובטוב לבב כפי' האלקי [הארי' ז"ל] תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב שיהיה השמחה בעבודת הבורא יותר מרוב כל:

והגאון מפ"ב פי' תחת אשר לא עבדת. פי' שנהנה בעשיית העבירה חלילה. וזה יש לומר והי' מורא שמים עליכם ע"פ מה דאית' עבוד מאהבה עבוד מיראה שאין ירא בועט עי' רבינו יונה. ויש לומר בזה הפי' של ראג"ח אשרי חמישי דרך הסולכים בתורת ה' אשרי מוארי עדותיו בכל לב ידרשוהו. שפי' הוא אם הולך אפילו בדרך הישר יעשה בשביל תורת ה' כמאמרו ז"ל אל יאמר אדם אי אפשרי בבשר חזיר וכו'. אשרי מוארי עדותיו בכל לב ידרשוהו דעבודת ל"ס כן לדרך להאמין בכל לב ואף שעי"כ לא תגדל השכר. ועם זה יש להמשיך המדרש כל מה שישאל אורלין בעולם הזה חין אורלין אלא בשביל האמונה. דעל האמונה השכר מהראוי שלא יהיה גדול כל כך כיון דבאמת מאמין הוא מוכרה וע"כ בעולם הזה דכל העו"ל אינו כדאי בשביל שר מזה אחת בעולם הבא. ע"כ קאמר המדרש בשביל האמונה. ועיין לפי מ"ס בזה. [וה"ל בזה פי' הגאון מ"ל דמס"ס עונש לשון הרע בעולם הזה הואיל ונוטל עונות מהלדיק]. ובזה י"ל הפירוש נתן תתן לו ולא ירע לבבך בחתך לו. דהיינו שחלפה לעשות בלופן שירע לבבך כדי שתעשה כן בשביל מזה ד' דלולי זאת עושה כן בשביל המה עצמו כדי לדחות לעד דהיינו

הממשך לכל בני דורו וכמאמר רבי האי דמחדלנה
מחבראי דחיותי' לר"ע מאחוריי' ואלו חיותי' מקמי'
כש"כ דכיו מחדלנה טפי . ולפי זה אחי שפיר דעל
ידי סילוקן של תלמידי חכמים נפסקו הלימודות
המריקים השפעה על ה"ח הקיימים ועל ידי זה
אבדה חכמת חכמיו דכיונו שנאבדה החכמה
מהחכמים הקיימים :

קשה סילוקן של ח"ח כשריפת בית אלבינו .
י"ל דמיון אחד עפ"י הקדמה ע"ה לדיק
נחפס בעון הדור מה דרכו של עמי בפתוח
שכללים ואלל הדיק הוא גם כן פתוח שכללים
דכיונו הגוף כי השמה חוזרת ושרשה למעלה .
וכן מצינו בביהמ"ק דדרשו בגמ' מזמור לאסף
קיוה מבטיא לי' אלא אמר מזמור על ששפך
חמרו על עינים ואזכיר :

יבוא שלום וכו' . י"ל דקאי על הקודם
מפני הרעה נאסף לדיק ויש בזה שני
פירושים א' מפני עון הדור וב' מפני הרעה
העתידה לבוא רק דקשה הלא מצינו דאף הדיקים
מאטערים בקברם כדאי' במדרש וירעו לנו ולאבותינו
ע"כ קאמר שעי"ז יתנו אל לבם לשב ואלו
יבוא שלום יתנו על משכבותם :

בגמ' איכא סבי בבבל תמה דכתיב למען ירבו
ימיכם על האדמה ואל' דמקדמי ומחשבי
לבי כמיסתא וכו' . י"ל דקאי על השגס . כיון
דשמע וכו' היינו אחי לנו [אמר המ"ל] דברי
אח"ז כ"ע קלרים ויובנו מתוך דבריו להבין .
ובזה י"ל הכינוי נח נפשי' . שכבר באה אל
סוף הסדרגה שיוכל להשיג וכשנח נפשי' אז
לעולם העליון ליסודות מיוו השכינה עד"מ הפרי
בשגמור נופל מהאילן . ואפשר ליישב בזה מה
דקשה על מיתת משה רבנ"ה הלא כמה לדיקים
כמו אלי' וריב"ל באו בחיים לג"ע ולמה לא זכה
מרע"ה לזה :

וי"ל עפ"י המפרשים במ"ש אליקע לאל'
ויהי נח פי שנים ברוחך אלי ויאמר
לו הקצית אם תראה אוח לוקח מעמך וכו' כן
ופי' המפרשים ע"ד תוסף רוחם יגועון כי
בשעת מיתתו יתוסף להם השגס ומכ"כ הדיקים
הגדולים כמו אלי' וריב"ל שזכו בסיוסם עדיין
בעו"ז להשגס גדולה כי עיקר מה שיכול האדם
להשיג הוא ע"י אותן הדברים ששגס בעו"ז
ע"ד היום לעשותם . וע"כ י"ל דאלי' וריב"ל
יתוסף רוחם עי"ז כי תומרם מדך בגלגל
חמה כמ"ש הרד"ק ז"ל . אבל משה רבינו
דכתיב ב' ותחסרו מעט מאלהים שכל מה
שבי'

דבר ריק ולחוסו והכל כח כליה לאפוקי מלות
ומשפטים טובים לא היו נחשבים בעיניו ליגיעה
כלל . אכן משפטי אח' ה' ופעולתי את אלהים
י"ל ע"ד משל מדרך עולם מי שיש לו פעולות
עמים מלאכה לפניו משלם להם כפי ערך
עבודתם כפי העזרה והיגיעה שיהיה להם לאפוקי
מי שהוא צדד ער ומלך טוחן יוחר לפי כבוד
עשרו ותשיבותו . על כן אמר משפטי אח' ה'
ופעולתי את אלהי לפי כבוד גדולתי יחברך
שמו בלתי בעל תכלית ע"כ שכרו גדול מאד .

ורגה חודע כמה הפליגו ספרי מוסר בשבח
העובד בחשק גדול וכמו שפי' מה
יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים פי' אפילו
בשארם מתאבד בענין עו"ז כמו מלות שיש
בהן הגהס בגון עונג שבת ויו"ט וכדומה שאר
הנאות אפ"ה לא יעשה רק משום אהבת הש"י .
ובזה פי' הגאון י"ד אין לדיק בארץ אשר יעשה
עוז ולא יחטא פי' שעתה דבר טוב שיש בו
הנאה וע"כ קאמר אשר יעשה טוב ולא יחטא
מלשון יחסי . וע"ז כ' הב"ל גדול הגהסה
מיגיעו יוחר מיראת שמים עיין שם (עד
כאן מלאחי) :

ודפלא ה' הפלאה ז' איני יודע מה הוא
בשואר אמר ואבדה חכמת חכמיו
היו אמר זה סילוקן של ח"ח . יש לדקדק
הגיון ואבדה חכמת חכמיו דודאי החכמים שמתו
לא שייך לומר עליהם חכמיו של הדור כיון שכבר
נסתלקו למעלתם הגדולה . וי"ל עפ"י מ"ש
דדרשות הר"ן דכל זמן שיש נביא גדול בדור
הוא ליטור להשפיע על ידו לשאר הנביאים .
וכדומה לזה כ' הרמב"ן דבאמלות משה רבינו
ע"ה חלס סבואה על כל ישראל במתן תורה
והר"ן ז"ל יישב בזה הפסוק ויאמר ה' אל משה
ואהרן ומרים לאו שלשחכם . ומצינו בגמ' חכם
ערף מוכיח דאמר מילתא ויאמר הלכה למשה
מסיני כותי' פי' בחרה ספ"ק . ופי' הגאון נפש
עמלה עמלה לו הוא עומל כאן והתורה עומלת
במקום אחר . שפעמים אדם מיגע עמלו בלימודו
ואף שאינו יכול לחדש כן מכל מקום על ידי זה
התורה ממליח לו השגה במקום אחר . וזה יגעתי
ולא מלאחי אל תאמין וכו' מליחם ממש :

היוצא מזה כי על ידי עסק התורה זוכין
שמראין לו מן השמים דברים
הנעלמים וכדאיתא במתני' מגלין לו רזי תורה
ונעשה כמעין המתגבר . וע"כ כ"ז שיש חכם
גדול בדור שמגלין לו רזי תורה . הוא כלימוד

עוד יתנו זקנים וזקנות בשערי ירושלים מרוז ימים וסיינו שהשנה יס' גדולה כל כך ועי' יז' יז' לאריכת ימים כימי השמים על הארץ . זה סי' קושיה ר"ע למה נכתבה כלן אעפ"כ נכתבה בס' החדשים מ"מ קשה למה יהפוך זה לשמחה וששון ע"י בנין ביהמ"ק אלא ששקולה מיתה לדיקים כשריפת בית אלסינו וסיינו מטעם בגל' ממילא כשיבנה ביהמ"ק במהרה וזו ימלא הארץ את ה' וזו יספור ה' לששון ולשמחה :

ועם זה ית' להבין המדרש [וכן הוא בגמ' סוף מכות] ר"ג ר"י ור"ע ראו שזעל יולא מבית קדשי הקדשים והיו בוכים ור' עקיבא שחק עי' אלשיך סוף איכה . ולפ"ז יל' שזעל יולא קאי על הכהנה שזעל דומה על חכמות החלוציות כי ע"י חורבן ביהמ"ק נחחק ידי שונאי ישראל ונחמטע הכנה אמתית וע"כ נבו אמר להם שנתקיימה נבואת זכרי' עוד יתנו זקנים וכו' וכמ"ס לעיל דקאי על הכנה . ויקים בני' ומלאה הארץ דעה את ה' והאמת והשלום יהיו בנב"א ח"ס :

שה' באפסחות בגדר האומי להשיג כבוד השיג . וכו' יל' שקולה מיתה לדיקים כשריפת בית אלסינו . כי מלין חלא חורה וקמת ועלית אל סמקוס מלמד שהמקום גורס . וכו' ה' הדיקים האלו קאי שמסתמא השיגו כל מה שביכולתם . מ"מ אלו ה' הכה"מ קיים היו באים להשגה יותר גדולה וזו' מקוים למען ירבו ימיכם על האדמה :

זה יל' שאמר במקום זקנים משער שבתו בחורים מננינכם . כי ע"י ששנתו זקנים משער . עי"ז גם להבחורים לא בזה השנה . עי"ז ה' דוב לבינו לשעבר כשה' הביהמ"ק קיים א"כ לא ה' תשכח עינים כי ה' השנה ע"י הביהמ"ק . אבל על אלה השבו עיינו על הר' לון ששם וע"כ השבו עיינו שנסחמו מקיינות הסכמה :

זה יל' בסמקוס כי האלה ה' רק על חודש החמישי אם לירידים לקטנות וכו' התשובה אפי' מה שסמנו בשניי' שהא' על מיתה לדיקים זה ה' ג"כ רק בשביל החורבן כי ע"י זה נסחמו מעיינות הסכמה והטופת לה

דרוש ב"ו למעלות התורה

אמר המ"ל . הגם שכבר נדפס בחידושי חמדת שלמה בפתחה . בכל זאת הדפסתי כאן מהמעם הנזכר בדרוש ב' . וגם מצאתי הוספה בכת"י מה שלא נדפס :

נראה דהו ק"ל לרש"י מאי האי דקאמר יוסף מבתי מדרשות סא בבתי מדרשות לומדים ג"כ לזה פי' המאזנים חסיפת חזק עם . והמורש"א פי' דבבתי מדרשות ישנם סדנה שאינם ליס בעומקה של הלכה ואמרי' בגמ' בעוסקים במקרא וכו' בגמרא אין ק' מדה גדולה הימנו והטעם שמה יולא סהוראש ע"כ קאמר סערים המאזנים בהלכה ללון בעומקה של הלכה . וזהו לסבין אמאי קאמר אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה מאי עיין זה ליס שחרב ביהמ"ק פי' שם שבין שביהמ"ק ה' קיום ה' סהוראש יולא מלשכת הגזית עי"ש . והנה עדיין אין הסדר תוכן כל כך :

ודג"ל בזה ע"ס מה שכתב ביהמ"ק פירוש וילא

אמר ל' רבא לפרס בר פפא לימא לן מר מבני מילי מעליהא דאמרת לן משמי' דר"ח במילי דבי כישהא ח"ל הכי אר"ח מ"ד אהב ה' שערין לון מכל משכנות יעקב אהב ה' שערין המאזנים בהלכה יוסף מבתי כנסיות ובתי מדרשות וסיינו דלחב"א משמי' דעולא מיוס שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה ואמר חב"א מריש סוי גריסנא בגו ביסאי ומלילא בנ"כ כיון דשמעי' להא דחב"א משמי' דעולא מיוס וכו' לא סוי מלילא אלא סיכי דגריסנא ר"א ור"א אע"ג דהו לסו תליסר כישהא בעבדא לא הו מלילא אלא בני עמודי היכי דהו גרסי . (ברכות דף ח') . ורש"י פי' שערין סמאזנים בהלכה לון ואסיפת ליבור :

יעשה לא יעלה בידו מאומה. אמנם מן המעלה מן זוכה לכתר התורה בשלימות שהוא למעלה מן הטוב אז אם כל המלות יהי' לו מנגד לא יוכלו לפעול מאומה לפרע לו כי ע"י התוס"ק הוא דבוק בהקב"ה והקב"ה בכבודו ובעלמו משגיח עליו. מעתה האיש אשר אינו שלם בתורה אף ששם בטחונו בו ית"ש מ"מ ח"א לשדד הטבע בעבורו אבל הזוכה לכתר התורה בשלימות נקל לעשות בטחונו הגם שמטפרי השמים הם כנגדו :

והנה אם אמנם שכן הוא בבירור אבל לעומת זה האיש אשר יש לו בטחון אמין וחזק בהש"י ויחלש ולא יפנה אל רהבים וסטי כז רק בופה בו ית"ש בטחון האמת. הש"י ירואה ללבב ומבין מתעבות אדם ועשתונותיו וכו' ית"ש סודע כי האיש הזה יבטח בשם ה' לבדו וכל העניים ישעו באלהיו אך בו לבדו. ואם האיש לא יזכה לכתר תורה ומטפרי השמים כמה כנגדו אז לדיק מה פעל בטחונו. לזאת הש"י החפץ לזכות את בריותיו ולהגחילם רב טוב בעוה"ז ובעוה"ב. מזכה לאיש הזה כי יזכה בכתר התורה בשלימות ואז יהי' נקל לעשות בטחונו. לזאת יסדו ארצי כנה"ג שפיר בעבור אבותיו שכתחו כך ועי"ז זכו ותלמדו חוקי חיים למען לא יכלמו לנח כל הכותמים בישועתו וקחוסים בו. וזהו אנו מתפללים אם כי אין אנו במדרגה זו ואין לנו בטחון האמיתי שהי' לאבותינו בכל זאת יחנונו ה' מאולר מחנה חסם ויזכנו לכתר התורה בשלימות וזה כן תחנונו ותלמדנו שתתן לנו מחנה חסם בזכות אבותינו ותלמדנו התורה הקדושה :

ובן י"ל ולפרש מה שאנו מתפללים בתפלה שמונה עשרה ותן שכר טוב לכל הכותמים בשמך באמת ושם חלקנו עמכם וכו' כי כך בטחנו. עפ"י דבריו שמי שיש לו בטחון אמנה מזכה ה' להיות שלם בתוס"ק וידוע מאחז"ל אין טוב אלא תורה. ולכן אנו מתפללים שהש"י יתן לכל הכותמים בשמו באמת בטוב שהוא. ואנחנו אשר אין אנו במדרגה זו. ושם חלקנו עמכם ולא נבז כי עכ"פ כך בטחנו ואם כי אנו בטחון האמיתי עכ"ז לא סר לבנו. מנפוח בשם ה' :

מעתה עולה על נכון מאחז"ל מיום שחרב ביהמ"ק. אין לו להקב"ה בעלמו אלא ד"א של הלכס. דהנה בזמן שישראל היו

ויאל פס"ח ב' שהלכס הסוסק במלות עליו מאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו שמשגיח הש"י על בעלי מלות ע"י מלאך וכל הכנסת המלאך אינו אלא דרך הטבע ואינו בא אלא השתדלות אנושי בטורח ועמל וכדכתיב למען יברכך ה' בכל אשר תעשה והטעם כי המלאכים נבראו אחר בריאת שמים וארץ שתייכדו בטבע לכן הכנסתם ג"כ ע"י הטבע. אבל בעלי תורה שתורתם אומנותם וזכו לכתר תורה כראוי הקב"ה בכבודו ובעלמו משגיח עליהם כי שכיות עז ית' הוא במקום אור תורה וטהרה הוא תוך לדרך הטבע עי"ש שהאריך בזה :

ובדבריו יומחק מאמר חז"ל רבא דמי כתיב כי גדול מעל השמים חסדך וכתיב כי גדול עד שמים חסדך כאן בעושין לשמה כאן בעושין שלא לשמה ופי' המורה"א מעל השמים דכינו השכר הוא בעוה"ב ועד שמים הוא כיון שטובה לתכלית חיוליות ע"כ אין שכרו רק בעוה"ז עי"ש. אמנם לדברי מה"ק דכל הסוסק בתורה מוכנה מהקב"ה למעלה מהטבע וקב"ה בעלמו משגיח עליו וזהו אין לחשוב שהענין הוא מה שהוא מושגח מהש"י הוא בזה לו הלאה המדומים מעושר והכבוד וכל טוב עוה"ז. לא יעלה עה"ד דברי אנו רואים רשעים הללו הסגו חיל כאשר לוח ע"ז אדומין דוד הפ"ה בהילוליו ולדיק מה פעל. אך העיקר מה שהוא מושגח כי יזכה ה' ללמד וללמד לשמור ולעשות באין מונע ומגדיר זכו העיקר שע"י מה שהקב"ה משגיח עליו הוא זוכה לזכות בכל חלקי התורה ותמירה מלותיה. מעתה שפיר אמר בהעוסקים לשמה אשר הם מושגחים מהש"י כי גדול מעל השמים חסדך למעלה מהשמים אשר התייחדם בטבע ובהעוסקים שלא לשמה שמונהגים ע"י מלאך עד שמים חסדך :

ובזה נ"ל לפרש מה שסדו לנו ארצי כנה"ג בברכה אלהה רבם. ח"מ בעבור אבותינו שכתחו כך ותלמדו חוקי חיים כן תחנונו ותלמדנו. שלכאורה הוא תמוס מאז ענין בטחון הוא בדברי תורה וחז"ל אמרו יגיעתי ומלאחי תלמידי ואין שייך בטחון אף במילי דעלמא. אך עפ"י דברים הל"ל יוחא. כי ידוע אשר כל אדם צעת כולדו בלוחו מול אשר כולד כן כל תלבויותיו ועניניו. ואם מטפרי המלות מורים עליו לרפס ומגדירים אותו לא יועיל בכל חריותיו והשתדלותיו וכל אשר ייד

אדם נרצח בלשון ארמי שאין מלאכי השדה
מקקין לו ואינם מכניסים התפלה לפנים
מהפגוד. לכן שאל לו שיגיד לו ההכח
הרלוות שהקובל התפלה וזה רמז לו במאמר
במילי דבי כושחא בדיבורים שמדברים בבי"כ
וכוא התפלה. והשיב לו שפיר שאין לריך
לשאל ע"ז כלל כי וזה רק מי שאינו שלם
בחורש שהוא מוסיף עפ"י מלאך. אבל לא כן
איש כמון הא אר"ח אורב ה' וכו' וסיימו
דאר"ח מיום וכו' א"כ כיון שאחיה שלם בחורש
התכונות למעלה מן המלאכים :

ויש עוד להחזיק מ"ד וסיימו דאר"ח בר
אמי מיום שחרב בבי"מ אין לו להקב"ה
בעולמו אלא ד"א של הלכה. דלפי דברי
רפרס מה שדרש אביו ר"פ דשערי ציון הוא
פי' שערים המלויים בהלכה. ונראה דה"פ
דאלו קאי על שערי ציון ממנו כיו מילתא
דפשיטא שהוא מכון לשבתו ביה ה' ושער השמים
ע"כ דרש דקאי על שערים המלויים בהלכה.
אך כיון דקרי שערי ציון ודאי שדומה לשערי
ציון ממנו דלולי זאת הי' לו לפרש בדידי
שערים המלויים וכיון שכתב שערי ציון מוכח
דש' ההיחסות לשערי ציון ממנו ושוכח שהוא
מקום השראה השכינה כמו בשערי ציון ממנו
וע"כ אמר מיום שחרב בבי"מ אין לו להקב"ה
בעולמו אלא ד"א של הלכה :

ומעתה עולה כל המאמר של אביו שם על
נכון שהתפלל במקום של הלכה
ובלי שום סרסור הלכה תפלתו ונתקבלה אלא
הש' ויתעלה שמו לעד. כן יבט ה' לכתרה
של תורה ויקובל תפלותיו ברחמים ורצון א"ס :

היו שרדים על אדמתם ארץ אשר ה' אלהיך
דורש אותה חמיר עיי ה' אלהיך בה כשגחם
פרטית. ה' נודעה יד ה' בשינוי העצב בכל
שעה ולא הי' מקום למחלות ומשערי השמים
לפעול בכותם וממשלתם כי היינו נחבאים בלל
כנפי השכינה ויקורבים לאבינו ששמים ע"י
מקום המקדש מקום מה נורא ביה קדשנו
ותפארתנו וכל ההשפעה וכל התנהגות העולם
הי' ע"י הקב"ה בנבדו ובעליו כביכול לא ע"י
שום שר ומזל ומנהיג וכל התנהגות הי' למעלה
מן העצב. אבל בעונותיו מיום שחרב ביהמ"ק
שאו נמסר רוב התנהגותיו ע"י משערי השמים
בדרך העצב אז כביכול אין להקב"ה בעולמו
ראונו שאין התנהגות העולם ע"י הקב"ה למעלה
מן העצב רק רוב עפ"י דרכי העצב. רק
ד"א של הלכה שאותו האיש השקוע בד' אמות
של הלכה הוא לבדו מורכב ומושגה מן הש"י
לבדו. אשר לא כן בזמן שביהמ"ק הי' הכלל
כולו מושגה מאתו ית"ש בנשים ונפלאות היפך
העצב בכל שעה ארבע :

ולפי מחורן מה שדקדקו המפרשים במאמר
שהתחלנו. שרבה שאל לפרס להגיד
לו ממילי דבי כושחא מעלות וקדושת בבי"כ
וכוא השיב לו שהש"י אורב שער תורה יחד
מביה"כ וסקפין מעלה בבי"כ. עיי' דרי"ף בע"י.
אמנם לפמ"ש נכון דהוא שאל לו ממעלה
בבי"כ. הנה כוונתו הייתה איך לעשות שיהי'
התפלה מקובלת. והנה באמת שהקובל התפלה
כהוגן לריך כמה הכמות וידוע שהתפלה באה
תחילה ליד המלאכים ומשם יעשה כתר בראש
ה' אלהי לבנות. וחכו"ל אמרו לא ישאל

ליקוטי אגדה

פרשת יתרו

כי לא כן הוא רק כי יבא אלי העם לדרוש
אח אלהים כי המשפט לאלהים הוא וכו' וכו'
לס' דבר משפט בא אלי אלהים כפי ההכר למעלה
כי אלהים נלכ בעדת אל וע"כ מחוררים שני
הדברים כי אין זה לס' העדר כבודם בעמדם
לפני ה' ועל השניות שיכולים אחרים לעשות
היחול ואלהים נלכ בעדת אל ראי להיות
הוא הדין כי מי ראי יחד לאה עמם
רבינו עליו השלום :

ושם

(א) כי יהיה להם דבר בא אלי.
יש לומר דמלת בא מוסב אלמעלה
דיתרו כוכיה למשם מדוע אחס יושב לבדך.
ואפשר הי' סוכר דדין שלמא בעלמא. וע"כ
הוכיחו על שכל [ישראל] נלכ עליו וכוא יושב
לבדו שזא העדר כבודם וקסמיה שענין כזה
יכולים לעשות על ידי אחרים ע"כ השיב לו

שמואל ב (פסוק ז')

(ב) ועתה תחזקנה וכו'. וגם אחי משחו למלך. נראה לי קטור הדברים שגלה להם תחזקנה וכו'. והיו לבני חיל. כי מה שאלו שחי' משיח ה' וכו' גדול במעשים ואלו לא משחו עדין

תהלים (קפ"ט ס"ב)

נפרע מעט מעט ומשוואו נפרע נב"א. ואפשר לומר הטעם כי מסתמא הדיק אם הוא חוטא אינו ממחין מלעשות תשובה מיד כאמרם אם ראה ת"ח שעבר עבירה כלילה אל הסדרה אחריו כי בודאי עשה תשובה ואף אם נשאר רועש עבירה מ"מ ודאי אינו חוטא הרבה ביחד [ועיי' לשון הרי"ף בראש השנה מעביר ראשון ראשון וכך הוא המדע אדם שקבוע במצות ולפעמים חוטא בקלות] אמנם מלד הדין אף מי שלה צדקומו דרך לשלם ביחד רק וכו' חסד ה' שמשלם לאדם כמעשה :

(ה) חלקי ה' אמרתי לשמור בדבריו. וי"ל פי' הפסוק ולישב דה"ל לומר לשמור מצותיו. וי"ל ע"פ פי' סב"ל ע"מ דאיתא בגמ' מ"ד כתפוח בעלי היער למס נמשלו ישראל לתפוח מה תפוח זה פריו קודם לעלויו אף ישראל שבאותו הדור הקדימו נעשה לשמור והקצו הסוס' הא' זה הפסוק קאי על הקב"ה וכו' ל' לחטוי קרא דורית אפך כתפוחים וכו' הוא דהפי' הוא כך דנאמת הקופ' למס משלה כנס"י הקב"ה לתפוח והכו' הוא דהא קשה למס נמשלו ישראל לתפוח דהיינו בקרא דורית אפך כתפוחים וי"ל משום דהקדימו נעשה להשמע וכו' שייך גבי הקב"ה ע"י מי הקדימוי ואשלים. גם י"ל שמשלו הרבה פעמים הקב"ה לזפה ומביט לתח שבר טוב על העתיד. בגמ' דסוטה אורב' יום שהושלך משה לואור ששה בסיון הי' אמרו מלאכי השרת וכו'. ועוד מצינו בתחילת בגאולה שחי' תמה משה רבינו ע"ה מה זכות יש בידם והשיב הקב"ה בהולאי אורח ממלכים ענבדן אח וכו' : (ע"ב מלאכי)

(ו) ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה. מה שלא אמר כל אשר חפץ עושה. י"ל כי הדין אלל הקב"ה הוא עשוי' וכו' הפי' כל אשר חפץ כבר עשה כי ע"י חפצו נעשה :

שובה

(ג) ולך ד' החדד כי אתה תשלם לאיש במעשיו. ופירוש הבע"ה כי מהראוי העונם בלתי בעל תכלית לפי ערך גדולת מי שהמרה לו והקדוה ברוך הוא אינו מחסרה כן רק נותן עונשי עולם חסד או משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש. ובזה יש לומר טעם משלם לשואלו על פניו להאבדו וקשה הלא יפה עשה אחת קורת רוח וכו'. ולפי' יש לומר אחר שאינו כדאי לחסדי ה' עונשו בלתי בעל תכלית. ואי אפשר ליתן שכר עולם הבא. וזהו מה דב' עונן וכו' שחי' מהראוי שיהיה עונשו בלתי בעל תכלית. גם יש לומר על פי הקדמה דה"ה אשרי חמימי דרך הספד שכן עבודה כבודא שוהינן אפי' שכר הליכה. ולזה פי' אשרי חמימי דרך וכו' ע"ש. וזה יש לומר לך ה' הסדד. דמוכה שאין אחת לדרך חלילה לעבודתיו וראיה לזה כי אחת תשלם לאדם כמעשה כפי מעשיו שלו :

וזה י"ל גם ענבדן חסד כסס בשמרים עקב רב. הפי' בשמרים הסוטה הסליכה והתעסקות במורה כמו ושמרם ועשיתם אותם. כי פירש"י קשה דמשמע חלילה ע"מ לקבל פרס וכו' י"ל יגמלי ה' כלדקי אף שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלשי כי בעבירה אין עונשין רק על גוף העבירה ודו"ק. גם י"ל יגמלי ה' כלדקי. ע"ד לא עשה עבירה ונתתי לו שכר כעושה מצוה וכו' הפי' יגמלי כלדקי כבוד די ע"י ששמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלשי :

[ובמקום אחר מצאתי בזה"ל]

(ד) ולך ד' החדד וכו'. י"ל עפ"ש בגאון מהר"י מייק פי' הפסוק אלקים שופע דייק ואל זעם בכל יום כי אל הוא מדה חסד וכו' הוא הסדד שזעם בכל יום ולא ימחין עד שחמלא הסאה וחיל אמרו משל לחמי קנותן בקשה מלחבו

הושע (ס"י י"ד)

(ס) אל תבוא במשפט עמנו כי לא

יצדק לפניך כל ח"י על חילול ה' און את תשובתו לכפר וזה י"ל אל תבוא במשפט שחשפטו יהי ערך גודל כי לא יצדק לפניך כל ח"י כל זמן שהוא ח"י רק מיתה ממדת כבודו. ואפשר לפרש בזה מכל חטאותיהם לפי ה' תפלו וסחיקון ע"ז קידוש שמו הגדול ברבים :

(י) י"ל דרך מוסר ח"י מושבי העיו

בחברי השוא וכעבותות עולה חטאה. עפ"י דברי בעל מורח חסלות דתחלה נקרא עון ואח"כ כשעשה הרבה פעמים ומורגל בך הוא נעשה רק ביד שונג וע"כ העונות גדול וכו'. החסיד ר"י ע"פ דבריהם לעשות רעות ותוכל פי' שהי' דמה לך שהוא ברשותך לעשות ועי"ז העונות חמור. וכו' הר"ש בר"ה פעם ראשונה כו' רביעית און מוחלין לו דבינו אף שהדין עבר על מ"ע מוחלין לו מיד מ"מ בפעם רביעית יש לו דין. ל"א שאין התשובה מקפרת רק יוה"כ ובת"י לאוין בפעם רביעית יש לו דין חייבי כריתות ולר"י יסודיך יע"ש :

י"ל דואו הפי' מושבי עון בחבלי השוא דתחילה כשנראה אללו עון הוא עדיין דבר נקל לעשות תשובה ואח"כ כשעשה חטאה הוא לעבותות העגלה וע"כ מבראי לעשות תשובה ביד והוא רחום יכפר עון :

(יא) המובה הגדולה מה שיש להבדל תשובה שמקבלת תשובה ועי"ז יש לו תוספת טובה וחיוב בתוספת עבודה ויש לו תוספת שבר ועי"ז זדוקות נעשין לו ככיות וזה חדשו מעשרים. וכן שפרו מעשיכם עפ"י מ"ש החסיד בר"י כי ע"י תשובה מקצרים המע"פ והיו התעוררות רחמים ע"י השופר כי זה קדושת שמו עגול [אמר המ"ל. אל"ז ר"ע קיבל ואני הפסקתי הוא ביום מכית"ן] :

(יב) הכפרים כחבו כי כמו המון הבוקר הוא ג' פעמים בכל יום אך מן הפעם הוא ע"י שלש תפלות. ופשיטא מי שגבול ואנו מרגלים פעם איו מושל בך חפלה בלא כוונה. חפלה בלא כוונה בגוף בלי תשמה כי לזה יש לחיות להקנינים ר"ל להחזיק בכם. ומי שהוא בעל חכמה יראה לחוס על מפא כמו שדרך העולם לקבץ על יד כך מי שמחפץ ל"י בכונה (נמחק ח"ה תיבות) כון

בר

(ו) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי

בשלת בעוניך. ע"פ מ"ש הכ"ע טעם התשובה כי בזה מורה שבי' מוטעה ומוכרח והסכרה לא יגוס לאפוקי אם אח"כ אינו מתחרט בזה הוי רגון גמור וזה שובה ישראל עד ה' אלהיך ולא יקשה בעיניך היאך יועיל תשובה. כי בשלת בעוניך אף המיד לא הוי רק בגדר מכשול והכרה : עוד י"ל כי בשלת בעוניך דהנה שני מיני עונות יש האחד הסרת השגחה והשני עונת ממש והחילוק כי מה שהוא ע"י הסרת השגחה לא יוחשב עונת על העבירה כי הדין מוחן שלא יגביה ה' עליו. וזה הפי' כי בשלת בעוניך רק ע"ד מכשול וע"כ לא יכחי לך מעוניך :

(ח) שם אשור לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלהינו

למעשה ידינו אשר בך ירוחם יתום. ולכאורה הפסוק הזה הוא בלתי מובן דמאי שייכות ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו וזה אשר בך ירוחם יתום. ונראה לע"ד עפ"י מאי דאיתא במדרש נקי כפים זה אברהם שאמר למלך סדום הרימוני ידי לאל עליך אם אקח מחוט ועד שרוך נעל יא תאמר אני העשרתי את אברהם [ואינו מוכי' מאי שייך לזה נקי כפים הא אמר בכל יאמר הוא העשירו :

(ז) ונוכר נאמר שרונת אלע"ה ה' כך הרימוני ידי עליך אם אקח מחוט ועד שרוך נעל ואנו ליד"ן שלא תאמר הדי

כחי ועולם ידי עשה לי החיל הזה ולא מהש"י ולעולם נקי כפים ה' שלא רש ליקח לגמרי רק זאת אמר וד. הדין וזה פי' הפסוק ה"ל שאמר הוי' אשור לא יושיענו דהיינו על אשור אין לנו אום סמיכה על סוס ג"כ ולא נאמר עוד ה' אלהינו שהש"י הלליחו למעש ידינו דהיינו שלא נאמר כחינו ועולם ידנו עשה לנו זאת והא ראי' שיהיה ג"כ מרחם ממנו ויתן און לו שום עז בלתי הש"י לבדו שהוא אבי יתומים. [אמר המ"ל במאמר הג"ל לא מלאחי בכח יד קדשו של סמחבר ו"ל רק בכח"י של אבא מארי ולל"ה בן בלל של סמחבר ג"ע מלאחיה בין סמחבים וכפי הרא"ה הוא מאח"ז סמחבר ג"ע] :

במדרש ס' אשרי מורי עדותיו בכל לב ידרשו
וע"כ האמונה הוא כמעט מוכרח וע"כ השכר
בעוה"ז דלוי זאת ק' שיה' שר בעוה"ז
כלאי לשום מאה ולכות כזה עולם הבא
כיון דיפה שעה אחת של קודם רוח בעוה"ז מכל
חיי העוה"ז. ובה יש ליתן קצת טעם על
רשע ועוב לו דלגבי הרשע קצת האמונה שיש
לו הוא ג"כ רק מזל הבחירה דמסתמא אינו נוחן
לבו להאמין על צוריו רק כמו שארי מאה
וע"כ יש לו שר עוה"ז וגם על המאור
שעושה יש לו לקבל שר בעוה"ז דל"ש הפעם
הכל כמו לגבי לדיקים שזרעים שעי"ז יגיעו
לחלית האמיתי וע"כ המה כמעט מוכרחים :

ובזה יש להבין קצת פי' אשרי האיש אשר
לא סלך בלילה רשעים דלכאורה
קשה מה השמיטו בזה ועם האמור י"ל דהיה
אמינא שראוי להחשיך קצת אחריהם כדי שיהא
אח"כ יעשה מזה זמנ"ץ ישי' מזל הבחירה
ופגול שריו משא"כ אם משרים עמנו והרגל
נעשה פוגע ולהם השמיטנו שאנו ק' וביים והי'
כען שחול על פלגי מים אשר פרו יתן
בעתו דסיימו מזל מלמנו שלא ילמדך לחינה
שגר לא כן הרשעים כי אם המצוין וכו' כי
אפי' המצוין שלהם הוא בעוה"ז וכלם כמון
וע"כ לא יקומו רשעים במשפט ותצאם בעד
לדיקים פי' שלא ישי' שרשם בעוה"ז בעד
לדיקים. וי"ל הפי' שרשם לא ישי' להם
תקומה כלל ותתנאים שרשם גרומים כ"כ אפי'
לא יהיו בעת לדיקים :

במדרש פרשת וישב

(מז) **אמר** ר' יוחנן בר מנחם כל הכחוש
ללמדך שאלו שאלו שאלו שאלו שאלו שאלו
יעשה כלל כלל שאלו שאלו שאלו שאלו שאלו
יכחוש עליו ויחלש מידם בכחשו ס' מוליכו
לאביו. וי"ל כך דמוג שריו לעשות כל
המעשים רק לע"ש בלי שום פני' וזהו באמת
מכאור פי' ראונו לטובו בכחשו לאביו רק
שהשד ענווה אם יעשה הדבר בפירסוס אולי
יפסיד כוונתו חזק שיתבלבו רשעיו לתקוה
חיהו חועלת מאביו וע"כ עשה הדבר בהגות
האפשרי. וכן משמע סוף הספוק למען היל
אוחו מידם להשיבו אל אביו ולא כחוש להביאו
רק להשיבו משמע מעלמו :

אמנם אולי פי' יודע שסב"ס ימיד מלכו
ויכחוש עליו ויחלש מידם דסיימו
שמונה

דב כלל מורה ויגיע כלל וע"כ מאד ומאד
ליזהר בזה :

(יג) **י"ד** על אמר לדיקים בוכים נמשל
להם להג גפוז ואמרים היאך
היינו יכולים לנאח וכללו בוכים שדמה להם
כחוש השערס. וק' ממ"נ למה לאלו דמה
כהר ולאלו כחוש השערס. פי' הגאון ש"י
לגדיקים בא במרמס ומרמס להם לעשות
מזה ולחפוף ברשעים ע"כ לאלו דמה כהר
ול"נ די"ל כך דבאמת יש שני מיני סוגים
במדרש ה' הא' שלא ע"מ לקבל פרס רק
לאהבת הבורא ב"ה וב"ש והשני יראה העושה
ותקוה השכר :

וזה זה הכל הוא נקל מאוד עפ"י פי'
דרשון הר"ן ע"פ מה ה' אלהיך
שאל מעמך עיניכם ברוח דעי"כ הוא נקל
מאד לעבוד הבורא ב"ה וב"ש אבל לעשות
שלא ע"מ לקבל פרס ודאי הוא דבר יקר
למאד ע"כ לדיקים גמורים דהם להר על
שנאח כ"כ לעשות מאבנה גמורס אבל
הרשעים ודאי אין תחילת דים על שלא
עשו מאבנה רק על שלא עשו לפחות קריאה
ולסם דמה כחוש השערס דעבודה כו נקל
מאד לעשות כמאמר משה רבינו ע"ה ושה
מה וכו' :

(יד) **איהו** פ"ח שני עידו מלווין לעשות
מלאכתו זה שמחה עסקו ועוסק
בעסקי שמים. יש לומר על פי הקדמה
ע"ה ע"פ לא חלא כלל העבדים שדרשו
במדרש פי' ימכר איש זה סב"ס לאת כפו
זו הכורה ופי' הוא ל"פ כלל העבדים דהיינו
לעשות קודם לאכול ממה ובה מיישג
המאורה כלל וכו' עי"ש. ולפי הקדמה
זו י"ל דלעשות מלאכה פ"ח מי מודיענו
אם לומר לשמה ודלמא זה טוונת כדי
לעשות תלילה קידוש ובה חיה מחשיב התורה
כי חללי ס' חפשי לו להפריש כלל עסק
האורה פי' עושה. אבל אם מניח עסקיו ועוסק
בחפשי שמים מוכח שלימודו הוא לשמה ע"כ
מחויבין לעשות מלאכתו :

(מז) **המנות** הם פועלים בעלמס שגר
עוה"ז רק שגר עוה"ז הוא
ע"ד החינה שגר ע"כ אינו רק בשביל האמונה
ובחבשי לעיל בשם אבה"ע. וקדע דענין
האמונה הוא דבר שגלי ולא שייך בחירה כזה
כמ"ס ראה"ה ע"פ אשרי חמימי דרך האולכים

שכונתו יתאר זכר ודאי נכתבו 'ה' מוליכין לאביו חס כונת המאמר ללמדך שאלו אדם עושה מזה יעשה בלב שלם ודאי' מיישמע ראונו ויאלו מידם אף שבאמת 'ה' מראוי להביאו נכתבו רק ששם בן כדי שיעשה המנהל בלב שלם :

במדרש פרשת מקץ

(יז) **אשרי** הגבר אשר שם ב'ה' מצותו זה יוסף ולא פנה אל רבדים זה

יוסף בשביל שאמר כי אם זכרתי והזכרתי יתוסף לו שתי שנים . וקשה דמדרש מביא אשרי הגבר זה יוסף משמע דיוסף צנח ב'ה' והסיוס משמע שלא צנח כמ"ס רש"י . ולענ"ד י"ל ק' דהנה קאי' לי אלו 'ה' זה עון שחטא יוסף שצנח בגדר המשקים ועי"ז נחשב שחי שנים מהראוי שחבול לו הישועה מלד אחר לא ע"י שר המשקים וזהו היינו יודעים שחטא כמה שצנח בגדר המשקים אבל כיון שסוף כל סוף ב'ה' לו הישועה באלמנות שר המשקים נראה לבאורם שלא עשה עול בזה :

ע"ב ר"ל דאפשר לומר ק' דהנה לבאורם נראה ש'ה' מוכנה יוסף להפסיד עוד צבית האסורים ולעונתו 'ה' מה שלא זכר שר המשקים אם יוסף דלגוי זאת ודאי 'ה' פרעה מוליאו מביא האסורים ושלחו לארץ כנען באשר הגיד יוסף ולא בא לדי הגדולה . וגם קשה לי הלא יעקב חיין עמו נגד עשו לשלש דברים כמ"ס רש"י לדורן ולפגלה ולמלחמה ח"כ ראונו שיעקב עשה קצת דרך העובד במ"ס און סומכין על הכס וכמ"ס יעקב קטוסי מכל החסדים וח"כ לא ידעתי מה שחטא יוסף על כ"ל הזכרתי וכמ"ס ר"ל על למען יברך בכל אשר תעשה :

ע"ב ר"ל ה' כי דבאמת 'ה' לפונתו שלא זכר שר המשקים חסו פי' המדרש

לפי דרך העולם 'ה' מהראוי שיאמר לשר המשקים שחברנו לערעם וישתדל להפזיז עמו במאי דאפשר לעשותו שר גדול [כדאי לאדם אשר רוח אלסים בן] ובאמת לא כן עשה יוסף רק אמר לו כי אם זכרתי ויפדש לו שלא יבין ממך דבר רק שחזרתי ופדש לו שלא יבין הזכרתי לשלם לו פונת ע"כ פי' לו והזכרתי אל פרעה וסולאמי מן הבית הנה כי לא עשה השתדלות רק לנודך ששם כי אין סומכין על האם אבל מה ש'ה' ח"כ צנח ב'ה' . חסו

פי' בשכר שאמר יוסף זכרתי והזכרתי ש'ה' להדיח שאינו רוזה ממנו רק לפי לורך השעה אולי יהי' הוא הכיזה להוליאו ממסגר ועל המותר צנח ב'ה' ע"כ אמר המדרש ע"ז אשרי הגבר וזכרתי זה סייעתו מן השמים שלא זכר שר המשקים אם יוסף וישכחו אף שהוא קצת נגד העובד ופי' מתוך הכס שחי שנים כדי שמצית האסורין ילא יוסף למלך :

אח"כ עיינתי במדרש ומלאתי סיוע גדולה לדברי . האחד צנח שאמר קן שם לחושך זמן נתן ליוסף כמה שנים יעשה בחפזים צבית האסורין כיון ששגיג קן חלם פרעה חלום מזה נראה שבזמנו ילא . ועוד שם ראיתי כל החיים הכוללים תחת השמש זה יוסף וכו' ולמה יתוספו לו שתי שנים כדי שיהלום פרעה ויחגל ע"י חלום עיי"ש . כן ר"ל לדון לקם זכות יוסף הלדיק רחמנא יזכר לן וצוה' :

בזוהר פ' וירא

(יח) **משל** למלך שהי' לו בן ושלחו לכפר ח' ללמוד שם ימוסין דמלכות אח"כ מודע למלך שנתגדל הבן ושלח אחריו לבא לבישו להשחפשע עמו וזכו בני המדינה בפדשו מהם חד פיקח הוי תמן אמר לון ע"מ אחון בכיון וכי לא ברא דמלכא הוא לא איחחיו למודד יחיד בנימי אלא בסיכלא דמלכא כך משה דהוא פיקח חמא דבני כפר כנאן ע"ד אמר בנימ' אחס לה' לא תתגודדו עכ"ל כוה"ק :

אמנם מודע דכמה פעמים נתפס הלדיק בעון הדור ע"כ אמר בנימ' אחס אם ידעחם שנים אחס בגדר בנימ' אחס עושין ראונו של מקום לא תתגודדו אמנם אחס ח"ו אינם בגדר בנימ' אחס ודאי יש להרבות בבי' על שוונות ע"כ סיים ל"ה קרחה ב"ע למת דייקא כי באמת אין לבכות רק על העונות :

במדרש תנחומא פרשת משפטים

(יט) **מעשה** דרבי' אחי כשהי' מסתלק מן העולם נכנס בן אחותו אללו מלאו בוכה ח"ל רבינו מפני מה אחי בוכה יש חורה שלא למדת וכו' יש ג"ח וכו' ועל כל מדות שהי' כך היית מתרחק מן הדיינין וכו' ח"ל בני עליו אחי בוכה שלא אחן דין ותשבון וכו' עיי"ש . וזהו ר"ל ליישב הא דפ"ב דכחכות דף כ"ב דאמר גבי שנים ואחרים מת וכו' כדכר אחי הסר ממך עקשות פה וכו' ונדחק

אמנם מזה מוכח דר"א דריש לי' להאי
לחם שפתים גם על ב"ד ואיסור
דחמית דגם לב"ד ית לחם שילחו עליהם .
מעשה שפיר אמרו כדכב חסי דכלא ר"א חיינו
מפרשים הך קרא על אדם לחבירו אבל דבר
הנעשה בב"ד אין לחם שילחו עליהם ולא
על מעשה ב"ד נאמר לוח שפתים הדחק ממך .
אך ר"א שהרחיק עליו מזה ע"כ ס"ל דגם בב"ד ית
לוח שפתים ושפיר אמר כדכב חסי לשיטתו ושפיר
לא תינחא לכתחילה משום לוח שפתים על כב"ד :

ומדחקו סהום' דרב חסי רגיל לאומרו . וי"ל
דכנה מה שר"א הרחיק עליו כל ימיו מדיניות
ודאי לא סיי רק מדיני מעונות דאין לומר
דהרחיק עליו אפי' מהדאס דהרי חב"ל דרשו
ועלמים כל הרגועים וכו' וי"ל מהר ר"א מזה
אך ר"א הו' ס"ל דהו' קאי רק על האדאס
איסור וסיחור מומאס וטענות דכנה אין לוח
שפתים על הדין אבל מדיני מעונות הרחיק
עליו משום לוח שפתים הדחק ממך ומי שיואל
חייב מלפניו על הדין :

ליקוטי הלכות

אמר המ"ל . הנה אא"ו נ"ע הקשה קושי' עצומה בחידושיי ליבמות דף מ'ו
ונדפס בחידושי חמדת שלמה . ותירץ שם והוא בלתי טוב כי נדפס בקוצר
מאוד מפני המוראה וילאה המעיין להבין ויען כי הדברים נחפזים מאוד והמה
בכתובים עמדי אמרתי בל אבנע הטוב ואדפיס לשוני המדור אות באות :

לפני גדולי חקרי לב ולא מלאו מעשה :
דרי' אפי' דשו' נחמ"א הוא משום נס"ד
איו דשאי להכשיל בם . ישראל . רק
לכאורה סא ליחא דלע"ד סא עכ"כ ועכו"ס
איו מוחר על לפני עור ל"ת מכשול דאיו
מ' מלות וכ"כ הסוס' להדיא בע"ז . רק ד"ל
דוקא היכא שחבירו יודע שהוא אסור ואפי'ם
רוצה לאכלו וע"ז מלוס' הסכנאל סא לית לו
וכן נח איו מלוס' אבל היכא שחבירו איו יודע
כלל רק סא יודע שהוא אסור ומחן לחבירו זס
סא מלד הסכנאל אסור ואף ב"ז אסור למשות :
דרי' ראי' לזס ממ"ד בפשט דריס ואס
אחרי שמוע איסא יניא לוס' ומסא
עונה וכ' רס"י דסמכיל אה חבירו נעמ' עליו
כאילו עשה ולכאורה ק' סא הוא בכלל לפני עור
ל"ת מכשול וזריך למח' כיון דהיא סמרה
שספיה שלו מהני ע"כ סא הוא רק עיקר סמרה
ע"כ ית לו עשה עין כאלו ה' הוא פשט
איסור ואמור מלפני עור דהס' עיקר
האיסור עשה אידך כיון שידע שאסור לעשות
זס גלי לן רחמנא במ"ש ונחא עונה דספיה
ק' וע"כ י"ל דאף ב"ז מוחר ככך סא
להכשיל מי סא' שהדבר אסור וע"כ קאמר לי'
שפיר נאמן אהס' לפסול עומך שאסור ליסא
בה ישראל משום שמכשילה כיון שהיא אינה
יודעת

(א) יבמות דף מ"ז ע"א אר"י נאמן אהס'
לפסול עומך . ואי אהס'
נאמן לפסול נמך . וכחכו סהום' וברא"ש לפסול
עליו חיינו שאסור ליסא ישראלית משום דשו'
אנפשי' תחילה דאיסורא . והנה זס אהס' שניס
כתבתי בשו"ס להגאון בעל בית מאיר זל"ל
לספוס' היך שייך לומר שווי' אהס"א לאסור
בישראלית סא אין ב"ז מלוס' רק על אהס'
אפי' ע"י משא"כ פשו' איו מחסר כמ"ס הר"מ
בסלכות מלכים וא"כ גריד' אין פאן איסור
כלל . והיא מוסרה ב' דהיא אינה זריכה
להאמינו כמו כיון שהס' כסירים . והנה הגאון
הציב דלאו משום שווי' אנפשי' חד"א כמו
בפמלח דאמרין אף דאיו נאמן לעלמא אבל
לנפשי' מהימן . אבל סא י"ל כמו דקי"ל ע"א
נאמן בחסורין כדכר סאסא חסא ידו ס"ס
הסא נאמן לעשות עליו איסור לכל הפולס
כמו שנאמן לומר נתנסך יינו והאריך בזה
בספוכו . אמנם דבריו נפלאים ממדי' סא
כחכו סהום' להדיא דאיו פסול בביאחו לכהונה
ואי ימא סס' האון חל"ל כמו שיעכל לאסור
נפשו לבס' ישראל משום שנאמן ככך ס"י יח'
פסול בביאחו א"ו דלאו משום נאמנות סא
לאו משום שווי' אנפשי' חד"א וע"כ כ' סהום' שפיר
וסדרי סקנ' לדוכי' . וכבר אמרתי קמי' ו

ישראל כעול עכו"ם ע"כ הו' במקום ערוה
ע"ש בהג"ס פ' החולין . הרי להדיא דלא
כדעת הרמב"ם דלפני' נבעלת . לעכו"ם קנאין
פוגעין בה . וכן משמע לענ"ד מחוס' סופ"ק
דיבמות דף ט"ז ע"ב ד"ס קסבר שכתבו לרע"ק
אמאי עכו"ם הבא על ב"י הולד ממזר . הא
בזינעא ד"ד של קס גזרו . משמע דפרסיה
אסור מדאורייתא ע"ש במ"ש וי"ל אע"ג
דמדאורייתא בזה סותר הוא בזינעא [וע"כ]
משום דקנאין פוגעין בה דלכ"כ אין חילוק בין
בזינעא לפרסיה ע"ש :

והנה לשיטת החוס' והגה"ס מרדכי ס"ל
ה' אפשר לומר דשיך שפיר שווי'
אנפשי' חד"א כיון דעכו"ם הבא על ישראלית
חייב מיתה ע"כ לדבריו אסור בישראלית .
ואף דעדיין יש לגמס דכא הא דחייב מיתה
הוא משום שבא לישראלית תקלה על ידו והבא
היא אינה נריכס להאמינו שהוא עכו"ם ומשום
לחא ידי' לית לן בה דהוא מזל פלומתו
אינו מלוה . אעפ"כ י"ל כיון דבזום נד
איכא חוב מיתה ע"כ לבחילה אסור בזום
פעם בישראלית ואין קושי' כל כך . והי' מזה
האי' לשיטת החוס' והמחזיק ס"ל ולשיטת
הרמב"ם סדרי הקושי' לבגדים . [אח"כ מלחתי
ק להדיא בהרמב"ן נפ' בהלכותם סו"פ בן
סוחר ע"ש] :

אמנם י"ל דבהם נריך להבין . באמת נעמא
מאי חילוק בין בעול עכו"ם לבעלת
לעכו"ם . וגרסה פשוט לענ"ד דהרמב"ם כתב
ואל . יהא עון זה קל בשוקן שגדבר זה יש
הפסד גדול משא"כ בעל עמות . שכן הסלד מן
בת עכו"ם הוא כמוה . גלפ"ז ס' חילוק גדול
דוקא בעול עכו"ם . שגדור . במוס' ע"כ באיסור
גדול יותר מנכסות . לעכו"ם כיון דשע"ס
הבא על ישראלית הולד בשר וא"כ אין למד
מהא דק"ל בושל עכו"ם קנאין פוגעין בו ד"ל
בעול עכו"ם חמת' משום חילול זרע כמ"ש
סרמב"ם . [אמאי שם"ל ע"י דמצי' מסד"ם
הא"פ ס' ק"ג שכתב ג"כ חילוק זה והאריך
כדון זה] :

אמנם כיון דחייב לרין י"ל לפמ"ש החוס'
סוף ספן ראשון דיבמות . על מה
שקבו לה"י נפ' . אהא דלר"א עכו"ם שקידש
בז"ל מושקן לקדושין חיישי' שמה מעשרת
השפכים הוא ופ' רש"י דס"ל ישראל הבא על
העכו"ם הולד ממזר ומושקן לקדושי ממזר
והקשו :

יודעת וסוברת דה' גר שנתגייר בפני כ"ד כך
ס' י"ל . [נעוד יש לחלק דונשא עונש לא
שיך רק איכא דמיא מלוה ג"כ מלוה דבר
בגון גדרים ור"ל לה ממאי דל' צב"ח כהן
שאתר לישראל לא וקדש לי אשם גרוסה ל"מ
בה חיובא דזון] אך לישנא דקרא קשי'
קאם לפי עור ל"מ מקביל משמע דלחתי
לאורוי ג"כ איכא שחזירו א"י שהוא אסור
וע"כ הוא עור דבר גלפ"ז דמשום לפי
עור לחתי עליו ועכו"ם ח"מ על לפי עור
ח"כ סדרי הקושי' ס"ל גרסתי' . [ואפ"ל דלזה
ודאי מבי סברה סר"ן דמשעבדי' . ול"מ שלה
דזון] **אמר המ"ל** . עי' בחידושי חמדת
שלמה ליבמות כתב כל זה בשו"מ וכפי
הראיה ויתוסף קס עם המבואר בשו"מ ח"ט
חיו"ד ס' כ"ט ע"ש ואני מעתיק מעלם כתב
ידו הקדושה . אך הסידור שכתב קס ילחש
המעין להבין והוא כמעט כראשי חיבות ועמה
ישמה המעין בראותו חידון מרווח על פליאה
אשר גדולים חקרי לב לא מלאו מענה] :

והי' מראה לי לצרף ותחולע לקדים מה
ש"ס להספק הא דק"ל בעול ארמית
קנאין פוגעין בו בפרהסיא . אך הדין
בישראלית סכנתה לעכו"ם אם קנאין פוגעין
בה לו לא . ואמר העין ראיתי כי דבר
זה במחלוקת שמו' דהרמב"ם כתב בפ"ב
מהלכות א"כ הלכה י' ישראל הבא על
העכו"ם והרצת העכו"ם משום שבא תקלה
על ידה לשחאל . וכתבה ע' כתב בעכו"ם
הבא על הישראלית אם היא פנוי' אינו
נכרב עלי' . וקדש ע"ש סוף דכתב דהוי
סמו' בביתו וא"כ הוה עכו"ם הבא על
הישראלית אסור ג"כ . ואריך למר בשלמא
ישראל הבא על העכו"ם בי דהבא על
העכו"ם קנאין פוגעין בו עכ"פ איכא דהוי
בהרסיה שפיר מקרי תקלה אף בזינעא
כיון דשיך חיוב מיתה והוא כמו דונש
לקטנה אף דלחש חיובת חיהא ואש"ס השור
הסקילה כיון דשיך חיוב מיתה בגדול משא"כ
בעכו"ם הבא על הישראלית דאין כאן חיוב
מיתה אף דפרסיה ע"כ אין העכו"ם חייב
מיתה על בזה פנוי' ישראלית :

אמנם מלחתי במרדכי פ' החולין שכתב
בשם רבינו אברהם אבולעפ' דבמה
שחלש לפי מומד (ע"א) אינו זקק לחלוש
כיון דנבעלת לפרסיה קנאין פוגעין בה כמו

והקצו החוס' לכתורה משמע דכולם חנאים
ס"ל ישראל הבא על עכו"ם הולד כמוה והירלו-
החוס' דר"א ס"ל כר"ע וכיון דלר"ע עכו"ם
הבא על בת ישראל הולד ממזר ה"ס ישראל
הבא על עכו"ם עיי"ש ולפ"ז כיון דזכינו לדין
דלר"ע ישראל הבא על עכו"ם הולד ממזר ואין
הולד כמוה כיון דחוששין לקידושין וא"כ לר"ע
ליכא למימר דמס"ה קנאין פוגעין משום חילול
זרע שסולד כמוה כמ"ש הרמב"ם דהא לר"ע
אין הולד כמוה רק דהוי ממזר כמ"ש החוס'
הג"ל וא"כ לר"ע אין חילוק בין בועל עכו"ם
לישראלית הנבעלת לעכו"ם כיון דבדברוייכו
הולד ממזר וא"כ אף נבעלת לעכו"ם קנאין
פוגעין ב: :

והנה הרמב"ם כתב סתם נאמן לפסול עגל
ולא כתב שאסור בבת ישראל דלפ"ז
לפמ"ב י"ל באמת דל"ש ע"ז לומר שחי'
אנפשי' חד"א . אמנם ב"ש"ע כתב להדיא דנאמן
לפסול עגלם להיות אסור בבת ישראל ויש
לקיים שיטת הש"ע דס"ל אף נבעלת לעכו"ם קנאין
פוגעין ב: וכשיטת הגס"ה מרדכי הג"ל ועיין
היטב . ועיין מה שכתבתי בסוגיא דסו"פ בן
סורר בעסק קידוש ד' [אמר כמ"ל . עי'
בשו"ת חמדת שלמה חא"ח סי' ל"ח וחמלא]
דמוכה לשיטת הרמב"ם דלא כשיטת הגס"ה
מרדכי הג"ל דא"כ קשה הא אסור ג"ע סוה
ולשיטת החוס' דשם אין ראי' שכ' דלזה ידע
דמהני טעמא דקרקע עולם ועיין היטב שם] :

והנה החוס' כתבו דר"י דאמר נאמן אהה
לפסול עגמך ואי אחס נאמן לפסול
בניך הוא משום דר"י ס"ל עכו"ם הבא על
בת ישראל הולד ממזר . ולפ"ז א"ש אף לשיטת
הרמב"ם דר"י דאמר נאמן אחס לפסול עגמך
דלר"י לשיטתו אסור בבת ישראל דלדידי' קנאין
פוגעין נבעלת לעכו"ם כמו בועל עכו"ם . אבל
לדין דק"ל ישראל הבא על העכו"ם הולד

פוגעין ב: :

סוף פרק קמא דבתובות

(ב) **אמר** שמואל לא הלכנו בפיסוק נפש
אחד הרוב . ועיין הסוגיא ביומא
וזהו דר"י ורמב"ם וסד"א"ש . ולפי הטבואר
פנו ג' שיטות . דלשיטת הרי"ף דגרס לא
לריכא דפרש חד מינייהו מוכח דס"ל דוקא
היכא שנשאר הקבוע במקומו אז לא אזלינן
בתר רובא ומחליין על היחיד שפירש מהם אבל
אם פירשו כולם ולא נשאר הקביעות כלל אף
שמואל מודה דאין מחליין בשבילו וזהו מיימרת
ר"י בחזר אחרת אין מפקחין . ולשיטתו לא
פליג שמואל על ר"י כלל :

אך הרמב"ם יש לו שיטה אחרת דבהלכות
שבת נראה שסתם סדין לפי' הרי"ף
ואפ"ה כתב בהלכות אבל דאין מפקחין ברוב
עכו"ם וכ' הכ"מ שנשאל ע"ז מחכמי לומל
והשיב דשמואל פליג על ר"י וק"ל כר"י .
והוא תמוה דהא הגמ' מקשה איני ומשיני הא
דפי' כולכו וכו' א"כ נראה להדיא דשמואל
לא פליג על ר"י ואפ"ה מקשה הגמ' אה"כ
על שמואל דאמר לפקח עליו את הגל והאבך
לומר

ולפ"ז מוכח ע"כ דחינוק מקרי פי' מקלחו
ומש"ה אמר שמואל דמפקחין אפי'
ברוב עכו"ם . ולשיטת החוס' הוא דהיפוך
דכפי' אחד אין מחליין הואיל ולא הוחזק בן
בדית באותו חזר רק אם פי' כולן לחזר
אחרת וילאו משם רק אחד נשאר הואיל והוחזק
ב"ב שם מחליין ולפ"ז ז"ל דחינוק הנמלא
בעיר שב"ב ועכו"ם דריש שם הוי איחזק
ב"ב באותו חזר ומש"ה הולך הגמ' לומר

יא 11

לומר דשמואל ארישא קאי עוכה דחינוק דומה לפי מקצתו :

והנראה לי דאפשר לומר דקשי' לי' להר"מ על מה דמקשה בגמ' אימי והאמר ר"י וכו' וקשה דאנו גברא אגברי' קרמיה דלשון אימי משמע שבה לסתור דינא של שמואל לגמרי וקשה דילמא פליג רק הוי לי' למימר לימא פליגא אדרי'. גם בלמא הוא דוחק דשמואל אמר סהם אין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב ימא דמיירי דוקא צפי' מקצתו דלפ"ז כבר עוכה דלולין בחר רוב צפי' כולו יהאך קאמר סהמא . ע"כ י"ל ד"ל דס"ל להר"מ לסברא פשוטה היכא דנשאר הקביעות במקומו כיון דכבר אמרי' דהוא כמחלס על מחלס חו לא אמרי' כל דפריש מרובא פריש וע"כ הקשה הגמרא רק על מה דהוכרח לפרש מלחא דשמואל לא לריכא דפרש דלולי זאה לא הוי רוב משום קבוע . ע"ז הקשה הגמ' אימי איך אפשר לומר דקבוע כמחלס על מחלס דמי א"כ למא אמר ר"י דוקא בלוחו חזר אבל אם פי' אחד לחזר אחרת אין מפקחין כיון כמעמ"ד לא שייך לומר כל דפרש מרובא פריש וע"ז משני הא דפריש כולו דכוונה ר"י בחזר אחרת אין מפקחין צפי' כולו חזו כוונה בלוחו חזר מפקחין כ"ז שלא פירשו כולם ובחזר אחרת היכא דפי' כולו אין מפקחין ולעולם שמואל דאמר סהם לא הלכו בפיקוח הנפש אחר הרוב לגמרי קאמר אפי' פי' כולם דמילתא פסיקתא קאמר :

רק לבאורה קשה ע"ז היאך אפשר לומר למילתא דפשיטא דהיכא דנשאר הקבוע לא אמרי' כל דפריש מרובא פריש א"כ בהשע חיות למא אמרי' בגמלא הלך אחר הרוב הא סהם נשאר הקביעות בשלמא לשיטת הרי"ף ל"ק ד"ל דוקא בפיקוח נפש אמרי' כן וכ"כ המג"א סי' שכ"ע עי"ש . [ולעמ"ד ז"ע על שיטת זו מ"ל בפיקוח נפש דלא ימא כל דפריש מרובא פריש בשלמא לשיטת החס' י"ל כיון דליתחזק ישראל בלוחו חזר נכנס בגדר וחי בהם ולא שימותו אבל הא דנשאר הקביעות אס' אינו סברא דלורייטא דהוי קבוע וכמ"ש אליבא דהר"מ קשה מ"ל להקל בפיקוח נפש באיסור שבת ולפמ"ש בשיטת הר"מ א"ש וגם לשמואל דס"ל דלא אולוי' כלל בפיקוח נפש נאח' הרוב י"ל דס"ל דוחי בהם משמע שלא יבוא לידי שום ספק אבל לחלק בין נשאר הקביעות

או לא אם (חסר תיבה אחת והענין מובן) סדין כך בכל מקום קשה מ"ל להמליץ כבדא זו בפיקוח נפש ועיין בעולא שבת] אבל לפירושי בהרמב"ם דקושי' הגמ' הוא על ר"י למא בחזר אחרת אין מפקחין וע"כ בא לסתור דין קבוע מ"ל הא כיון דנעלמא אמרינן כל דפריש מרובא פריש דלר' ס"ל לר"י בפיקוח נפש הלכו אחר הרוב כמו בכל מקום ומ"ל להקשות [אך] י"ל דס"ל להר"מ דלא דמי לע' חיות דהסם במקום הקביעות אין מקום ספק כלל ול"ש לומר דהוי כמע"מ כיון דכל א' יכיר דוקא בלקח דעכ"פ מולד לו ספק במקום קביעות אבל בגמלא אולין בחר רוב ול"ש לומר דפריש מן הקבוע דבמקום הקביעות אין ספק כלל אבל הכא דאמר ר"י בלוחו חזר מפקחין ובחזר אחרת אין מפקחין משמע לי' להגמ' אפי' אינם יכירים כלל מי הוא הישראלי [ועי' פליתי סי' ק"י ס"ק י"ב דבאדם אפי' אינו יכיר במקומו אפ"ס י"ל דהוי קבוע דלורייטא] ואפ"ס אמר בחזר אחרת אין מפקחין אע"ג דל"ש לומר כל דפריש מרובא פריש כיון דמקבוע פריש וע"כ רוצה להוכיח דר"י לית לי' דין קבוע וע"ז מקשה איני' ושני לי' דפי' כולו :

ולפ"ז אחי בפשיטות שפיר מאי דס"ל להר"מ דחינוק הנמלא דאין מפקחין ולא מדמי לי' לפי' מקצתו . ועיין בהס"מ שכתב הטעם הואיל ובני העיר פורשים חמיד . ולדעתי ז"ע טעם זה למא לא יהיו נקראים קבועים . וכו' בגמלא בלילה מאי איכא למימר . ולפמ"ש א"ש דאין הספק על בני העיר שכולם יכירים במקומם לא הוי קבוע אבל היכא שאינם יכירים במקומם יש לומר דלא שייך כלל כל דפריש מרובא פריש כיון דמקבוע פריש הוי כפריש ממחלס על מחלס :

וי"ש להסתייע לסברא זו משאלות פ' ויקרא הובא בית יוסף יו"ד סי' ר"ז בספק דרוסה שנחערב אי אבדר רובא למקום א' ומיעוטא למקום א' רובא אכורין ומיעוטא שריין דאמרי' איסורא ברובא איתא וקשה למא לא כתב בפשיטות דאס' פי' אחד מכן מותר . ולפמ"ש א"ש דוקא אם איבדר כולו שלא נשאר הקביעות בראשון דלולי זאה אמרי' ממחלס פריש . ובזה מיושב קושי' הר"י שכתב דא"ש שס' המוצא צ"ל למא ידעו ימחין עד שיפרש אחד . ולמ"ש א"ש דאס' אחד פריש לא מהני : והנה

והנה מהמבואר פה לשיטת הר"ף והר"מ מוכח דאף בפיקוח נפש חל"י בחד רובא [ובחינוך הנמצא להר"ף מפקחין ולהר"מ לדיון לפמ"ש דלא כשמואל אין מפקחין] רק היכא דנשאר הקביעות לא חלוקין בחד רובא וספק ספיקא בפ"י לא מהני כדאי' במתני' דהתם ספק חי ספק מת ספק עכו"ם וכו' ואפי' תלתא ספיקות ל"מ דאפ"כ מחללין שבת א"כ מוכח דע"כ רוב עדיף מס"ם :

הן אמת לשיטת החוס' אע"ג דלדידכו צפי' מקצתו אין מפקחין הואיל וז"ל כלל ישראל הסם ולא הוי בכלל וחי בהם שכ' החוס' הסם שלא יבוא בשום פעם לידי סכנה וע"כ י"ל דבס"ם מחללין כיון שיש ספק שמה ים שם ישראל לא מקרי לא איתחזק וע"כ הוי בכלל וחי בהם . אבל לשיטת הר"ף והר"מ מוכח דרוב עדיף מס"ם ולשיטת הר"ף דווקא בנשאר הקביעות מחללין משום חומרא דפיקוח נפש אבל לולי זאת חלוקין בחד רובא . ולשיטת הר"מ הוא משום דהוי פ"י מקצוע ולולי זאת ברוב אין מפקחין ובס"ם מפקחין . אחר"כ ראינו בספר מוהר"מ צריכי הקפה קוש' ו' וסיים ולפ"ג :

ולאחר העיון ר"ל לפי מה שכתבתי בריש מחילתן [אמר המ"ל . עי' בחידושי חמדת שלמה בריש כתובות ותמאל] להקשות לשיטת הסוברין דס"ם אין צריך לברר אע"ג דאיכא ס"ם וא"כ למא האריטו לבא לב"ד לברר כיון דאיכא ס"ם וכתבתי כיון דעומד להסביר ע"כ צריך לברר . וא"כ מכש"כ הכא דיש צדיקו לברר הספק ובודאי יבורר כשיפקחו לאחר שבת לא מקרי ספק ספיקא וכמ"ש המוהר"ע להרן קוש' הראשונים על הר"מ שפסק ס"ד מ"ה לקולא והקשו מהא דילפינן בחולין מרישא של עולה דחלוקין בחד רובא וסקשו דלמא משום דס"ד לקולא וחי' המהר"ע הואיל וסמא צידן לברורי לא מקרי ספק אע"ג דמחמת איסור לא מלין לברורי אפ"ה אינו נגדר ספק ה"י י"ל בס"ם משא"כ במאי דודאי יבא לידי צירור אע"ג דיש לחלק בין ספק א' לס"ם ד"ל הואיל ומפעם רוב אחין עליו לא חיישי' לספק האוסר כלל מ"מ י"ל דאין זה דרכי נועם להחיד היום ולהפוס בלד ההיחר ולמחר יבורר הדבר ויוכל להיות שימלא הסיפור :

מידו לענין רוב הוכחתי דלא חיישי' אפי' במה שיבורר בודאי מדק"ל קמא

ועיין סי' שי"ז באו"ח דלשיטת הר"מ שריים סממיתים ודאי מותר להרוג בשבת אפי' אינם רעים אחריו וליתן . שאינם ממיתים ודאי אינו מותר להרוג רק בריים . ולפמ"ש א"ש דבממיתים

אך יומד נראה כיון דחיי נפל עליו גל ספק הוא שם ספק אינו שם משמע שידוע עכ"פ שנפל עליו גל רק שהספק שמה ילא משם ולענין ספק זה יש להחזיקו לחזקתו הראשונה שלא ילא עדיין וכן ספק חי ספק מת ים להחזיקו שעדיין הוא חי וכיון דעל כל ספק וספק ים חזקה בפני עצמו לא מקרי ספק כלל ולא נשאר רק ספק עכו"ם וע"כ מפקחין . ואף לשיטת הפוסקים להחיד ס"ם בליתחזק איסורא היינו היכא שישו שני ספיקות נגד החזקה וע"כ הוי כמו רוב נסחור החזקה אבל הכא דאין כאן רק ספק אחד נגד כל חזקה י"ל דמוקמינן לחזקה דודאי הוא שם ועדיין חי הוא וא"כ לא נשאר רק ספק עכו"ם ע"כ מפקחין וזה ר"ל חילוק ברור ונכון :

ולפ"י מדוקדק לשון המשנה דחיי נפל עליו בגל ספק הוא שם משמע שידוע עכ"פ שנפל עליו בגל אבל אם הי' ספק אם נפל עליו בגל אין מפקחין ואי אמרינן דשום ס"ם לא מהני הו"ל למיתני ג"כ ספק נפל וכמו דחיי בטהרות ספק נכנס ספק לא נכנס ואפי' נכנס ספק נגע עיי"ש פ"ה . ולפ"י מוכח דס"ם הוי כמו רוב דאל"כ אף בספק נפל היכא שיש מקום להסתפק בדבר הו"ל לפקח אפי' בהדי איין ספיקות דחיי . אבל למ"ש א"ש :

ואפ"ר לומר הואיל ולא איתחזק בפילה אע"פ שיש מקום להסתפק אין מחללין בלא טעמא דס"ם . אך לשיטת הר"מ דס"ל לשמואל לעולם אין סולקין בפיקוח נפש אחר הרוב וכיון דרוב ל"מ היכא דיש להסתפק מכש"כ דחזקה ל"מ ואפ"ה לא חיי ספק נפל א"כ מוכח דס"ם עדיף וי"ל דאפי' שמואל מודה וע"כ לא חיי למיתני ספק נפל דבזה אין מפקחין בהדי ספק עכו"ם דהוי ס"ם גמורא ול"ע בזה . ואפשר לומר דספק נפל עליו גל מוקמינן ל"י לחזקה שלא נפל עליו גל ול"ע :

ועיין סי' שי"ז באו"ח דלשיטת הר"מ שריים סממיתים ודאי מותר להרוג בשבת אפי' אינם רעים אחריו וליתן . שאינם ממיתים ודאי אינו מותר להרוג רק בריים . ולפמ"ש א"ש דבממיתים

דבמימים ודאי אפי' אינם רלים הוי ספק אחד אבל באינם ממימים ודאי באינם רלים הוי ס"ס שמא לא ידון אחריו ושמא אינו ממיס ע"כ אינו מותר להרוג ברלים ועיי"ש בה"מ ובאחרונים ולמ"ש ח"ש ודו"ק :

(גם זאת שייך לסוף פ"ק דתובות)

(ג) עיין בהרב המגיד פ"ו מהל' ח"כ שכתב להרמב"ם לענין חקין לא מהי רוב ישראל משום דאין הולכין בממון אחר הרוב . וגם תוס' ס"ל דשייך בזה לומר אין הולכין בממון אחר הרוב ממס שהקשו להחזיר לו אבידה לימא אין הולכין בממון אחר הרוב :

ורפ"ז נסחר מה שעלה על דעתי בישוב קושיט העולם איך אפשר לחייב קנס לאבי הנערה דלמא לאו אבי' הוא כיון דאין הולכין בממון אחר הרוב . ופי' ג"ל לתרץ וכן כתב לי הגאון אבד"ק ליסא שיחי' [אמר המ"ל . עי' בשו"ת חמדת שלמה חלק אה"ע סימן כ"ד תשובתו לאח"ז ג"ע] דלא אמרי' אין הולכין בממון אחר"ר רק היכא דהספק התחיל רק לענין ממון כמו במוכר שור לחבירו ונמלא גנח משא"כ הספק דילמא לאו [אבי'] התחיל מקודם לכמה ענינים אם מחויבת לכבדו וכיון שכבר הולכין בחר רוב . שוב אף לענין ממון הולכין בחר רוב . ומכאן נסחר זה דהא הכא נמי כבר הולכין בחר רוב לחשבו לישראל ואפ"ס לענין חקין פטור משום אין הולכין בממון אחר רוב כמ"ש בה"מ :

ורענין הקושי' מקום ה"ל הי' אפשר למאי דפשיטא להו לסב"מ ורמב"ן ריש פרק דלקמן דהיכא דאיכא רובא וחוקה לכ"ע חזקי' בחר רובא ח"כ י"ל דהא איכא נמי חזקה לדקות וכמ"ס התוס' בחולין [דף י"ח] . אך דו"ל שמא זנתה באונס ולזה י"ל דאונס הוי מיעוטא דמיעוטא כמ"ס התוס' לעיל [דף ט'] דרוב ברנן . אע"ג דלא הוי רק רוב מדרבנן מ"מ י"ל דשוב לא הוי רק מיעוטא דמיעוטא לחוש לזנות ולאונס :

אך עדיין אפשר לומר דאין סתירה מהר"מ לם' ה"ל דו"ל כיון דהר"מ פסק דלענין קידושין לא הולכין בחר רובא להיות קידושין גמורים וכן לענין שהורגו יחי' חייב עליו וכתב הס"מ הגעס דכמו שהחמירו לענין

יוחסין ס"ל לענין זה . וכיון שע"כ נשאר כמה דברים דלא הולכין בחר רובא ל"ש לומר דכבר הולכין בחר רובא כיון דלריכין לדון על כל דבר בפ"ע אם יחל בזה בחר רובא כיון שיטנו דברים דלא הולכין בחר רובא ל"ש לומר שכבר החקנו אותו בישראל . ואדרבא י"ל דמזה ילא לו להר"מ מה שחידש דלענין קידושין ולהרוג עליו לא הולכי' בחר רובא דו"ל דקשי' לי' קושי' התוס' גמא לא אמר הס' לענין חקין ע"כ הוכיח דע"כ ישנו דברים דלא הולכין בחר רובא וכיון דלריכין לדון על כל דבר בפ"ע שוב לענין ממון ג"כ לא הולכין בחר רובא כן ג"ל נכון בעזה"י . [אח"כ מלאתי בס' הפלגה העיר על הר"מ בקושי' ה"ל ולפמ"ש ח"ש] :

ועוד י"ל דהא דהולכין בכל מקום בחר רובא הוא מדין תוס' ק' שניתנה לישראל למיזל בחר רובא וע"כ י"ל דלא חזקי' בחר רובא רק אם שני הבעלי דינים המה ישראל ע"כ זוכה סב"ד מתורה רוב ואפי' בד"כ נפש תחת נפש אבל אם הספק הוא שמא התובע הוא מהמיעוט שאינו בעל דת תוס' ק' אין לו דין התורה שזכר מכח רוב . ועיין בה"מ שכתב דמות ס' ז' לענין חזקה דמס"ס ברוב עכו"ם לא חזקי' בחר חזקה ממון ודו"ק היטב . [אמר המ"ל . עי' בפרי מגדים צו"ד בשער הסעודות ובס' ס"ב בזה] :

(ד) עיין בס' שב שמעתא להגאון בעל קה"ח שכתב סתירה לשו"ת חכמי פרוניאלא שנסתפקו במי שאמר קידשתי את בתי אם נאמן אח"כ באמתלה לסתור דבריו הראשונים דו"ל דוקא אשה הואיל ואינה נאמנת רק משום שווי' נחר"ל מש"ס נאמנת באמתלה אבל האב שנאמן לאסרה ע"כ אדם משום דרממנא הימני' י"ל דאפי' אם נותן אמתלה אינו נאמן . וכ' הוא ז"ל דמסוגי' דפ"ב דתובות אמרס טמאה אני וחזרה ואמרס טמורה אני' נאמנת נומר אמתלה וזה אשה נאמנת מדאורייתא מוספרה לה ואפ"ס נאמנת לומר אמתלה מוכח דהאב נאמן ג"כ לומר אמתלה ותמה על חכמי פרוניאלא ה"ל שנסתפקו בזה עיי"ש . [אמר המ"ל . אח"ז ג"ע האריך מאוד בדיון זה הלא המה כפזבים על ספרו שו"ת ח"ש חא"ש ע"ס' כ"ן פיי"ש וחרוה למאריך ולא העתקתי רק פס שאלתי פעת בזה] : וסי'

לשיטתו דס"ל בעכו"ס שיך שיעבודא דר"ג
לספוסקים דשיעבודא דר"ג ח"י למחול ודו"ק :

(ו) ראיתי בס' קלות החושן סי' ל"ד
שכתב דגנב מן. הגנב אף
באכלו דקי"ל ר"ה מזה גובה אבל אם נאבד
ממנו פטור דהוא אינו חייב באחריות רק
הגזלן הראשון רק באכלו הייב משום דמישתרשי
לי. ולענ"ד נראה ראי' גדולה דלא כס'
הקל"ח. דא"כ מה כל הרעש בסוגיא דזר
שאל תרומה [כתובות דף ל'] דמקשה הגמ'
מדאגביה קימא ומוקי לה בנחב לו חבירו
ומקשה אי דמיא לאסדורי וכו' ולשיטת הקל"ח
הנ"ל לא מקשה הגמ' מידי כיון דהראשון
הגביהו נעשה הוא הגזלן. גם מלי לאוקמי
בגזלן ממש. והוא לקחו ממנו ולא שיך
לומר מדאגבי' קימא דאינו חייב באחריות דהוא
לא גזל ואינו חייב רק על ההגאה ולא קל"ח.
וע"כ נהי דל"מ מקרי גזל בזה מ"מ לריך
לקבל עליו כל האחריות של הגזלן הראשון
ודלא כקל"ח :

(ז) בעזה"י נותן ליטף כח וחזון לאדם
דעת ארשוס בקל"ה הגר"ה
לפע"ד בדין אשה שנעקר מקור שלה המובא
בסי' קפ"ח לפענ"ד קשה מאוד לרמות ענין
הפארפאל שכ' הגאון מוהר"י בס' תפארת
ישראל שזה הי' כוונת הר"ם מעטעם שאין
המקור במקומו מקרי שלא כדרך ראי' וע"כ
כל הדמים שהיא רואה הוא טעור :

ורענ"ד קשה מאוד מסוגי' הגמ' נדה דף מ"א
ע"כ אמר ר"ל משום ר"י גשיא
מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה שנאמר יען
השפך נחשקך ותגלי עדותיך למאי אי לעומאת
שבעה דס' אמר רחמנא ולא חתיכה אלא
לעומאת ערב. ועיין רש"י שנעקר חתיכת בשר
וכיון דתלי הדבר בקריאת הערוה ממילא מוכח
דאם המקור נפל לחוץ דהיינו שילא לחוץ אש"ה
מקרי ערוה ומוכח הסם דר"י יליף ביולא דופן
שהאשה טעור מלמאת שבעה הו"ל שלא
ילא מדוה דרך עדותה ממילא מוכח דאם
נעקר המקור הו"ל דמקרי ערוה טמאה :

אח"כ מלאתי שגס הגאון בעל סדרי טהרה
הקשה ג"כ קושי' על שיטת המקילים
בפארפאל והוא קושי' עולמה. ודוחק לומר
כיון דר"י אמר משום רשב"י המפלת חתיכה
קורעה אם יש בה דם אגור טמאה ומוכח
דס"ל דלא בעינן דוקא דרך ראי' ע"כ לדידי'
באמח

והי' נ"ל לומר נעם לספק הג"ל דבגדה
אינה נאמנה כיון דאשכחן סוף פרק
כל סיד דרבי חזא דמא גבילת טמא לי'
הדרי דכי לי' אח"כ אמר חזי לי שמא טעיתי
עיי"ש. א"כ י"ל דהפא חיישי' שמא מתחילה
הי' נראה לה שהוא דם טמא ע"כ אמרה
טמאה חזי אח"כ הי' נראה לה שהוא טעור
וכגון דא אין לסמוך על בקיאת האשה ולריך
שאלת חכם ע"כ אפשר לומר שאין להאמינה
באמתלה די"ל שאמרה בדדמי :

(ה) ראיתי בספר נתיבות המשפט להגאב"ד
ליבא יל"ו שהקשה בזה דאין
אדם נתפס ע"ה למה לא יתחייב משום
שיעבודא דר"ג כיון דהוא חייב לעכו"ס
והעכו"ס שתפס לחבירו חייב להחזיר לו דאף
בעכו"ס שיך שיעבודא דר"ג. ולא ידעתי
מ"ל הא כיון דהפקעת הלוואתו מותר היאך
שיך לומר שהוא משועבד כל זמן שאין העכו"ס
תובע אותו :

וגדולה מזו כתב התומים ליישב דברי
הרמ"א דמש"ה ס"ל בבע"ח עכו"ס
חייב דהוי שלא מן הדין עיי"ש. ואף שאין
דבריו מוכרחין כיון דאם העכו"ס תובע חייב
לשלם מ"מ היבא דאין תובע העכו"ס איך
שיך לומר שיעבודא דר"ג דלולי תביעת העכו"ס
אף להעכו"ס אין לריך ליתן ואע"ג דהעכו"ס
יכול למכור שפ"ח שיש לו על הישראל היינו
דמכר לו זכותו והוי כאילו העכו"ס תובע אבל
היבא שאין העכו"ס תובע נראה שאין מקום
לשיעבודא דר"ג. ועי' סי' פ"ו כתב הסה"מ
הנ"ל ג"כ בפשיטות בין הלוה ראשון הוא
עכו"ס בין הלוה השני שיך לשיעבודא דר' נתן :

ורענ"ד נראה דאם הלוה הראשון הוא
עכו"ס והלוה שני ישראל לא שיך
לשיעבודא דר"ג דמה שמשועבד הישראל להעכו"ס
הוא רק כשתובע העכו"ס או הישראל בא
ברשותו אבל היבא שהעכו"ס אינו בא לגבות
מישראל ומסתפק עלמו כמה שלקח בעקיפין
מישראל אחר אין מקום לשיעבודא דר"ג :

ורפ"י ליתא לדיו שכתב דהיבא דלקח משכון
מישראל אחר יכול לגבות מהראשון
והא דאין אדם נתפס היינו בפטור. ולפמ"ש
אף במשכון ח"י לגבות דבעכו"ס ל"ש שיעבודא
דר"ג [ומ"ש] הוא דמיירי שמחל להישראל ז"ע.
דממ"ג אם מחל קודם שלקח מהשני פשיטא
דאינו חייב לשלם ואח"כ היאך יכול למחול

(ח) עיין משנה למלך סוף הלכות שמיטת ויובל על מ"ש הרמב"ם דבשאר ארצות שלא נכרת עליהם ברית לאבותינו אף הכהנים והלוים יש להם בו חלק והשיג עליו הראב"ד דל"כ לא ייהונו בו תרומות ומעשרות כי הוא חלק חלקם. והכ"מ כתב דבאמת מש"ה סוריא פטור. והשיג המנהג למלך עליו חדא דסוריא היינו בעמא דהוא כיבוש יחיד וע"כ הכי הוא דל"כ נהי דאין לריך ליתן תרומה לבסוף מ"מ למה יהי פטור מהפדוה תרומה יפרישם ויהי שלו עי"ש :

ואני חייב מצינו דאם יש מקום לומר שיהי' סדין שלא ליתנם לבסוף ואפי"ה חייב להפריש ח"כ מנ"ל דהפקד פטור מדכתיב וכל סדין כי חזין לו חלק ונחלה עמך ילא זה שיד הכל שוים וימא ג"כ נהי דאין לריך ליתנם לבסוף יפרישם ויהי' שלו אלא ודאי לריך לומר דהא כהא תליא דהתורה לא לזוהי להפריש רק כדי ליתנו לבסוף והיכא דאין חייב ליתנו לבסוף פקע המנהג לגמרי. וזלח במקום ספק דמעט מע"ה אחיזין עליו ולריך לי עיין עליו [ועיין חוס' יו"ט ריש מס' מעשרות ובהרמב"ם] :

באמת עמא דמאחא שבעה חס ילא המקור לחזן. אבל לדין אע"כ דמקרי ערוס י"ל דערוס משום אין דרך [ראי'] אך לפי מה דמשמע מקוביא דר"פ המפלה דמשיי הא דר"ש דס"ל דרכה של אשה לראות דס' בחתיכה עי"ש וע"כ לומר לחכמים דברייתא שני דאין דרכה של אשה אבל מה שדאי אין דרכה כ"ע מודים כגון בשפופרת ח"כ מנ"ל לדין נפילה במקור נשפופרת או לחתיכה כיון דמליט דנחלקו הפנאים מה מקרי דרכה. [אמר המ"ל עי' בשו"ת חמדת שלמה חלק יו"ד סוף סימן ב"ד שכתב שהרובה לסמוך במקום עיגון על התפארת ישראל לא ימחה בידו והוא ז"ל לא אמר לא איסור ולא היתר] :

(ז) עי' בית שמואל חב"ע סי' ג' ס"ק ד' כתב בפשיטות דעת הב"י והרמ"א דמשפחה שאינה ידועה לנו לריך ראי' להוליא מחשש ממזר או עבד וכ"כ הפ"ש בסי' ב' ס"ק ג' להחמיר [אמר המ"ל. אלא"ו כ"ע רשם בלידו שכתבו למזכרה כי הוא דין חדש ולכן העתקתי אף שכתוב בספר וסוף כ"מ רבתי לדינא] :

בפרק הזהב (דף ג')

הוא חייב בגו"א וכן מ"ש ולקחו ממנו ליסטים מזוין שהוא פטור :

מזה הלשון משמע להדיא דאף בגו"א חייב השליח וא"כ ע"כ אין ראיה הש"ך ראי'. ועי' בכ"מ בה' שקלים שהקשה הא מסוביא דהכא משמע מעיקרא דאירי בש"ח ולשיטת הרמב"ם קשה הא בש"ח אף משנתרמה לריכין הצעלים לשקול אחרים תחתיהן. וסנה המעיין שם בדברי הרמב"ם יראה דעמא דמילתא דלריכין דוקא לשלוח ע"י ש"ש משום דגו"א הוא מילתא דשכיח ע"כ לא תיקנו שיפסיד הקדש בך ע"כ לריכין הצעלים לשלם אלא השלוחים משא"כ אונס שהוא מילתא דל"ש התקינו שיהיו הצעלים פטורים מהפסד זה עי"ש בלשון הרמב"ם :

ורפ"ז י"ל קושי' הב"ח על הראב"ד דס"ל דאף דאין נשבעין על הקרקעות והקדשות מ"מ שבועה שא"כ חייב לישבע וקשה הב"ח מאי הקשה הגמ' מגזברין דילמא מיירי משבועה שא"כ. וסנה ודאי חס נאמר דהצעלים פטורין

(מ) **שמעתתא** דבני העיר ששלחו שקליבן. במחלוקת גדולי הראשונים ה"ה רש"י והרמב"ם והתוס' ויחר הסוסיים לעיין פשיטת בקרקעות והקדשות הכריע הש"ך כהרמב"ם דהשומר חייב בפשיטת ועיקר ראיהו מדקאמר הגמ' שבועה זו תק"ח משמע דדוקא שבועה הוא תק"ח לא התשלומין יעיי"ש ולענ"ד קשיא לי על דבריו דהמעין בהרמב"ם כהלכות שקלים שכתב שם דמיירי דדוקא בשומרי שטר ונגנב בליסטים מזוין דהוי אונסים ע"כ פטורין הצעלים ובפירות המשמיות בשקלים ביאר להדיא דבגניבה ואבידה חייבים השלוחים כיון דהוי ש"ש וקשה הא בהקדש פטורים ח"כ ז"ל דהתקנה ה' אפי' לעיין תשלומי ש"ש וסיינו דתיקנו שיהיו ממש כמו הדיוט וא"כ אין ראיה הש"ך ראי' דחייב בפשיטת מלך עיקר סדין לעיין התשלומין לא הוי מחקי רבן. ולפמ"ש הרמב"ם דמיירי דוקא בליסטים מזוין וביאר שם להדיא דדוקא באונס פטורים הצעלים עי"ש בה"ש בתחילה ביד ש"ש שהרי

ליתא להוכחה כ"ל ע"כ ס"ל שפיר דפטור
אף מפשיעה :

והנה לכאורה יש להוכיח כשיטה התוס' .

דכתוס' הקשו ע"מ שה' ר"י הא מני
ר"ש קאא ומקשה הגמ' הא חינה עד שלא
נחתמה משנתרמה מאל' דתנן תורמין וכו'
והקשו התוס' מגופא דמתני' הו"ל לאקשווי
מדתנן תשבעין לגזרים מוכח דאין הבעלים
חייבים באחריותם . וכו' ו"ל עפ"מ רש"י
תורמין על האבד שאבד מיד השליח ומן הגבוי
היינו שעתיד לגבות והתוס' הקשו על רש"י דהו"ו
וא"ל ו . ולרש"י בע"כ ו"ל דלא תשמע זה מזה :
ולפ"ז ו"ל כך דלא הו"מ להקשות מגופא
דמתני' דו"ל דגם ר"י ס"ל דו"ל

חקנת חכמים בהקדשות רק דס"ל כסדרת הש"ך
דל"ש לומר חק"ח רק על השבועה לא על
התשלומין וא"כ בלא הבריייתא דתורמין על האבד
לא הו"ו מני להקשות דהו"מ לפרש משנתרמה
התרומה דהיינו אם כשבאו לדין נחתמה התרומה
אבל כשאבד עדיין לא נחתמה התרומה וא"כ
אז היו הבעלים חייבים באחריותם דאלו נדע
קודם שנחתמה היו מחויבים לשלם וא"כ נחתמיו
אז על הפשיעה ואף דבשעת השבועה כבר
נחתמה התרומה מ"מ בזה שפיר מצינו למימר
שבועה ו חק"ח כיון דחייב בתשלומין . משא"כ
בלא ר"ש לא הו"מ למימר שבועה ו חק"ח
דכיון דפטור מתשלומין ל"ש חק"ח בסדרת הש"ך
ז"ל ע"כ הקשו בגמ' דתנן תורמין על האבד
ועל הגבוי . ולפ"ז ממילא הו"י הפ' משנתרמה
התרומה אף שנאבד אחר שנחתמה כיון דאף
על הגבוי תורמין דבשלמא אי הו"א דאין
תורמין רק על האבד א"כ לא הו"י שייך לומר
משנתרמה התרומה ע"ז המעות רק שנאבד
קודם שנחתמה דאל"כ לא היו תורמין עליה
אבל עכשיו דתנן תורמין על הגבוי א"כ אף
נאבד אח"כ הו"י בכלל דמשנתרמה התרומה
דהא תרמו אז ע"ז המעות שהי' אז בכלל
הגבוי וע"כ הקשה הגמ' שפיר . ולפ"ז מוכח
כשיטה התוס' דלשיטת רש"י נסתר זה דל"ל
דאף ר"י סובר שבועה ו חק"ח דא"כ ס"ל
לשנויי הכי ולא לריך לאוקומי כר"ש :

אמנם לפמ"ש דרש"י סוכרת לזה לפי שיטתו

דאל"כ מ"ל לאיפסורי הקדש משבועה
ו"ל דזו דק"ל עירוב פרשיות כתיב כאן משא"כ
ר"י לשיטתו דס"ל ד' שומרין לריכין כפירה
והודאה ו"ל לעולם דפטור לגמרי אף מפשיעה
ואפ"ה

פטורין אף אם פשעו השומרים ו"ל שפיר
בגונב אף ע"י פשיעה רק דהשומרים תשבעים
שבועה שא"כ . אמנם לפי שיטת הרמב"ם ה"ל
ו"ל אף למ"ד דמתני' מיירי בש"ח מכל מקום
הא ודאי לריכין הבעלים לקבל על עצמן אחריות
פשיעה ולולי זאת אין ההקדש מפסיד כמו למ"ד
דלריך דוקא להיות ש"ס משום דאין סביר
שיפסיד ההקדש במילתא דשכיח א"כ ה"ה
בפשיעה ו"ל דלכ"ע לריכין הבעלים לקבל וא"כ
הא דקדמי ונגנבו או שאבדו היינו שנגנבו בדרך
גו"א לא בפשיעה וע"ז קתני תשבעים לגזרים
משמע דעל טענתם לריכין לשבע וע"כ הקשה
הגמ' שפיר דמשמע דלריכין לשבע שלא פשעו
כמו שטענו :

אבר לולי דברי הרמב"ם ס"ל היינו יכולים

לפרש ונגנבו או שנאבדו אין הכוונה
רק שאין ברשותם וע"ז קתני תשבעין אבל עם
הס' ס"ל א"ש דו"ל דפשיטא לי' להגמ' שריכין
לפטון שנגנב שלא בפשיעה [ועי' בפ"ה בהל'
פסח שביבא ראי' מלשון דאלו מיגניב או
מיטבד דלא מיירי מפשיעה דמשמע דגו"א הוא
הסבה לגרום שם בביעור יעיי"ש א"כ ו"ל ה"י
דמשמע מדקתני שנגנב אש"א משמע דהו"
הסבה לפטור הואיל ולא הו"י פשיעה וא"כ
לשיטת הראב"ד דס"ל דמומנעו' הקדש לגמרי
הקשה הגמ' שפיר] רק קו' הגמ' דמקשה
כשבעין לגזרינן גזרינן מאי עבידת' ק' לפ"ז ולפמ"ש
לעיל דקאי על גו"א ו"ל ודוק :

והנה ו"ל הוכחה לשיטת רש"י דלפ"מ דס"ל

לרש"י בפשיטת כשיטת עירוב פרשיות
דכופ"ה בפקדון חייב וא"כ קשה מנ"ל דאין
תשבעין על הקדשות מדכתיב רעהו הא בכל
עמי הפרשה ל"ש שבועה כלל גבי הקדש דהא
שבועה דמודע במקלח דכתיב בהאי פרשה לא
שייך רק במלוה ולוה ל"ש בהקדש ושבועה
שומרין ל"ש כלל בהקדש כיון דאף אם פשע
פטור [וכ"מ לערין ע"א לחייבו שבועה או
בקי מידו להסתחייב בשמירה ו"ל דחייב אפי'
לישבע] וחסו לשיטת הכוזרים דעיקר השבועה
שלא פשעתי אלא ודאי מוכח דאם פשע חייב
וא"כ שייך שבועה ואפ"ה פטרו הכתוב וא"כ
מוכח דל"ש בהקדש . משא"כ התו' לשיטתיהו
דס"ל בטענה דשייכי במלוה דהיינו כפירה והודאה
חייב אף בפקדון וא"כ שפיר שייך שבועה
בהקדש ואפ"ה פטרי' הכתוב משבועה וא"כ

מלוח ישינה ונראה פשוט דבהקדש ל"ש לנזר
מלוח דרחוק הדבר לומר שהנזר לא ממנו
ועל"ל טעמא דאשתמוטו ולגבי שבוטע שא"כ
לא שייך אשתמוטו ע"כ מוכח דשבוטע שלא
פשע וי"ל שאין לו לשלם ושייך אשתמוטו ע"כ
הקשה הגמ'. וסא דס"ל להראב"ד לזריך לשבט
שא"כ י"ל דהיינו כשנזר וכל דברים שאין
נשבעים עליהן והו' מילי דהדיוט דשם שייך
מלוח ישינה משא"כ בהקדש אין מקום להשביעו
שא"כ משום מיגו דחשוד רק לר"י ק' ל"ל
לאוקמי כר"ס חפוק לי' משום שבוטע שא"כ
כיון דהוא אינו מתרץ רק בזה דנשבעין לבני
עיר ושייך מלוח ישינה :

אך לפח"ש לעיל דאף לר"י יש מקום ליישב
אף הרישא מה שנאבד קודם שנתרמה
דאז ה' חייב בתשלומין ע"כ הו' השבוטע מלך
התקנה א"ש דהו"ל נשוי ר"ש הוא כדי ליישב
אף הרישא רק דעכ"פ הקשה הגמ' שסיר
דמשמע לי' משנתרמה היינו אף אם נאבד
אחר הפרשת תרומה הואיל ותנן תורמין על
הגבוי ובמ"ש עכ"פ מדינא לי' לר"י לשנויי
ר"ש הוא כדי ליישב גם הרישא קלח דוק :

ועפ"י סברת הש"ך יש ליישב קמ"י הקדש
עדה שהקשה ע"מ דפסק הרמב"ם דבעי
דוקא ש"ש וצירושלמי אחא מחמי' בש"ח ואח"כ
אפ"ה בש"ס משמע דבש"ח ודאי מלי איירי .
והנה בפשוט י"ל דע"כ כוונת הירושלמי דמיירי
[דוקא בש"ס] דאל"כ מהכ"ח לאוקמי בש"ס
ולדחוק נגזבו בליסטים מזון ותי' דנשבעים ליטול
שכרן ליחא שם בירושלמי פ"י"ש בק"ע שמפרש
שם בירושלמי במעמד גזברין קא' לתי' ר"א
ונשבעין ליטול שכרן ולעג"ד הוא תמוה דא"כ
לא הו' לריך לומר סא מר ר"ש הוא ומשמע
פשוט דירושלמי לא סבר נשבעין ליטול שכרן
וא"כ מהכ"ח לאוקמי בש"ס ומכש"כ לשיטת הרמב"ם
דפשיטת חייב בהקדש ואי מקמי' בש"ח לא הו'
התקנה רק על שבוטע חס מסתבר למ"ש הש"ך
א"כ מהכ"ח לאוקמי בש"ס ולחדש תקנה אף
לענין תשלומין דזה הוא מילתא חדתא וכמ"ש
הש"ך דמהכ"ח נימא כן אם אין הכרח לומר
כן וע"כ הוכיח לפני' התוס' דמיירי בש"ס לריך
דוקא ש"ש דלולי זאת אין הקדש נפסד כן ר"ל
בזון בעו"י :

גם תחילת דברי הירושלמי אינם מובנים עפ"י
פשוטו מאי דאמר מחמי' בש"ח אבל בש"ס
לא בד"א וסיימו משום דבש"ס חייב בגו"א וקשה
מנ"ל

ואפ"ה שייך שבוטע בשומרין בכפירה וסודאם
בפקדון וע"כ מוכח שפיר דסקדש ממוטע משבוטע
מדכתיב רעהו וע"כ א"ש אף לשיטת רש"י
ומוכרח פ"י רש"י במה דמפרש על הגבוי דוק :
והנה כ"ז לשיטת רש"י משא"כ לשיטת הרמב"ם
דס"ל בפקדון חייב מודה במקלח וא"כ
ליחא ההכרח שכתבתי לעיל לשיטת רש"י וא"כ
בע"כ דמלך אחר יא' לו דחייב בפשיטת וא"כ
מסתמא גם ר"י ס"ל הכי . וליכא לחירו' על
קושיה התוס' כמ"ס לעיל דאף ר"י י"ל דסבר
שבוטע זו תק"ח דאל"כ לא הו' לריך לשנויי
הא מני ר"ש . אמנם כן לשיטת הרמב"ם
דס"ל דבעי ששבעים יקבלו עליהם אחריות
גניבה ואפירה ולרד"י נגזבו או' שאבדו דוקא
בליסטים מזון דלולי זאת אין בהקדש נפסד
כמו שהבאתי לעיל דבריו א"ש ליישב קמ"י
התוס' עפ"ה"ד ס"ל ד"ל דר"י ס"ל ג"כ
שבוטע זו תק"ח [אמר המ"ל] בחידושי חמדת
שלמה על ב"מ שהוליא לאור אהמ"ו זללה"ה
הפס' מהתחלת הענין עד כה וס' רשם אהמ"ו
זללה"ה כי כתיב חסר ד' דפין ואולם אחר
שנדפס אז נמצאו הד' דפין שנחסרו אז] רק
דקמ"י לי' כיון דליכא תשלומין ל"ש הקנה כס'
הש"ך ונסי דחייב בפשיטת מ"מ קמ"י לי' על
גניבה ואפירה דהא משמע שצריכין לשבט על
טענתם שאמרו שנגזבו בליסטים מזון [וגם
לולי זאת אין משמעות כלל לומר דמיירי בליסטים
מזון אם לא דסוי ש"ס ואינן פוערין עלמס
רק בטענת ליסטים מזון וע"כ מוקי כר"ס :

ועפ"י לעיל כיון דנשעת גניבה ואפירה
הו' קדשים שחייב באחריותו וע"כ
שפיר י"ל להקדש משום תק"ח ומש"ה מקשה
מדתנן תורמין על הגבוי וא"כ ע"כ אף
בשנאבד לאחר שנתרמה הו' ג"כ בכלל משנתרמה
כיון דאף ע"ז תורמין דהוי גבוי וליכא למיכללי'
בהדי' עד שלא נתרמה וא"כ בע"כ דמשנתרמה
כיל' לי' כיון דע"ז תורמין וכיון דהוי קדשים
שחייב באחריותו הקשה הגמ' שפיר וא"ש אף
לשיטת הרמב"ם ומוכח שיטתו דבעי דוקא
שהשומרין יקבלו אחריות גו"א ודו"ק היטב :

גם יש ליישב קמ"י הב"ח ס"ל על שיטת
הראב"ד דס"ל בלחון שאין נשבעין עליהם
אפ"ה חייב לשבט שא"כ וקשה מאי מקשה
הגמ' דילמא נשבעין היינו שבוטע שא"כ . ד"ל
לשיטת הרי"ף דס"ל דאמר' מיגו דחשוד אשתמוטא
חשוד אשתמוטא וי"ל טעמא דאשתמוטא או

ורענ"ד מראה דה"א לומר כן כיון דהוי ספקר א"כ בלא פטור דקדקנות מהכ"ס יתחייבו כיון דהוי ספקר וע"כ נ"ל דמוכח לפי' החוס' דהקדש' קאי מפרס זכמ. שגראה מדברי רש"י וע"כ מוכח ע"כ דההקדשה לא הי' רק לחייב בפשיעה אבל לא לחייב ש"ס בנז"א. וא"כ קשה על הירושלמי דאמר ש"ס לא בנז"א מנ"ל להקשות דילמא לא תיקנו רק לחייב בפשיעה ע"כ מראה מוכח דהפסול הוא אי בעי דוקא ש"ס ובאמת נ"ל ע"כ דהקנו אפי' לעיני גו"א שיתחייב הסומר וע"כ מהני' בש"ס דהיינו שיש לו דין ש"ס וע"ז אמר רבי אבהו אפי' בש"ס שצריך להיות לו דין ש"ס ומוכרח כפי' הרמב"ם ומוכח דההקדשה הי' אפי' שיתחייב בנז"א ונ"ל כמ"ס בזה"ל דקדש' בגמ' רק מלשמור את הוציט דהוי קרקע ונ"ל בלמא דלא כמ"ס החוס' דמייירי בפשיעה דהוי ספקר דלפי' זה ע"כ דקדש' בגמ' רק מפרס דהוי הקדש וסדרי הקדש' לדוכתא דילמא משום תקנה וקמ"ס לעיל ודוק :

ועי' תומים שכתב ליישב סקדתיא על הראב"ד דילמא מייירי בשבועה שאל"פ עיי"ש ת"ש עפ"י שיטת הסדרכי בשליח כשאלתו בלמאנא דידך אין לו שטר עלל והקדש עליו מסא דתבעין ליטול שטרן וקחז הוא דזכ השירוק לא קאי רק חמשתרמה פרומה דנ"ל סגלה דפגוריס לשקול וע"י שלא מתרמה י"ל שבועה שאל"פ עיי"ש :

ועפ"ש הסדרכי י"ס ליישב דברי הירושלמי לר"א דמוקי לה כר"ס דקדשים שחייבין בלחריזותן שפשיט עליהם רק דקשה ש"ז מתקנתרמה פרומה ופי' סק"ט דתבעין ליטול שטרן וסקדתיא דא"כ שלא מתרמה סתומה נמי חמא ספי ומאי צריך ללוקמי כר"ס ולשיטת הסדרכי א"ש ויש ראי' מזה לשיטת הסדרכי ודוק כי קלרתי :

בריש פרק איזהו נשך

(*) **דרמב"ם** ז"ל פסק שאין לוקן על לחאי דריבית ואף' סלוח אין לוקח משום שיתן לחורה. ואגב' לא נמלא דבר זה מנאח דאפשר לומר לגבי הלכה לא הי' קום עשה כיון דאין בידו שיחזיר לו הסלוח. ועי' גפ"י לקמן סוגי' דקום עשה. ואפשר לומר לפמ"ס

מנ"ל לחייב בהקדש בנז"א לא מבטיח לשיטת הרמב"ם דההקדשה לא הי' רק על השבועה דכתלומין חייב מלך דדין וא"כ מלי' איירי אפי' בש"ס ואפי' פטור בנז"א הואיל דהוי סקדש. ואף' לשיטת החוס' דמוכח לומר דהקנו אף' לעיני השלומין מ"מ היינו דוקא בפשיעה משום שלא יוללו אבל בנז"א ודאי פטור. וכן משמע מסוגי' דלקמן דהשוכר את הפועל לשמור את ספרה דמשי ר"ס ור"י כשקני מידו ומשמע שכן הוא מסקנה בגמ' ולא תקנו בזה כלל דהא לפי זה אסוק בגמ' שבועה זו תק"ה ואפי' מקשה מהשוכר את הפועל אלא דהוי דבנז"א לא תיקנו וא"כ קשה על הירושלמי דאמר בפשיטות בש"ס אין אבל בש"ס לא בנז"א :

ע"כ מראה דמוכרח לפרס כוונת הירושלמי אי חמא דמייירי דוקא בש"ס היינו שהסומרים צריכים לקבל עליהם אחריות גו"א וכמ"ס הרמב"ם דלולי זאת אין כבעלים רשאים לשלוח על ידם ואם שלחו ע"י ש"ס אין תרמיין עליהם. אך זה נ"ע מ"ס הרמב"ם דהסומרים חייבים בנז"א הואיל וס"ס ש"ס וקשה א"כ דלא תיקנו לענין השלומין למע יסוד חייבים בנז"א וע"כ מוכח לשיטת הרמב"ם דאפי' השלומין גו"א תקנו. ועוד דקשה לפ"י על קמ"ס בגמ' מהשוכר את הפועל בגמ' לעיל ודוקא לומר דקדש' קאי רק חליצת דר"י דליתרוב למיל :

אמנם לפמ"ס בזה"ל דקדש' בגמ' הוא רק מלשמור את הוציט דהוי קרקע א"ש קדש' בגמ'. ועי' תומים ש"כ ליישב בזה הא דרמב"ם לא סביר בזה' שזה ק"י מידו סגול וסממית שס לשמור את הוציט. וממילא ל"ק קדש' דנ"ל דפרס ותינוק מיידי בשל חליץ וסקדתי' לא הי' רק מקדקע :

אמנם לפ"י ס"ל דע"כ לא מייירי מוציט של שטר וכמ"ס החוס' דמייירי בשביעית [ועי' שקלים פ"ד שופרי ספוחין] דלפי' מראה דע"כ לא נקט הברייתא רק לעיני אס נותנין להס שטר שבה דבשכרו לרמיס אין מתמיין להס שטר שבה אבל לעיני חוזר השלומין מראה פטור דא"א לומר בלשמור את הוציט לפמ"ס דע"כ הי' ספקר רק השמידה למנוע דק בנז"א וא"כ בלא מהני' דפטור בקרקע סיוך אפשר לחייב ס"ס הא הי' ספקר וגמי יתלס. ותמי' על התומים שרוא לפניה דהחוס' ס"ל ג"כ דקדש' הוא רק מלשמור את הוציט דהוי קרקע ומאי דמייירי ששומרים לפטור דלולי זאת הי'

לפמ"ש הרמב"ם דמחילה לאחר פירעון הכוז מהני בריבית א"כ י"ל דהוי בידו למחול . ומהו סיוע לשיטת הרימוקי יוסף דאיסורא דלוח שלא תשיך שלא יגרום שיעבור המלוה ומש"ס מותר להלוות למומר ע"א דליתא בש"ע י"ד סי' ק"ם דא"כ רק דימא דאיסורא דלוח לאו משום לחא דמלוה נראה לכאורה דלא מהני חזרה או מחילה לעיני שלא יעבור סלוח וז"ע בספרה ז :

ורשימת הסוס' י"ל דמשמע וחי אחיך

עמך דהוי רק מצוה להחזיר כמו שמואל להחיותו ולא משום דלא מהני וע"כ ממילא מוכח דלברי' לא אזהר רחמנא . אך לפ"מ דקאמר הגמ' וד"י מבטיח לי' האי וחי אחיך לכד"ע וז' המפרשים דאף ר"א ס"ל כד"ע רק דס"ל תרתי ט"מ מדסמכו לכאן גבי ריבית וכיון דעיקרה לכד"ע אחי . שפיר מלין למימר דאחי למיחוי ללחי ע"כ ח"ש טפי לשיטת הרמב"ם דאף אי הוי לריך להחזיר משום אי עבד ל"מ לא הוי לק' וע"כ מוכח שפיר דמהני ולדידי' אזהר רחמנא ולא לבריה :

והנה לכאורה יש לדקדק לרבה דס"ל כ"מ

דא"ר ל"ח אעל"מ ואי לא הוי כחיד וחי אחיך הו"א דאפי' ברי' לריך למיהדר א"כ לכאורה קרא דוחי אחיך אינו תחר לגופי' כיון דבלא הכחוב סוס ידעינן דלריך להחזיר . ובשלמא לשיטת הסוס' י"ל דאחי למיחוי ללחי וממילא מוכח דלברי' לא אזהר אכל לשיטת הרמב"ם דס"ל כל היכי שמינן להשלומין אין לוקין וא"כ אף בלא הכחוב אין לוקין א"כ קשה קצת לומר דקרא לא אחי רק להודות דלברי' לא"ר רחמנא :

ואפ"ר לומר עפ"מ דאיתא בסוגי' אביי

אמר אי עבד מהני דאי לא מהני אמאי לקי . וסקסא בגאון בית מאיר מנ"ל לאביי ברחמא דלקי סיכא דשייך ל"מ . ולענ"ד אפשר לומר דכ"ס דעיקרא דמילתא דימא דל"מ י"ל דהוי משום דרמי' לקונסו בכך וכמ"ס סב"מ בעל"מ שם . וי"ל דזה לא שייך רק היכי דאי מימא דל"מ משום קנס אפ"ה הוי לקי שפיר אמרי' דל"מ אכל בספרה אביי דאי ל"מ לא שייך מלקות י"ל דלא אמרי' ל"מ משום קנס דלדברא יוחר עדיף לומר דמהני כדי שיחזיב מלקות וע"כ אמר אביי שפיר דמהני אכל רבא דס"ל אף אי ל"מ אפ"ה סייב מלקות הואיל ועבר למימרא דרחמנא ע"כ אמר שפיר דל"מ . ולפ"ו י"ל טעם נכון דאליבא דרמא לא

ונ"ל להביא ראי' לסברה ז עפ"י מה שפסק

עד הרמב"ם דכל לאו שמינן להשלומין כגון אונאס וכדומה אין לוקין . והסוס' כתבו להדיא ללוקין בריבית ואונאס מדמקשה לקמן ולוקמי בריבית ואונאס . וכן בעושק ס"ל לסוס' דלוקין אף שמינן להשלומין . ועי' במוהר"א שסוס' מחולקין בזה עט הרמב"ם לתוס' כל סיכא דלא מלין להדיא שכתוב נחקו לעשה אף שמינן להשלומין אפ"ה לוקין ולסרמב"ם כל סיכא שמינן להשלומין אף שכתוב לא נחקו לעשה אפ"ה אין לוקין . וחי' י"ל לכוכיה כשיטת הרמב"ם ממאי דאיתא ריש תמורה א"כ ריבית קלינא לרבה יולאס בדיונים ומסיק סהם בקדמי פליגי . וקשה לכאורה מנ"ל לרבה לומר לדידי' אזהר רחמנא לברי' לא אזהר רחמנא כדאמר רבא ר"פ בגלגל ומאכיל דף קי"ב [הע"ך] העתיק רבס ועי' תוס' ד"ה רבא אחר מגופי' דקרא שהעתיקו רבא] הא מנ"ל הסברה משום כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד לא מהני ולא קמי כלל הריבית א"כ אף ברי' לריך להחזיר ואין לומר דמוכח מדכ' רחמנא וחי אחיך עמך להודות שריך להחזיר א"כ מוכח דמהני דא"כ י"ל וחי אחיך וכיון דמוכח דמהני רק דלריך להחזיר משום וחי אחיך שפיר אמרי' לדידי' אזהר לברי' לא אזהר . הא ליתא דמש"ס כחיד וחי אחיך לומר דהוי עשה כדי דליהוי לאו סל"ע ואין לוקין . ולעולם אף בלא וחי אחיך הוי לריך להחזיר משום לא מהני רק אי לא כתב רחמנא הוי לוקין כמו לאו שמינן להשלומין סיכא דלא נחקו הכחוב לעשה [ולקמן אי"ה אכתוב מה שנתחדש בענייני' בישוב קושי' באחרונים בח"מ סי' ר"ח על הג"ס מרדכי בנצטע שלא למסור ממקח שנעשה באיסור ריבית דמוכח דמהני מדאמר רחמנא גלימא מפקי' מיני' כי סיכא וכו' ולפמ"ש י"ל דלק"מ דבריבית מוכח דאי עבר למימרא דרחמנא דמהני מדכתוב וחי אחיך ועי' בשיטת

דאי כמו חזרה כיון דנסתלק חיוב המחין
משא"כ לשיטת הסו"ס דדוקא משום דאי קום
עשה אינו לוקה אבל החזרה ל"מ אי"כ י"ל
נסי דמחילה לאחר הפירעון היינו לענין שאין
חיוב על המלוה מאל הממון אבל מ"מ הלא
לא חייב דמיחילק לעשה הוא להחזיר ממנו .
ומאחרי ח"ל כן בפרישה סי' ק"מ כ' בפשיטות
כן . ולעג"ד במחלוקת שנו' דלשיטת הרמב"ם
י"ל דמחילה מהי אף לתקן הלא כיון דנסתלק
חיוב הממון אין כאן מלקוח :

וראי' גדולה לדברי דהא הר"מ הוכיח לסתור
שיטת הגאונים דס"ל דמחילה ל"מ
מדסתקמו הגאונים והמלוה דריבית שהחזירו
אין מקבלין מהם הרי דמחילה מהי עיי"ש .
ואי נימא דאף לשיטת הרמב"ם אין הלא
מחוקן במחילה הדרי הקשי' לדוכת' היאך
הסתקמו שלא להחזיר . כדמכח שם בגמ'
דאמר להחזיר רק לל"ש ממקשה הא אביסן
חייב להחזיר דקשה במאי יתקן הלא אלא
ודאי דלהרמב"ם אף במחילה מחוקן הלא
כיון דליחא לחיוב ממון וז"ע על הפרישה .
ואדרבא אפשר לומר דאף לשיטת הסו"ס כיון
דגלי לן רחמנא דריבית הוי לאו הגל"ע י"ל
ממילא דהיכי דנסתלק חיוב הממון ע"י מחילה
אינו לוקה . ואף דבשאר לאוי לא ס"ל כשיטת
הרמב"ם מ"מ הכא מודו כיון דכבר גלי
לן רחמנא דהוי לאו הגל"ע והיינו דתשלומין
מהי ה"ה מחילה דו"ק :

ועפ"י שיטת הגאונים ה"ל ה' י"ל ליישב
דברי רש"י החמוהים ב"ק דף ז"ד
בשמעתין דגאונים ומלי דריבית שהחזירו אין
מקבלין והקשו בגמ' מברייחא דהניח להם אביהם
מעות של ריבית אינם חייבים להחזיר הא
אביסן חייב להחזיר . ופי' רש"י דברים א"ח
להחזיר משום דרשות יורש כרשות לוקח דמי .
והקשה הגידולי חרומה מנ"ל לרש"י הא ולמה
לא פי' כפשוטו משום דלדידי' אזהר לברי'
לא אזהר כמו שחי' רבא צפ' בגזל ועי'
במל"מ שסביאו ונדחק ביישובן . ונראה לענ"ד
דאפשר לומר דרש"י סובר כשיטת הגאונים
ה"ל דמחילה לא מהי :

וראיתי בשיטת מקובלת הטעם כיון דחזקין
דלברי' לא אזהר ע"כ אין לו
עליו חיוב ממון רק גזל"כ להוציא איסור
מחתם ידו ע"כ ל"מ מחילה . ולפי' י"ל דק"ל לרש"י
קוש' הר"מ לשיטת הגאונים ע"כ סולק רש"י
ליישב

לא אמרי' דריבית כ"מ דא"ר ל"מ א"ע ל"מ
דאי א"א לא מהי לא . הוי חיוב מלקוח
לשיטת הרמב"ם דכל ממון שניתן להחזיר אין
בו מלקוח :

ולפי' מיושב מ"ש לפי דוחי אחיך אחי
לגופי' כיון דאף בלא וחי אחיך
הוי ל"מ ולא ה' לוקה לשיטת הרמב"ם
דלפמ"ש א"ש דבלא וחי אחיך הו"א דמהי
משום דאי לא מהי לא הוי לקי וע"כ שפיר
חזר לגופי' דלא לילקי מטעם דהוי נל"ע
וממילא לדידי' אזהר לברי' לא אזהר [ויותר
נ"ל כעת אחר דבריבית לא אמרי' ל"מ דבשלמא
היכי דאמר ל"מ לא יעשה האיסור כגון
בתורם מן הרעה על היפה דרלונו להפריש
חרומה וכן בשאר ענינים ע"כ מחקימין במאי
דלא מהי משא"כ דריבית לא יתקן הענין
כיון דהלוה נותן מדעתו אף נימא דל"מ יעשה
האיסור ודו"ק] :

ולפי' י"ס להוכיח כשיטת הרמב"ם דגם הלוה
אין לוקה דהא דקאמרי' דריבית אי
עביר ל"מ נראה פשוט דשייך בין בלוה בין
במלוה דמלך הלוה ל"מ מה שהקנה מעות של
ריבית למלוה ומלך המלוה ל"מ מה שזכה
במעות של איסור [ולפ"ד נראה דשייך דל"מ
משום לחא דלוה וראי' לזה ממאי דקי"ל תלויה
חזין וזינא וזינא דאבז אונסא דרוח גמר ומקנה
וקשה הא המאנס עבר על לא תאמור וימא דל"מ
ולריך לומר כיון דהמוכר גמר ומקני אבז
אונסא דרוח ולגבי דידי' ליכא איסור כלל
מש"ס קיי משא"כ דריבית דאין הלוה עושה
איסור ע"כ אמרי' שפיר די"ל דל"מ] . ולפי
מה שהקשינו לשאל דחי אחיך אחי לגופי'
ע"כ דבלא וחי אחיך הו"א דמהי כי היכי
דלילקי וקשה מ"מ גבי הלוה נימא דל"מ מה
שהקנה הריבית למלוה וא"כ ממילא גם המלוה
לא קיי ולגבי הלוה לא שייך לומר דלהכי
מהי כי סבא דלילקי דהא לגבי הלוה אף
הי ל"מ לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא
אבל לשיטת הרמב"ם דאי יתן לאחר אף
הלוה אין לוקה א"כ לגבי הלוה לא שייך
לומר דל"מ דאי ל"מ לא הוי לקי משום דיתן לאחר
וע"כ סולק לכאוב וחי אחיך :

ובטעמא של דבר דהוי לגבי הלוה קום
עשה כחבתי לפיל משום דבדיו
נמחל . וי"ל דזה לא שייך רק לשיטת הרמב"ם
דכל שיתן לאחר אין בו מלקוח ומחילה י"ל

לישב זה די"ל רבי ס"ל כחל ריבית קליזה
 אינה יולאה בדיונים וס"ל כריב"א ור"ן דמ"מ
 לז"ש חייב להחזיר וע"ז התקינו שפיר דאין
 מקבלין כיון דכל"ז אינו מחוקק סלוא בחזרה
 דלמיתה ניתן ולא להשיצון וק"ל לרש"י לפ"ז
 מאי מקשה הגמ' מבריייתא דהינה להם אביהם
 מעות של ריבית הא בריתא בע"כ ס"ל
 לס"ד דלא ידע אידי דסיפא ח"כ מוכח
 מקושי' הגמ' הא אבואון וכו' דס"ל ריבית
 קליזה יולאה וכו' ולפ"ז אין שייך לחקן כלל
 דאין מקבלין כק' בר"מ וכל הגאונים וא"כ
 קשה מאי מקשה מבריייתא הא רבי ס"ל א"י
 בדיונים מש"ס שפיר חיקן דאין מקבלין
 ולבריייתא שפיר מקבלין כדי לחקן סלוא ע"כ
 פולרך דש"י לפרש דהמקשן ס"ל כרמי ב"ח
 דאף לבד' אזהר וע"כ הו' שיעבוד ממון
 ומכאן מחילה אף אי יולאה וכו' ואפ"ה אביו
 חייב להחזיר ע"כ. הקשה הגמ' שפיר וכוין
 דהמקשן בע"כ ס"ל דאף לבד' אזהר ואפ"ה
 קשה דאין סבירים חייבים להחזיר מוכח דס"ל
 רשות יורש כרצון לוקח דמי. וממילא
 מיושב קושי' בר"מ אהאונים די"ל רבי ס"ל
 אינה יולאה וכו' ובאמת לשיטתם לדין ליתא
 למקשה דרבי גבי מלוי בריבית ואפשר דס"ל
 כשיטת ר"ם דרבי לא חיקן רב לדורו וא"ל
 אין ר"ם בזה לדינא כלל כן ג"ל כהן בעזה"י
 לישב שיטת רש"י והגאונים הנ"ל :

אמנם

הא קשה לשיטת הגאונים הא דאמר
 רבא למה לי לאו בגזל דליף במה
 סלד מריבית ואונאה. וקשה הא בריבית לא
 מהני מחילה וא"כ מה להלך השוה שאין בו
 מחילת משא"כ בגזל דידע ומחל דבגזל אף
 אליבא דאמת מהני מחילה. ובשלמא בלא
 שיטת הגאונים הנ"ל י"ל כיון דאף בריבית שייך
 מחילה שפיר מלין למילף. ועי' בשעמ"ק בשם
 הראב"ד שפ' בגזל ידע ומחל לאחר זמן וא"כ
 דמי לריבית משא"כ להגאונים קשה :

והי'

נראה לישב כך דודאי לאחר שאסרה
 תורה ריבית ובאמת קנה הריבית דק
 לדידי' אזהר ע"כ ל"מ מחילת כמ"ס הש"מ
 דאין כאן חביעת ממון ואפ"ה שפיר מלין
 למילף. גזל דאי נימא גזל לא הו' איכורה משום
 דמייאש ומחל ואף שהגזן סיבב המחילה בע"כ
 של גזל אי נימא דאפ"ה הו' מחילה קשי'
 למה אסרה תורה הריבית כיון דמדעתה יבד'
 אין איכור כלל אלא ודאי כיון דהמלוה סיבב

ועיין

המחילה ע"כ אסור וא"כ שפיר מלין למילף מגזל ;
 במשנה למלך פ"ד הלכה י"ג שסקשה
 על שיטת הגאונים אלו כיון דמשמע
 בגמ' דגזל הו' סתמא דמחילה דמש"ה לא יליף
 מאונאה ואפ"ה אסרה בתורה ח"כ נימא דאף
 דמחילה דאח"כ ל"מ כמו בריבית. ותי' דשאני
 ריבית דאף מחילה הו' מחילה מדעתו ואפ"ה
 אסרה בתורה ע"כ שוב לא מיקרי מחילה כלל
 משא"כ דהוי תחילה מחילה במוסר מש"ה
 אח"כ מהני מחילה מדעתו. ולפ"ז קשה מנ"ל
 למילף מריבית ואונאה דמה להלך השוה שבין
 דלית בכו מחילת משא"כ בגזל דידע ומחל
 ואף דהוי מחילה בע"כ דילמא הו' מחילה
 וליכא למימר ריבית יוכיח דריבית שאני דאף
 מחילה מדעת ל"מ משא"כ בגזל דמהני מחילה
 מדעת דילמא אף בע"כ מהני ונסתר ח' הג"ל
 ולפמ"ס אף ריבית הו' מחילה שלא מדעת :

ורקנשי

המל"מ דהא דאמר דקאמר בגמ'
 גזל ידע ומחל הייט דלא הו' מלין
 למילף גזל מאונאה דהוי מלי למימר הכי .
 חלל השתא לחזיק דאמר רחמנא גזל פסח"ס
 למד דידע ומחל ואפ"ה אסר רחמנא. ומכא"כ
 דל"ס לס' השעמ"ק הנ"ל דמש"ה ל"מ מחילת בריבית
 משום דלברי' לא אזהר וזה ל"ס רק בריבית ולא
 בגזל דעלמא בריבית לא כ' רחמנא והשיב
 רק ותי אחיך עמך וסיינו מלוס דרמיא רחמנא
 על' דדי' ולברי' לא אזהר משא"כ בגזל דכ'
 רחמנא והשיב ומה מוכח דלא קני כלל וע"כ
 שפיר מהני מחילה. ולפ"ז י"ל ממילא כמ"ס
 לעיל דאף ריבית נקרא בתחילה מחילה בע"כ
 דלא כס' המל"מ וע"כ מוכח שפיר מדאסרה
 רחמנא מחילת בע"כ גבי ריבית ס"ה גזל :

אך

לפ' הראב"ד שסביא השעמ"ק מה גזל
 שק ידע ומחל היינו לצסוף יוכל לבוא
 לידי מחילה ולדבריו קשה לי היכן מלין למילף
 מריבית ואונאה לפמ"ס הש"מ דס"ל להראב"ד
 כשיטת הגאונים דמחילה לאחר הפירעון לא מהני
 ח"כ מה לריבית ואונאה שכן לא חתיין לעדי
 מחילה משא"כ בגזל. וליכא לחירווי כמ"ס
 לעיל דמוכח מדחזיק דאסרה התורה ריבית
 דל"מ סא דאחא לידי מחילה. דסא ליתא
 לשיטת הראב"ד דשפיר מלין למימר בגזל ל"א
 התורה יחיל ואפי' לסוף לידי מחילה מדעת
 ופ"כ ל"א התורה בתחילה כלל משא"כ ריבית
 דהיכא דאיכא סתמא איכור שוב ל"מ מחילה
 כיון דל"ס בריבית מחילה כס' הגאונים הנ"ל .

קשה קאי' כ"ל הא דריבית לא מכי מחילה
משא"כ בגזל דמאי לבא לידו מחילה לבסוף אבל
ריבית כיון דהתחלה הוי באיסורא תו לית לי
תביעה מטעם ול"מ מחילה ופמ"ש לעיל מש"ס
הוכרח רש"י לפרש דבגזל דידע ומחל היינו
דמייאש ומחל וע"כ י"ל דלא הוי איסור כלל
וזה שפיר מצינן למילף מריבית דאי מינא דמחילה
בע"כ דהוי בגרמא בגזל הוי מחילה א"כ ממילא
מסביר דלא לאסור ריבית כלל ומדאסרה רמב"ם
ריבית מוכח דמחילה בע"כ בגרמא של זה ל"מ
א"כ מחילה מוכח דגזל-אסור.

וזה נראה כפתור ופרח בדברי רש"י בעזרי

ודו"ק הדק היטב :

ועוד ה' נ"ל להביא רא' לרבי הרמב"ם
הנ"ל דכל היכי דטקן לתשלומין אין
לוקין אף היכי דלא נחקו הכבוד להדיא לעשה.
ממאי דאיתא בגמ' כמנא דמי ר' נחמ' ורמב"י
פירשין את המלה זאת הערב מפי שיש בה
קום עשה מכלל דת"ק מחייב מאי לאו בזה
קמיפלגי וכו'. וקשה מנ"ל לאוקמי צרייפא
דקמי' אפ"י שגב מחזירין כמנא דילמא כ"ע
ס"ל מחזירין רק דפלוט או מחזירין מקרא
דוחי אחיך עמך וכו' גל"ע שיש בה קום עשה
אבל רבנן ס"ל דחי אחיך לבדד"ע רק דאפ"י
דמחזירין משום דאי עביד ל"מ ולא דרשי למימס
ייתן ולא להשיגון כיון דלא נחקו הכבוד לעשה
מש"ס לוקין אבל לשיטת הרמב"ם א"ש דאי ייתן
לתשלומין טוב אין לוקין ול"ע ליישב שיעור הכתוב :

ויש דעיינ ג' רש"י בתמורה איכא בינייהו
שינוי קונה ופי' רש"י דלהבא
בגזל אי עביד ל"מ ומש"ס לרבא שינוי אינו
קונה. ועי' בלח"מ שכתב לזה סיוע דהרמב"ם
פסק כאב"י משום דקיי"ל שינוי קונה. וקשה
לי היאך אפשר לומר לרבא בגזל א"ע ל"מ
ומש"ס שינוי אינו קונה א"כ מאי קאמר רבא
למה לי דכתב רחמנא לאו בגזל וכו' דמילוק
חדא מחדתי ריבית ואונאה וקשה הא דריבית
מוכח דל"ע מסמי כמו דאמר רבא. וחי אחיך
עמך לדידי' אסור לבד' לא אסור וע"כ אי לא הוי כחיב
לאו בגזל בפ"ע לא הוי מאי למילף חומר יוסר
מריבית וכמו דבריבית אי עביד מהי הו"א
דה"ס בגזל ובאונאה הא ס"ל לרבא בגזל לא
מהי. ואפשר לומר דקושי' רבא לא הוי רק
ל"ל דכתב רחמנא לאו בגזל אבל ופשיטא
הגזילה ודאי נריך למיכתב וא"כ כוס ידעין
איכורא לפחות מוהשיב וממילא דה"א דל"מ
משום

טוב ראיתי שהראב"ד נכשננו כ' דמש"ס ל"מ
מחילה דריבית דא"כ כל הלואים והמלוים יעשו
כן יעשו"ש :

ולפי' מצינן למימר אף לשיטת הראב"ד
ע"ד הנ"ל דאי נימא דלא אסרה
התורה גזל הוואל דאחין לידו מחילה חיקשי
למה אסרה התורה ריבית כיון דאף ריבית
אפשר דאחי לידו מחילה אח"כ דבשלמא עכשיו
דאמר' דגזל אסור אף דיוכל לבא לידו מחילה.
שפיר זין גזל לריבית דבגזל מהי מחילה אח"כ
כיון דמחל מדעת מהכ"ח לומר דל"מ ולא שייך
לומר דכולם יעשו כן דמהכ"ח ימחול הנזל.
אבל אי אחרמי דמחל מדעת מהי. משא"כ
הריבית דהתחלה דריבית ה' מדעת הלוה אי
מינא דמחילה לאחר הפירעון מהי יסמכו על זה
על כן אחרנין דמחילה לא מהי. מה שאין כן אם
נימא דמש"ס ל"א התורה גזל כלל הוואל ויכול לבא
לידי מחילה א"כ אף ריבית לא ה' להיזק אסור
כיון דמאי לבא לידו מחילה ול"ש מעשו של
הראב"ד דכל הלואים יסמכו ע"ז דהא באמת
בשביל זה לא אסרה התורה גזל כלל. וזק
היעב כי לענ"ד הדברים צריכים דלפי' הראב"ד
צידע ומחל מוכרח לעממא ש"כ דבריבית ל"מ
מחילה משא"כ דא"כ כל המלוים יסמכו ע"ז :

ובזה מיושב קו' הר"מ אהראב"ד דהיינו שיטת
הגאונים מהא דהאקדח דאין מקבלין זה.
ולפי' הראב"ד י"ל דהא דאין מקבלין היינו היבא
דחזיק דעשה תשובה וכמ"ש הפוסקים וא"כ לא
שייך טעם הראב"ד הנ"ל שיסמכו ע"ז דכל כמה
דלא עשה תשובה נריך להחזיר וכמ"ש הפוסקים :

ועפ"י' נחישב לי בעושי' דקדוק עולם בראי'
שפי' דמאי פרעה מאי לאונאה שבין
לא ידע דמחל תאמר בגזל דאיכא למימר דמייאש
ומחל. והנראה שרש"י בא לפרש הא דקאמר
תאמר בגזל דידע ומחל. והוא פלא למס נטר
רש"י מלפרש זה לעיל מיד דקאמר מה לאונאה
וכו' תאמר בגזל הוי לי לרש"י לפרושי הא
דידע ומחל בגזל היינו דאיכא למימר דמייאש :

ולפמ"ש א"ש ד"ל דרש"י סובר כשיטת
הגאונים דבריבית לא מהי מחילה
וכס' השטמ"ק הנ"ל משום דאין לו עליו תביעה
מחזן וכמ"ש לעיל ליישב דברי רש"י בב"ק.
וא"כ לעיל מיד דקאמר מה לאונאה שכן לא
ידע דמחל תאמר בגזל דידע ומחל מצינן לפרושי
כפי' הראב"ד דידע דמחל דמאי לבוא לידו מחילה
לבסוף משא"כ השתא דקאמר דמילוק מבינייהו

משום כ"מ דא"ר ל"ח אע"ל ר' דקושי' רבא
ל"ל דכ' רחמנא לא בגזל דהלא מלין למילף
מריבית ואונאס ואריך עיון ודו"ק :

ורפ"ז י"ל דהרמב"ם פסק כרבא דהרמב"ם
פסק בהלכות מתנות עניים דאין
לוקין אם עבר ולא נחן לקט שו"פ רק לקחן
לעצמו . ועי' בלח"מ פ"ג מהל' מעשה הקרבנות
שהקשה מיומא ל"ו דאסיק אב"י בחעוז פליגי
דריה"ג סדר חעוז לבסוף משמע וע"כ הו'
לאו הגל"ע ור"ע סדר חעוז מעיקרא משמע
והו"ל לפסוק כר"ע נגד ריה"ג ואף לאוקימתא
ד' ירמ' דלמר בלא דנביל פליגי פ' רש"י
דה"ה בלא דלקט וס"ל לר"ע דלא הו' גל"ע .
וחי"ן הלח"מ דהרמב"ם סובר כפי' הסו"ס שם
דלר"י כ"ע ס"ל חעוז לבסוף ופסק כתי'
ר"י . ולכאורה קשה כיון דאסיק אב"י דלא כר'
אלא] הו"ל למיפסק [כוותי'] ובפרט שסו"ס
נחחק מאוד בתי' דר"י וכ' שהוא פליאה גדולה
למאד דל"ל לר"י לומר בלא דנביל פליגי מה
דלא חקר כלל בפלוגתא :

אמנם לשיטת הרמב"ם הג"ל דס"ל כל לאו
שייכות לתשלומין אין לוקין הנה נכון .
ומיושב קושי' הסו"ס דמש"ה לא רזס ר"י לומר
דפליגי בלקט שכתה ופיהס גופי' דלדין דקיי"ל
כרבא ממילא יתן לתשלומין ואין לוקין דהו'
כמו גל"ע ולפמ"ש חוס' דמש"ה עולה מכפר
על לאו הגל"ע משום דכתיב ונרס לו משמע
מידי דיש לו ריזיו במקום אחד ה"ל כיון דיש
לו ריזיו פ"י תשלומין הו' לאו הגל"ע וע"כ
קשה במא' פליגי :

(יא) (דף ע"א) ערב למאן וכו' שקיבל עליו לה
ולא קיבל לה : וקשה לי לפי
מה שכתבו בשם רש"י להסיר ריבית פ"י שלח
מלין לאוקמה אפילו בערב לישראל היכי שהי'
פ"י שלח וז"ע :

ורדינא אני מסופק אם אחד ערב ונעשה
ערב לישראל בהלוואה ריבית והאריך
לפרוע הלוה דדיניהם או שחקה הקדן עם
הריבית והמלוה כופר רק הערב והלוה מודים
שחקה הקדן והריבית והאריך הערב לשלם הקדן
והריבית להמלוה וחובע אח"כ להלוה שיחזיר לו
מה שהאריך לשלם עבורו אם חייב הלוה להשלים
להערב או דילמא כיון דבאמת הו' הריבית
לפי סודאחס ואין הלוה צריך לשלם להמלוה מן
הדין א"ל יתן גם להערב . ואין להביא רא'
מדלא מוקי לה לקרא כתי' דמשמעות

אבל אחת נעשה לו ערב משמע לכתחילה ולא
דנ"מ לעמן דיעבד דוק . ועי' בחו"מ סי'
קכ"ט בסמ"ע ס"ק כ"ה ובש"ך ס"ק כ' שהעלה
דסיכא דאין הלוה חייב גם הערב אילו חייב
וא"כ אין התחלה ערבות . פ"כ נראה אף
דהמלוה מוילא בגזילה מן הערב מ"מ הלוה
פטור ליתן להערב ודו"ק היטב :

(יב) ע"ב תוס' ד"ה בשלמא סיפא לחומרא
וכו' . עי' בקאס"ח סי' קפ"ב
מה שהשיג על הסו"ס [דס"ל דשליח הגע הוא
שלוה של העבד וכן כה' נשים] עיי"ה . ואי
חמה דמשמע מדבריו אפי' היכא דעשה שליח
לקבל דבר מחזירו אפי' נעשה שליח של המון
ג"כ . ולפ"י קשה מר"פ האומר אשה להולכה
מר"ל עיי"ש ואי ימא דאף השליח קבלה צריך
פ"כ להיות בגדר שליח להולכה א"כ מוכח פ"כ
דאשה נעשה שליח להולכה מדנעשית שליח
לקבלה בפ"כ דנעשית ג"כ שליח להולכה . וכו'
קשה לי דלפ"י הו' כל שליח לקבלה לא חרס
שליחות אלא הבעל פ"י סופ"ב דגיטין דף
כ"ו ע"א :

אמנם לפ"מ דכתב הסו"ס סי' קס"ח דהיכא
דשו"י להדיא לקבל המעות מהעבד"ס
אף לר"ח הו' ריבית קאיא מוכח דבזה א"ל
שליח של העבד"ס והטעם דכבר שו"י המלוה
שליח הרי הוא כמו המלגה וכו' א"ל להיות
שליח העבד"ס דמה שמוסר העבד"ס לידו הו'
כמוסר להמלוה משא"כ היכא דלא שו"י להדיא
שליח צריך העבד"ס למסור לו בשליחותו דאל"כ
לא הו' כמוסרו למלוה בעצמו כן ז"ל לשיטת
הסו"ס וכ"כ הב"ח והש"ך עיי"ש . וא"כ כה'
נשים [קידושין ג"ב] פ"כ מיירי דעשאוהו שליח
וא"כ סתירת מוב"י שפיר דלא הו' שליח של
המקדש כלל . אך הרא"י מתן גע זה לעבדי
א"ש דהתם מיירי שלא עשאו העבד שליח ואפ"ס
מהי :

ובזה יש ליתן סעד לדברי הלח"מ שכתב
ליתב שיטת הרמב"ם שפסק דהו' ריבית
קאיא משום דס"ל כקו' הסו"ס וס"ל דהאי
בשלמא לרווחא דמילתא . ולכאורה קשה מר"ל
הא ולפמ"ש י"ל דלפי מה דמספקא לן בפ'
האומר דל"ל חרס שליחות אלא הבעל א"כ קשה
מתן גע זה לעבדי אי ימא כתי' הס"ס
דבע"כ ז"ל שליח של המון א"כ לא חרס
שליחות אלא הבעל אלא ודאי ז"ל באמת דלא
כר"ס דא"ל להעשות שליח של הבעל [ועיי"ש
ברי"ף

שנעשה בראש המוכר למה כתב הסופר כיון
דהי' סובר שהמכירה בראש ו"ל דמיירי שסובר
שהאחריות נכתב מראש וא"כ י"ל למסקנא לי'
להגמ' הי מהי הדלתא נגד הלקוחות דכא
הלקוחות יוכלו לעשות שכתב שלא מדעתו וע"ז
שפיר פשיט מר' אבי דאמר מודה בשטר שכתבו
א"ל לקיימו וגובה ממנועבדים א"כ מוכח
דאדלתו מהי אפי' נגד הלקוחות . וא"ל בלחמ
פעמא מאי וא"ל דמזויף מילתא דל"ש וה"ס
הא דרימא דהמוכר לא ראה השטר כזה ל"ש
(חסר כאן איזה סיבות . והענין מובן) וכ"מ
ממ"ס (חסר) הרי מודה שמכרו לו באחריות
משמע שלדלתו אנו לריבין . והיינו מהטעם
שכתבתי שמהשטר אין מוכח כ"ל . כן נראה
נכון וברור בסייעתא דשמיא :

בעזה"י ב"ב דף כ"ג סוג' דרוב וקרוב :

(ד) הקשו החוס' מאי קמ"ל מחתי' היא
ט' חנויות וכו' ותיזן הריב"ס
דמהם כזה חמינא דחרי רובי צעין ור"י
חירץ דקמ"ל דאפי' נגד קורבא דמוכח רובא
עדיף . והקסא ספלי' צבי' ס"ג לחירץ הריב"ס
דעיקר רבותא של ר"ח הוא דאפי' חד רוב
עדיף א"כ מאי קאמר רבא לקמן ש"מ מדר"ח
רוב וקרוב סולבין אחד רוב וש"מ איחא לר' ירמ
ירא דאמר אע"פ שאין דלתי סמדינס נעולות
כיון דאמר ש"מ רוב וקרוב ע"כ נחד רוב
מיירי כתי' הריב"ס דחרי רובי מנדיחא דע'
חנויות וממילא מוכח הא דרבי ירמ ומאי
קאמר חו איחא לר"ז עיי"ש שתי' דרך ממחיד
ד"ל דמש"ה לא ראה ריב"ס לחירץ דקמ"ל
קורבא דמוכח דס"ל ממחתי' דע' חיות ג"כ
מוכח קורבא דמוכח מדנקט הלך אחד כהוב
וכוא יתר כיון דמיירי ט' חיות מוכרת בשר
שחוטט הו"ל לומר בקיור בנמלא מוכר אלא
ודאי דלתא לאריי' דאם רוב פכחי ממון לעיר
מוכרת בשר נכילס אסור ואע"ג דלגבי חוץ
לעיר הי קורבא דמוכח אכל הי כו"א דצטי
חרי רובי ל"מ זה וע"כ הולך לומר תרזוייכו
עיי"ש . ולענין דבריו תמוהים מש"כ דמוכח
למה נקט הלך אחד הריב"ס אפטר לאשכחי
אף דע' חיות מוכרת בשר שחוטט מ"מ ית
בהחיות שמוכרות בשר נכילס הרבה בשר כנגד
הט' חיות ע"כ הולך לאשכחין דלירך דוקא
רוב תמס שיהי' צהט' חיות רוב כנגד החיות
וע' חיות נקט לרבותא דרישא דלקח אסור
אפי'

כרי"ף דלשימתו דלא מהני חן גט זה רק לענין
דאינו יכול לחזור בו אבל אם מה לא הי'
גט וא"כ מוכח דבלחמ לא הי' שליח לקבלה :
אמנם שיטה רוב הפוסקים אינו כן . עכ"פ
לכאורה ראי' לשיטת הרי"ף דאי הי'
שליח קבלה כיון דהעבד לא עשאו שליח ל"ח
שליח אלא הבעל :

אמנם עדיין נראה לפע"ד כיכי דהוי זכות
גמור ואפילו בלא דעתו יכול
להטעות לו שליח כמו גבי שיחרור לרבנן י"ל
דהוי כאלו עשאו שליח להדיא דא"ל להיות שליח
של המון כלל וכמ"ס הטור כמ"ס לעיל משא"כ
החס נקבלת מעות דלא הי' זכות גמור ובלא
רשות ודאי דא"ל לקבל ע"כ י"ל אף דהעמיד
אלל ישראל אפי"ס לא הי' כאלו עשאו להדיא
שליח רק שהוא מרואה שהעבד יחן לו .
ולפע"ד ע"כ מוכרח לומר כן דהדבר דהוי
זכות לגמרי אין ס' לחלק בין עשאו שליח או
לא וע"כ דברי הגאון נז"י עולים יפה על
סרא' מתן גט זה לעבדי דדוק :

(י"ג) (דף ע"ב) בגמ' לאו היינו דר"א .
הקשו בתוס' חיימא מאי
ענין דר"א לכאן ודחקו מאד . ועי' בש"ך
סי' ק"ו . ולפע"ד י"ל לפ"מ דמפרש רש"י וחי כמלוה
בשטר דמי מעות שהוא תובע וכו' וכתבתי לי'
אחריות כמלוה בשטר דמי דכא ב' לי'אחריות .
ולכאורה הוא שפת יתר דהא קי"ל אחריות
פעוט סופר אף בשטרי חבר ומכש"כ צכעין זה
דמי לנמנאל שחינו שלו דמתחילתו לא הי'
מכירה דס"ל להחוס' דאפי' למ"ד אחריות לאו
ט"ס בשטרי חבר אפי"ס בזה ט"ס עי' לעיל
דף ט"ו :

אמנם נראה פשוט דסבא לא שייך לומר
ט"ס כיון דהי' מוכרה למכור לא
שייך לומר דודאי הי' מרואה על אחריות
דאדלתא עיקר המכירה הי' באלום ומהכ"ת לחייבו
במאי שלא חבר להדיא בשטר וע"כ לירך לומר
דמיירי שז' להדיא אחריות . וסנה גפמ"ס הש"ך
והוכיח מהגמ' דאחריות ט"ס הוא לאו דוקא
ט"ס אלא טעות מוכר ואפי' ידעו' בודאי שלא
פי' אחריות אפי"ס גובה ממנועבדי וע"כ א"ל
לחך כלל במוכר ורשאי הסופר לכתוב אחריות
כלי שאלה המוכר כלל ולפ"ז בשטר זה סבא
לפינו אלו לא הי' מפורש אחריות לא הי'
גובה ממנועבדים כמ"ס ממש דאין מוכרו בראשון
א"כ אף הי' כתב להדיא מ"מ מנא ידעין

השנים. וכי ימא ללא מייתי עגלה ערופה רק בשני עיירות היושבות בין הסדים. ועיין רש"י שפי' בדליתא רחוקה ממנה שגדולה מזו אלא כולן שוות ולא פירש שניהם שוות משמע דיש הרבה עיירות רק דאין באחת מהם רוב נגד האחרת ומאי מהי זה ימא נגד כל עיר ועיר כהעיריות האחרות הם רוב נגדה. גם בממלא סמוך לעיר שאין בה בית דין שמיחין אותה ומודדין לעיר שיש בה ב"ד כדאי' בסופה וכיון דמודדין פ"כ שיש עוד שני עיירות. ואם כן הו' רוב נגד העיר הקרובה. והתוס' סקצו גם כן דכיון דהעיר שאין בה ב"ד היא הקרובה היאך תביא העיר האחרת אל ודאי הו' עיר הקרובה וכן סקצו מירושלים דאין מביאין פ"ע ה"ל דתסם שכיחא רובא דעלמא :

וענין נראה דודאי גזרם סב' הוא להביא עגלה ערופה ודבר זה מוטל על כל העיירות הנזכרות בספק שהדואר הי' משם וגילתה לנו התורה שכנגד העיר הקרובה אין שאר העיירות נכנסין בספק דלא באלו לדון על כל עיר ועיר. ויחד הדבר מוטל על הקרובה. ולהביא כל העיירות בשותפות לא יצאה התורה כיון שיש מקום לחייב עיר הקרובה נגד כל אחד מהעיירות ואף על גב שאם נלחץ כל העיירות הו' רוב נגד עיר הקרובה. כיון דלא נוכל לחייב עיר אחת בפני עצמה סלעס רוב לא מהי רוב סכללי דלא חייל בזה רוב סכללי לא יח' חיוכ פ"ט אחד מהעיירות. וע"כ מעריכין רק כל אחת מהעיירות נגד עיר אחת, ולריבא להביא עגלה ערופה :

ורפ"ז מיושב ג"כ קושים החוס' כיון דממילא מוכח הו' דאוליין בזה קרובא לא דבשכיל זה אמרינן דהדואר הוא ודאי מהעיר שהוא דהא איכא רובא נגדה מכל העיירות רק דהחוב מוטל על העיר שהוא יחד מכל אחד מהעיירות. וא"כ א"ש בממלא סמוך לעיר שאין בה ב"ד כיון דגזרם הכתוב הוא אינה מביאה דבני ולקחו זקני העיר ממילא מוטל על שאר העיירות וסולפין אחר הקרובה נגד שאר העיירות. וא"ל מנ"ל הו' דלמא מיירי התורה רק בשני עיירות היושבות בין הסדים. ויש לומר דמוכח מדיליק בסופה מולתה זקני העיר שהוא מ"מ מיחין העיר הקרובה ומודדין לשאר עיירות דהא קאי אולעיל אומדני [ובו'] ומוכח דאיירי אפילו בשלשה עיירות ואם מהא גופא מוכח דאין העושים דהדואר ודאי מתאנו עיר הקרובה מדמיחין עיר

אפי' שיש ע' חיות מוכרות בשך שחוטת וגם אפשר שהמוכרות ב"נ הוא מעט מהב' חיות אפי' אכור משום קבוע. ועוד לפי דבריו דקורבא דמוכח מוכח מזרייתא דפ' חיות אי' איתא לדר' זירא א"כ כיון דאמר רבא איתא לדר' ממילא מוכח דקורבא אפי' דמוכח לא עדיף כרוב מזרייתא דחיות ולמא הולך לומר רוב וקריב סלך אחר הרוב

ועיקר קושיא נראה לענ"ד ליישב דאפ"ה הו' דמדרבנן בני תרי רובי קמ"ל דאפי' מדרבנן לא בני תרי רובי. אמנם הפלתי הוכיח דבריו סל' דאם לא כן למא לא חי' הריב"ס כמ"ס התוספ' דקמ"ל דאפילו בקורבא דמוכח רוב עדיף דהא מוכח מסוגיא לחלק בין קורבא דמוכח לקורבא דלא מוכח כמ"ס התוס' ונאמח זה קסם לכאורה על הריב"ס. ונראה לי לישב בפשוט דיל' דלחריב"ס הי' קסם לו אי' ימא דעיקר חידושא דר"ח הוא קורבא דמוכח. אבל קורבא דלא מוכח מוכח מממני' דפ' חיות חיקשי על ר' זירא קושיא הראשונה שהקסם אפי' דנפיש הו' לאקשוי אברייתא דחיות. והתוספ' דחקו בזה דבאמא אומ"ל לאקשוי רק דעיקר קושיא חייל בזה רובא דעלמא ולחריב"ס יל' דלא יתא לי' זוחק זה פ"כ חי' דמממני' דפ' חיות הו' דמיירי בתרי רובי :

אך לפי זה חיקשי קושי' סמסרס"א שהקשה לח' הריב"ס הו' לר"י לאקשוי מממני' דפ' חיות דהא איכא עיירות דנפיש וגם רובא דעלמא והו' פרי רובי וחי' כמ"ס הר"י סל' דעיקר קושיא היא קושיא השני'. ולקושיא הראשונה הי' יודע דמאי לאקמי בשוים. ולפמ"ס דהריב"ס לא יתא לי' בסא ומסוס הכי לא רבא לתרן כר"י הדרא קושים סמסרס"א לדוכח :

ינ"י דלפאורס חמוה לי' מאוד על חי' סגמ' דממני' בשוים מאי מהי סא דשני עיירות בשוים מכל מקום כיון שיש באלו מחו ע"ד משל עשרה ודומה. א"כ אם נלחץ פ' עיירות הו' רוב נגד העיר הקרובה כמו בנ' חיות דאוליין בזה רובא ואם יש בנ' חיות רוב נגד הסמות המוכרת בשך נכילא אוליין בזה' אף על גב דכל חוה בפני עצמה אין רוב נגד המוכרת בשך נכילא אפילו הכי מותרת דאליין ברובא. ס"ל היאך אפשר להביא עגלה ערופה כשית שלשה עיירות דכל אחת הוא מיפוט נגד

לאין להסתפק בעיר אחרת וע"כ ביושבת בין
ההרים וכדומה :

ורפ"ז מיושב קושי' המהרש"א על הריב"ס
מ"ש דהתם הוי חרי רובי כיון דעל
כל עיר ועיר לא הוי רק חד רובא נגד קרוב
וכיון דלגבי חד רוב קרוב עדיף לא הוי קשה
ל' בלא דר"ח דשפיר מיימי העיר הקרובה
שהיא מסתברא יותר להביא נגד כל אחד
מהעירות רק לר"ח קשה דס"ל חד רוב עדיף
מקרוב ליימי העיר כרחוקה שיש בה רוב :

ומבירא מיושב ג"כ קושי' הפלתי הנ"ל
דברא אע"ג דאמר איתא לדר'
זירא באלרך לומר איתא לדר"ח לאשמועין
קורבא דמוכח דהא אף הריב"ס ס"ל לחלק
בין קורבא דמוכח רק דר"ח ליישב דקושי' דר"ז
הראשונה יהי' ג"כ דוקא לר"ח ועיין היטב .
וע"כ באלרך הריב"ס לפרש דר"ח לאשמועין דלא
בעינן חרי רובי דו"ק כי כן נ"ל בעז"י נכון
וברור :

ועוד אפשר ליישב הרמב"ם על דרך זו די"ל
דמקשה דשריף וליזיל בחד רובא דעלמא
הוי ס"ל טעמא דקורבא דודאי הרווח הוא מעיר
הקרובה ופני ל' לפי שיטתו ביושבת בין ההרים
ובאמת אומ"ל לומר ולטעמך דע"כ הוא לערין
זה גז"כ כמ"ס לעיל שמוטל על אחד מהעירות
היותר מסתבר להביא ע"ע וזה מוכח ממקמי
העיר ההיא דממחין עיר שאין בה ב"ד
ומודדין לעיר שיש בה ב"ד וכמ"ס לעיל .
ולפ"ז י"ל דלעיר אחת גדולה הי' ידוע דמליין
לחירווי דנדי דאיכא עיר גדולה מ"מ השעירות
שם מעיר אחת הוא מיעוט רק דקושי' הגמ'
[דלחיל] בחד שירות מעירות דעלמא וזה ל"ק
רק לשיטת המקדן ופני ל' שפיר לפי שיטתו
ביושבת בין ההרים אבל באמת ל"ל לזה כיון
דע"כ מוכח דלאו משום דהרווח הוא ודאי
מעיר רק שהחייב מוטל יותר על עיר זה נגד
שארי עירות וע"כ ל"ק כלל ליזיל בחד רובא
דעלמא וע"כ לא באלרך הרמב"ם להביא הא
דיושבת בין ההרים . ולפ"ז לריך לומר דלאו
ר"ז הקשה קושי' שני' דהיאך נעלם ממנו
הצרייחא דקני העיר רק סתם גמ' הקשה קושי'
זו וע"כ דעיקר קושי' ר"ז היא הקושי' הראשונה
אע"ג דאיכא דנפיש . ואחין דברי הריב"ס
שפיר דלא ר"ח לפרש משום קורבא דמוכח
דא"כ ל"ל דעיקר קושי' ר"ז היא קושי' שני'
וקושי' שני' ס"ל דאינו קושי' כלל כדמוכח מצרייחא
דקני

עיר שאין בה בית דין כקושי' התוס' :
ורפ"ז לריב"ן אנו לפרש בקושי' הגמ' וליזיל
בחד רובא דעלמא דנראה לכאורה
דמטון הוא על רוב עוברים ושבים ממנה
עירות דהם רוב נגד העוברים מעירות הסמוכים .
ולפי מ"ס ליכא לפרש כן דאם חל בחד רובא
דעלמא לא יהיה חוב על שם עיר להביא עגלה .
וזה ודאי לא אמרינן כמו שהוכחתי דאם לא כן
אף בהעירות גופיה הו"ל לומר שהיא מרוב
עירות ונ"ל דקושי' הגמרא וליזיל בחד רובא
דעלמא היינו אם יש עיר ברחוק ויש שם רוב
נגד כל אחד מהעירות שהביא היא עגלה עדופה
וע"כ אין במציאות שהעיר הקרובה דמסתמא יסנו
עירות גדולות שהעירות מלוות מעיר אחד לכאן
דודאי אם אין עירות מלוות משם לכאן לא
חיישין וכמ"ס הרשב"א הביאו הפ"ח סימן ס"ג
דחליין בחד שטונה ישראל הואיל ואין רוב
עו"ס שכיחם שם וע"ז משני ביושבת בין
ההרים שאין עירות מלוות מעיר אחרת לכאן
וע"כ אין להסתפק רק בעירות שבין ההרים
ונגדס חולי' בחד קרוב :

ורפ"ז יש ליישב קושי' התוס' שכתבו ל"ל
קרא דאין ירושלים מביאה ע"ע ח"ל
דשכיחי שם רבים . ולפמ"ס א"ש דודאי רובא
דעלמא ממנה עירות לא מכני דא"כ לא הביא
שום אחת ע"ע רק רוב מעיר אחת ונדי
דשכיחי עירות לירושלים מ"מ מעיר בגדולה
לירושלים ל"מ דשכיחי עירות להם לומר
שהיא הביא ולא ירושלים דכל כמה דלא מכל
להפיל על עיר אחת חליין בחד סותר מסתבר
קורבא או רובא כדי לחייב עיר אחת וע"כ לריך
קרא לירושלים אין מביאה ע"ע :

ורפ"ז יש ליישב קושי' הכ"מ על הרמב"ם
שלא הביא הא דיושבת בין ההרים .
דכיון דהרמב"ם כתב שריף שלא יהי' ברחוקה
אנשים יותר ממילא ידעי' דאירי באופן דליכא
לאיסתפוק בעיר אחרת דא"כ היאך ידעי' שאין
ברחוקה שבעולם יותר אנשים רק חלו הי' מפרש
כפשוטי' בחד רובא דעלמא ולומר שהוא מרוב
של כמה עירות וא"כ איכא במציאות שאין
מביאין ע"ע כלל כיון דהביא ברובא דעלמא .
גם זה אינו נכלל כלל בלבן הרמב"ם שכ'
רק שאין בעיר רחוקה יותר אנשים משמעי' רק
מעיר אחת לא מהלכרפות ממנה עירות והו"ל
לרמב"ם לבאר . אבל לפמ"ס ח"ש כיון דכתב
דאין ברחוקה רוב ממילא ידעי' דאירי באופן

דחמי סעיד סהא ע"כ הוכרז לומר דר"ח אחי
לאשמועין חד רובא וע"כ סקסס ר"ז דוקא
על ר"ח קושי' הראשונה ודו"ק:
ועי' עוד בפלתי מ"ש על לשון הראש"ש שז'
להוכיח דהלכס דר"ח אע"ג דאקשי' עליו
ר"ז וכחכ מדע דאמר רבא ש"מ רוב וקרוכ
הלך אחר סרוב וס"מ חיתא לדר"ז . ולכאורה
אין ענין זה לזה יעיי"ש שדחק טפ"י דרכו דלעיל:
ורענ"ד נראה דלכאורה קשה מהכ"ח לא
יהי' הלכס דר"ח ואע"ג דר"ז אקשי'
עליו הא שני הגמ' . ואל' דסוי שינויא דחיקא
כיון דלר"ח ניחא לי' בסנהו שינויא מהכ"ח
לדחות סנהו שינויא . [וכ"ה ספלת] . רק דלכאורה
י"ל דלר"ח מעיקרא ל"ק דחיקא כפי דוקא דרי
רובי ור' זירא אקשי' עליו רק לפוס שיטתו

[גם זאת מלאכה נכתב ידו הקדושה . וי"ל אום באת]

מהדורא בתרא בעזה"י על הענין שר רוב וקרוכ

עליו נגד השני' וע"כ סאריך . לומר בשוין :
אמנם עכ"ל סדברים שכתבתי . כמה מוכרחים
דמיקד דין ג"מ . לא ואי רק על סעיר
אשר יכולס לסביון עגלה מצופה . ע"כ . נגד שאר
העצירות מהני ספלי' של ז' משום קדושה כדמוכה
מסא דמיתין עיר שאלף בס' ב"ד ומודין לעיר
שיס בה ב"ד וע"כ מוכח דקדש' סגמ' לחל
בחד רובא דעלמא סיינו . סעיר סיוחר גדולה שיש
משם שידות מוזות לבאן וזית תבית ג"מ :
גם הסכרס סכ"ל שכתבתי . דלא שייך לדון
משום רוב סיינו . דסרוב סוף . בשם עיירות
טפ"י דמיון סכרת סר"ן סכ"ל דאין צריכות בזה
לעיר הקרובה דאין לס שס אחר ס"ג נגד רובא
דעלמא אין לדון משום רובא נגד סעיר סקרוכס
רק אס יוכל לספיל סחוב לסביא ע"מ על רובא
דעלמא חס א"ל דחיה עיר תבית וע"כ מוכרז
כמ"ס דקדש' לחל בחד רובא דעלמא סיינו סעיר
סיוחר גדולה לספיל עגל' חוב ע"מ :
הן אמת דלפטר גרמון וסמך אודרס כיון דאי
חילוקי בחד רובא דעלמא לא יהי' חוב
ט"מ כלל סו גמ' שסות וסידק . לומר שיצטר
חוב סכרת ג"מ . ואמנם גמי מס שסוכסחי
בדירור דס . אין ג' כלל לבטל חוב ט"מ
מדמיתין עיר שאלף בס' ב"ד ומודין לעיר שיש
בה ב"ד . וזאת שסיר כמ"ס דקדש' סגמ' ליג
בס'

(טו) **ער** דבר סקושיא ססקייתי אס יסנו
שלסס עיירות שויס ואחת סוף
קרובה למס לא יתבנו שתי סעיירות רוב נגד
הקרובה כמו ב' חיות . נראה דלפטר לייסב
קושי' ז' כיון דמלד עלמותס אין חילוק בין
ז' לצ' לא שייך לומר דאחד יס' מיעוט נגד
השנים ואין מעלה לאחד יסחר על שני והעליתי
ולא דמי לחיות סמוכות גבילס וכסירות כיון
דסס גבילס סוף עמין מובדל מהסירות . ע"כ
חלין ברוב כסרות מסא"כ בשלסס עיירות סאחד
קרובה וסססס רחוקס לא שייך לומר דהקרובה
בטל חלל סרמוקוס ואודרס מלד סקירוב וס
יסחר לתלות בו . וסרתי' לס' [ז'] ממ"ס סר"ן
[בדריס דף כ"ב] לסכסיר סעטס דקדש' . לא
בטל משום סיחר בסיחר ולא דמי לשאר מין
במינו למ"ד דבטל וכמו דק"ל דהסס סוי
איסור וסיחר . ואע"ג דהא דדשיל"מ לא בטל
סוף רק מדרכבן . נראה פשוט כיון דמ"מ סיוס
סוף איסור מיקרי שס אחד רק כיון דלא
סוי איסור עולס דמי לסיחר בסיחר ע"כ סחסינו
סכמים . וע"כ א"ס בשלסס עיירות . ל"ס לומר
דסיססס רוב נגד סקרוכס כיון דכולס סוי עמין
אחד לא שייך ציעול . ואין כאן מקוס לדון
משום רובא רק אס עיר אחת סוף מרובה
יס לס עדיפות נגד עיר סס' יס להקטר

בחר רובא דעלמא סיניו הוה סידר סידר גדולה .
 ויל ראי' לזה דלפמ"ש יס לייסב קמ"י סהום'
 שסקאו על סא דמקדא אט"ג דליכא דנפישא
 דהוי לכו לאקשוי על מחמי' דתשע חנוות ולפי
 סדראה חידוש דחוק דה"ל חיקק לסקאות חיל
 בחר רובא דעלמא :
ולפמ"ש י"ל דאחא קר' ה' סונה ר' ודא
 לסקאות אט"ג דליכא דנפישא שם
 חוק רובא דעלמא עיר אחא דנפישא וכן נשמע

דקדוק הלשון דלולי זאת לא ה' לומר רק אט"ג
 דליכא דנפישא דהא חיידי' בשתי עיירות דכתיב
 ומדדו ויהסס סידר הקדושה . אבל לפמ"ש
 אט"ג ד"ל נגד סעיירות הסמוכות ה' יודע
 דליכא למימר בשוין וע"כ הקסא אט"ג דליכא
 דנפישא סיניו רובא דעלמא וסדרלן הבין דסקושיא
 סוף נגד הכך עיירות ע"כ ה' דליכא ע"כ פי'
 אח"כ חיל בחר רובא דעלמא :

בעוה"י פרק שבועות שתיים (דף כ"א ע"ב)

ע"י חפרובת פטור ומדקטו ר"ע עטמא
 משום מדבר ומביא קרבן משמע דכלל עין
 חייב סידר שטיק עטמא דמדבר ומ"ק אלא
 ודאי מוכח לפוס הו"א וז' דר"ש כלל עין
 חיי' ע"י חפרובת ובאחא מוכח כשיטת ר"ס
 לפי הו"א וז' . אבל לפי האמת שפיר מליין
 למימר דלא כר"ס . והא דסגמ' לא סתרי
 בקיזור דהא ע"כ חף לר"ש ע"י חפרובת
 פטור וכמו שהוכיח ר' יקיר שם וא"כ מוכח
 דר"ע עטמא דנפשי' קאמר . אך גרסה
 פשוט דעדיפא מיני' מקדס לפוס סברה
 בעל האבעיא :

(טו) אבעיא להו וכו' או דילמא ר"ע בעלמא
 כר"ש ס"ל והא דקאמר סיבן
 מליין לדבריהם וכו' . שמעתי לסקאות לשיטת
 ר' יקיר בתום' ע"ז דף ס"ח דלר"ש דכ"ש
 למחא סיניו כשהוא בעין לא ע"י חפרובת
 ומס"ס חף לר"ש שוק משרה לסיחר מלפדק
 לאיסור ומס"ס נסחר הוכחה ר"ס דלר"ש קדירה
 כ"י אי אפשר דלא פגמה פורחא ד"ל משרה
 להמל"א עי"ש וא"כ מחי פשיט סגמ' סכא
 מוס"ל לר"ע משרה לסיחר מל"ל מוכח דליה
 לי' כ"ש למחא דאל"כ למס לי' לנרף הא שפיר
 אינפריך לירוק סואיל וליחא בעיני' וכמ"ש
 סהום' שם :

ועי"ז יס לסוכיה לקמן דף כ"ג ע"ב
 בתום' ד"ה דמוקי שכתבו ח"ג
 דה"מ לאוקמי שלא כדרך הנחתן ולפי'
 סנהדרין'ל ומתירין לב אין חילוק כלל לר"ש
 בן כ"ס לשלא כד"ה ובחורויסו לוקין כר"ש
 וז"ל סואיל ולר"ש לא בני אכילה חשובה
 לעיני' מלכות ה"ס שלא כד"ה . אך סמסנה
 למך הקסה הא ע"כ כ"ס עדיף משלא כד"ה
 דהא כ"ס חסור מדאורייתא לדין וסלא כד"ה
 מוכח מדאורייתא וע"כ חירן סמל"מ דבאמת
 לר"ש אין לוקין דק דלר"ש חסור מדאורייתא
 וע"כ אין סכופה חל עליו לחי' השני של
 האדם' דשבוטה אינו חל על איסור דאורייתא
 אך על פי דלא סוי רק איסור בעלמא .
 ואי חמה דאיסור זה מל"ל לר"ש כיון דאין
 לוקין מל"ל דאיסור :

ונראה לי דאין מכאן סתירה לדברי סה"י
 הג"ל . דנראה פשוט דסא דדחוק
 סגמ' לומר דר"ע לדבריהם דרבנן קאמר
 ולהו"א המשנה מפסמי' משום דדחיקא להגמ'
 דעטמא דר"ע סואיל ומדבר ומביא קרבן רק
 דאמר כן לדבריהם דרבנן ואפשר דאלו סוי
 ס"ל בעלמא פטור ככ"ס ס"ג לא ה' עומד
 בשמעתו וחי' מקבל תשובה חכמים סיבן מליין
 וכו' ע"כ ר"ס סגמ' לדחוק עטמא דר"ע דס"ל
 כר"ש אך זה שייך אם אין ג"מ בין קטעמיס
 דהיינו לבין פטוס דמדבר ומביא קרבן חייב יוסר
 מלפמ"ש דכ"ס למחא חו' ל"מ למימר עטמא
 דר"ע משום כ"ס למכות כיון דקמ"י במחוי דר"ע
 משום מדבר ומביא קרבן משמע דכלל עין
 שטיק דמדבר ומביא קרבן סבירה ליה לרבי
 סקיבא דחייב ככ"ס :

ולכאורה י"ל דכמו דלדין ילפי' מכל חלב
 לאסור כ"ס וכיון דלר"ש כ"ס
 חסור ולוקין ע"כ ילפי' מיני' לשלא כד"ה
 כמו כ"ס . לדין . משא"כ לדין דילפי' חלי
 שיעור מכל אין לנו ללמוד 'שלא כד"ה מכל
 וע"כ

ואם כן לפוס הו"א וז' מוכח ע"כ דאף
 ע"י חפרובת סבירה ליה לר"ש כ"ס
 למחא דאם לא כן חיקקו מלי' מוכחי' ל'
 דילמא עטמא דר"ע כר"ש הא לר"ש עכ"פ

חוס' שפיר. והנה לפמ"ש לעיל מוכח כפי' זה מדרש הגמ' לומר טעמא דר"ע הואיל וס"ל כר"ס דכ"ס למכח ואף דר"ע גופי' קאמר איכן מלינו משמע דטעמא הואיל ומפרש חייב ס"ל להגמ' דיל' לדבריהם דרבנן קאמר. ולפמ"ש לעיל דאי' כיו' כ"מ בין הטעמים לא' כיו' אמרי' לדבריהם ואי' מימא כפי' סמל"מ ח"כ לפוס' הו"א דטעמא דר"ע דסבר כר"ס ור"ס גופי' ס"ל דשלא כד"א פטור ח"כ אף בשבועה פטור שלכד"א לר"ע ולטעמא דקאמר ר"ע איכן מלינו מדבר ומ"ק דטעמא הוא האיל ומפרש חייב ולפ"י חייב אף שלכד"א וח"כ מוכח ע"כ דלאו לדבריהם קאמר דא"כ היו כ"מ בין הטעמים וכמ"ש לעיל וא"כ מוכח כשיטת המהרי"ן לב ומהרש"ל ז"ל :

עוד היה ר"ל ראי' דלר"ס כל איסורין שבתורה לוקין שלכד"א מסוגי' דקידושין (דף ל"ח) דיליף ר"ס כלאי כרס מוכח בחזן לאחר מק"ו דחדש מתלמא שיש היחד לאיסורו ואין איסורו איסור הנאה ואין איסורו איסור עולם. וקשה למה לא חשיב דכלאי כרס איסור שלא כד"א דלא בחיב ביה אכילה כדאי' בפ' כל שעה ומוכח לכאורה מזה כשיטת מוסרש"ל ומהרי"ן לב דלר"ס בכל איסורין כמו דלא בעי כוית ס"י לשלא כד"א וז"ע לשיטת המהרש"ל למלך ועיין :

במנחות (דף כ"ט סוף ע"א)

(יז) **ברש"י** יריבו רגל הימנית ליתנא אחרינא חוס' פגיוול והחלק שבטובו ובתפילין קמיירי. עיין בה"ז וז"ל שדברי רש"י תמוהים מאי בעי בזה דבתפילין קמיירי עי"ש. ולענ"ד אפשר לומר דהטור כתב דבירושלמי כתוב דאפי' טובו בעי מוקף גוויל ומוכח דלא כפי' השג' של רש"י ז"ל וכן הוא בש"ע עי"ש. ולכאורה הוא תמוה דכפ"י הקשה למה אם כשייר כשיעור אות קטנה כשר' הא לא היו מוקף גויל וכתב לחלק בין אם מתחילה כתיבה לא' היה מוקף גויל או שנעשה אח"כ ולפ"י שפיר מלין למימר דאף לתלמודין לריף בתיבו מוקף גויל ואפ"ה מיקב כל תוכו כשר כיון דכבר היה מוקף גויל וז"ע על הש"ע. אח"כ מלאחי בספר מנחם עזריה סימן ל"ו שכתב כמ"ש :

והנה בירושלמי איתא בתיקב רגל ה' לריף להשפיר מלא' אות קטנה אמר גרידה והכי איתא שם בירושלמי אם יסול לגרד ושפיר מלא'

וע"כ שלא כד"ה לידן מותר מדאורייתא כנ"ל מוכרח לפי' המ"ל :

אך קשה לי הא כחבו הסוס' ביומא (ר"פ יו"כ) דמש"ס לריף ר"י לומר טעמא דחייב לאיטרופי ולא מדרשא דכל דלולי זאת הוא מוקמינן כל לכי' לחוד ולא לח"ש רק האיל ומיסתבר משום חייב לאיטרופי מוקמינן ל"י לח"ש. ואם כן לר"ס מנ"ל למילף מימ' שלא כד"ה דע"ז ל"ש חייב לאיטרופי. וכן לח"ש סר"ן דמש"ס לריף חייב לאיטרופי כי הכי דלא מימא דוקא בחלב גלי רחמנא דח"ש אסור ומשום דמסתבר טעמא דחייב לאיטרופי ילפי' לכל האיסורין ואם כן לר"ס הדרי הקושי' לזכרה מנ"ל למילף מחלב לשאר איסורין כיון דלא שייך פעמא דחייב לאיטרופי. ואפשר לומר בדוחק דלפי' חיי' זה של חוס' י"ל דמש"ס לריף לטעמא דחייב לאיטרופי כדי שלא מימא דכל אחי' לשלא כד"ס ומנ"ל ח"ש וע"כ קאמר טעמא דחייב לאיטרופי משא"כ לר"ס דסובר כ"ס למדות ע"כ דליכא לאוקמי לח"ש ע"כ מוקי לה שפיר לשלא כד"ה :

אך הא קשי' לשיטת המהרש"ל למלך כיון דשלא כד"ה ע"כ גרע מכ"ש אפי' לר"ס וע"כ לא היו רק איסור בעלמא ואין לוקין וע"כ דלשון אכילה לא שייך רק בכד"ה ח"כ מנ"ל דלר"ע הואיל וס"ל אדם אוסר בכ"ס ה"ה שלא כד"ה דלמא שלכד"ס לא היו בכלל אכילה אפי' לר' עקיבא וע"כ מראש מוכח מזה דכוונה הסוס' הוא דדוקא הכי דבעי אכילה חשובה ע"כ בעי דרך אכילתו וע"כ לידן דבעי כוית ע"כ בעי נמי כד"א משא"כ לר"ס דס"ל כ"ס למכות וחזין דלא בעי אכילה חשובה ה"ה כד"א נמי לא בעי וע"כ ממילא ה"ה לר"ע דס"ל אדם אוסר בכ"ס דלשון אכילה משמע כ"ס ה"ה שלא כד"ה :

ויש' לעיין בזה בבשר בחלב וכלאי כרס דק"ל דלוקין אפי' שלא כד"א ואפ"ה בעי כוית כמ"ש הרמב"ם להדיא וכ"א בפ' כל הבשר וא"כ מוכח דלא חלי' זה בזה. וז"ל דלדיון דהלכה למשה מסיני הי' בכל איסורין דבעי ביות ע"כ אפי' באיסורים הג"ל בעי כוית ואפ"ה חייב שלא כד"א מדלג' כתיב בזה אכילה כדאי' בפ' כל שעה משא"כ באיסורים דכתיב לשון אכילה בעי דוקא כד"א הואיל דבעי אכילה חשובה בכיות ואחין דברי

כלל המיעוט לענין פדיון מ"מ מס"ח ליוסן לו
עדיפות שיתחייב ליוסן עשר סלעים כיון דלענין
איסור טריפות יש לו דין עריפה וא"כ עכ"פ
לענין פדיון לא הוי מעלויותא וע"כ חירץ שפיר
שאי הכא דבגלגולת חלא רחמנא וע"כ אפילו לא
יהי עדיפות מ"מ כיון דליוסן עריפה חייב יו"ד
סלעים מריבוי דגלגולת . ועיין :

(יט) דף ס"ג ע"א **בריש"י** דקסבר ר"ש תנור
מקדש אפסלי

ביוזא עיי"ש ברש"י כשירות בעזרה וכשירות בניה
פאגי . וקשה לי הא איתא בפ' המזבח מקדש דף
פ"ח במחני' וכולן אין במקדשין אלא בקודש ופי'
רש"י בעזרה . ועיי"ש בתוס' דלעיקר דין לא
פליגי התוס' על רש"י וכן פסק הרמב"ם . וא"כ
קשה מאי פ' רש"י הכא דאפסלי ביוזא אי אפי
לה בחוץ . ועיין דף ל"ב ע"ב דפי' רש"י גם כן
משום דאפסלי ביוזא . אך שם י"ל דממד
מבפנים בחוץ העשרון אף דלגישה הוי מבחוץ כיון
דגמלי להוילא כלי שרת דזה אף רש"י מודה
ועי' בתוס' שם . אבל כאן הקושי' על התנור
קשה היאך אפסלי ביוזא כיון דאין כלי שרת
מקדש בחוץ וז"ע :

(כ) שם ע"ב **שביחא** לי מילתא . עי'
רש"י שפי' דמחמם

סאין הוא מובחר עפי' כיון שאין מוצא מכל סאה
רק מעט . ופירושו מוכרח מדקאמר הגמ' לקמן
ללא איתעצא ליה לזרז גבוה . וקשה כיון דלפ"ז
לא הוי העשרון מובחר כ"כ בשבת כמו בחול א"כ
למה לא משני רבא בקיזור דעשרון מובחר אחי
מג' סאין ואפ"ה מיימי' בחול מחמם כדי שיהיה
מובחר עפי' . ואיני יודע כעת לישב פי' אם בדוחק
דקשה לרבא למה לא אשמועינן שיעור ההרקה
דמסתמא הלא היה בא רק מג' סאין ממילא
ירקדו יותר כל מה שיוכלו אפי' כמה פעמים
ואם נימא דאין מותרין לרקוד כ"כ הרבה פעמי'
הו"ל לאשמועינן שיעור ואם נימא דבאמת מותרין
לרקוד הרבה פעמים קשה אמאי כיון דמרבין
במלאכה ע"כ האריך לחלק דבמלאכה אחת הותר
להרבות ויש פנים לתרץ זה ונלפע"ד נכון :

(כא) דף ס"ד ע"א **שמע** שגל חינוק
לויס וסיה

מלודס לעלות לגיס וכו' רבה אמר פטור זיל
בחד מעשין ורבא אמר חייב זיל בחד מחשבתו .
ופי' רש"י לעיל גבי נמלאת הראשונה כחשה
בבני מעיים זיל בחד מעשין ואיגלא מילתא
למפרע דשפיר עבד . וקשה לפ"ז על הרשב"א
בבבא

מלא אוח קטנה כזר . ולכאורה בתלמודין נמי
הוצ"ל לפרש הכי דבשחיר מלא אוח קטנה אחר
גרידה . ולפ"ז לא הוי קשה קושי' שב"י הכ"ל
ול"ל לחלוק שכ' שב"י בין נעשה תחילה או אח"כ .
אך לפ"ז הוי הירושלמי מחולק עם תלמודין לענין
מוקף גויל בחוט דמוכה מחלמודן דכשר לפירות
השמי של רש"י ולהירושלמי פסול כיון דלא מחלקין
בין תחילה לדיעבד ולא שייך חי' הכ"ל שכתבתי
ומ"ש בס' מנחם פורים בגל' . והנה י"ל דרש"י
אחא לפרש דלא נעשה דלרצ' להשחיר מלא אוח
קטנה אחר גרידה ע"כ פי' דבתפילין קמיידי כיון
דסוגיין עסיק בתפילין ומזוזות וכיון דבתפילין
בני כסדרן מוכח דכשר בלא גרידה דאל"כ הוי
שלא כסדרן [ועי' במשניות וזה כ' כעין סברא
זו אפי' לענין לכתחילה] ולפ"ז לריבין לחי' שב"י
לחלק בין תחילת הכתיבה או אח"כ וע"כ אין
סחירה לחי' השמי מהירושלמי כקושי' הטור כיון
דמחלקין בין תחילה לדיעבד וע"כ אחי רש"י
לאשמועינן חדא דלית ביה חרתי א' . גוף הדין
דנשחיר דסייע בלא גרידה וע"כ לריבין ע"כ
לחילוקו של שב"י . שמים דבזה מושב פי' השמי
ואין זה עבד הירושלמי כדי להכריח פי' הראשון
כיון דע"כ לריבין לחלוקו של הב"י דז"ק :

(יח) דף לו **והתניא** יכול אפילו נערף תוך ל'
ת"ל אך וכו' שאני סבא

דבגלגולת חלא רחמנא . וקשה לי לפי מ"ש הש"ך
ביו"ד סי' נ"ז בשם תשובת הרשב"א דהא דיתר
כנעול דמי לענין טריפות לא הוי רק גז"כ או
שהיה מקובל כך אבל באמת יכול להיות וע"כ
כתב אפי' חי י"ב חודש אין רא' כלל ונ"מ לענין
ספק טריפות . ולפ"ז קשה על קושי' הגמ' מג"ל
לדעת טריפות דיתר . לשאר טריפות לענין פדיון
דמסתברא דבחיית חלי רחמנא וכיון שיכול להיות
למה לא יבא חייב בפדיון ומיעוטא דאך היינו
בשאר טריפות שאיני יכול להיות וז"ע :

אמנם אפשר לומר אדרבה מזה סיוע לשיעור
הרשב"א דלכאורה קשי' על ילפותא דגמ'

בגלגולת חלא רחמנא שהוא נגד הסברא כיון דהוי
טריפה מהכ"ח נחייבו בפדיון . ומכש"כ למה שכ'
[התוס'] הרא"ש בשם המדריש דאשמועאי כוליא אחד
מחמת הקרקע בשמי ראשים וכיון דאיכא לאשכוחי
א"כ נ"מ אם נתגיד איש כזה ומהי . אחי
לחייב טריפה דסייעו בלשני ארץ שא"י לחיות .
פ"ג נראה דז"ל מכאן כסברת הרשב"א דמחמת
יתר לא הוי טריפה רק דקושי' בגמ' כיון דמיעוט
רחמנא נערף מפדיון וא"כ ויהי דיתרת י"ל דאין

המים) כגון חמץ וכו' דבר למים ומחמץ להעלותו
והעלות דגים שמו וכו' בלדח וכו' עם דמיה
ביתו לשמרו וספסוף"א הם דגים דין זה לשל
חמץ ע"ה :

בכורות (דף ו' ע"ב)

(כב) ואימא חלב לחודא חסור באכלוס ובנ"ח
חסור בהמא נמי . וקסא לכאורה
דחא מאי דחסור בנ"ח בהנאח מדכתיב ג"פ
לא חבשל וטובה דחודא לחסור אכלוס וטובה
ממילא דחלב לחודא שרי . עוד קסא לי דחא
נ"ח באיסור בנ"ח ללקוח על כוונת בשר וסלב
דבשר"ע בשי כוונת מכא"פ או לשונית הסבורים
דלא הוא רק עשה וז"ע לשם רישא :

שבת (דף לד')

(כג) ביה"ש ספיקא היא וספיקא דרבנן
לקולא . ז"ע כיון דפיקר
ספק לעיני שבת אי ספיקא דאורייתא או
חסור במלאכה או לא הי"ל ספיקא לחומרא
מ"ס סו"א ביו"ד בשם א"ר [בכמה מקומות] :
(כד) (דף לה) א"ר יוסי בן זבדא סמיה
מלאכה בשמי ביה"ש
חייב חטאת ממ"ל . ולכאורה קסא לי לשיטת
הרמב"ם דספיקא דאורייתא מ"ס לקולא ח"כ
דספק ב"ש של פ"ט דחא לא הוא איקבע
איסורא וס' ראי ליהוה מותר לכחילה וז"ל
לא כשאר דין ספק בממ"ל ואשמי יחייב
חטאת . אח"כ מלאכה במ"ל ס' דל"ד ביה"ש
אפי' של פ"ט הוא איקבע איסורא פ"ט .
וזר"ך לומר כיון דודאי עמיד לבוא זמן האיסור :

יבמות (דף מ') סוגיא דמצה תאכל .

(כז) י"ש לפשט ספיקא של המצות למחך
דמלא כד"א אינו יולא ידי חובלת
מלא ועיין העז :

(כח) עיין ש"ך בחו"מ סימן רפ"ז מ"ס על
דיון של פסח"ד בלכול עמי דחייב
ודאי' מאביר כדי וקרב כפוחי דק"ס המובל .
וסקסא הא כהם בני דוקא דחייב ליהו בחרפ
שמירה . ושי' קא"ה דהם ק"ע דחין עליו
שם חק כיון שנטעם מדעתו משא"כ באחי
לידו בחרת שמירה חייב מותרת שמירה פ"ט .
וקנס לדבריו אם כי' שמירה בכעלים אף דחיי
לידו

הביאו הר"ן במס' שבת פ' האורג במעל ביתו
ומחמין בשמירה ביתו אף דמחמין ג"כ שיהיה
הלבי חילוד בכות מותר והביא מירושלמי דמותר
לפרוס מצותם כדי להעלות דגים וסמך אף
שבוטחו לדגים ג"כ כיון שבוטחו לחמץ גם כן
דחיינו דבר ההסדר מותר ובר"ן חלק שם עליו
עיין שם .

וקשה לי לפי דעת הרשב"א היכי קאמר
זל בסר מעשיו וחינו כמו לעיל
דאיגלאי מילתא למפרע דשפיר עבד דחא הכא
אף למפרע ג"כ לאו שפיר עבד דחא ס"ס יודע
שהחמץ נפל לים היה יכול לפרוס מצותם כדי
לעלות החמץ ואף אם היו הדגים מולידים
ממילא לא היה איסור כלל לדעת הרשב"א דאף
במחמין לדגים מותר ח"כ סוף ש"ך לומר דשפיר
עבד במס' שלא כיוון רק לדגים דכזה עשה
מלאכה גמורה דאלו היה מחמין אף לחמץ
ומכ"ס דל"ד כלל לנמלחא כחשה בבני מעיים
דשם ואיגלאי מילתא למפרע דמיתן שבת
לדחיה לשחצו חמץ וזו ששחצו חלב וידע
דגים לא מיתן לדחיה כלל דחילו היה
מחמין להעלות החמץ לא הי' איסור כלל
בלידא הדגים . ובשלמא לשיטת הר"ן דסובר
דאיסור לידא הדגים אף שאינו מסבין לדגים
כלל משום פסוק רישא ח"ס דח' יסין שבת
לדחיה ללבי לידא דגים אלו אף שלא הי' מחמין
לדגים חלב לשיטת הרשב"א קסא . ואף לפי
מה שנראה שם לכאורה מדעת שגגו הציבורים
שחלק על הרשב"א במחמין לדגים ג"כ חלב
דמחמין רק לחמץ דבוי פסוק רישא לגבי
דגים מותר בזה ביון שנטעם עם מלאכה היסר .
קסא ג"כ מסוגי' זי' היכי קאמר חזקוני בסר
מעשיו ואי גלאי מילתא למפרע דשפיר עבד
הא אי לא הי' מחמין לדגים לא הי' כאן
מלאכה כלל . ומוכרח לכאורה כדעת הר"ן
דאפי' לא מחמין לדגים חסור דהוי פסוק רישא
וא"כ א"ש דמכ"ס יסין שבת לדחיה לגבי דגים
אלו . וז"ל לכאורה פ"ד הרשב"א ושם ג"כ גם
קסא לי על שנטעם הרשב"א חלו מהא דחיתא
ביומא דק פ"ד פ"ז ואין זר"ך ליתן רשות
מכ"ד ונא"ג דקא"ד כחרי ונטעם הרשב"א מאי
דכוסא היא זה הא בלידא דגים אין כאן
איסור כלל כיון דמחמין לדבר המותר ואף
כלא פיקוח נפש מותר (ולפוס רבנא) והאם
דכעמלחא חמץ על המלאכה אף כאן לידא
כלל כיון דאין גידולו שם והוי כמנוע לרוד מן

לדו בחורת שמירה פטור בקרע כסותו כיון
שמדין שמירה אין לחייבו רק מנעם חיוב וכוון
דחן עליו שם חיוב פטור לפי"מ דק"ל פשיטא
בבעלים פטור :

ורענ"ד ים לדקדק על עיקר הסברה כיון
דאמר' דכוונתו לא הי' לפטור והיו
רק פטומי מילי וכמ"ס החום' שם א"כ י"ל
דשפיר הו' בכלל חיוב ולא דמי לס' כמ"מ
שכח' במפתח' דמפתח' עבדה דאין חיוב קנס
כלל דהס' דהיא שייכה בגוף המעשה ונעשה
על ידו ג"כ ל"ש לומר דהו' פטומי מילי ע"כ
אין מקום על תחילת החיוב כלל אבל במזיק
אם לא הי' כוונתו לפטור הו' רק פטומי מילי :
ורענ"ד להנמיש דברי הסה"ד מפעם אחר
עפ"י סברה חוס' שם דבאחי ידי

שמירה בלבד ושב' נמקד ונתן לו רשות לקרוע שכיון
דמתחילה נחנעו נתן לו לשמור ולא לקרוע
והנפקד קיבל עליו מה שאמר אה"כ לקרוע לא
הו' רק פטומי מילי ובריתא שאמר לו מקודם
שנעשה שומר אין חושש אם יקרע וכמ"כ אם
לא פשלו שומר אלא אמר קרע כסותי : ונראה
להסביר דבריהם עפ"י שכתבו קודם לזה שם
דהיכא דבא לדו בחורת שמירה י"ל שזומר כן
כדי שישמור ברצון ולא ידאג שמה ידקדק עמו
יותר מדאי רק דתחילה הי' סבר דאפי' כשתומר
לו חיוב בשעת מסירה הדבר לשמור שייך ס'
זו וע"ז מקשה לשמור דאחי ידי' משמע וע"כ
הולך לחלק בין אחי ידי' חלול סהם ובין
כשתומר לו חיוב בשעת מסירה :

ונראה דה"ע דהיכא דאחי ידי' תחלה
בחרת שמירה סהם ובתחילה כשבא
דבר לדו הקפיד המפקד על החפץ מוכח
דבר דמס' שאמר אה"כ קרע לא הו' רק
פטומי מילי שלא ידאג שידקדק עמו משא"כ
היכא שאמר לו חיוב בשעת מסירתו וחיוב
כשתומר לו נראה מדבריו שלא הפקד על
השמירה מס' לחלול דבר בפטומי מילי וכמ"כ
בשלא בא לדו בחורת שמירה כלל דאין מקום
לחלול בפטומי מילי מס' ימא דהו' פטומי מילי
וע"כ פטור :

היוצא לנו מה דמס' באחי ידי' בחורת
שמירה חייב משום ד"ל שלא יס' :
כוונתו לפטור רק דהו' פטומי מילי כדי שישמור
ברצון כמ"ס החום' רק היכא דמפקד בשבא
לדו אמר ק' אין סברא לחלול בפטומי מילי
וע"כ מסתמא הי' כוונתו לפטור ומס' פטור :

ונראה פשוט דכ"ז לא שייך רק בחמר לו קרע
כסותו דאם לא תלין בפטומי מילי ליכא למימר
ס' כוונתו שיעשה כן וישלם דמס' יעשה
זאת ויגרוס הפסד לנפשו' אבל באכל עמי ד"ל
ס' כוונתו שישלם לו מהכ"ח לומר ס' :
כוונתו שיאכל בחנם כיון דמזיק למימר ס' :
כוונתו שישלם לו : ואע"ג דאמר להדיא שיאכל
עמו מ"מ אין רא' ס' כוונתו שישלם ויעקר
ראיה סה"ד לא הו' רק דאע"ג דאמר סהם
שיעשה הדבר לא אמר' ס' כוונתו לפטור
היכא דמזיק לחמלי בדבר אחר כמו באחי ידי'
ע"ד שמירה דאמר' ס' כוונתו שלא ידאג
שידקדק עמו וישמור ברצון וכמ"ס החום' ונראה
דדברים ק"ו באכל עמי דלא תלין לומר ס' :
כוונתו בחנם כיון ד"ל ס' כוונתו שישלם לו
ולענ"ד נראה דדברים נכונים :

(כו) מה שנראה לי לישב קושי' שהקשו על
הפוסקים שהשמיטו דין הירושלמי
בנפמא הקמה לפשות פחות מכשיעור : [ועי'
פ"ח מה שהקשו ונראה דנ"מ היכא דאחי
לפשות רק פיסה אחת שהעשה דחוקה ודלוקה]
והנה לגירסת רש"י [בפסחים בשמעתיה דכ"ז
מפרישין חלה בצוממא] דס"ל למאי דמוקד
בתחילה כסוגיא בסוגיא דאפי' לאחר ולכ"ע עובד
הנאה אינו ממון וא"כ אף לר"א אינו עובר
וע"כ לפי סו"א זו היסוד אפי' לא הו' רק
מזון נחיתת לכהן וע"כ י"ל דאף קבין און
לפשות להפקיע מזון חלה וא"ל אליבא דאמת
דמיתא הבריתא לדברין הרי הוא עובר בב"י
וע"כ דעממא דר"א פוסק' ממון וא"כ י"ל
שפור כדיו של הירושלמי :

אך נראה לפי מה שהקשו בשאגת ארי' על
רבי דס"ל בקידושין פוסק' אינו ממון
א"כ היאך פסק כר"א : וז"ל מזון נחיתת חלה
מוקד לאפות כיון דאחי לי' הואיל וע"כ שפיר
י' לומר דאין לפשות קבין : ולהירושלמי
לשיטתו אחי שפיר דהס' הירושלמי איתא
לר' אליעזר מיתא סהם באחרונה בחומר
וא"מ ומשקל מלמנו רק דאין שורפו בידים וע"ז
הקשו לו דעובר על שריפת חממה ביום טוב :
ומי' ממילא היא דפסק' : ופיו דאף לר"א אחי
מקיים מזון נחיתת לכהן שפיר י"ל דמתא
לפשות קבין : אבל לפוס' הלמודא דידן לא
מיתא סה דירושלמי ומשמע כפשוטי' דמפליג
אחי אפי' ונראה לכהן וכמ"ס טריף להדיא :
שפיר י"ל דאין לפשות קבין : וגם מהרא"י ס"ל
מרי

דכתיב והיה באלכס מלחם הארץ תרימו . עיי
 בית יוסף . מזה משמע דמיקר מזה להפריש בעוד
 עיסם [עין עג"א ר"ס תנ"ד שכ"כ להדיח בשם
 השיבולי לקט שהביא הב"י] . והא דס"ל לר"א
 בסל מזרפן לחלה כתב הרמב"ם דנפקא ליה מוסי'
 באלכס מלחם הארץ שיוכל להחמייד בחלה אף
 בסיורו לחם :

ורפ"ז י"ל כיון דלר"א אין החיוב חלוי בעיסם
 יוסר מזלחם . ע"כ יוכל להפריש אף
 לכתחילה מן הלחם . וי"ל דבזה בני לירוף כל
 אף שבי' קודם כשיעור כדי שיהי' מלוח חלה
 כחיקונו שהספרסס יחי' בשעה ששייך חיוב חלה
 ואין כאן דיעבד כלל . וע"כ אהין דברי הר"ף
 שפיר ע"ד ספ"ח דעממא דבן בחירא אף ע"ג
 דאיה לי' הוואל ואם כן מותר לאפות על ידי
 הוואל אפילו הכי אינו רשאי לאפות כדי להפריש
 חלה כדין לכתחלה מן העיסה . מה שאין כן
 לר"א אין כאן לפתחלה משום דס"ל לירוף חלה
 ואחי שפיר :

וא"כ ממילא מוכח דאין מניח הסלס בחמור
 ששורף ולא יקיים מזה נתינה דאם כן
 קשה מאי טעמא דר"א דלא קאמר כב"כ חמ"ל
 בזון כדי לקיים מלוח נתינה . ולומר דפליגי
 אי מסיי ספסל לזון הוא דוחק דאין סברא
 שיעלגו במזיאות וכמ"ס הסוס' . גם טעמא שלא
 חסר יפה הוא דוחק שיעלגו בזה . ע"כ הוכיח
 הר"ף לומר דפליגי בלירוף כל וכמ"ס . אך לפי
 שיטה הירושלמי דמייחי הסס דר"י סקסס .
 [ע"כ מלחא] :

מרבי דס"ל פוה"נ א"מ ואפ"ס פסק כר"א מוכח
 דלא כירושלמי שמניחו לשרפו לר"א דכיון דאין
 כאן מלוח נתינה לבסן סקסי לרבי כיון דאינו
 עובר בבי' למה לא חקרא שם עד שתאפה
 ודו"ק :

אך לשיטת הר"ף דס"ל דפליגי בכוואל אי
 בני מיתשיל עלה אם כן שפיר י"ל דלאו
 משום מלוח נתינה פסק רבי כר"א רק משום בי'
 וא"כ שפיר י"ל כדינא הירושלמי לעשות קבין :

וגר"י דהר"ף כתב דהא דרבי אליעזר שייכא
 בחידוך דר"א דאמר הסל מזרפן לחלה .
 ותמס הר"ן דאינו עמין זה לזה . גם סקסס
 היכי דהוי מתחילה שיעור חלה לא בעינן לירוף
 כל וכמ"ס הרבי"א בחוס' על רש"י גם כן
 דכיכא דהוי מתחילה שיעור חלה לבולי עלמא
 יוכל להפריש אח"כ ולא לריך לירוף כל . ועיין
 פ"ח שחירן לקוט' הראשונה של הר"ן דכוונת
 הר"ף רק לדחות שלא נפסק כר' ינחק דאמר
 סלכא כבן בחירא משום דבן בחירא משמע
 פשוט דס"ל דעובר בבי' משום הוואל . ואם כן
 קשה למה סחיר לאפות כמו דס"ל לר"א כיון
 דאיה לי' הוואל אי בני מיתשיל עלה מכש"כ
 דס"ל הוואל דאחי' . וע"כ לומר משום דס"ל
 אין סל מזרף לחלה ולא יוכל להפריש אח"כ
 אך עדיין החמי' קיימה מכח קשיא השני' דהיכי
 דהוי מתחילה שיעור חלה ח"ל לירוף כל :

והרי י"ל לפי מה דאיתא בעור וס"ע להפריש
 חלה בעודה עיסה ואם שכח ולא הפריש
 יוכל להפריש מן הלחם . ובספרי למד כן ממואי

[ובמקום אחד מציאתי בסענן זה ומתוך זה יוכן תשלום הענין הנ"ל] .

שהקסס מלא חמשה מלאכס אין ראי' לזה .
 עכ"פ כיון דס' הירושלמי שמן סרואי שלא להיוה
 החלה מונח שלא לעלסל כלל ואיכא חשש חקלה
 וע"כ מניחו לשרוף י"ל דעכ"פ לדידן פשוט שלא
 להביא ביזס טוב לידו חיוב חלה אם כבר
 נאסס פחות מכשיעור . אבל לאפות חלה
 פחות מכשיעור לא סי' מחירן . אם לא מעטס
 חמץ משום בי' . ועיין סיטב . ובאמת י"ל למאי
 דאמר רבא אם הקדש הוא א"ל כפית כלי משום
 דיילי מיני' כולי . שאל . י"ל ה"ס חלה ודו"ק .
 וע"כ לא סביאו ספוסקס הירושלמי כ"ל :

ריישב סקססא שהקסו הגדולים ספ"ח סימן
 חנ"י . וגם סל"ח כ"כ דאין כ"מ
 כדינא של הירושלמי בנפמא סקמח לדידן דקי"ל
 סל מזרף דיוכל ללרפו אחר קד ועיין פ"ח
 שחמס בזה מאד על הרמ"א . והי' נראה לי
 ליישב לפי מה דסובר הירושלמי לר"א אסור
 לעלסל חלה . וע"כ לריך להניח החלה לשרוף
 בסגור . ומסוגיא דגמרא לא משמע הכי ורואי'
 שכל הפוסקס סמיימו ירושלמי זה . ויש לומר
 דלפי גירסת הירושלמי שר' יהושע סקסס משריפס
 קדשים מוכח כן . מה שאין כן לתמודא דידן

[אמר המ"ל. הנה בחידושי חמדת שלמה על יבמות דף ע"ב תוס' ד"ה משום דלא נשיב שם כתב אא"ז נ"ע פלפול נחמד ונחפר שם בדפוס מאמר דנקשר לזה כאשר יש תחת ידי בתי"ק. לכן העתקתי פה. ועיין שם היטב מה שכתב עד תומי:]

שני מה שאין כן ביום כפור אם חל בשבת יתבטל לגמרי. ואף אם נדלס לומר דהא דאין תוקעין ביום ראשון של ר"ה ביפול מיקרי ג"כ. אם כי אינו מוכרח ע"כ מ"ל להקשות. אך בלא זה יש לומר למ"ש החוס' דמשום הכי בשופר גזרו עפי מלולב משום דלא בקיאיין בקביעת דירחא. ולפי זה יום הכפורים של יובל דומה ללולב ולא סיי' לי לגזור כלל. וע"כ לומר כיון דדומס למלאכה אפילו סבי גזרו. מכל מקום יש לומר פשוט כיון דבאמת לא ה' ראוי לגזור כלל די בזה שגזרו לתקוע דוקא בזמן בית דין מה שאין כן בראש השנה דהוי עיקר הגזירה דראוי לגזור כיון דלא בקיאיין בקביעת דירחא גזרו עפי לתקוע בפני בית דין כנ"ל וכן ביישוב קושית הש"א ס"ל :

(ל) נתיישבתי לישב סקוטיא שהקשינו על הרמב"ן דסבירא לי' בשופר של עולם משום הכי לא ילא סחיל ובאסורא קא תקע דמלין לבפל האיכסור והקשינו דהא ליחא במעילה כמו שמוציא מעות הקדש בטעות ואף על פי כן מעל. [אמר רמ"ל. ע"י בשו"ס חמדת שלמה חאו"ח סי' כט.] וגתיישבתי דדברי הרמב"ן נכונים ד"ל דדאייקו מר' יודוס דמוכח לכאורה דלא סבירא לי' מה"ב מכה קושים רבא חזימא מעל. גם אי כפדתי במקום אחר ראי' דר"י לית לי מזה הבאש בעבירת ואשילו ה"י אמר בשלמים לא ילא. ע"כ תי' כיון דמלין לתקון שלא יתי' איכסור כיון דלא בר מעילה הוא שפיר מלין לתקוני. ואדרבא צוק מיושב קושים רבא על ד"י. רק רבא סבירא לי' מה"ב ע"כ הקשה שפיר. אך הש"א כתב כן לר"י ודבריו תחוסים לטע"ד מתמת קשי' דמעילה אי אפשר לבטל : **ג** קשה לי בשנה צפוס של זהב מימא דלא נהנה דנפשו קלה מחמת האיכסור כמו בעובר ונפלא טריפה דאין לרדך לשלם לו רק דמי ענייפה צול כדאיתא סוף פרק ד' דבפירות. ולקמ"ש אחי הכל על נכון שפיר בעזרת השם יתברך. קודם ראש השנה תקע"ז לפ"ק : [אמר המ"ל. עיין חוספות גיטין דף נ"ד סוף ע"א. וחמלא ראי' מקימלא למארי זקניו ל"ט] :

נראה

(בח) ע"פ מה שכתבתי לפיל יש לישב קוטיית הלח"מ על הרמב"ם שפסק ערל פטור מהראי' ולפאורה הוא בר' עקיבא דמשי ערל כעמא רק לפי מה דאיתא ביבמות דף ע"ב ע"כ אמר רבא לא לישקמט קמא וכו' עד 'החם משום דמאזי לפי' ראשון שבתוספות הוי אף לדין. רק לכאורה ה' ראוי לפסוק כסאניה דחגיגה שהיא במקומה עיין בלח"מ :

ורפמ"ש דמוכח דר' עקיבא לא דרש בו. ור' יודוס דאמר אף פוטטוט ומשקע דעודס בערל סקסס שם אי יימא דדוקא ר"ע ערל פטור מהראי' יח' מוכח דר"י ג"כ לא דרש בו. וקשה על סאניה דפסחים [דף כ"ח ע"ב] בחזקת לפני זמנו מ"ל לדחוקי לר"י כתיב כהאי וכתיב כהאי. ור"מ דמלין למיפסק לפלכא כר"י דינמא ר"י לשיטתו דלא דרש בו ע"כ ס"ל דחזקת לפני זמנו אסור דשבעה ימים אחי לקובצו חוצה בזמן הזה ובערב חאלו מזה אחי לערל וטמא אלא ודאי מוכח דסוגי' דפסחים אולי גם כן בשיטת רבא דיבמות ולא מוכח דר"י לא דרש בו רק דקשה מסיכי חיחי לדחוקי כתיב כהאי וכתיב כהאי אלא ודאי דגמ' רבא לא יפיקי ר' יהודס ככלכמא כפסק הרמב"ם דמזן לפני זמנו אסור :

(כח) השאגת ארי' הקשה לרפרס דס"ל איך עידוב וסוףאש ליום כפור ע"כ הא דגזרו ביום הכפורים דוקא לתקוע בזמן ב"ד ע"כ דמיידי ביוס"כ שאל להינח בשבת דיוה"ב דעלמא חין חשש שמא יעבירו. ה"כ בר"ה גכ"ה ה' להם ג"כ להחיר בזמן ב"ד. ולמה דוקא בפני ב"ד בשלמא אי ה' הגזירה גופי' גזירה"כ דעלמא י"ל דמשה לא רנו לגזר דוקא בפני ב"ד דהא פן יתבטל תקיעת שופר בכל האגלות. אבל לפרשם הוי דומא דראש השנה. וקשה מ"ש עיין שם שדחוק בקוטיא זו :

ורענ"ד י"ל פשוט לפמ"ש הר"ן דהא דגזרו שלא יתקעו משום דלא בקיאיין בקביעי דירחא. עיין במג"א. ולפי זה קר"ס לא יתבטל מזה הקדעה שופר שתוקעין צום

וסיים בצרכה שנה בע"ל. לכן העתקתי ככתבו
וכלשון :

(לג) **יש** לחקור למאי דק"ל בע"ה אינן נדחין
ולכאורס ה' נראה העצם דלא התחיל
פדין המלוה ולא שייך דיתוי ואף דכבר נתקדשו
קדושת בגוף אפילו הכי אינן נדחין. ולפי זה
היה נראה דבכל דבר מלוה לא שייך דיתוי דהו
כמו בע"ה ולא דמי לזר קדשים דסתם כבר
התחיל מלוהו. ועוד ה' אפ"ל דהעצם האיל
ונסתתם אח"כ. רק דקשיא ע"ז משעיר שמסתלה
דאמרינן גם כן בע"ה אינן נדחין ואם מה של
שם יקח זוג לשני. ואם כן מוכח דלאו משום
אשתתיו ולא אשתתיו הוא ול"ע. ולפ"ז נראה
דל"ש דיתוי כלולב וסופר לידן דקיימא לן בע"ה
אינן נדחין זולת בכיסי הדם. ועוד יש לומר
דהתם לא הו' עש"י פדין. ויש לעיין בזה לדינא :
לקושי הסג"א על הכל זו דבני שיפור
שופר למעלה מההדוק ר"ל דה"ע
דאיתו שנסדק ודאי אינו מופרף על ידי ההדוק
דהוי שופ"א [וכו'] רק דבלא ההדוק ה' מגרע
חלק השופר השלם וע"י ההדוק אינו מגרע
השלם וק"ל :

לקושי המפרשים והפוסקים על הרי"ף
והר"ם דפסקו נקטם כשר כר"מ
וקשה סוגיא דעלמא זו תמרה דהוי שלא
אליבא דהילכתא. ולענ"ד נראה דר"מ אס' ה'
השיעור והתמרה משלמה דלכאורס נראה דהתמרה
משלמה להשיעור וכן ר"ל לדינא לפע"ד :
רשמי ענ"ה שילוי שנה חסד"ד לפ"ק
אחלי אל ה' יטו דרכי. לשמור
חוקיך ואזכר לתכלית השלימות וזכר לביאת
משיח לרקו במהרה בימינו אמן :

(לד) **בעזה"י** לפ"מ שכתבתי כבר לישב
קושי' הסוג' דמס"ה ס"ל
לר"י בר"ם חוקינן בשל זכרים וביובלות בשל
יטלים וסקשו הא אף ר"י בע"כ אית' ל' גז"ש
מיוזל דאל"כ מנ"ל ביזס ולא כלילה. וס' ר"ל
לחזן דר"י ס"ל דיש כאן שני סברות הפכיות
דהיינו בר"ם כמה דקייף אינש טפי מעלי וביה"כ
כמה דפשיט אינש טפי מעלי ע"כ הו' לא מצי
למילף גז"ש לעיין זה כיון דלא ידעינן אי נקיש
ר"ה ליוה"כ או יוה"כ לר"ה וע"כ כל חדא
חיקוס אדוכתי. וזכר אדוכתי דרבנן ע"כ לא
סבירא לכו כמה דפשיט טפי מעלי ביוה"כ רק
משום דשום לר"ה הו' בפשוטין כמ"ש רש"י
דאל"כ הו' קשה על ר' לוי דהו' דלא כמאן :

ולפ"ז

(לא) **נראה** לי דאפשר לישב קושי' הר"ן
ושאר' פוסקים על מאי דאיתא
בגמ' פ"ד דר"ה מ"ע יו"ט עשה ול"ת ואין
עשה דוחה ל"ת ועשה וסקשו חופק ל' דלא
הו' בעידנא וכ' הר"ן דהו"מ למימר הכי .
והמג"א בשם הס"ל ה' דעשה דרבים שא"י. ולי ה'
נראה דהסליכה להשתדל שופר למי שאין לו ודאי
דהו' בגדר עשה דרבנן דכל עמי דרבנן הו'
רק גדר ועשמרת לחורף ואין משמרת גדול מזה
להשתדל שיה' לו שופר :

ונראה פשוט דאף מדאורייתא הוא מחויב
בכך וגבי קן לפור הולכים החורס
לכתוב כי יקרא לסודות שאינו חייב לחזור אחריה
אבל בשאר מלות פשיטא דלריך לחזור אחריה
לקיים המלוה ואפי' בליית דאינו חובת גברא
אמר מלאכה לרב קמינא סדינא בקיימא וכו'
דבעידן ריחא מעשין עליו רק דלא הו' גוף
המלוה. עכ"פ נגד מלוה דרבנן שכוה ג"כ
רק הכשר מלוה דאורייתא שלא יעבור על מלוה
דאורייתא שפיר י"ל דהו' בעידנא כן ר"ל כון :
(לב) **המודרמ"פ** חירן דמס"ה לא גזר

בהקיעה שופר משום
שמא יתקן כלי שיר דא"כ הו' לריבין לעקור
הקיעה שופר לגמרי. והקשה הגאון סמנוח
מו"ה לייב זל"ל אב"ד סקאל דהו"ל לתקוני
לתקוע כל מקום שיש בו ב"ד כמו ביוה"כ ולא
הו' עקירה לגמרי. והנה אם יימא דבני
מומחין לא קשה מידי בשלמא ביוה"כ של יובל
שאינו נוהג רק בזמן שכל יושבי' עלי' מסתמא
יש מומחין אבל בהקיעה שופר של ר"ה אלו
גזרו ביו"ט ה' נתבטל לגמרי ח"ו בזמן הזה
במקום שלא ימצאו ב"ד מומחין ע"כ השכילו
חז"ל אחרי שראו את כוולד שלא לגזור משום
שמא יתקן :

אך לשיטת הרי"ף בכ"מ שיש בו ב"ד אפי'
אינש סמוכים הקושי' במקומה עומדת .
אך הרי"ף לשיטתו שפי' ולא הקיעה שופר דלא
הו' שבות כלל ע"כ קושי' מוסמ"פ מעיקרא
ליחא. ואחרי שפיר דהולך לאשמועינן דלא הו'
שבות שלא נוכח מכה קושי' הג"ל דהפי' הוא
כ"מ שיש בו ב"ד היינו מומחין. ולפ"ז י"ל
דלסדר' לשיטתו דס"ל כ"מ שיש בו ב"ד היינו
מומחין ע"כ השיג שפיר על הרי"ף פ"ק דשבת
ולא מצי סבר כפי' הרי"ף דזק סיטב :
אמר המ"ל. הן אלא ר"ע. דרבו בקדש ה'
לכתוב בכל ערב ר"ה ויו"כ מעט כד"ס

הכי דחי' וכדמוכח בפ' כיסוי סדס דזי מיקרי ספק ותיקשי מיהא שמה יתקן כלי שיר ציוס מוצ וע"כ מוכח דמשום הכי לא גזרינן וע"כ כמה שכתבו החוספות דבשופר לא שייך שמה יתקן אך לשון מוסרמ"פ אינו סובל פי' זה ייע"ש. ע"כ נ' הדבר בעלמו נכון ליישב דמשום הכי הוכרח רבה לומר שמה יעבירו :

רפי מה דאיתא בכריתות לר"א דסבירא ליה מתנדב אדם אשם חלוי בכל יום חוץ מאחר יום הכפורים על כל פנים יכול להביא בספק שומן אף למאן דאמר שחי חתיכות עיי"ש בחום. וקשה לשיטת הפ"ח דלמאן דבעי חתיכה משחי חתיכות ספק דאורייתא לקולא היאך שייך אשם חלוי בזה הא מותר גמור. ולדין לומר כיכא דהספק עומד להחברר אינו בכלל ספיקא דרבנן לקולא והתם נמי יכול להיות שאיש אחד מכיר. וראי' לזה מחצותא באכלו שוגג ולפי זה יש לומר דאף למאן דס"ל דלא בעי חתיכה משחי חתיכות אפילו הכי ספיקא דאורייתא לקולא והא דחייב אשם חלוי היינו באופן ה"ל כיכא דהי' יכול לבוא לידי צידור [רק מר"א דס"ל כיו חייבים אש כן מוכח דס"ד לחומרא] כוללע"ד הדבר מוכרח לפע פה :

רשמתי למזכרת ערב ראש השנה ב'הי שנת תקס"ז לפ"ק. יחי רלון שיחידש ה' עלינו ועל כל עמו בית ישראל שנה טובה שנת רצון ועת גאולה ונעלה לציון ברכה ויקיים מקרא שכתוב בחזקתו וקול שופר הרעו לפי המלך ה' ואזכר לקיץ השלימות ביראת ה' ומאולר מחנה חסד יחגי וישלח ברכה והללחה במעשה ידי ויארץ ימי והנליס אלי אמן סלה :

(לו) **ר"ל** טעם הא"י דס"ל שופר גזול פסול דס"ל טעם סה"מ ל"ש חלל למאן דיליק שופר מחקעו דהוי דברי קבלה וכיון דעיקר שופר לא כתיב בקרא דאי משום גז"ש דשביעי הא איכא למילף גז"ש דחרושה ממדבר וע"כ כיון דלא כתיב שופר בהדיא י"ל דהשופר לא הוי עיקר לגבי המזוה וע"כ ל"ש גבי מה"ב ומאן דאמר צירושלמי בקולו הוא ויאל י"ל דס"ל כמ"ד ממדבר חבל למאן דלא יליק ממדבר י"ל דפסול משום מה"ב וכזה י"ל קושי' החום' על רש"י דר"י ס"ל גז"ש דשביעי ועיי"ש מה שהקשו החום' ולפמ"ש י"ל ועוד הארכתי בזה בעוס"ב בסוגי' שופר של עולם :

רשמתי למזכרת ער"ב עליה שנת תקס"ג י"ר עיכא השנה כע"ל שנה מזכרת ואזכר

רפ"ז י"ל ראי' לשיטת ארמב"ם דכפופין מעבד דיעבד ד"ל דהר"מ ס"ל דלא פליגי רבנן ור"י כהא דר"כ כמה דפשיט עפי מעלי וא"כ קשה על ר"ל מר"ל לאקושי יה"כ לר"ה דתרווייכו בכפופין דילמא להיפוך או דיימא כל חדא תיקום אדוכתי' מזה י"ל דהוכיח הר"מ דהא דר"ה כמה כייף עפי מעלי הוי סברא אלימחא ואפי' דיעבד בעי כפופים משא"כ הא דיום הכפורים כמה דפשיט עפי מעלי לא הוי רק לכתחילה וע"כ מוכח לאקושי יום כפור לראש השנה דהוי דאורייתא והא דהרמב"ם כ' דבעי כש דוקא בל"ז לדין לומר דהא הגמרא ל"מ רק מכפופין דוק :

רבאורה ה' נ"ל לכוונה היכא דאיסור אחד הוא על שיעור שלם והאיסור שני על חצי שיעור ואכל שיעור שלם. אפילו הכי אין האיסור חל דעכשיו שאוכל שיעור שלם חל האיסור הקדום. וראי' לזה מדלג מקשה הגמ' ליתמי שבושה שלא חוכל חצי שיעור ואכל שיעור שלם חלג ואם כן משכחת לה אף בלא טלל. ואין לומר דלא מיירי בפחות מכשיעור אכילה. תיקשו לשיטת הסוברים דגרונת הוא פחות מכזה וא"כ מדקאמר ר' מאיר אף אם היחס שנת וכו' וכו' דהוי בפחות מכזה אם כן הוי מלי למיתמי שתבע על פחות מכשיעור. ודוחק לומר דהי' הוי ידע דלא מיירי באיסור של פחות מכשיעור רק דקושי' לי' ליתמי שתבע על כשיעור דוק דזה דוחק גדול אלא ודאי מוכח מזה כיון דעכשיו אוכל כשיעור הוי איסור חלג קדים. ובזה מיושב קושי' השע"מ על הירושלמי. וגם יש לומר כמה שכתוב בגמ' שגמא ארי' זל"ל דיום כפור הוי מוסיקי מטעם שלכדרא :

כתבתי זאת ערב ראש השנה שילחי שנת תקס"ה לפ"ק י"ר שיהי' שנה הבט"ל קן לגלותינו ויחכה לביאת משיחנו והוא שנה הראשונה לשמיטה יחי רלון שחכה למנין שמיטין ויובלות על פי בית דין הגדול שבירושלים ואזכר לקיץ השלימות ביראת ה' וישלח ברכה והללחה במעשה ידי ויארץ ימי וכל הנלווים אלי אמן סלה :

(זה) **לקושי'** המג"א על מוסרמ"פ עפ"ם הר"ן דכיום טוב ליכא למיתם ממה נפסק יש לתקן דבריו דהא חגי במתני' פומטוס אינו מוליד את מינו ואדרבא מוליד את מינו ולגבי אדרבא מוליד הוי ספק ואפילו

ואזכר לטובת בנות"ק יומם ולילה ויזילנו מכל
 בהלה ותקלה ויהי שנה רצון ועת גאולה
 ומשפט ברכה ישלח לי הדרושה והללכה לקבין
 השלימות ויחזיק ימי וכל הגלויים אלי וזכה
 לעלות לציון ביום ח"ס :

(לז) רשימת הסודרים דכיון שלח לאח
 ודאי אינו יונא וק"ל המג"א
 שהתקע למים יסון עלמו בזה"כ שלא לאח
 כדי שיוכל לבקר להם וראיתו חס"ס גבי
 אינים חזן רח"י דהחם אחר מבקר פשיטא
 שא"י לכוונתו בע"כ סיקשי לרבי יהושע למה
 יסון מחן אחם חז"ל לטיון שלא לאח ואז
 חזן שייך כל חוסיק ודוק :

גם קשה לי לפמ"ש הר"ן ברח"ט השנה דאף
 דמלות חז"ל כוונה מ"מ היכל שמכין
 למלוא אחרת גרע טפי מש"ה המהמסק לא
 ילא ולפ"ז קשה פושט מאי מקשה הגמ' מה'
 קורא בפרשה אם כיון לבו מוכח דמלות לריבות
 כוונה הא החם שאני שכיון עכ"פ למלות לימוד
 תורה ע"כ אינו יונא בזה ידי חובת ק"ש
 ולע"ג לפוס רהיעא :

כתבתי בספר ערב ר"ה בבעל שנת חק"ע
 לפ"ק . י"ר שיח' השנה הבע"ל
 שנה מזוהרת ואזכר לטובת בנות"ק יומם ולילה
 ואזכר לקבין השלימות ויזילנו ה' מכל בהלה
 ותקלה וישלח לנו הגואל זרע ויחזיק ימי וכו'
 וימלא כל משאלים לבי בכלל כל ישראל לעובד
 יראו עיניו וישמח לביו בבי"ח ח"ס :

(לח) הקוש'י הר"ל י"ל עפמ"ש הרמב"ן
 דבדקדשים לא צ"ב כוונה
 ומש"ס אף דק"ל מלות ז"כ לפ"ק קי"ל
 כר"י דמזכר על כל חוסיק פ"י"ש . וקוש'י
 הש"י י"ל ג"כ לשיטת הרמב"ן דס"ל כוונה
 קרי' הוי כוונה סמולה וא"כ ע"כ ה' קורא
 בתורה סימו בלא כוונה קרי' וא"כ חזן בלא
 מלות ת"ח ועיין היטב . וי"ל בעזמ"י להאריך
 בענין זה קלח ואין כאן מקומו :

כתבתי זאה ער"ה סבע"ל שנת חק"ע לפ"ק
 ויקיים חקע בשופר גדול לחירותו
 ויהא השנה הבע"ל שנה מזוהרת ומגלחת לקבין
 השלימות להדבק בירחם ה' ובנות"ק ויסיר
 ה' מאחמו ומעל כל ב"י כל בהלה ותקלה ויחזיק
 ימי וכו' ולא ימוש ד"ה מפי ומפי זרעי ומז"ל
 מעתה וע"ע ח"ס :

(לט) י"ך שיעלה זכרוננו לעובד . השליח
 לזכרון לרשום ח"ה אחר י"ע

סבע"ל מה שלמדתי בפר"י ברוב רחמי וחסדיו
 בקיץ סלו . רחשון לציון ישוב בגמ' על הא
 דאמר שמואל חפ"י רן אחרים . רח"י ג"ה
 לדברי הרמב"ם דמושב מפ"י אחרים לרין
 לענות חסן . ועוד רח"י להר"ם באומרת מה
 בעלי חינו טובה רק עיקר כחופה . וקוש'י
 על הר"ן בפרשת שנה חסן מסוג' דיבמות :

תמי' לי על ס"א סוף ר"ה ש"כ לעלן
 דס"ל אחת מד"ה לית לי גז"ש דיוכל
 וקשה לפ"ז מאי דקאמר הגמ' להלמודו הוא
 בא משמע להדיא דמזוהירו ז"ל וע"כ דגוף
 התרועה יליף מיוכל והא דמקשה הגמ' לקמן
 ליליף פשוטה לפני' גמי מהחם משמע למלן
 דס"ל אחת מד"ה לא יליף מהחם ע"כ ז"ל
 דהגמ' ר"ה לדעות דכמו דיליף מיום הספורים
 ולא ס"ל דאורחי' דקרא הוא ה"כ הוי לי'
 למילף מהעצרת תעבירו אע"ג דמלין למימר
 אורחי' דקרא הוא . אף שגורא קלח דוחק .
 כ"ל מוכח ורח"י לזה מדמקשה פשוטה לפני'
 נמי ליליף מהחם וקשה הא בלא זה מוכח
 דיליף גז"ש מבס"ל שנים מד"ה וקאמר הגמ'
 להדיא זכרון תרועה והעצרת שופר תרועה ודוק
 היטב וז"ל :

כתבתי ער"ה שלח שנה חק"ע לפ"ק והוא
 ער"ה של שנת חקע"ל . י"ר שיח' השנה
 הבע"ל שנה רצון ועת גאולה ירחם ה'
 עלינו ועל כל עמו ישראל ויסיר לב אבן מאחמו
 ויסון לנו לב . בשר לעבדו שכם אחד ולדבק
 לבביו . גאולה ויחזיק וימלא רצון חסן יחגי'
 וירחם עלי' ועל כל גפשי בימי ברך חמלה חסד
 וחסדא ויחזיק ימי וכו' ויפתח לבי בתורתו
 לקבין השלימות ויסיר מעלי ומעל כל עמו ישראל
 כל מחלה ונגע וישלח ברכה והלחם בבע"י חס"י :
(ם) י"ך שיעלה זכרוננו לעובד ויחדש עלינו
 שנה טובה . ועתה . הקוש'י על
 הר"ן נחישב לי בעזמ"י ואדרבה מלותו הגמ'
 שבאחי רח"י להר"ן וקוש'י פשוטה על הר"ם
 וכתבתי בספרי ראשונה להגאון אבד"ק ליסא
 שיק' . כל"ל ליקח מעד געין בדיון ע"א נאמן
 באיסורין וכו' . הגאון בס' ע"א הקשה למה
 עומקום חזק מנחא וכו' ואמר שם"ל לא
 העתקתי עי' בשו"ת חמדת שנים חס"ע סי'
 י"ז וקמלא :

רשימתי זאה שלח שנת חקע"ל וכו' ה'
 כע"ל הוא שנת עקב"ס משיח
 לפ"ק י"ד שיח' שנת רצון ועת גאולה ויחזיק
 וירחם

(פג) להגאון אב"ד דק"ק זאמזשעט. ע"ד
הקושיות אכתוב הנלמד
בעה"ט. ע"ד קושי' הראשונה ציבוע דף
ה' חספוס ד"ה שכן ישנו. [אמר המ"ל.
לא סתמתי קושי' זו ותירונו של אב"ד ר"ע.
כלל המה כתובים בחידושי חמדת שלמה ליבנות
יע"ט ותרוה למאונך].

ער מה שהקדש לשיטת הר"מ קשה ד"ל כיו
היו איתחזק איסורא דמחית' היו דלוי
בסמה. [אמר המ"ל כנה אב"ד ג"ע קיבץ
והכוונה לשיטת הרמב"ם דספד"א מה"ס לקולא
ועי' ביומא ר"פ יוה"כ ועי' בפר"ח יו"ד סי'
ק"י ותבין]. למאי דאסיק בפ' או"ב דר"א לא ס"ל שה
אפי' מקלס שה נראה פשיט דס"ה בחלז' לא היו אפי'
מקלס חלז' שור וע"כ לא איתחזק איסור כלל.

הקושיא על דברי הי"ט. לפום רהיעא
י"ל לפת"ס הר"מ וסב"ח בריש ה'
גדרים דגדרים כבאים לחקן דעת' המה משוכחים
ומלוה לידור וע"ז נאמר גדרים ס"ג לפרישת
נראה דזה לא מיקרי דשיל"מ שפי' דש"י דודאי
יסיר אותם וכן אין מלוה להחיל אותם.
ובג"ז יש מקום ספק ד"ל נדר דרבנן דאף אם יעבור
לא יעשה איסור וכן רק דעין ס' דרבנן י"ל דאין מלוה
להחילם ול"מ דשיל"מ ות"ש דברי הי"ט. אך הסי'
הראשון נראה פשיט דג"מ בגדר לכין דעוהו.

הקושיא על ע"ה שמתות. [אמר המ"ל
עי' בגמר דף מ"ג ע"ב ומ"ד ע"א
ובזמם' שמתות פ"ד סלכה ז'ך]. הנה לפי
הנראה הוא בניור פלוגתא דתנאי ולפי גי' דידן
ר' יתכן בגימק דדריש. נעמא דקרא ודאי
ל"ק רק לפי גי' שם ר' גרנן לבבן ספד"א
בגליון. גם י"ל דזה הוא העקס דאין לא היו בזוית
עליו ה' מלוה נעמא דר"ה רק הו"ל ש"ה י"ה בזוית
עליו אין כאן מלוה וע"כ אסור לעמא דה' הנלמד
לפום רהיעא והולכת' לבחוב דת"ל תמלס יריעת
בעה"ד וכן יתענג על רוב שלם.

וירחם ה' עלינו וירוס קרמנו למעלה למעלה שיה'
לבינו פנוי לעבודתו ולחורו וליראתו ואכבדו לעבדו
כדלנו ויחן לנו אריכות ימים ושנים וישלח ברכה
וסלחה בנ"י וישלח לנו סגולא דק' בנ"י א"ס.

(מא) רעיון בעה"ט ע"ד הר"מ בהמתו וגממו
דכ' דשעורו הוא פריעית וסוף
לכאורה נד' הגמ' דחולין ק"כ ויש מקום ליישב
ע"פ מחמי' למעילה פ"ד עיי"ש בחו"ט ובחזיר
פ"ו משנה ראשונה אמר עד שישסה רביעית יין.
[אמר המ"ל ואם תרצה לעמוד על רמזים אלו עי' בשו"ת
חמדת שלמה חו"ד סי' ט"ו וט"ז ותבין].

עיה"כ שנה עקב"ת משיחא לפ"ק י"ד שחכה
לנאולה שלימה ולרצות ארמון על
משפטו וכס"ג עובד עבודתו. הקדושה לכפר על עדרו
ועל עדת בני ישראל אחי יטען דרכי לשעור חלקך
ביראת ה' כל היום ברכה סגולה ק"ש להדבק
בהירור קדושה וענוה ויראתו. סעסורה א"ס.

(מב) י"ר שיטת רש"י דאפי' באינו מתן המעות
שיך חקנה מריש דלולי זאת רק
ברושה להחזיר המעות ח"כ אין זה פשו'
מעליה דרושה להיות חמסן משא"כ כשאיקנה
חז"ל אפי' קודם ריאו לחזרת דמים מיקרי שלו ואין
עליו רק חיוב חזרת דמים הוי חשו' מעליה דוק.

וי"ר רא' לם' ושיטת רש"י מדקאמר ממאי
מדקאמי דומיא דר"ה דקרקע לא דדי'
משמע דל"מ לאשכוחי כלל בגול טעם זולם
בעשוי בר"ה וכו' מילתא דל"ש פייך פמי יהושע
משא"כ באינו רוצה [להחזיר] המעות זהו סתם גזלן
דלולי זה הוי חמסן אבל לשיטת רש"י א"ס ובגר כחבתי
בעה"ט בחידושי הכלל לשיטת רש"י ע"פ שקלא ועריא.
ערב הה"ס אחי אל ה' ברוב רחמין וחסדך
חשק"ח פיר' במוה"ק. ללמוד
וללמד לשמור ולעשות כאשר עם לבבי ולבוסק
אומן ברלוי כאשר הורגלתי מנעורי יחדם ה'
ימי קדש וימלא כל משאלות לעובדה אכ"ר רנו
דמיקס בנ"י לפ"ק לשנה הבא בא"י אכ"ר.

הנהגות וחידושים יקרים על שם אה"ע.

שהתעקק מן הצליון הש"ע הנמצא בעצם כת"י של אב"ד המחבר נ"ע.

בפסול דרבנן א"ל לבדן ז' ברכות. עד כאן סנה"ס:
בסי' ס"ב סעיף ד' ס"ק ה' בנ"ש אלא
סוכת ונראה בכל פלוגתא אלו
אמר' ספק ברכות להקל. ג"כ שייך חשו' ככ"ה סי'
ק"ע שכ' בשביל זה לעשות חופה אלמנה אחר
הקל

בסי' ס"א סעיף א' ס"ק ו' בחלקה מתוקק
אלל מינה ובני' ל' בברכות
הראשונות. נכתב בצדו. עיין לקמן סי'
ק"ג מי שגידש אשתו וס' ספק בצ"ע ומחילה
דאין לבדן ז' ברכות ועיין בנ"ש דאפי' רק

בסי' פ"ב סעיף ו' כנגד"ה. מחס האם אין

אם אמה יכולה לטוף שיהיו הבנים

פמס. ו"ב עיין כנה"ג אות ל"ו בחי' הטור שהאריך

בדין זה אלא אם אמה. ולפי הכרחא הוא סובר שיש

עדיפות לאם אמה בפרט אם לפי אומדן הכ"ד נראה

שטוב יותר להיות אלא אם אמה עיי"ש. עכ"ה :

בסי' צ' בהג"ס סעיף ג' אלא חיבת הבעל

יורש כח אחרו שטר. ו"ב עיין

השו"ט שם יעקב סי' כ"ז. עכ"ה :

בסי' צא סעיף י"ז בהג"ס אלא חיבת דלא

אמריקין כן אלא בנכסים שמוכר

וכו'. ו"ב עיין תשובת הרמב"ן העמס דדוקא

בסילוק הטיעבוד שייך לומר נחת רוח עשיתי לבעלי

מה שאין כן במחייבת עולמה ע"ש. עכ"ה :

בסי' צו סעיף ו' סעיף קטן כ"א בב"ש אלא

חיבת דכל אשר לו משועבד לה

ורוב הפוסקים וכו'. ו"ב עיין בהר"ן פרק ב'

דכתובות בשטרות לאו בני גוביינא נינהו אם

לא משום שיעבדוהו דר"י בריה ל' נכסי' ולפ"י

דברי הט"ז נכונים עיי"ש. עכ"ה :

בסי' צ"ז סעיף ב' בהג"ס אלא חיבת

אפי"ה מתנתו שלה. ו"ב עיין

בב"י בענין תכשיטי כסף והב שומן החתן

להכלל שפסק בשם הרי"ש דשמן אפי"ה בגרסה

עיין שם. ועיין בספר בית מאיר והשו"ט חוות

יאר, עכ"ה :

בסי' קא"ז סעיף ו' ס"ק כ"ז בה"מ אלא

חיבת לאו דוקא לפני א' וכו'.

ו"ב עיין פסקי מהרא"י סי' דכ"ז דלפי דבריו

שם י"ל דמיידי ברגלים לדבר ואפי"ה אינה

אסרה רק משום שווי' נפשי' חד"א לא משום

לחא דבעל וע"כ שפיר תוכל להכחיש ע"א עיי"ש

ס' מחודשת ול"ע במהרי"ק. עכ"ה :

בסי' קי"ט סעיף ה' בב"ש ס"ק ח' אלא

חיבת ויתן גט ליד השליח.

ו"ב עיין משנה למלך פ"ו מהל' גירושין מ"ש

המגי' שם לפקפק בגט כזה. ובפני' יאושע

פ' מי שאלחו דף ע' ע"כ ובתשו' מרדכי ביסודה

סי' ג'. עכ"ה :

בסי' ה"ג סעיף ו' בהג"ס אלא חיבת

אלו בעתים שטוס ובעתים

תלויה. ו"ב עיי' בע"ז פ' עתים שועה

ועתים חלוש דס"ל דכתי' דוקא זמנים קבועים

תשו"ס עיי"ש. עכ"ה :

בסי' ק"ד סעיף ג' במחבר אלא חיבת

ואם ה' באלו מקום שיש

ששמואל

הפלת ערבות סמוך לערב יעיי"ש. עכ"ה :

בסי' ע"ז סעיף א' ס"ק י"ז בב"ש אלא

חיבת לפ"י חייב בקבורה כי

בס"ס וכו'. ו"ב אינו מבין לפ"י לא תוכל

להוליח בחייה ול"ב מטעם ס"ס. עכ"ה :

בסי' ה"ג סעיף ג' ס"ק כ"ו ברמ"א אלא

אם תפסה וכו'. ו"ב לבאורה

נראה דכל זמן שלא נשלמו הי"ב חודש לריכה

להחזיר לבעל מה שתפסה עדיין הוא ברשות

ובאחריות הבעל ואומרים לה הכ"ד להחזיר רק

מה שלא החזירה ונשאר בידה לאחר י"ב חודש

לזה מהני תפיסה. ולריך לי עוד עיין בזה אף

שלפוס דהיפא ר"ל פשיט כמ"ש. עכ"ה :

בסי' ה"ג ובסעיף ה"ל בס"ק כ"ו בב"ש

אלא חיבת ואין להקשות למה

בטענות שקד וכו'. ו"ב לפמ"ש לעיל בגליון

יש לישב קושי' זו כיון דלא מהני מנעם מאים

עלי נהי דהוי כמו בעינא ל' ומלצרנא ל' מ"מ

כיון דעדיין לא שלמו הי"ב חודש מוליחין מידה

ונותקין לבעל דמכשיו אין לה שום זכות בגל"ב

ועדיין הוי ברשות הבעל לגמרי אבל אחר י"ב

חודש אין נראה דל"מ תפיסה כיון דאינה

לריכה עוד לשום זמן ע"כ זכחה חיבא ול"ע

בזה. ולפי ח' הרי"מ קשה דמה שתפסה מנכסי'

משמע אפילו נ"מ מחזירין ולפי מה שכתבתי

א"ש. עכ"ה :

בסי' ה"ג סעיף ה' ס"ק ל"ג בב"ש אלא

חיבת ומדינים אלו נשמע וכו'.

ו"ב עיין יורה דעה סי' רכ"ח סעיף ב' בהג"ס.

עכ"ה :

בב"ש דיני המורדת האומרת מאים עלי

ולא הכתובה וכו'. ו"ב עיי' השו"

הרא"ש שמביא בגמ' משמע דאפי"ה תובעת

כתובתה שייך דינא דמתכתא כיון דנותנת

אמחאל ברורה ל"ח לעיני' נחנה בלחך. עכ"ה :

רקמן בב"ש אלא חיבת ומ"מ יכול למחות וכו'.

ו"ב עיי' לעיל בב"ש ס"ק י"ז. עכ"ה :

רקמן בב"ש סי' ב' אלא חיבת אז יכול לגרש

לחמה מיד וכו'. ו"ב עיי"ל בב"ש ס"ק

י"א מ"ש עוד קשה על הרב רמ"א וכו' דלשיטה

ז' איח יוכל לגרשה מיד. עכ"ה :

רקמן דיני מורדת בהשגת החמ"ח על פסק

הכ"ח בסימן ב' אלא חיבת שהר"ן

כתב' סימן כ"ב כתב וכו'. ו"ב עיין בב"ש ס"ק

כ"ח ובקלור דייס סימן ג' ובח"מ לעיל ס"ק

כ"ו. עכ"ה :

ח"ל גמ אחר . ר"ב עיין חשו' חז"ן סי'
ל"ו שכ' דלחין להקל נגד דעת כר"ף אפי'
במומרת עי"ש . עכ"ה :

בסי' קמ"א סוף סעיף י' קודם כנסת
רמ"א . ר"ב עיין בש"ע סד"פ

עם נאר היטב מה שחזר כאל' בש"ע . עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ס"ח בס"ק ק"ו בב"ש
אלל חיבת י"ל דלחין שום

תשע חיבור וכו' . ר"ב עיין לקמן סי' קנ"ו

בב"ש ס"ק י"ח ונרש"י בסוגיא גיטין דלא חשד

ועי' משנה למלך פ"ג מהל' גירושין בסוף סי'

קמ"ב אלל הג"ה י"א דאם הביא השליח גמ

מקיים וכו' . ר"ב עיין לקמן סוף קנ"ב

ובתשו' נודע ביהודה ח"ג סי' קל"ו . עכ"ה :

בסי' קמ"ג סעיף ב' ס"ק א' בב"ש אלל

חיבת וכו' . ר"ב ועי"ש בבס"מ שכ' שיאמר לה

הרי זה גיטך בלא שום תנאי . עכ"ה :

בסי' וסעיף הנ"ל ס"ק ו' בב"ש אלל חיבת

ודבריו אינם מובנים לי חדא וכו' .

ר"ב עיין לקמן סי' קמ"ד ס"ק ס' בב"ש

לשיטת הרא"ש הטעם משום גזירה אפלו לא

מת וזהו לא שייך ביצום גם לשיטת ר"ן אינו

דומה קיום התנאי לביטול דהאם תליא בקפידא

דבעל אבל הכא לא יתקיים התנאי בל"ז דו"ק . עכ"ה :

באותו סי' סעיף ס' ס"ק ו' בב"ש אלל

חיבת אם קיבל המעוה אפי'

בע"כ לכ"ע הוי נתינה . ר"ב עיין ח' רשב"א

בסוגיא זו מ"ש למס' לא מוכיח מגמ' דנתינה

בע"כ שמי' נתינה מוכח דלא כב"י בשם מורו

וכן ממ"ש הרשב"א דף ע"ז ע"ב ד"ה אינעליח

בשם החוס' מוכח ג"כ דאף בקיבלה לא מהמי

אי נתינה בע"כ ל"ש נתינה דאל"כ לא הוי מקשה

מידי דו"ק ו"ע . עכ"ה :

בטור אה"ע סי' זה בב"י אלל חיבת משמע

דנשאינו מקבל לבסוף מיירי וכו' .

ר"ב עיין ח' הרשב"א שהקשה לוכח מגמ' דנתינה

בע"כ שמה נתינה . ונבט' הא לרי"ך שיבא

שמומרת שזוים תמותה נשתינה שוח' . ר"ב
עיין לקמן סי' קל"ו סעיף ו' בבס"ה דו"א
אפי' אין שמוה נשתינה שוח' לריכיס לכתוב
סי' . עכ"ה :

בסי' קכ"ט סעיף י"ד ס"ק כ"ד בב"ש

אלל חיבת אפי' דלא נקרא

שם יהודה אלל שם ליב וכו' . ר"ב עיין

תשובה ר"ב מהדורא חנינא סי' קי"ט . עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף פ"ו בבס"ה אלל חיבת

ואם א' בלשון לעז כותבין

המכונה . ר"ב אם השני שמוה של לעז עיין

לעיל בב"ש ס"ק כ"ה . עכ"ה :

לקמן בלוחו סג"ה אלל חיבת ואם אינו רגיל

בשני כותבין דמתקרי . ר"ב עיין ס' גמ

פשוט ותורה גיטין שפ"ס יט כאן וז"ל אם

אינו רגיל בשני לרי"ך לכתוב דליתקרי . עכ"ה :

באותו סי' סעיף ל"א בבס"ה אלל חיבת

כל חיבת שיש להסחפק בה

אם כותבין ח' או כ' . ר"ב עיין לקמן בסדר

גמ' ראשון מיד הכעל וכו' סעיף ק"ח . עכ"ה :

בב"ש נשמות השם אלל שם דראזנא חין

קריין כר"ש בפתח . ר"ב עיין לקמן

לוח' ש' בשם לאריס מזה נראה דיש כאן פ"ס

וז"ל דראזנא בלא אלק' . עכ"ה :

בסי' קל"ו סעיף ג' ס"ק ב' בב"ש בסוף

אלל חיבת ל"ה גמ כלל ועיין

בסמוך . ר"ב ועיין בב"י פ' חרש ובתשו' רשב"א

שכתבו דבעסקוס בלוחו עיין הוי גמ אם אמר

לו כנסי שט"ח ועיין בר"ן פ' חורק . עכ"ה :

בסי' קל"ט סעיף ב' במחבר אלל חיבת

ואח"כ בא . ר"ב ז"ל באה שם

כן הגי' בטור שדרפס בספר הב"ח וכן נכון . עכ"ה :

בסי' ק"מ סעיף ג' במחבר אלל חיבת ודינו

כדיו האה"ע וכו' . ר"ב עיין משנה

למלך פ"ו מהלכות גירושין סלכה א' . ועיין

חמ"ס ס"ק כ"ה סעיף ו' בבס"ה . עכ"ה :

רע"ה בס"ס קל"ט בסעיף י"ח ס"ק כ"ח

בב"ש אלל אם נותן לחאירה והיא

לא יתסה שם וכו' . ר"ב עיין לעיל ס"ב וכן בגיטין

וחאירה בלחין כאחד וכו' וז"ע ועיין בב"ח שם . עכ"ה .

בסי' ק"מ סעיף א' ס"ק א' בב"ש אלל

חיבת וא"ל ליתן לו הקלף והדיו

אלל שלוחו של אדם כמותו . ר"ב עיין לעיל

סי' ק"ד ס"א . עכ"ה :

בסי' הנ"ל סעיף ס' בבס"ה אלל חיבת

אפי' שחזרה בה אחר כך

ר"ב ובגט היתן לשליח להולכה לריך לשבע שלא בגט
ושלא יבעל מכאן ולהבא ואפילו לא ילא בין כחיבה
לנחינה וכן הוא בגוסח הרשאה שבעט שלא יבעל
עיין לקמן בגט שי ס' ר"ב . עכ"ה :

בסדר גט שני מיד הכעל ליד השליח
אלל חיבה אחי' עד מאה
שלוחים וכל מקום שחמאלאס . ר"ב עיין בגוסח
שכפור שכ' ליתן גט זה לחשמו כל מקום
שחמאלאס וכן נטון . עכ"ה :

באות ל"ו אלל חיבה משביעין אותו שלא
ביעל השליחום . ר"ב גם לריך
לשביעיו שלא יבעל מכאן ולהבא הגט או
השליחום ואפי' לא ילא בין כחיבה לנחינה וכן
הוא בגוסח הרשאה שבעט שלא יבעל . שוב
נראה לי דא"ל כון שכבר נבעט שלא יבעל נבעט
עשיום השליח ס' י' . והא לריך לשבע שלא ביטל
משום דהו' שבעט לשבער ותמיד עמי . עכ"ה :

בסדר גט שלישי מיד השליח של בעל
ליד האשה . באות

ג' אלל חיבה נקח קרב אללו שנים חשבים
מן הקהל וכו' . ר"ב עיין לעיל ס' קמ"ב
סעיף ד' בהנחה בהמ"א מוכח שלא יטל שטר
ול' דהיינו בגט ע' שליח להולכה הואיל ולריך
ליחמו לה בפני בית דין וע"כ לא העיר זה בגט
שלישי . עכ"ה :

לעיר בסדר גט ראשון מיד הכעל להאשה .
קדום ס' מ"ה . ר"ב בגט היתן ע"י
שנים עיין בסדר גט שי ס' י"ז עכ"ה :

בסי מ"ט ר"ב עיין סדר גט שי ס' י'
י"ח . עכ"ה :

בסי נ"א אלל חיבה בין חיינער ופריש
כשר אין . ר"ב בלי שום
פקוק עם אייל וכו' קן הוא לעיל בסדר
בגט . עכ"ה :

בסי קנ"א סעיף ג' בפתבר ואמן עד א'
וכו' . ר"ב עיין בחי' הרמב"ן
דף קנ"ח דבעל גרע מעד דעלמא זולת היבא
לחיקא מינו ועיין בהס"מ פ"ג מהלכות יבוס
מ"ט בשם הרשב"א . עכ"ה :

בסי קס"ט סעיף ב' ב"ש ס"ק ד' אלל
חיבה והא דפוסל בש"ס לרב
ותמואל וכו' . ר"ב ז"ל לרב שמואל בר יסודה
עכ"ה :

לקמן בסעיף יו"ד בפתבר אם היבס וחמלא
זקנו וכו' . עי' ב"ש ס' קע"ב ס' ק'
ס' . עכ"ה :

לקמן

מוהר"ל על הרא"ש לקמן באבדו חילופית הביאו
סב"ח ופרישה עי"ש מוכח דאף בקיבלם הו'
נחינה בע"כ . אך מדברי הרשב"א מוכח דכלא
קיבלם לא מיקרי נחינה כלל דא"כ לא הו'
מקשה מנע ודוק ול"ע לענ"ד עכ"ה :

בסי זה סעיף ו' ס"ק י' ב"ש אלל חיבה
ואיירי להרא"ש בנחינה בע"כ וכו' . ר"ב עיין
בסוגיא זו בחידושי הרשב"א ד"ה חילופית . עכ"ה :

בסי זה בסעיף ט"ו ס"ק כ"ט ב"ש אלל
חיבה קשה למס' כ' הטור בתנאי וכו' .
ר"ב לפוס דהיטא נ"ל לחלק בין ביעול התנאי
ובין להחנות התנאי אחר דעי"ז יוכל להתבעל
הגט אם לא תקיים התנאי פשוט דהו' אינו יכול לעשות
כיון שכבר בא בגט לידם ולריך עיין . עכ"ה :

בסי ק"ב סעיף א' ס"ק ב' ב"ש אלל חיבה
אבל אינו יכול לאסור אם הוא כהן .

ר"ב אינו מובן למס' לא ימא שווי' אהשי'
חחיכה דליסורא ועיין ס' בית מאיר . עכ"ה :

בסי קצ"ג סעיף ו' בהג"ס אלל חיבה
באו עדים ואמרו שמתנו וכו' .
ר"ב עיין לעיל ב"ש ס' ד' ס"ק ר"ו בסופו
מ"ט בשם הרא"ש . עכ"ה :

סעיף י"ב במתבר אלל חיבה אינה יבעל
ליטא בו וכו' . ר"ב עיין לעיל סוף

סימן קמ"ב ועיין תנן גב"ה ח"ג ס' קל"ו . עכ"ה :

בסי קנ"ד סעיף ג' במתבר אלל חיבה אם
תראה היא כופין אותו לחולא
מיד וכו' . ר"ב עיין לעיל ס' ע' סעיף ג'
דין אם אין לו בזה לפירוק . עכ"ה :

בסדר גט ראשון מיד הכעל ליד האשה ס'
י"ט אלל חיבה כותבין שני שמים או שם

העלם עם בתי שלו דהיינו שכותבין פלוני
המנוס פלוני וכו' . ר"ב כותבין דמתקרי בלא
א' ובאשה דמתקריא ד"מ בשם סדר גיטין
מביאו בה"ש לעיל ס' קכ"ט סעיף י"ז ס"ק
כ"ה . ובתנן התנאים עיין ג"מ ס' קכ"ט
ס"ק כ"א החילוק שבין איש לאשה ויש כותבין
המנוני עי' מחבר קהל' דרשומה הדימין עכ"ה :

לקמן אות קס"ו לריך לייבש התקומות . ר"ב
עיין בס' בית מאיר ס' קכ"ט סעיף
בשם תנן' הדרכ"ו לריך לייבש הקחינה קדם
שיחתמו העדים וכו' שם נטון . וכן הוא
בסדר הגט בשלמן ערוך לעיל וכו"ש בסדר גט
זו ס' קכ"ו . עכ"ה :

לקמן אות רע"ו אלל חיבה ושבענו מתה
הרב בשוטה תמורה שלא ביעל בגט .

בשם הראב"ד ז"ל. והב"י כתב שם שהוא ט"ס
ול"ל כמ"ש בפנים. עכ"ה :

שם סימן נ"ב במחבר אלל חיצה ותחפוס
רגלו בידה השמאלית. נ"ב שם צ"ל מלוא
חליצה ותחפוס רגל של היבס ביד שמאלה כדי
שלא יגוד ולא יזוז ומגבשת ביד ימינה את
רגל היבס קלח מן הארץ ותומעת המגעל מן
העקב ואחר כך מן כל קף הרגל הכל ביד
ימינה ובשמאל לא תסייע. עיין בב"י בשם
הסמ"ק משמע גם כן שהגבשה הרגל יהי' בימינה
ללא זכר שם שמאל כלל. עכ"ה :

בסוף ס"ק ע"א בב"ש אלל חיצה ג"ז
בסמ"ג. נ"ב בסמ"ק כן
הגירסא בב"י. עכ"ה :

בס"ה אות פ"י אלל חיצה ויחמר אל הג'
דימים ואל ב' הנוספים תראו הרוק
וכו'. נ"ב עיין לעיל צ"ל סדר חליצה אות ע"ח
בענין רחית היבס הרוק ובב"ש ס"ק מ"ח כתב
שצריך היבס לרחות הרוק. עכ"ה :

סי' קע"ב בעיקר ה' ס"ק ה' צ"ש אלל
חיצה ובאמת מחוס' הר"ל לא
משמע כלום. נ"ב ולענ"ד קשה יותר דמחוספות
משמע דתמלא זקנו לא מהכי להיות כשמי
שערות. דאי הוי כמו שמי שערות למה נקט
הברייתא אין לו זקן פשיטא דע"כ מיירי כן.
דאם לא כן הרי הביא שמי שערות ואינו סריס
כדאיתא לסדיא בצרייתא. ודו"ק ;

רקמן סעיף כ"ח אלל חיצה ממעל לאחר
המגעל. נ"ב עיין יס"ש יבמות פ'
מלוא חליצה סי' ו' וסוף הפרק. עכ"ה :

רקמן ס"ק כ"ו צ"ש אלל חיצה וז"ל הלבוש
ויכרוך הרצועות סביב הרגל וכו'. נ"ב
חסר כאן בהעמקה הלבוש וז"ל שם ויכרוך
הרצועות הארוכות סביב הרגל ג' פעמים כמשפטן
מן הארבעה למטה דהיינו במקום שהמגעל
פתוח מאחורי הרגל שתי חורין וזין חורין
הוא שלם יכרוך הרצועות הארוכות זין הלולאות
עד שיגיעו צאחורי הרגל תוך החור התחתון ויניח
שם הרצועות מכוונות זו אלל זו ויכרוך סביב
הרגל פעם שנית עד שיגיעו צאחורי הרגל
בחור העליון ויניחם גם כן שם מכוונות זו אלל
זו. ואחר כך יכרוך הרצועות פעם שלישית
עד שיגיעו למעלה מן הלולאות על הרגל מלפניו
שקורין שינב"ן דעל השינב"ן נמי מעל ועלו
נקרא עכ"ל הלבוש. עכ"ה :

סעיף ג"ב בס"ק ל' צ"ש אלל חיצה
כ"כ העור בשם הרי"ף
וסמכ"ס וכו'. נ"ב עיין בס' משנת דרבי
עקיבא חשונה ארוכה מעיין זה. עכ"ה ;

בסדר חליצה בסעיף י"ח ס"ק ל"א צ"ש
אלל חיצה וגם כשהוא הולך
חולץ ועלו. נ"ב. כן ז"ל. וגם כשהוא הולך
ראש ועלו הולך למטה מרגלו כן הגירסא בעור

אמר המ"ל. אציג פה מה שמצאתי כתוב איזה חידושים מאת
אאמ"ר זללה"ה. והיות זכה ליפול חלקי בחי"ם אצל קבר אותו צדיק.
וי"ע. לזאת אספח כאן מחידושי. וזה לשוני :

זה נמלא בגמרא כמה פעמים בסנהדרין ובזה
ועוד בכמה מקומות ובכולם נאמר מקיש נגעים
לריבים לענין קרובים כי לא נמלא שום מקום
בנגעים למעט קרוב רב מההיקש לריבים. ודלתי
לומר שבעל המדרש הלך ס"ל במבואר בספרי
הובא ברש"י פרשת בהעלותך על הפסוק אל נא
תהי כמות וגו' משם מוכח שאין קרוב רואה
את הנגעים. ומעתה שפיר קאמר המדרש מקיש
ריבים לנגעים לענין קרובים. אבל כד דייקת
בדברי המדרש תראה כי לא הלך בזה המדרש פי
המדרש כתב מקיש נגעים לריבים וריבים לנגעים
מעסק אם המדרש סבירא ליה דמפרשת בהעלותך
מוכח

(א) במדרש רבה ריש פרשת שופטים
איתא סלכא קרובו
של אדם מה שיהי' מותר לישב בדיונו וכו'.
הקיש נגעים לריבים וריבים לנגעים מה נגעים
ביום אף ריבים ביום. ומה ריבים פרע לקרוב
אף נגעים פרע לקרוב עכ"ל. והמדרש הזה
הוא חמוה הלא רואה להוכיח שבדינים קרוב
פסול ומביא הדרש מה ריבים פרע לקרוב בלא
ע"ז אלו דמין :

וראיתי במדרש מדפוס ישן נאמר בו הגירסא
להיפוך מה נגעים פרע לקרוב אף
ריבים פרע לקרוב. והוא גם כן חמוה כי הדרש
מז

הגמ' מאי הקשה אביי לרבה מעל מנת שירצה
אבא הלא כל סברת רבא שסובר דאיהו לריכא
גט היינו משום שסמך עלו שנתקיים התנאי
מחמת שרואה שמינסבא ליה כמ"ס רש"י ז"ל .
והתנינא בעל מנת שאין עליך מדריס ומומין דהיא
במלמא יודעת האמת אם כן יש לו הוכחה שבלי
ספק נחקיים התנאי על כן אינו צועל לשם קדושין
אבל בעל מנת שירצה אבא גס היא אינה יודעת ואין
לו הוכחה כלל על כן מספק צועל לשם קידושין
ומה הקשה אביי לרבה .

וע"ב לר"ך לומר דקושי' אביי היה רק על רבא
דאמר דברי הכל אינה לריכא גט הלא
יש מליאות לאשכוחי שריכא גט כגון בתנאי שגס
היא אינה יודעת אם נחקיים אם לא אבל לאביי
דסבר דצבעל פליגא ולרב לריכא גט הוא דוקא
בכנסה סתם אבל בכנסה על תנאי אינה לריכא
גט אף לרב ולא קשה מהבדליה דעל מנת שירצה
אבא שריכא גט אף שהיה התנאי בשעת הביאה
בי שס לא שייך למימר שסמך שנתקיים התנאי
כ"ל ע"כ בעל לשם קידושין אף שהתנה בשעת
ביאה אבל בתנאי מומין ונדריס שהיה יודעת
האמת ויש לו הוכחה שנתקיים התנאי אינה לריכא
גט רק בכנסה סתם אבל בכנסה על תנאי סמך
עלמו על תנאי שרואה שנתקיים התנאי מדמיונה
ליה כמ"ס רש"י ז"ל :

(ד) דף ע"ד תוס' ד"ס לריכא היינו גט הקפו
לרב מצרייתא דקידשה
בעשות דהא גס מין דסבר דאם בעלו קנו
מאי סבר דלא כרב . ולא זכיתי להביא בויכוח
בזה אי משום דרב סבר אף בלא בעל לריכא
גט ושם נאמר רק בצמל . הלא אין זה קושיא
כי רב מאי סבר כמ"ד אם בעלו קנו ושם
נקמו רק אם בעלו בשביל קטן שקידש
ובסתות משו"פ אבל בקידוש טעות וסיינו קידושם
על תנאי אה"נ דאף בלא בעל לריכא גט כרב
אליבא דרבי אלעזר . ואם כוונת התוס' שאין
לרב ראי' ממ"ד אם בעלו קנו וממ"ד א"כ לא
קנו קשי' לרב א"כ כמאן ס"ל לרב אליבא דר'
אלעזר . תמיכה הלא הסתא אליבא דר"א קיימין
ובפירוש כהנו התוס' לעיל ד"ה לא תימא כי
סבוגיא ביבמות דף ק"ו אולא אליבא דר"א
וגרס א"ר לפי שאין תנאי בחופה וב"ס ג"כ
סברי שאין תנאי בחופה א"כ סבר רב כוונתו'
ממילא אמרינן שגס הס"ק מהבדליה שאלומר
אם בעלו קנו נקטו אם בעלו קנו רק בשביל
קטן שקידש וסתות משו"פ אבל קידוש טעות
סינו

משה דאין קמז רואה הנגעים - למה מביא כאן
מקש נגעים לריכא לא היה לו לומר רק מקש
ריכא לנגעים :

אשר ע"כ נראה לפענ"ד ליישב ששתי הגירסות
המה אמתיים רק שניהם ביחד . וכן
לר"ך להיות בסמדרש מה נגעים ביום אף ריכא
ביום . ומה ריכא פרט לקרוב אף נגעים פרט
לקרוב . ומה נגעים פרט לקרוב אף ריכא פרט
לקרוב . וכך הוא הפירוש בסמדרש דמקשינן
נגעים לריכא לענין פסול קרובים היינו דריכא
מפורש בחורה שעדות קרובים פסולים מלא
יומא וגו' כן בנגעים קרוב פסול לרואה הנגעים
ובנגעים אין שייך עדים רק הכן רואה את
הנגע והוא כמו דין בדינים אחרים . ומעתה כיון
שמכאן מסקינא דנגעים לריכא שכן קרוב אין
רואה את הנגע . הדר מקשינן ריכא לנגעים
מה נגעים פרט לקרוב כן בריכא דין קרוב לא
דין כן ולפנ"ד ברור בדברי הסמדרש הלו :

במסכת שבת (דף פח ע"ב)

(ב) תוס' ד"ה כ"ס שחוספות הקפו כיון
דפער חינוך ששכח מה"ט יספור
נמי כהכיר ולכסוף שכן . ולפנ"ד נראה ליישב
דהסיקא הוא שוגג למדוד לענין ידיעה בשעת
מעשה שהיה חייב דבאלא הסיקא כו"א דפער
דהי מיד ע"כ בא הסיקא שיהי' חייב אבל
לא לפער אם אין לו ידיעה בשעת מעשה .
אבל לפמן ידיעה קודם עשיית העבירה ע"כ
הסיקא הוא שהיה פער בלא ידיעה כלל מקודם
כמו חינוך ששכח דאין לומר דהסיקא הוא שיהי'
חייב אם יש לו ידיעה מקודם דלזל לא לר"ך הסיקא
מהכ"ה לא יהיה חייב בשום לו ידיעה מקודם
כיון שהוא שוגג בשעת עשיית העבירה :

ובזה יש ליישב קושי' הפ"י על פי' הרשב"א
דהסיקא הוא רק לידיעה בשעת מעשה לחיוב
וסבנין אז הואיל ומיד קרוי חטא אחי לפער
חינוך ששכח ובה פ"י דברי הגמ' מ"ט דמוכז
ט"י"ס וקשה הפ"י מושמרו בני ישראל את השבת
ט"י"ס . ולס"ל לא קשה מדין כן נראה לדעת
סקלתה :

(ג) בתובות דף ע"ג תוס' ד"ה אלא טעמא דרב
הובינו מקושי' הגמ'
מעל מנת שירצה אבא דאף בכנסה על תנאי לריכא
גט לרב אליבא דאביי . ולפנ"ד אינו רואה שום
סמך לדין זה . דלכאורה קשה לי על קושית

שיינו קידשה ע"ת אף בלא בעל קנו כב"ש
 וב"ה. ובל אובל לבין כוונת החום' בקדושה
 הלזו אשר לער"ד אין התחלה כלל :
ומה שהקשה המהרש"א גם לשמואל אליבא
 דר"א כמאן ס"ל דגרי גם המ"ד א"ב קנו
 מצי סבר דלא כוותי דרזק שם קנו משום שאין
 תנאי אבל בקידשה ע"ת מצינו למימר דתנאי
 סמיך ולא בעל לשם קידושין :
פריאה דעת ממנו למה לן לשבש הבדייאה
 ולהקשות על שמואל הלא בהבדייאה
 גאמר גם קידשה בטעות ממילא הוא מנעש כמו
 שמואל שטורה בבטל דלריכה גפ אף בקידשה
 ע"ת ומה דנקט הבדייאה בבטל הוא גם משום
 קידשה בטעות דדוקא בבטל לריכה גפ ולרז
 הוא רק משום קפן שקידש ומעשה לא קשה
 קושי' המהרש"א ולא קושי' החום' ול"ע :
קידושין (ר"פ האומר)
 (ה) עיין ברמב"ם פ"א מה"א אפי' הן מאה על
 סדר הזה לריבה גפ מכולן מספק וחמה
 עליו הר"ן ממ"ז אי פסק ברז ושמואל לא הי' מלריך גפ
 מאמלעי ואי פסק כר"י ודאי קידושין ואי מספקא
 לי' אי ברז ושמואל ואי כר"י למה כתב על הסדר הזה
 הא לר"י אי מנעש שיעור אפי' גאמר השני לאחר מ' נמי
 אי קידושין גם הכ"מ הקט' קושי' זו על הרמב"ם ע"ש :
ורפעינ' ד נראה ליישב דברי הרמב"ם כמ"ש
 סר"ן דמספקא לי' להרמב"ם

וקושיתו שהקשה ע"ז ל"ק כלל להמעין בחום'
 ד"ה כל גיטא וכו' שחידלו דלכך לא הוי שיעור
 בקידושין משום דלאחר ל' הוספין קידושין כמו
 לפני ל' ומעשה לק"מ דלכך כתב הרמב"ם
 דוקא על הסדר הזה משום דאם קידושי השני
 מעכשיו ולאחר מ' הוי קידושי שיעור כמ"ש החום'
 ואף דהרמב"ם פסק בפרק זה דשיעור בקידושין
 הוי ספיקא מ"מ בבאן לא הי' לריך גפ משום
 דהוי ס"ס דלמא הלכה כר"ש וא"ל גפ מאמלעי
 ואף מהאחרון הוי ג"כ אליבא דרב ספק תנאי
 ספק חזרה ואח"ל הלכה כר"י הוי קידושי שני
 שיעור אם אמר מעכשיו ולאחר מ' וזה ברור :
ואף דהרשב"א כתב ג"כ דאם אמר השני
 מעכשיו ולאחר מ' לריך גפ משני .
 הרשב"א לשיטתו חז"ל שהוא סובר דשיעור בקידושין
 הוי עיין בחידושי הרשב"א קדושין דף ס"א
 ובגיטין ריש פרק המגרש ותמלא כי דברי נכונים .
 וזה מיושב קושיא שהקשה הבית מאיר למה
 לי' לאבוי למימר בג' מקדשין הו"ל לומר בשנים
 ואמר השני מעכשיו ולאחר מ' וא"ל גפ משני
 הוי שמעינן ג"כ דאין לספק לזה בתנאי ולזה
 בחזרה . ולפי ה"ל א"ש דאי הכי הו"א דטעמא
 דרב משום דמספקא אי תנאי אי שיעור כמ"ש
 הפ"י וא"ל גפ משני כ"ל דאפי' לר"י נמי ל"ל
 גפ משני משום דהוי שיעור . אבל בג' מקדשים
 שמעינן שפיר דטעמא משום ס"ת ס"ת :
 עכ"ל אאמיר וזל"ה .

אמר המ"ל . אצינ פה איזה קושיות בשם אאמיר וזל"ה .

ושמעת ממנו כי שאל קושי' זו לגדולים ולא מלא
 מעשה . ויש לעיין לפמ"ש הש"ך ביו"ד
 סי' ל"ד ס"ק ו' דדוקא בנקבים שיש בהם חסרון
 שיך סברת הר"ן אבל בנקבים שאין בהם חסרון
 אפי' אין בין נקב וכו' אין השלם מלערך ע"ש :
(ז) הנימוקי יוסף בפרק החולץ בהא דקי"ל
 אינו בר עד שימול
 ויטבול הביא דעת הרמב"ן ז"ל דאם עבד קודם
 המילה עלתה לו טבילה ולא חשיב כטבול ושרץ
 בידו ע"ש . ושמעתי מאמרו"ר ז"ל שהקשה קושי'
 עלומה דליהוי הערלה חליצה וכל דבר שחולץ
 בטבילה חולץ בגר כדאמר' שם . וראי' דזה הוי
 חליצה הראש לי מהחום' בחולין דף ע"ג שהקשו
 על הא דתמן כל ידות הכלים שכן ארוכות ועמיד
 לקלנן מטביל עד מקום מדה וקשו דאיך ליבוי
 חליצה

בחולין (דף י"ט ע"ב)

(ו) שחט ופגע בו נקב מהו ומסקין מכדי מישחט
 שחט מה לי במקום נקב מה לי פגע
 בו נקב ע"ש . והכי קי"ל ביו"ד סי' כ"א דכשירה
 והקשה האמרו"ר זל"ה דהא קי"ל לקמן דף מ"ה
 דמיתבה כופה מלטרפין לרובה וביש בהן חסרון
 מלטרפין לכאסר וכחש שם הר"ן ז"ל דאם אין בין
 נקב לנקב כמלא נקב אין מה שביניהם מתקיים
 ורואין אותו כאלו אינו ע"ש . וא"כ הכא כשהי' חזי
 קנה פגום בלדו הפנימי . כשנגיע בשחיטה משהו קודם
 הפגם אין בין נקב לנקב כמלא נקב ולא שחט אפי' החזי
 ודוחק לומר דאין השחיטה מיתבש כנקב משום דהכשר
 שחיטה בכך . דסוף סוף כיון דהטעם דרואין כאלו
 אינו גם הכא שיך סברא זו :

שבעה שנים נחרא דאף דק"ל ח"י שיעור
אסור מה"מ מ"מ בשבועה ח"י אסור רק
בכית דאין דעתו רק על כית ולא אמרי' בזה
ח"י לאיטרופי ע"ש :

והנה ק"ל ח"י אסור חל על אסור זולת
בכולל ח"י מוסק ואסור חמור לא חשיב
מוסק לדעת החוס' בחולין דף ק"א שדחו דעת
רש"י. וא"כ משכחת לה ששבע בשבוע יו"כ
קודם הלילה שלא יאכל וממילא כשיגיע ליל יו"כ
לא יחול אסור יו"כ על אסור שבעה הקדום.
ואף דיו"כ חמור מ"מ לא חשיב מוסק לשיטת
החוס' הג"ל. [ואין לומר דיהי' מוסק שניתוסף
אסור לאנשים שלא נשבעו בעיו"כ ומגו לחיל
עליהו יהי' חל על השבע. זה לא חשיב
מוסק כמ"ש הטעם מ"פ"ו מהא"כ הלכה ח'
משום דלא יתוסף אחסא לאל סומן הוא האסור
ולא דמי לחומה ונעשה חמץ דכיון דנתחמץ
עיסה הזאת הרי חמוצו עליו וחתיכה זו נעשה
אסור כמו שנעשה מתר עיי"ש. והא דיו"כ
מחשב כולל. היינו בנבילה לכולל חתיכות
כשירות אבל הכא קודם יו"כ אסור מאד
שבועה כיו"כ. ואין לומר דיהי' כולל מאד אסור
מלאכה. מכל מקום משכחת לה ששבע שיהי'
כיו"כ גמור לכל דבריו ועי' בשאגת ארי' דע"כ
שיום הכיפורים מחשב כולל מאד לאסור אף שלכד"ח
ע"ש. אך כגד האריך אה"ו כ"ט בחי' חמדת
שלמה סוף חלק הראשון ותמאל כי אין דברי
הג"א ברורים בזה ע"ש. ויש לעי' מפסחים
כ"ד ע"ב ע"ש. בנפול. וא"כ לפי קנחה זו
מותר לאכול ביו"כ ח"י שיעור כיון דליכא
אסור יו"כ רק אסור שבעה ובשבועה הא
מותר ח"ש כדעיה הג"ל. ואין לומר דכיון דליכא
אסור שבעה בח"ש שוב חיל אסור יו"כ
כדאמרי' מיתלל ח"י וכו'. זה אינו דא
הטעם דח"ש אסור משום ח"י לאיטרופי והכא
אם יטעק לכית לא יהי' אסור מאד יו"כ
דא יהי' אסור שבעה. [ויש לדון בזה לפמ"ש
הטעם מ"מ דכל האיסורין תשכים מוקדמין לאסור
שבועה משום מושבט ועומד ע"ש. אך אין
דעת מוסרמ"ע מפאני כן כמ"ש בעלמו שם].
וכאן ע"ש עמוקס :

חלילה וחידו' דאירי בידות הכלים העשויין עשין
חוליות כמותן שלשאות של ברזל העשויין בעצמות
ע"ש מבואר להדיא דלוי זאת ח"י חלילה. והכא
ג"כ הא עתיד לקלל אחר הטבילה. ולא שמעתי
ממנו חידון על זה. וראי' יותר מפורשת מדברי הג"י
ביו"ד סי' קל"ח בבבא ופסוק דחשיב חלילה כיון
דעמיד לקלון. וה"נ דכוותי. ועי' בש"ע יו"ד
סי' רס"ח שכתב דמילת קודם טבילה וע"ש בע"ז
שהביא בשם הרמב"ן דמלן קודם דאי פריש
יערוש ואי טבל קודם מהני ע"ש. נראה מדבריו
דאף הש"ע פוסק בהרמב"ן. ותיקני הילכתא
האילכתא ולע"ג :

(ח) ביבמות דף ז"ד ע"ב כתבו החוס'
לדברי עקיבא בחמורו לאחר
מיתה דליכא שריפה מ"מ ברת איכא וכן פסקו
הגה"ג וסרמנ"ס ז"ל. והסקה אמו"ר ז"ל דלעיל
בריש מילתין מקשי' ליתני חמורו ברישא דעיקר
שריפה בחמורו כתיבא ע"ש והשתא תיקפה דהא
רש"י ז"ל פ' שם חמורו שמה בעלם ונשאה אחיו
ומה בלא בריס ע"ש ובאמת יש עוד גוונא
אחרתא כגון דאחיו הי' בעל חמורו מתחילתו רק
דמסא הבת [ועיי"ש בחסר"מ מלובלין שכתב על
פירש"י דה"ה דסומ"ל למימר הכי. רק ק"א
דרש"י ז"ל לא כ"כ י"ל דאחיו לשיטתו דלר"ע
ליכא רק אסורא בעלמא ואף דלר' ישמעאל איכא
שריפה לא ראם להביים במחלוקת ופי' אליבא
דכ"ע] וא"כ דילמא בכוונה תני התנא חמורו
באמצע דמקודם ח"י ברת וכו' עד חמורו
דהא חייבי שריפה ואח"כ חשיב אחורו וכו' דהגמ'
חייבי כריתות ובאמצע תני חמורו לכולל בגוונא שלייר
רש"י ז"ל דאיכא שריפה וכולל ג"כ בגוונא הג"ל דליכא
רק ברת ולכך לא מני למיתני ברישא כדי שיהי' חמורו
אחרון לחייבי שריפה וראשון לחייבי כריתות. אלא ודאי
מוכה כשיטת רש"י ז"ל בסנהדרין פ' הנשרפין וכן
דעת הסמ"ג והרמב"ן והרשב"א ז"ל דליכא רק אסורא
דארו שוכב עם חותנתו :

(ט) עור זאת אכתוב מה ששמעתי ממנו
בחליו בעת שהרופאים אמרו שלא
יתענה ביו"כ. אמר ע"ה נפלאה שיסי' היתר
עפ"י דעיה אחת לאכול ח"י שיעור ביו"כ.
והוא. עפ"י מה שכתב הר"ן בשבועה פ'

העליתי אלה הדברים מעט מחידושי תורתו למען יהי' לו לזכרון במקום קדוש תנצלה :

תם ונשלם שבת ראש בורא עולם

Handwritten text, likely a signature or name, appearing upside down.

הספריה הלאומית

S 23 A 5797

ליפשיץ, שלמה זלמן בן יצחק אי
ספר חמדת שלמה :

C.2

1982338-20

W-X

